

Vatra veche

10

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul II, nr. 10(22), octombrie 2010 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Număr ilustrat cu lucrări din Salina Praid. Coperta Simion Moldovan, „Spiritul adâncurilor”

Antologie Vatra veche

LUMINA LINĂ

Lumină lină lini lumini
Răsar din codrii mari de crini
Lumină lină cuib de ceară
Scorburi cu miere milenară

De dincolo de luni venind
Și niciodată poposind
Un răsărit ce nu se mai termină
Lină lumină din lumină lină

Cine te-așteaptă te iubește
Iubindu-te nădăduiește
Căci într-o zi lumină lină
Vei răsări la noi deplină
Cine primește să te creadă
Trei oameni vor veni să-l vadă

Lumină lină lini lumini
Răsari din codrii mari de crini
I-atâta noapte și uitare
Și lumile au perit în zare
Au mai rămas din vechea lor
Luminile luminilor

Lumină lină lini lumini
Instrăinându-i pe străini
Lumină lină, nuntă leac
Tămăduind veac după veac
Cel întristat și sărăcit
Cel plâns și cel nedreptățit
Și pelerinul însetat
În vatra ta au înnoptat
Lumină lină leac divin
Încununându-l pe străin
Deasupra stinsului pământ
Lumină lină Logos sfânt.

IOAN ALEXANDRU

Vatra veche dialog cu Mitzura Arghezi

DE LA „TABĂRĂ” LA... MUZEU

Muzeul de Artă Contemporană în Sare s-a constituit în Salina Praid, începând cu anul 2001, când aici a fost organizată prima ediție a Taberei Naționale de Pictură și Sculptură în Sare.

Inițiativa Taberei aparține lui Nicolae Băciut, director al Direcției Județene pentru Cultură, culte și Patrimoniul Cultural Național Mureș.

Având în vedere că lucrările de pictură și sculptură sunt realizate în sare, au fost alese ca spații de expunere galerii dezafectate ale Salinei, prin care trec zilnic, în sezonul estival, până la 3500 de oameni, în luna august 2004 înregistrându-se o cifră record în istoria Salinei, de 90.000 de vizitatori, veniți la tratament și turiști.

Gândit pe termen lung, proiectul Taberei a inclus și amenajarea primului Muzeu de Artă Contemporană în Sare din România, care se distinge prin originalitate, nonconvenționalism.

S-au desfășurat doar patru ediții ale Taberei, (în 2005, ministrul de atunci al Culturii, Mona Muscă, tăind bugetul pentru proiecte culturale la Direcțiile pentru Cultură), la care au participat pictori și sculptori de primă mărime, din toate generațiile, din țară și din Ungaria. Între aceștia, Laurențiu Mogoșan, Adrian Chira, Ștefan Pelmuș, Marinela Măntescu, Angelica Moscu Deacu, Mircea Mocanu, Ioan Șulea, Gheorghe Mureșan, Kiss Levente, Maxim Dumitraș, Mircea Moldovan, Nagy Odon, Lestyan Csaba, Ercei Ferenc, Turcsany Villo, Botar Laszlo, Emil Dobriban, Farkas Zsafia, Maria Gliga, Ferenc Apor, Andra Predescu, Ferenczi Robert, Alexandru Măntescu, Alexandru Gavrilăș, Cristina Petria, Huszar Andrea, Simion Moldovan, Bara Barabas etc.

Lucrările realizate de aceștia, peste 40 de picturi și sculpturi în sare, constituie baza Muzeului de Artă Contemporană în Sare, primul muzeu de acest fel din România. Cea dintâi galerie a fost amenajată la 70 metri sub pământ, următoarea, în care s-au realizat deja câteva lucrări, la 120 de metri, unde există și o capelă ecumenică și unde la ediția din 2003 Floarea Vultur a realizat prima icoană pe sare.

Audiența Muzeului este foarte mare, fiind singura ofertă culturală importantă din Salina Praid.

Experimentul din Salina Praid și-a demonstrat viabilitatea, lucrările comportându-se foarte bine, datorită faptului că temperatura și umiditatea sunt constante pe toată durata anului, condiții optime pentru conservarea lucrărilor.

Prin invitarea de artiști plastici și din Ungaria, Tabăra în cadrul căreia se realizează lucrări pentru Muzeu a fost și o oportunitate fericită a interculturalității și dialogului cultural.

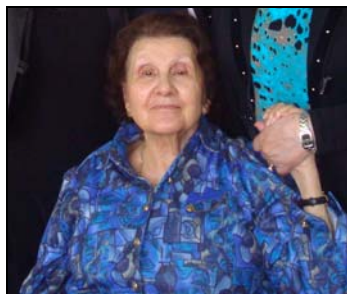
NICOLAE BĂCIUȚ

SUMAR

Antologie „Vatra veche” Ioan Alexandru, Luimină lină/1
De la „Tabără” la Muzeu, de Nicolae Băciut/2
Vatra veche dialog cu Mitzura Argezi, de Raia Rogac/3
Mitzura Argezi, Cuvinte potrivite la Chișinău/6
Criza identităților culturale, de George Popa/9
Poeme de Elena M. Cîmpan, Theodor Răpan și Anni Lorei-Mainka/12
Dulce harababură. Alegerile lui Eliot, de Cleopatra Lorințiu/13
Vizuina din tablou, poem de Dumitru Chioaru/13
Asterisc. Iubirea-cântec, în viziunea lui R.M. Rilke, Tudor Argezi și Nichita Stănescu, de Carmen Mariana Simu/14
Alpha. Macbett și seducția mefistofelică (Eugen Ionescu), de Aurora Iuga/15
Cronica literară. Paul Celan-Edith Silbermann / Amy Colin - E.Silbermann.
Dovezile unei prietenii, de Anni Lorei Mainka/17
Lucrarea mărturisitoare (Gheorghe Lupășcu) de A.I.Brumaru/18
Cristian Bădilă sau etosul paradoxal al poeziei, de Cezar Boghici/19
Icoana din apă (Ioan Vintilă Fintiş), de Eugen Evu/ 20
Filtre. Dincoace de lumea dezlănțuită (Grigore Avram), de Melania Cuc/21
Debut cu „Suflet de tinichea” (Laura Gherman) de Elena M. Cîmpan/22
Ion Barb și „Picătura de infinit”, de Melania Cuc/22
Note de călătorie cu Cornelii Florea, de Menuț Maximilian/23
Spre o cunoaștere a adevărului tănuț (Alexandru Maier), de Daniela Gîfu/24
Povestea prizonierului (Tibor Ostermann, Oana Manolescu) de Menuț Maximilian/25
Deruta (Liviu Comșia), de Iulian Chivu/26
O antologie necesară (Nicolae Păuna-Scheianu), de Marian Nicolae Tomi/27
Zbor căzut între aripi, (Slavomir Almăjan) de Melania Cuc/28
La umbra scriitorului român. Cartierul vestic al iadului (Daniel Săuca), Gâlceava himerelor (Daniel Hoblea), Ceai de fluturi (Flavius Lucăcel), de Ștefan Doru Dăncuș/29
Cărțile copilăriei. Regula jocului (Roxana Maria Madac), de Nicolae Băciut/29
Stanislav Lacomchin – Un povesteaș al vremilor de altădată, de Cezarina Adamescu/ 30
Vatra veche dialog cu Paula Romanescu, de Monica Mureșan/32
Poeme de Menuț Maximilian /35
Teatru. Condamnat la existență, de Ion Moise/36
Interviu cu Tudor Octavian, de Simona Roxana Antoși/39
DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII. Parabola bogatului nesimțit, de Nicolae Șincan/41
Poetica imaginii în ceremonialul de trecere (VI), de Luminita Taran/43
O pledoarie pentru unitatea creștină, de Dumitru Velea/45
Cartea de la „Poalele cerului” (Maria Monalisa Pleșea, Paul Iulius Negoită), de Rodica Lăzărescu/47
Poeme de Sorin Lucaci/48
Orizonturi. Măiastra în dodii, de George Anca/49
Starea prozei. Revedere, de Cornel Dimovici/50
Vatra veche dialog cu George Roca, de Adrian Botez/51
Starea prozei. Domnu’ Mihu, de Iulian Dămăcuș/54
Poeme de Mariana Florea /56
Gramatopoliana, de Barbu Cioculescu/57
Mapamond. Un român în India. File de jurnal (VI), de Ovidiu Ivancu/59
Încercări de străpungere a tăcerii gândului, de Elena Neagoe/61
Dumitru Crudu. Diegeza unei realități fracturale, de Mirela Corina Chindea/63
Cincinat Pavelescu, Pantonom, Traductions par Ion Roșioru/65
Poemele țărănei, versuri de Gabriela Adamescu/66
Povestiri de Clara Retegan/67
Poeme de Carmen Tania Grigor/68
În căutarea țărnicilor iubirii (Ionela Flood), de Liliana Moldovan/69
Vănele, în traducerea lui Ion Roșioru/70
Cu cărțile pe masă (George Filip), de Theodor Răpan/71
Remember (Mircea Micu) de Theodor Răpan/72
Catedra. Din haos, Doamne, -am apărut, de Rodica Lăzărescu/73
Tir-Par, omul nou și scinteala vremurilor, de Nicolae Balașa/74
Zile însemnate, de Elena Buică/75
Școala românească din diaspora, interviu cu Daniel Funeriu/76
Viitorul din trecut, de Nicolae Băciut/77
Curier/78
Expo. Constanța Abălașei Donosă/81
Poeme de Constanța Abălașei Donosă/82
Pelinia – o vatră strămoșească a neamului (Raia Rogac), de Claudia Partole/83
Salina Praid, un spațiu al artei contemporane, de Ștefania Lungeanu/84
Literatură și film. Radiografia mediocrității, de Alexandru Jucan/85
Starea prozei. Fabio DiCastano/ de Ilica German/86
Număr ilustrat cu imagini de la Muzeul de Artă Contemporană în Sare, de la Salina Praid, Harghita

VATRA VECHIE DIALOG

cu

Mitzura Arghezi
**„Tata lucra mai mult
noaptea, (...) nopțile erau
dedicate scrisului”**

Mitzura Arghezi s-a născut la 10 decembrie 1924 la București. A moștenit de la tatăl său – militantul și celebrul Tudor Arghezi, cele mai frumoase calități: energică, muncitoare, generoasă, talentată, combativă, nu ostenește nici la 86 de ani să perpetueze moștenirea poetului. A fost deputată în Parlamentul României, e cunoscută ca o reputată actriță de teatru și cinema, a jucat în peste 100 de piese teatrale și în 17 filme, dintre cele mai populare fiind *Doi vecini* (1958), *Furtuna* (1960), *La porțile Pământului* (1966), *Mihai Viteazul* (1970), *Facerea lumii* (1971), *Secretul lui Nemesis* (1985) ș.a.

Aflată la Chișinău în legătură cu acordarea numelui *Tudor Arghezi* Bibliotecii de Arte, dna Mitzura Arghezi mi-a răspuns cu toată bunăvoința la întrebări, s-a împărtășit publicului basarabean cu toată sinceritatea, fiind ascultată cu răsuflarea înțetăiată.

-Îmi face o mare bucurie să vă revăd din nou la Chișinău cu o ocazie fericită pentru noi toți și pentru dumneavoastră – botezul Bibliotecii Tudor Arghezi. De câte ori ați fost în Basarabia?

-De zece ori. Prima oară în perioada comunismului în 1988. Venisem, de fapt, la Moscova, căci editurile de acolo tipăreau din T.Arghezi. În loc de drepturi de autor mi se ofereau niște bani și călătorii în spațiul Uniunii Sovietice. La Moscova am cunoscut-o pe poeta basarabeană

Valeria Grosu, de care mă leagă o prietenie de mulți ani. Atunci am cerut să mi se acorde o călătorie la Chișinău. Și de atunci tot vin cu plăcere.

-Până a ne referi la sărbătoarea care v-a adus la noi, povestiți-ne despre copilăria dumneavoastră sub aripile protectoare ale părinților.

-Vă mulțumesc pentru gândul dumneavoastră de a mă chema să vă *grăiesc* câteva cuvinte pentru cititori. De altfel, sunt obișnuită să vorbesc la microfon, căci prin meseria pe care am avut-o am fost de foarte multe ori la radio, plus că acum în ultimul timp, de cinci ani, am lucrat pentru radio, în Consiliul de Administrație. Nu prea făceam cultură, făceam socoteli să ieșim la țanc ca să nu avem pierderi. Am reușit să lucrăm așa ca toți cinci ani să nu ne schimbe. De obicei, Consiliul de Administrație se schimba la doi ani, trebuind să dea socoteală la încheierea anului economic. Am stat patru ani, neîntrerupt, fără schimbări, după care ni s-au prelungit șase luni, apoi încă câte trei luni și mai departe vom vedea. Încă n-a ieșit Legea nouă a Radioului, trebuia să fie îmbunătățită și se poate îmbunătăți. La noi acum la Parlament sunt atâtea legi uriașe care așteaptă să fie votate!

-Dar mai bine să vorbim despre tatăl dumneavoastră, despre copilărie, care, la sigur, a fost marcată de celebritatea lui Tudor Arghezi. Ați avut puterea de voință să păstrați moștenirea argheziană: casa, muzeul...

-Și opera literară.

-În primul rând opera literară, căci datorită acesteia îl prețuim.

-De 42 de ani conduc Casa Memorială, din toate punctele de vedere.

-Mai sunt cireșe?

-Acuma se culeg. Spuneam că din toate punctele de vedere, pentru că de multe ori când era vreo urgență, se spargea ceva, până să trimită cei de la Direcția Muzeu pe cineva, eu angajam repede pe cineva și pe banii mei, rezolvam situația. Cine dorea să-mi achite datoria, îmi achita, cine nu – cheltuielile erau trecute în amintire. Eu am copilărit în *Mărțișor*. Să vă spun din care cauză se numește *Mărțișor*? Când tata a cumpărat acest teren, noi aveam o sală de expoziții și

îi ziceam *fosta tipografie*, fiindcă tata dorea să-și înjghebe o tipografie, să aibă unde să-și tipărească cele ce scria și să nu mai fie *furat* de editori, cum se întâmplă și acum în România – se fură scriitorii, și mai ales aceia mai săraci, mai în vârstă și bolnavi, vai de capul lor! În această încăpere, este afișat și actul de cumpărare al *Mărțișorului*. Nu era stradă, nu era apă, nu era lumină, nu era telefon – nimic. Nu era nici canalizare. Încetul cu încetul, tata a împrejmuat terenul și când s-a început să se traseze strada, tata văzuse că primăvara, pe un câmp verde erau presărate case, iar în pomii lor erau mărțișori. Era o mahala, un cartier mărginaș al Bucureștilor, anume așa trebuie să se spună, mă deranjează la urechi să aud Bucureștiul. Se spune Bucureștii, Piteștii, Iașii – acestea sunt la plural toate. Natural că oamenii neglijează și spun altfel, dar eu așa păstrez, cum am învățat de la tata. Noi eram în sectorul trei albastru și acum suntem în sectorul patru din cele șase, pe atunci erau patru în București.

-Și nu mai sunteți cartier mărginaș.

-Nu, s-a întins mult orașul. Dar să revin la povestea de primăvară... Tata a văzut că oamenii puneau în pomi un fir alb și unul roșu, adică un mărțișor. E un obicei, să știți, din Oltenia, nu e în toată Țara.

-La noi, în Basarabia, în luna martie se desfășoară un prestigios festival cu numele Mărțișor.

-Plăcându-i foarte mult obiceiul, tata l-a rugat pe primar să numească strada *Mărțișor* și a rămas *Mărțișor*. Când veneam de la școală și eram întrebată unde te duci? – răspundeam că mă duc în *Mărțișor*. Noi am denumit casa cu terenul nostru *Mărțișor* și așa a rămas până astăzi. Dar m-ați întrebat de copilărie...A fost frumoasă. Tata se scula foarte de dimineată. Mama ne spunea: vedeți, dragă, că tata s-a culcat în zori, e foarte obosit. Și nu știu dacă dormea trei-patru ore, după care pleca în redacția unde lucra, dacă lucra, când îi convenea trântea ușa și pleca și pe urmă venea acasă și-și împărțea timpul cu noi. Tata lucra mai mult noaptea, am aflat mai târziu și am văzut că nopțile erau dedicate scrisului. Tata a fost un om foarte organizat, ordonat și cel mai bun tată din lume (râde).

-În majoritatea cazurilor, imaginea părinților ne rămâne ca o icoană. Cum era T. Arghezi? Înalt, scund?

-Până la urmă, eu eram cu vreo doi centimetri mai înaltă decât tata când am crescut. Era plinuț, robust, pe urmă când s-a îmbolnăvit foarte rău în 1939-1940, slăbise. A avut o boală grea, de la care l-a salvat un doctor eminent – Grigoriu Argeș, pe care l-au înfierat toți doctorii, spunând că-i escroc. Inventase el un nou preparat pentru reumatism într-o fiolă. Pentru aceasta nu-l iertau doctorii. Știți ce răi sunt doctorii? Invidia *medicorum pessima*, așa se zice (râde). L-a vindecat și atunci tata a slăbit, dar era plinuț. Și cum noi mâncam ce mâncam și nu puteam termina mâncarea, tata zicea: dați-mi-o mie. Era mîncăcios (râde). A fost bine că a slăbit că așa s-a păstrat până la sfârșit. În general, fumatul, să știți, că i-a stricat foarte mult. Nu fac pledoarie pentru a nu fuma, însă tatei tutunul i-a stricat toată circulația picioarelor.

-Mai mulți scriitori mari au avut acest viciu: L. Rebreanu, M. Eliade, M.Eminescu, N.Stănescu...

-Tata a trăit 87 de ani. Și să vă spun un lucru, că dacă nu se prăpădea mămicuța cu unsprezece luni mai înainte, poate mai trăia. El mi-a spus: nu trec anul, când se împlinește anul eu nu mai sunt. În fiecare vineri, că mama a murit într-o vineri, tata zăcea în pat. Încet-încet și-a redus mâncarea și în mod firesc a dispărut.

-E dovada unei relații extraordinare...

-Nemaipomenită. Nu putea trăi fără ea și-mi spunea: tu nu vezi că nu mai vorbește. Îi răspundeam, nu vorbește să nu te supere, tată. Au fost așa de legați! Eu m-am luptat ca să-i dau să mănânce și nu s-a putut. Am văzut de el cu toată dragostea și am făcut tot ce am putut să fac. La un moment dat când mama mea era foarte bolnavă, s-au gândit amândoi să se înmormânteze în *Mărțișor* și să doneze casa cu grădina întreagă, cu tot ce au avut, Statului român și să se facă o Casă Memorială pentru tineret, pentru copii, pentru maturi, pentru iubitorii de poezie, ca să dăinuie. Când să închidă tata ochii, a fost

informat de la Comitetul Central, căci atunci era aceea orânduire socialistă, că a fost acceptată donația și se va face Casa Memorială. Deci tata s-a dus între cei veșnici cu gândul că se va face. Epitafele de pe ambele pietre de mormânt sunt scri-se de tata. Am rămas eu și cu fratele meu, care foarte curând a plecat în străinătate și nu s-a mai întors.

-Ați dus dumneavoastră toată povara...

-A rămas pe mine povara cu toate lucrurile de făcut. Casa Memorială s-a înființat cam la șapte ani după ce a murit tata. Ca și în orice țară, sunt atâtea care se opun: ba că una nu-i

asa, ba că alta nu-i așa. Pe parcursul anilor, casa fiind de lemn, carii o mâncau. Când a fost ministrul culturii Răzvan Theodorescu, un intelectual desăvârșit, un om de cultură nemaipomenit, m-a ajutat foarte mult. Noi făceam parte din patrimoniul național și am beneficiat de niște sume care nu se dădeau decât dacă nu erai introdus în această titulatură. Am reparat-o aproape trei ani, a costat foarte mult. Ministerul n-a precupețit nimic. Dumnezeu să-i dea sănătate ministrului, de câte ori îl văd îi mulțumesc, îi dau din când în când telefon. Casa s-a reparat prin anii 1995 - 1996. Răzvan Theodorescu locuiește, probabil, pe lângă Piața Dorobanților, pe unde stau și eu, în ultima locuință în care a trăit tata, pentru că în *Mărțișor* nu era căldură. Eu am introdus calorifer, dar ce greu a fost! După ce se dăduse aprobarea, mai era o instituție care trebuie să dea coeficientul de căldură, pe care foarte greu l-am obținut. Acum e o plăcere în casă.

-Ce categorii de persoane vizitează mai des Casa Memorială?

Din Republica Moldova cred că au fost toți scriitorii, și nu o singură dată.

-Trebuie să vă spun că, în România, când au început să circule scriitorii și oamenii de cultură din Basarabia, prima Casă care a deschis porțile a fost *Mărțișorul*. La noi veneau toți. Mai târziu s-au dus și în alte părți, dar noi am primit toți doritorii. Unii vorbeau mai *decoltat*, în sensul politic, alții se temeau. Le spuneam: lăsa-ți oamenii să se desfășoare. Primii au fost Valeriu Matei, Mihai Cimpoi, Leonida Lari, Valeria Grosu și mulți alții. Ne-au impresionat că au venit cu evlavie la *Mărțișor*.

-Să vorbim și despre moștenirea literară. Ați păstrat toate exemplarele de pe vremea lui Tudor Arghezi?

-Doamnă dragă, tata a scris enorm de mult. Îmi place ediția făcută de Eugen Simion, un mare domn al literaturii române. I-am citit pe parcurs cărțile apărute, scrie foarte frumos, din convingerile lui. Când a fost președintele Academiei Române, a inițiat tipărirea scriitorilor români de valoare, o ediție gen *Pleiada românească*, pe hârtie bună. În momentul de față, nici nu se mai găsesc oameni atașați să chițibușească asupra unui scriitor sau asupra unei opere, fiindcă e muncă neplătită și enormă. Tata a tipărit mai întâi la Editura *Minerva*, acolo a început ediția de autor. Din ediția de autor, care prevedea numai o parte din scrierile lui T.Arghezi, s-a extins și s-a făcut această ediție de Eugen Simion. La acea ediție de autor m-am luptat foarte mult cu diverși oameni care au vrut să pună mâna pe ea. Se vorbește de unul Pienescu, el a vrut să pună mâna și nu l-am lăsat, fiindcă eu țineam la tata și știam cum a lucrat, cum a muncit și să-ți vie așa unul din senin și să se bage peste ce nu este al său! Cât trăiesc eu am să veghez cu dragoste moștenirea literară a părintelui meu.

-Acum se editează volumul X?

-Da, s-a ajuns la volumul de publicistică. Încă vreo cinci-șase mai sunt.

-În ce perioadă vor apărea?

-Nu știu, depinde cum va fi finanțarea, acum e o lipsă totală de

bani. Nu știu de ce, Dumnezeu, apar case, mașini luxoase, tot lucruri din astea, averi și bani pentru cultură nu mai există.

-Spunea un scriitor din România că dacă ar fi la Ministerul Culturii ministrul Finanțelor, poate că s-ar schimba atitudinea față de cultură în general.

-Și acum este cineva care nu-i potrivit, dar nu vreau să vorbesc ca să nu creez neplăceri. Dar să revin la întrebarea pe care mi-ați adresat-o mai înainte. Vin toate categoriile de vizitatori, începând cu copiii de la grădiniță și terminând cu savanții de la Academie, parlamentarii etc. Acum avem o lege de învățământ, infernal de proastă, doamnă. Am citit din ea și am văzut, că domnul care a făcut-o, îl chemă Funeriu, ce nume curios, mai bine n-o făcea. Când te uiți la el parcă e strâns în menhină, pe cuvânt, așa-mi dă senzația. Totul e comprimat și nu se vede pe fire, în gândul lui, că respiră aerul, cultură. Această lege e un fel de stupiditate, n-o să se facă nimic, cred că nici n-o să se poată aplica ca lumea. Au și început grevele și studenții și toți au greve.

-Să revenim la discuția noastră...

-Tata se trage cu toată familia lui din Gorj, din Târgu Cărbunești, un mic sătuc. Eu am trăit să-l văd devenind un oraș frumos. Acum primar este un băiat destoinic, fiu de dascăl. Toată viața lui a stat numai între cărți, cu toate că a fost inginer. Îl cheamă Mazilu, a fost inginer petrolist, s-a săturat și s-a întors și a devenit primar. Îl iubește lumea. El e liberal, nu mă interesează, vă spun așa, ca să știți. El a reușit să convingă și a făcut o investiție de vreo două miliarde de lei pentru zeci de apartamente pentru locuitori. Este ceva nemaipomenit.

-Dar pentru Tudor Arghezi ce a făcut?

-Mă ajută să duc mai departe muzeul. El l-a deschis, a zugrăvit peste tot – este splendid. Dl Ion Mocioi, un profesor universitar, care m-a ajutat foarte mult, a contribuit personal cu sume foarte importante. A făcut vitrine și tot soiul de lucruri în muzeu. Ne-a acordat Primăria un spațiu foarte frumos și mare. Eu am dotat cu tot ce trebuie și cu o săptămână înainte de a veni la dumneavoastră m-am dus să revăd

muzeul. În fiecare an mă duc să văd că se deschid porțile și că într-adevăr muzeul se vizitează. Am atras atenția că este muzeu semideschis și aceasta înseamnă că unele lucruri nu sunt protejate. Mai sunt oameni care cred că trebuie să plece cu o mică amintire din muzeu (râde). Și în *Mărțișor* mi s-a întâmplat, însă am stilat acolo persoanele de serviciu să fie ca uliu cu ochii pe copilași.

-Când a apărut ideea cu biblioteca?

-La parterul clădirii unde locuiesc este un Institut de Istorie. Și un domn - Ion Constantin, care lucrează acolo, îmi tot zicea: bonjour, bonjour. Eu ieșeam tot timpul cu căteii afară, căci sunt foarte ordonată. Ei n-au fost ordonați (râde) - erau mulți acolo, și fete și domni. Le spuneam: măturați domnilor, țineți ordine, și le puneam gunoierul la ușă (râde). Până i-am învățat să facă ordine. Dl Constantin stătea cu mine de vorbă și m-a rugat să dau unele lucruri pentru o bibliotecă din Chișinău care să poarte numele *Tudor Arghezi*. Adevărul este că eu nu mai știu ce le-am dat, am pierdut lista, vreau să mă uit și să le mai întregesc, pot să le mai dau încă multe lucruri. M-am bucurat foarte mult de această idee, care durează din 2005. Cinci ani de atunci, dar bine că s-a făcut. Am venit să văd și acest lucru realizat.

-Ce impresie v-a lăsat Biblioteca O.Ghibu, pe care ați vizitat-o?

-Era acel simpozion de istorie și mi-a plăcut. Vă spuneam că acolo unde stau sunt cam toți istorici. Sunt și niște copilandri proști educați acolo, îi mai solicitam și eu să facem câte ceva, dar îmi răspundeau: nu, eu sunt cercetător, nu pot să fac. Așa că am neglijat latura asta. La *O.Ghibu* erau multe persoane care și-au dedicat viața istoriei și mi-a făcut mare plăcere. Vă spun drept, că eu am o vârstă foarte mare (râde), dacă aș fi avut în fața mea posibilitatea unor ani de studii, făceam istorie, vă spun drept că merită, sunt atâtea lucruri necunoscute și trebuie să te lupți să scoți adevărul la lumină. Nu totdeauna este plăcut și ușor acest lucru. Eu am luptat foarte mult când am fost în Parlament pentru dreptul femeilor, să fie parlamentare, pentru că astea n-au furat niciodată. O fi vreo una-două, deja învățate cu furatul, dar majoritatea nu fură.

-Poate că acum au învățat de la bărbați?

-Nu, cele care fură singure au învățat. Dar femeile deputate când am fost eu, n-au furat. Eu am avut stima lor, din toate partidele, și-au făcut treaba foarte bine. În afară de aceasta împreună am vrut prin diverse legi să apăr drepturile pentru majoritatea femeilor, că am văzut cât sunt de nefericite: familie, menaj și atâtea, și atâtea. Acuma le i-au și banii, sunt revoltată de ceea ce se întâmplă. Le i-au banii din acea mică subvenție care li se acordă. N-o să facă nimic cu aceste luări, or, își vor pune țara în cap cine va face aceasta. Motivează că există o datorie. Dar ce-au făcut, domnule, cu cele 20 de miliarde de euro care s-au luat? Se zice că 10 miliarde au plecat la Banca Națională, dar celelalte 10 miliarde, unde sunt?

-Să revenim la bibliotecă...

-La noi nu se face așa o muncă de culturalizare pe care o faceți dumneavoastră. Și asta mă impresionează și mi-a plăcut foarte mult.

-Dar impresiile, în general, despre Chișinău care sunt?

-Ultima oară nu m-a impresionat foarte mult, pentru că am venit la înmormântarea lui Grigore Vieru, cu o mașină de la Radio.

-N-ați putut să nu veniți.

-Nu, pentru că toți știau că eu l-am cunoscut. L-am cunoscut cu mulți ani în urmă. Mi-a părut așa de rău! Era un om delicat, detașat de meschinăriile acestea, era un visător. M-a impresionat câte flori au adus oamenii, un munte de flori s-a făcut și plus câtă lume a participat și aceasta a arătat că era iubit, era apreciat. Să știți că la noi când moare un artist care cântă pe la toate televiziunile astea, prin diverse teatre, acolo se creează câte o coadă ceva, dar când sunt valori – nu prea.

-Înmormântarea lui Grigore Vieru a fost doliu național, în ciuda faptului că la guvernare erau comuniștii. Chiar dacă nu se declara, totuna avea să vină toată lumea. Tudor Arghezi a fost unul din autorii lui preferați.

-Parcă-l văd. Nici nu-mi vine a crede cât de mișelește a murit, cu mașina aceea...

-Au fost destui mișei care l-au ponegriț și i-au făcut viața amară, unii pripășiți chiar și din România, un oarecare Conțiu. I-au făcut mult sânge rău și dureri de inimă, din

care motiv a avut și operații. Sunt sigură că vor fi condamnați, dacă nu acum, mai târziu, de generațiile viitoare. Regret că noi n-am ieșit la timpul respectiv toți în stradă să-l apărăm, credeam că mai avem timp și că vor hotărî autoritățile, n-a fost să fie așa, mai târziu a fost prea târziu.

-Să știți că oamenii de valoare vor fi biruitori, dar pe ponegritori îi va lovi Dumnezeu sau soarta ca pe nemernici.

-Nu v-am obosit?

-Nuuu! Am venit cu multă plăcere și mă simt foarte bine și noul context de istorie pe care am descoperit-o la dumneavoastră, m-a făcut fericită. Dl Alexandru Moșanu a vorbit nemaipomenit de bine și de frumos. I-am spus domnului I.Constantin să-l invite să vorbească și în România, cu focul care-l caracterizează. Căci, dacă ai foc în inimă, poți convinge, dar

acea care vorbesc cu jumătate de gură nu-mi plac (râde).

-Cred că ați moștenit în acest sens caracterul tatălui dumneavoastră, dar mama cum era?

-Da, absolut de la tata. Mama era o bucovineancă hotărâtă. Când spunea da, era da. A fost dârză toată viața ei și s-au înțeles foarte bine amândoi și i-am iubit foarte mult.

-Ce expresie, ce gând, ce frază, mai aparte, purtați în suflet de la ei?

-Știți ce spunea Tudor Arghezi, când primea multe manuscrise de la tineri, care credeau că au scris cel mai bine? Da, el citea toate scrisorile și manuscrisele, dar când manuscrisele erau slabe, răspundea: e bine, dar rupe foile și scrie încă o dată, pentru că eu fac așa: perfectez mereu ceea ce scriu și nu las să trecă o zi fără un rând scris, ține linia. Asta mi-a rămas de la tata.

-Doamna Mitzura, vă mulțumesc extraordinar de mult.

-Abia aștept să veniți la *Mărțișor* să vedeți îmbunătățirile pe care le-am făcut, toate.

-Cu noua bibliotecă, Tudor Arghezi va fi și mai prezent în conștiința noastră. La Chișinău, există și o stradă care-i poartă numele.

N-am știut, dar mă bucur. Să știți că am emoții pentru bibliotecă. Când mi s-a spus că e gata zugrăvită și putem merge la Chișinău, am fost așa de fericită! Acum vreo doi ani de zile am făcut un mic accident, care m-a imobilizat nițel, dar nu mă las, fac și sport și, gata, înainte!

-Oricum, înainte!, - spunea Brâncuși și dumneavoastră aproape la fel: gata, înainte!

-Și repet: numai înainte!

-Încă o dată, vă mulțumesc

-Și eu vă mulțumesc, cu dragoste.

RAIA ROGAC

MITZURA ARGHEZI

Cuvinte potrivite la Chișinău

Tudor Arghezi a fost un răzvrătit, nu-i plăceau formele fixe. El era la curentul modern al vieții literare și politice, cu toate că n-a făcut parte din niciun partid politic, dar îi plăcea ca omul simplu să fie pus în egalitate cu un profesor. El a locuit în Franța pe o stradă unde există și o placă memorială. Ne spunea că duminica sau sâmbăta, dacă se deschidea ușa, vis-a-vis de locul unde locuia, erau un tinichigiu și un profesor universitar, care nu se destingeau nici după felul de comportament, nici după îmbrăcăminte. Și nu numai atâta – puteai sta de vorbă cu ei orice și îți făcea plăcere. Lupta totdeauna pentru oamenii neinstruiți să nu fie păcăliți. El socotea egalitatea totală a omului în societatea românească și spera din toată inima să fie așa. Că nu s-a ținut socoteală și nu se ține nici astăzi și se crede că banul face deșteptăciunea, puterea și așa mai departe. Acei oameni care cred așa se înșală. Tudor Arghezi a luptat toată viața pentru lucrurile frumoase și adevărate. A avut multe neplăceri. După primul război mondial a fost închis cu o serie de gazetari pentru că el credea că România trebuie să fie neutră, pe motiv că era o țară mică cu un potențial economic nemaipomenit și cum trebuie să fie și de acum înainte, cu toate că nimeni nu se luptă pentru aceasta. A făcut închisoare. Știți că la fiecare război se găesc țapi ispășitori, n-a avut nimeni nicio vină. În timpul celui de-al doilea război mondial, opresiunea nazismului, care s-a făcut simțită și în România foarte

mult, l-a deranjat pe Tudor Arghezi. Și vă pot spune că este singurul intelectual care în acel timp, în care dicta foarte tare cizma germană, a spus lucrurilor pe nume. Ambasadorul Germaniei la București era Malfred von Killinger. Cum făcea cizma rusească în alte țări, tot așa făcea și cizma germană. Dacă te opuneai și spuneai ceva, puteai dispărea, puteai zace ani de zile în închisoare. Tudor Arghezi nu s-a sfiit. Țin minte că noi eram mici, în primele clase de liceu, eu și fratele meu, tata ne-a citit acel articol pentru care mai târziu a fost arestat. Mama, care a fost tovarășa lui ideală de viață – au avut o viață de 57 de ani împreună, i-a zis: dragă, ți s-a făcut drag de pușcărie. Noi n-am înțeles la momentul acela nimica. Să știți că înainte de a fi arestat, toată vara aceea a anului 1943, când a scris tata acel

articol, era presărată de controale, de întrebări de la cenzură. Cenzura a fost totdeauna și acum este, și la noi și în Italia și în Franța. La cenzură era un admirator al tatei și ei trebuiau să iscălească pentru publicare, să vadă cine a dat drumul. Sigur că bietul om mai târziu a fost arestat. Când s-a răspândit acel articol, imediat tata a fost luat și dus la miliție, la comandamentul de pe Calea Victoriei și trimis la lagărul din Târgu-Jiu, trimis cu pază specială. Ajunși la Târgu-Jiu, comandantul lagărului, colonelul Leoveanu, eliberând soldatul care-l însoțea pe tata, i-a scos de la piept articolul și i-a spus: domnule Arghezi, suntem toți de acord cu dumneavoastră. Noi avem de la mareșalul și de la primul ministru de interne ordin să vă păzim că vor să vă extrădeze. Și asta însemna cruce. A stat în cabana nr. 5 și erau și comuniști acolo și foarte diferită faună de arestați. După ce s-au schimbat timpurile politice, nemții au fost, natural, înfrânți și a scăpat și tata de la închisoare. Trebuie să știți că nu s-a

terminat aici cu arestarea literară a lui Tudor Arghezi, ca să spun așa. Tata era prezent în fiecare zi cu articole în *Adevărul* și în alte publicații. Nici un articol nu semăna unul cu altul, pot spune că am îngrijit mai târziu cu un eminent redactor al Editurii *Minerva*, fostă a Fundațiilor Regale pe vremuri, Traian Radu, și am pus la punct o serie de materiale necunoscute, care numai cei care au avut aceste cărți le cunosc. Tata scria câte o dată într-o zi câte două-trei articole, toate la subiectul dat, dar nici unul nu semăna cu celălalt. A avut o forță de lucru nemaipomenită, lucra numai noaptea și avea în el o chintesență a tuturor lucrurilor, că de-l întrebai ceva, îți spunea din memorie. Și el spunea că n-are memorie! Despre orice se discuta, spunea autorul, anul, titlul cărții, rămâneai mirat cum de le știe exact pe toate. După 1943, toată Europa de Est a fost influențată, din păcate, de țările mari, care s-au revoltat pe urmă și ne-au lăsat pe noi în mâna rușilor, în mâna sovieticilor. După Ialta, s-a pus cruce. Președintele Americii era în cărucior dus, celălalt - Winston Churchill bea de stingea și s-a semnat așa, aproape pe genunchi, această crimă față de toate țările din Estul Europei. Din fericire, Grecia și cu Austria au scăpat. Dar ce a făcut Grecia? Ea a beneficiat de Planul Marshall după război. Toate țările care au fost ajutate au avut o explozie economică. Acum n-a mers, ați văzut ce are Grecia? Austriei, în momentul în care Berlinul era împărțit în zone, după înțelegerile lor, după acea târguială de la Ialta, Austria a scăpat. Fericire pe Austria, dar mai puțin fericire pe România și alte țări, care știți ce au pățit. Și nu numai atât. Germanii au reușit să se îmbine - Germania de Est cu Germania de Vest. Au mai țipat cei din Vest că costă prea mult unirea cu cei din Est, dar era normal să se întâmple această reparare de frontiere. Cu ei s-au întâmplat bune, cu alte țări nu s-a mai întâmplat - nici cu România, nici cu altele, nici cu Polonia. Aceasta este soarta războiului și a păcii. În această epocă foarte tulbură de politică generală europeană, tata scria și lua poziție. V-am spus: n-a făcut parte din niciun partid politic. În România, se intronase socialismul, prin venirea comandamentului militar sovietic, încă era cu regele Mihai alături, că i-am văzut. Știți că după evenimentele din 1990, în București, eu nu le zic revoluție, ci le zic evenimente, fiindcă așa a fost, s-au făcut o serie de lucruri, care cu timpul o să se vadă cât de bune sau rele sunt. Am văzut la Televiziunea Română, din arhive, era o serbare, unde domnul Mihai primise *Pobeda*, o avea în piept, era alături de mama lui, la o masă festivă cu comandamentul sovietic, acceptase. Dacă era regele României trebuia să arunce această *Pobedă*. (râde) De ce râdeți? În presă nu s-a prea scris de ce a fost invitat, se pare că este dintre puținii în viață care o au. (din sală: singurul). În față erau câțiva actori de teatru sau dansatori și jucau *Kazacioc*. Aceasta eu am văzut cu ochii mei după 1990. Ei mâncau și beau acolo, aceasta să fi fost în 1945, început de 1946. Și în 1947 a fost invitat să plece și toată tragedia care a urmat au suferat-o cei care au rămas. Toți care formau curtea regală au plecat cu un tren regal și au plecat cu ce au vrut, nu le-au fost limitate lucrurile. Atunci se pare că au luat și toate tablourile, care nu s-au mai găsit pe urmă, care erau, de fapt, niște tablouri lăsate de Carol I în pinacoteca românească. România mult s-a zbatut ca să-și recapete Tezaurul. Tata a făcut parte din comisie. După aceea i s-a interzis, fiindcă tata știți ce rău

scria despre puterea de atunci, dar bine pentru sufletul românesc? Poate și la dumneavoastră o să se întâmple ori s-a întâmplat, când chiar colegi buni au început să-l înjure în presă, să-i aducă acuzații. Unul era Radu Paraschivescu Miron, care s-a terfelit, un poet de origine țigănească, eu nu admit noțiunea de romi, aceasta este o invenție a lui Petre Roman (râde). De pildă, băiatul violonistului mare (din sală: Mădălin), da, Mădălin Voicu, el zice: noi suntem țigani. Și așa că atunci, cu concursul acestor "buni prieteni" de breaslă, și alții, s-a format acel curent antiarghegian și antiromânesc. Toate valorile românești atunci au fost puse la pământ și tata a fost interzis, pur și simplu. În 1949 tata avea 68 de ani, dacă fac bine socoteala. Era destul de bine, după viața de zbucium care a dus-o el. Nu a fost ușor să fii scriitor într-o Românie după război. Tata îmi spunea următorul lucru: dragă, să știi că și înainte de război erau destui escroci în societate. Dar ce am citit la tata și ce am văzut în timpul acela, în momentul de față în România sunt super-super-super escroci. Gândiți-vă, acum a apărut o carte în care se arată miliardarii în euro - trei sunt mari de tot, ceilalți care vin după ei și nu au atins suta, sunt mulți de tot... Pe mine m-au întrebat prietenii din străinătate: ziceți că o duceți prost, că e grea viața, dar ce sunt casele acestea, mașinile acestea. Le zic: astea sunt escrocheriile, nimeni nu-i întreabă de unde au averile. În Germania, dacă tu îți dobândești niște lucruri inexplicabile, vine fiscalul și-ți pune întrebarea, de unde le ai? De exemplu, cazul cu tatăl faimoasei jucătoare de tenis, n-a făcut închisoare pentru că n-a declarat la fisc toate veniturile? Așa ca la noi - la nimenea, așa-i în România (râde). Și cum vă spuneam anterior, tata a fost interzis, eu am fost dată afară din facultate, mă înscriesem la Facultatea de Teatru. Și era un deștept, un individ (din sală: Sorin Toma, autorul faimosului pamflet...) ...*Poezia putrefacției*, el a plecat în Israel și pe urmă a venit înapoi să ne dea lecții de adevăr și de anticomunism, avea un tupeu strașnic. Dar nu el era la teatru. A fost foarte greu, dar cum tata ne-a crescut să trăim realitatea vieții, am rezistat. Am avut o copilărie foarte frumoasă, dar nu răsfățată cu toate prostiile, cum se face, de pildă, acum la noi: să-i ia mașină, să-i ia una, să-i ia alta. Fiecare lucru își avea rostul lui. Când primeai ceva știai că este cu dragoste dat, dar era într-o limită. Și fratele meu a avut neplăceri, a stat și el vreun an la Jilava. A fost greu, dar când ești tânăr timpul zboară. Am făcut ce am putut, fiecare își avea misiunea lui. Noi aveam o foarte frumoasă gospodărie de patru pogoane la *Mărțișor* și fiecare lucram ceva și în casă și afară. A fost o armonie totală. Tata a mai lucrat la traduceri, ca să scoată un ban. Noi aveam o Editură, *Cartea rusă*, care i-a propus să facă niște traduceri: *Suflete moarte* de Gogol. Tata nu știa rusește. I se făcea traducerea brută sau dacă era în franceză, se făcea traducerea paralelă și putea să-și dea seama. Tata le-a spus: domnilor, mă lăsați să dau pe limba românească, așa cum știu eu, și cum cred? Și făcea cum trebuie. Tata știa limba română îngrozitor de bine. Se întorcea la cei cu traducerea și zicea: dacă acesta e pahar, să-i spui pahar, să nu-i spui potir, că așa-i în dicționar. La a treia corectură s-a adresat tata cu o scrisoare foarte drăguță, puțin era în versuri, și spunea că i-a mâncat sufletul *Sufletele moarte* a lui Gogol. Le-a spus că-i ultima verificare și s-o publice așa. Și așa a rămas după corectura a treia a tatei. Când a

împlinit tata 65 de ani, în 1955, n-avea haine, că se roseseră toate, toți eram civilizați, dar nu ca să faci față la niște "autorități". I s-a dat *Secera și Ciocanul*, nu râdeți, dacă a muncit tata pe târâmul literelor, l-a meritat. (râde împreună cu sala). Eu am trei fotografii din timpul acela – una este și cu Ceaușescu, cu Groza, cu Botnăraș, când a primit distincțiile și nu mi le-a luat nimenea. Face parte din istoria noastră. Au venit diverși de pe la un minister ca să le scoatem. Le-am spus: nu scoateți nimica, că atunci nu vă mai dau altceva și au rămas toate. E un adevăr. După ce a trecut acel moment, au început toate editurile să-l reediteze pe Tudor Arghezi. Și să știți un lucru, că atât 1907, cât și *Cântare omului* n-a fost scrisă la vreo comandă, cum sugerau anumiți critici devotați vechiului regim. Tudor Arghezi n-a scris la comandă, niciodată. 1907 își avea plămada din timpul acela când era în străinătate. O italiancă, profesoara Rosa Dell Conte, care a vrut să se facă și româncă, să-și cumpere o casă în România, dar n-a putut, era arghezolog până în măduva oaselor și a spus că, după știrea ei, în nicio literatură europeană nu există un corespondent al *Cântării omului*. Și a făcut o carte pe această temă. După 1956, s-a constituit o delegație, și în România teroarea lui Stalin dispăruse, era o schimbare în politica Kremlinului, se mai relaxaseră lucrurile, delegație, care a plecat să ceară Tezaurul, din care făcea parte tata cu încă vreo șapte-opt personalități din lumea culturală – profesori universitari, diferiți. Tata a călătorit cu mama totdeauna. În preziua acea mare, care se făcuse în 1956, îi venise tatei o rugămintă, să-l traducă în limba română pe Krâlov. Când a văzut textul a zis: acesta n-are substanță de loc. Pe cuvânt că așa a spus. Când a făcut traducerea, a făcut o traducere foarte substanțială. După ce s-a făcut festivitatea de la Moscova, cu Tezaurul, că a fost redat doar o parte din el (din sală: nu *Cloșca*, doar vreo câțiva pui). *Puii* au venit, dar n-au venit banii, care constituiau vagoane întregi. Prostia regalității. Cum, când era revoluție într-o țară așa de mare, tu trimiți tot ce ai? Tata a avut întâlniri la Moscova cu diverși scriitori, erau și din republica dumneavoastră, moldovenească, cu cei care erau la Moscova promovați. I-au zis tatei: tovarășe Arghezi, ne-am gândit să vă propunem să-l retraduceți pe Krâlov, ca să înțeleagă și lumea ceva. Krâlov căpătase substanță în traducerea tatei în limba română. A mers viața înainte până în 1967, când tata a închis ochii. După moartea tatei, s-a dat un fel de comunicat al Comitetului Central să se pună plăci memoriale pe casele unde a trăit și activat Tudor Arghezi. Să fie înveșnicit și în țară și în străinătate, să se editeze opera integrală a lui Arghezi. Tata a fost un scriitor deosebit, vă doresc să citiți, nu integral, că-i foarte greu, dar măcar o bucăciță din Arghezi ca să vă dați seama că n-a scris cum scriau ceilalți. Are un volum de proză, *Cimitirul "Buna Vestire"*, care e foarte dificil, dacă nu ești deștept să-i pătrunzi înțelesurile. A fost tradus în limba germană, întâi în Germania de Est, a fost un tânăr german, Roland Bergh, care a învățat românește pentru Eminescu și pentru Arghezi. El a făcut aceste două traduceri, ca mai târziu să apară și la Frankfurt pe Main aceeași carte și a avut un foarte mare succes, am primit și niște recenzii. Probabil că era bine tradusă pentru că traducătorul era pasionat de opera lui tata. Nemții au

acceptat această carte dificilă. Când am editat-o până în 1989, dacă ați ști ce poveste întreagă era cum să-i explic directorului de la cenzura superioară ce a vrut să spună tata. Era o poezie cu cucu, tata o scrisese în Elveția. Eram întrebată: cine este cucul acesta, ce vrea să spună? Dar se vorbea de cucu, care evoca cu-cu românește. De la cenzură spuneau că trebuie să fie în legătură cu cei plecați, mă rog, prostii din astea. Tata a fost respectat și de foarte mulți comuniști, chiar din prima pleiadă cu Georghiu Dej, aveau sfială când îl convocau să stea de vorbă. O dată am fost și eu cu tata și am văzut că se jenau și nu știau cum să întrebe, se rușinau. Însă a trecut vremea aceea, veniseră alții, foarte îndrăzneți și foarte bine informați, care nu mai țineau seama de sfiieli. Când vedeam că nu am ieșire cu vreo problemă pentru *Mărțișor* sau pentru editarea de scrieri, îmi spuneam: ce mă fac tată și mamă? M-a ajutat numele Tudor Arghezi, am ieșit din încurcătură și am reușit să fac ce trebuia. Am fost în străinătate în câteva locuri la cei 100 de ani de la nașterea tatei: s-a făcut în Germania Democrată, s-a făcut în Italia. În Italia au fost patru zile de sărbătorire cu această doamnă Rosa Dell Conte, și cu alți romaniști, și mulți profesori de limbi romane. În Franța mai puțin, pentru că trebuie să știți că francezii sunt foarte suciți. Nu suportă când vrei să aduci alt suflu. În momentul acela în Franța nu era niciun poet mare. Acum nu știu cum mai este, că nu prea am citit în ultimul timp. Se citește mai mult pe calculator și la francezi. Să știți însă că cartea nu o înlocuiește nimenea. Mi-a făcut plăcere la Biblioteca *O. Ghibu*, unde am fost și s-a făcut simpozionul istoricilor. Toată lumea a preamărit rolul cărții și așa este. O să treacă și moda aceasta de calculator. E bun să faci la el o serie de lucruri necesare, să le comprimi și să le scoți repede, dar arta și cultura adevărată nu se fac cu calculatorul. Casa Memorială merge foarte bine, e vizitată. Am fost atașați de Muzeul Literaturii, am avut o serie de directori, unii mai buni, alții mai răi, acum este un băiat foarte cumsecade, un profesor universitar, Lucian Fișu, un om deosebit, care m-a ajutat la o serie de lucruri rămase în urmă la *Mărțișor*. Muzeul Literaturii nu are atâtea vizitatori câți avem noi într-o zi. Noi avem cu sutele vizitatori și așa mi-am dat seama că mai există profesori în România care apreciază literatura, educă și cultivă dragostea la copii. În momentul de față, din păcate, nu știu dacă dumneavoastră ați văzut, este o lege a învățământului sinistru, care vor s-o impună cu forța. Așa au stricat toți aceștia din minister o serie de legi și de măsuri, că bieții de copii nu mai știu ce să facă. Școala românească a fost foarte bună, s-a impus peste tot. Au plecat copii cu părinții în străinătate, temporar sau definitiv, și din clasa a doua îi puneau într-a patra. Celor străini li se părea că sunt mai bine orientați și instruiți.

Vă aștept să veniți la București, să vă dea de la cultură un autobus și lumea n-o să moară de foame până ajungeți la *Mărțișor*, unde o să vă aștept eu cu o masă grozavă la Casa Memorială. Așa că veniți, vă rog.

(Din mesajul la sărbătoarea de atribuire a numelui Tudor Arghezi Bibliotecii de Arte din Chișinău).

N. red. Titlul aparține redacției

Știm de nu trăim o lume ce pe nesimțite cade ?

Eminescu

I

Valorile culturii europene s-au format plecând de la cultura antică elenă, la care s-a adăugat creștinismul. Este o sinteză a celor două spiritualități, modelată la rândul ei de matricea formativă ancestrală a fiecărui popor. Transplantul creștinismului pe spiritualitatea greacă a fost înlesnit datorită filozofiei platoniciene, care formulase ideea existenței unei lumi de apoi eterne (prefigurând viitoarea „împărăție a cerurilor”), de unde sufletul nostru a căzut, „întemnițat în trup ca stridia în scoica sa”, viața pământească nefiind decât o „ucenicie a morții”. Pascal releva acest fapt: „Platon a dispus de creștinism”. Creatorul fenomenologiei, Edmund Husserl, afirma: „*Europa spirituală își are locul de naștere bine determinat, națiunea greacă antică*”.

Schematic, valorile spirituale care constelează esența spiritualității grecești sunt următoarele :

- rațiunea - instrument de cunoaștere și evaluare axiologică a vieții, a lumii;

- filozofia – „iubire de înțelepciune”, mod de viață, în sens de *uimire* în fața existenței;

- adevărul - *aletheia* care însemnează „neuitare” că suntem emanație cerească, omul e o rudă a zeilor, minunea supremă a lumii, așa cum afirma Antigona ;

- idealizarea vieții și a lumii – în contrast cu modul realist modern ;

- secțiunea de aur sau proporțiile divine - principiul perfecțiunii formelor, condiție a eternității lor ;

- „poezia este mai adevărată și mai elevată decât istoria”, postulat aristotelic; este mai adevărată poezia, pentru că nu ne este impusă ca istoria, care vine de dincolo de noi și ne antrenează în vârtejul ei, în timp ce poezia este creația noastră, este lăcașul, casa ființei omului; drept care, Protagoras afirma că pentru om, cea mai importantă parte a educației este cultivarea poeziei;

- *kalokagathia* simbolul fundamental al culturii vechilor greci; el reunește cele două idealități- *kalôn* – frumosul și *agathôn* – binele, în sens de noblete etică și spirituală. Ne vom opri la două din aceste constante.

Gândirea rațională a fost inițiată de „înțelepții” presocratici în sec. VII și VI î. Hr. și, cu aceasta, umanismul antic ce va fi transmis ulterior țărilor europene. Facultate a adevărului, rațiunea evaluează totul la măsură umană, pentru că omul este măsura tuturor lucrurilor (Protagoras), încât și zeii, care se află și ei pe pământ, în Olimp, împrumută forma materială și viciile omului, doar că sunt nemuritori. „Religia greacă este străină de orice formă de revelație ; nu a cunoscut

nici profeți nici mesia” (Jean-Paul Vernant).

În simbolul sintetic al culturii antice, *kalokagathia*, frumosul privește perfecțiunea, armonia formelor materiale (conform „secțiunii de aur”, „proporțiilor divine”), iar *binele* reprezintă noblețea, elevația spiritului. Amintim că vechii greci sunt cei care au imaginat diversele discipline filozofice, precum și genurile literare, preluate apoi de către Europa.

În simbioza care urma să creeze

Criza identităților culturale

constantele spiritualității europene ulterioare, la vechea cultură a Eladei religia creștină adăuga drept element umanistic fundamentul, iubirea care unește pe toți oamenii sub un singur Dumnezeu, acesta înlocuind multitudinea zeilor antropomorfi olimpici, dar totodată și pe Iahve, dumnezeul particular al iudeilor, care se socoteau astfel popor ales între celelalte neamuri. Ideea Unului, a unicității divine universale venea încă de la egipteanul Akhnaton și iranianul Zarathustra. Astfel, după Socrate, cel care înfăptuise prima revoluție spirituală, instituind rațiunea ca facultate supremă a omului, Iisus prin proclamarea primatului iubirii, înfăptuiește a doua mare revoluție.

Mysterium tremendi, adică devoțiunea unită cu povara miticului păcat original, de origine iudaică, prin care omul, ispitit de diavol, face ca răul să pătrundă în lumea creată, înlocuindu-se astfel starea paradisiacă preadamică - a constituit o energie fertilă determinând, pe de o parte, o comutare spirituală a fiecărui om privind sentimentul sacralității, iar pe de altă parte, impulsionează întreaga cultură europeană, atât în domeniul literaturii și al artelor precum și a gândirii filozofice.

A urmat un mileniu de confuzie religioasă, cu paroxisme dogmatice și mistice, factori care au estompat în bună parte componenta umanistică elenă. În Evul Mediu apar însă și viziuni cu

deschidere metafizică ultimă; în acest sens – amintim, *Tratatul despre sublim* al lui Cassius Longinus, puternic ancorat în antichitatea greacă, pe care o proiectează în sublim ; pe de altă parte Eckhart, cel mai de seamă mistic german al vremii, imaginează o depășire a teologiei creștine privind libertatea absolută; el suie raportul om-Dumnezeu până la confundare și chiar – extrem - afirmând „nașterea eternă a lui Dumnezeu Tatăl din sufletele cele mai pure”.

În Renaștere, cultura antică se impune cu mare forță, e reabilitată raționalitatea, consecința fiind resituarea centrală a omului în univers. Astfel, alături de ideea de *umanism*, formulată ca noțiune prima oară de Petrarca, termen sub poetul care includea eliberarea *ego*-ului natural, a gândirii sale, de dogmatismul religios sub semnul cultivării spiritualității antice greco-latine, apare *individualismul* : omul nu mai face una cu natura, devenită *alter ego*, o stăpânește și o va exploata în folo-sul său, unele consecințe fiind dezastruoase. Egocentrismul european se va manifesta, între altele, prin colonizarea rapace și comportarea inumană față de băștinașii din colonii, până la decimarea unor popoare.

Pe de altă parte, revigorarea umanismului grec a anihilat în bună parte crimele torquemadice în numele lui Iisus. În spiritele de elită a persistat aspirația către raționalitate și idealitate, îmbinând *kalokagathia* cu elemente din spiritualitatea creștină. În fiecare țară a apărut, pe tărâmul creației culturale, un model de asemenea idealitate, unii creatori devenind definitorii pentru structura spirituală a aceluia popor, pseudonimul lor de aur.

Așa a fost în Italia Dante, care, în numele iubirii ideale, dar și a despărțirii răului de bine, face repartiții de personaje damnate sau binecuvântate, aruncând în iad tot ce nu e creștinism. și află apoteoza idealului în iubirea, personalizată uman, în eternul feminin, ideal împrumutat finalmente întregului univers: „*L'amor qui move il sole e l'altre stelle*”. E locul să menționăm aici un fapt semnificativ pentru preluările din cultura greacă de către dogma creștină, și anume, prezența purgatorului catolic, evocat de Dante în *Divina Comedia*. Ideea acestei punți intermediare dintre paradis și infern este discutată destul de amplu de Socrate în dialogul platonician *Gorgias*.

Explozia de genii din Renașterea, mai ales italiană, readuc pe prim plan spiritualitatea antică, începând cu filozofi ca Giordano Bruno, cel mai reprezentativ (și pe care Eminescu îl luase drept model în intenția de „înălța cu mult sfârșitul” Luceafărului), Marsilio Ficino, care înființează Academia platonice de la →

Foto: Mircea Mocanu, “Începuturi”

Florența, Pico della Mirandola, care cere omului să ajungă de la existență la esență. Artiștii plastici transpun pe pânză sau în piatră, atât subiecte din mitologia creștină, cât și din cea greco-latină. Michelangelo și Rafael în deosebi, îmbină în personajele lor frumusețea fizică, materială cu frumusețea spirituală, cu noblețea intelectuală, replică picturală a kalokagathiei. Alături de compozițiile religioase, muzica de operă abundă în subiecte din antichitate.

William Shakespeare desfășoară cea mai vastă epopee tragică a temei religioase de întotdeauna, dar având accent deosebit în creștinism, și anume, confruntarea dintre bine și rău - rezolvată în final prin magica încetare a acestei lupte în *Furtuna*, unde apare înseninarea și iertarea care conștientizează, în inima Mirandei ("oglină mirată"), cât de frumoasă este lumea și ce minunați oamenii ei. Și totuși, referindu-se la viața personajului, autorul *Sonetelor* conchide: „*The man are bad and in their badness reign*". Fără viziunea universală a autorului lui *Hamlet*, cultura engleză ar fi rămas în bună parte la nivelul senzorial și pragmatic al filozofiei tripticului Locke-Berkeley-Hume.

În Spania, Miguel de Cervantes simbolizează în *Don Quijote* aspirația spiritului către idealitate, o luptă fără izbândă și devenită ridicolă, - pentru ca El Greco să afle exorcizarea în năzuința halucinantă a omului creștin către divinitate, trupurile transformându-se în flăcări aspirând extatic către evadarea în lumea de dincolo.

În Germania, capodopera lui Goethe, *Faust* - ultima mare sinteză modernă dintre mitologia greacă și cea creștină, întruchipează, pe de o parte, erotismul („*Das Ewig- Weibliche / Zieht uns hinan*" - sună ultimele versuri ale piesei) și laxitatea etică a personajului mergând până la suprimarea de vieți - iar pe de altă parte, ideea de idealitate ca faptă în folosul comunității. Faust este continuarea logică a individualismului apărut în Renaștere. Prin lauda activității umane dedicată materiei și permisivitatea morală, omul „faustic” prefigurează decăderea lumii moderne.

Dar, totodată, în Germania are loc replica în dublă apoteotică: pe de o parte, acmeul filozofiei moderne prin Kant, urmat de Fichte, Schelling, Hegel, spiritualitatea fiind considerată supremul ideal, iar Schopenhauer postulează că eliberarea omului de voința oarbă a lumii materiale este împlinită de muzică. Astfel, pe de altă parte, muzica este cea de a doua excelență germană, reprezentată de linia Bach-Mozart-Beethoven, urmată de Schubert-Schumann-Brahms, și încheiată de Wagner și Richard Strauss. Prin filozofie și muzică, Germania se află la polul cel mai înalt al idealului european de spiritualitate. Amintim că Friedrich

Schiller considera kalokagathia simbolul activ în funcție de care trebuie să se efectueze educația la toate nivelele de învățământ. Și este deosebit de semnificativ faptul că planul cel mai sublim al spiritualității în creația poetică germană, dar și europeană, este atins de Friedrich Hölderlin; or, idealul autorului lui *Hyperion* a fost filtrat prin cultura anticei Grecii.

Decisivă în concertul culturii europene a fost creativitatea Olandei. Dacă Rembrandt instituie în viziune creștină clarobscurul pentru a arunca răul în umbră, Vermeer ignoră umbra și suie la idealitatea luminii pure întruchipată simbolic de perlă, iar mai târziu, prin Vah Gogh, la lumina absolută, umbrele fiind alungate de pe tablou. Și parcă totul filtrat prin cleștarele filozofiei lui Spinoza, de o claritate absolută, instituind dincolo de zeii olimpici și de raiul creștin, panteismul naturii - *Deus sive Natura* - și iubirea intelectuală a lui Dumnezeu - *amor intellectualis Dei* - conferind astfel demnitate divină naturii, omului și tuturor lucrurilor.

Alături de sublimitatea catedralelor gotice, *cartezianismul* - însemnând claritatea ideilor și a exprimării, constituie caracteristica spiritului francez. Epoca de aur a culturii galice - dramaturgia în primul rând, reia modelul grecesc, cu subiecte din mitologia antică. Ca în toate țările, arta Renașterii franceze abordează subiecte din aceeași sursă. Și ulterior literatura și arta franceză abundă în subiecte preluate din legende greco-latine. De exemplu, *Le voyage à Cythère* constituie capodopera lui Watteau, precum și unul din poemele celebre ale lui Baudelaire; Pythia, Tânăra Parcă, Narcis, Zenon constelează poezia lui Paul Valéry. Teatrul francez încearcă să reia în interpretare modernă subiecte ca Antigona (Anouilh), Electra, războiul din Troia (Giraudoux), ș.a. Amintim că în gândirea filozofică, Henri Bergson păstrează stilistic limpiditatea carteziană, dar neagă primatul rațiunii în materie de cunoaștere, acordând acest rol intuiției, un fel de premisă a iraționalității ce avea să apară prin teatrul absurd și în unele curente filozofice, care exersează în gol o gimnastică a paradoxurilor și a negărilor.

În concertul culturii europene o voce aparte este constituită de spiritualitatea rusă. Dacă în Occidentul catolic fervoarea religioasă creștină apare mai temperată prin tendința la extrovertie, la gestual și fast - în Rusia ortodoxă a dominat introvertia, hiperpirexia dramatică a credinței, mergând de la intensul sentiment al milei până la autotortură sufletească - exemplu extrem universal personajelor lui Dostoievski.

De remarcat faptul că în cultura europeană, recursul la simbolica mitologiei

antice nu a încetat niciodată. Amintim în acest sens *Sonetele către Orfeu* ale lui Rainer Maria Rilke, drama muzicală *Oedip*, a lui George Enescu, tragedia lui Eugen O'Neil *Din jale se întrupează Electra*.

În rezumat, așa cum afirmam mai sus, se observă cum identitatea culturală a Europei, particularizată pe diversele popoare, s-a constituit pe vectorii dinamici originari - gândirea rațională și mitică elenă îmbinată cu mitica religioasă creștină, pe care le întâlnim împăcate în poezia lui Eminescu - *Venere și Madonă*.

II

Pentru a da contur mai precis culturii europene, ne vom referi foarte succint la alte două spiritualități: egipteană și indiană. Dacă pentru vechii greci, *frumosul* și armonia la măsură umană au constituit albia modelatoare a viziunii și împlinirilor optime în diversele domenii, vechiul Egipt a cultivat *sublimul*. În acest spirit au fost create piramidele, templele și statuile faraonilor, totul la măsuri colosale.

Este semnificativă deosebirea dintre concepția privind raportul omului cu divinitatea. Egipteanul se considera consubstanțial cu zeii, pe când la greci, zeii erau cei care au împrumutat formele umane, doar că erau nemuritori. Pe de altă parte, divini se considerau înțelepții, încă o dovadă a centrării axiologie de către greci a omului în inima universului.

Pentru locuitorii Elade, adevărata viață se află pe pământ, pe când pentru egiptean viața terestră era doar o pregătire pentru viața de dincolo. Năzuința supremă de după moarte a egipteanului nu era un eden al unei fericiri angelice, ca în creștinism, ci aflarea „tainei care se ascunde înapoia tuturor tainelor”, o altă expresie a sublimității gândirii metafizice a locuitorilor din valea Nilului. În acest scop, egipteanul trebuia să fie „curat”, în sensul de a fi cultivat în viață marile valori: adevărul, binele, frumosul, dreptatea, simțirea, măiestria, plenitudinea vieții. Dacă valoarea morală a omului este pusă de europeanul creștin sub semnul păcatului originar, egipteanul nu numai că se considera consubstanțial cu zeii, dar și participant la crearea lor și stăpân pe ritmurile milenare ale pământului prin străbaterea a numeroase nașteri.

Cât privește spiritualitatea indiană, caracterul său fundamental este identitatea dintre om și Dumnezeu; *Atman=Brahman*, adică viața umană, ființa izolată este egală ca esență și se identifică prin aceasta cu întreaga fire, cu viața cosmică, *iubirea* fiind principiul unificator. Această formulă este explicată în Upanișade astfel: *Advaitam = Anantam* - unitatea este nemărginită, iar *Advaitam = Anandam*, - unitatea este iubire. Astfel, gândirea indiană a inclus lumea, divinitatea și ființa umană într-un singur adevăr, a pus accent pe armonia universală, numai așa omul putând comunica atât cu lumea, cât și cu zeii. Un lucru deosebit de important :

pentru indian fiecare moment al vieții sale și fiecare din actele sale sunt sacre, se înscriu în orânduirea eternă a universului. Ca atare, o deosebire fundamentală între indieni și europeni constă în faptul că primii cultivă verbul *a fi*, sunt preocupați de calitatea ființării, de spiritualizare, pe când ultimii sunt obsedați de *a avea* – cantitatea avuției, a consumului material.

III

Ce avem noi, românii, în comun cu Europa? Alături de spiritul religios creștin, de nuanță ortodoxă, regăsim gândirea rațională, simțul estetic îmbinat cu noblețea etică – moștenire grecească. Avem comun de asemenea abordarea de simboluri și teme majore din cultura antică, mai ales din mitologie, fapt care are loc mai ales în creația eminesciană, dar și la alți poeți, în muzică, în artele plastice. Și nu trebuie să uităm legătura dintre ancestralitatea noastră și Elada, și anume, împrumutarea de către aceasta a celor doi zei daco-geți, Orfeu și Dionysos, pentru a-și reînnoi spiritual panteonul.

Cât privește specificul culturii românești, pentru a-l identifica trebuie să ne adresăm creațiilor majore. Iar ca să ajungem la ele, plecăm din *illo tempore*, de la primul modelator al spiritualității românești, și anume, tripticul tragic Zalmoxis-Orfeu-Dionysos, solidarizați prin dobândirea nemuririi după o moarte inițiată, idee venind de la Geți care „nu credeau că mor, ci doar schimbă locuința” (Herodot). Or, regăsim această *fenomenologie zalmoxică trifazică* – viață-moarte-renaștere pe un plan existențial superior – în creațiile noastre definitorii: balada *Mioriței*, balada *Meșterului Manole*, lirica eminesciană, în primul rând *Luceafărul*, complexul sculptural brâncușian de la Tg. Jiu. Toate se referă la principii primordiale, la maxima deschidere cosmică.

Astfel, *Miorița* dezvoltă o viziune proprie românului privind moartea, pe care o consideră un transfer mitic într-o neoxistență mirifică și nepieritoare. În felul acesta, așa cum afirmă Mircea Eliade, românul impune o alternativă intens pozitivă absurdului tragic al morții. Balada *Meșterului Manole*, dezvoltând o temă ce acoperă o arie foarte întinsă, din Asia până în Europa, și anume necesitatea unui sacrificiu uman pentru a asigura durabilitatea unei construcții, capătă o viziune originală la români, în sensul că jertfa umană conferă perenitate unui edificiu religios *unicat* („Mănăstire-naltă/ Cum n-a mai fost altă”), iar Manole, creatorul – omul ales – este înveșnicit în capodopera arhitecturală.

În *Luceafărul* are loc o acțiune supratemporală la nivel de principii. Este vorba de destinul geniului, care, scrie Eminescu în postuma intitulată *Povestea magului călător în stele* – denumire mai adecvată *Lume și geniu* – este o entitate care nu se află în planul creației, este un străin într-o lume străină, încât însuși

Dumnezeu „se împiedică în cifra lui”. Este cea mai înaltă concepție despre geniu din gândirea universală. La chemările unei mritoare, Hyperion, acceptă o moarte inițiată prin coborârile pe pământ, dar după experiența terestră eșuată, va renaște la primordialitatea sa din increat.

Complexul brâncușian de la Tg. Jiu desfășoară fenomenologia destinului uman: se pleacă de la formele arhetipale – rotundul *Mesei Tăcerii* și a scaunelor din jur, acestea din urmă introducând timpul prin forma lor de clepsidră; mai departe, *Poarta sărutului* semnifică nașterea vieții, după care urmează, în axul complexului, *biserica* simbolizând întoarcerea pământului în pământ, pentru ca în *Coloana Nemărginirii*, spiritul să se înalțe, eliberat din materialitate. *Păsările* lui Brâncuși, motiv mereu reluat în diverse forme, demonstrează aceeași vocație a românului pentru înălțare, pentru zbor.

În context, amintim că nu orizontala, spațiul unduitor deal-vale de la începutul *Mioriței* constituie matricea modelatoare a culturii noastre, ci așa cum a relevat Eminescu, verticala cerească spre care suie în final balada vrânceană; „*Muntele este tată al râurilor și al poporului nostru. Acesta este cumpănă lui, cântarul cu care își cântărește patimile și fapta. ...Căci nu-s culori destule în lume să-nvestmănte/ A munților Carpați sublime idealuri*”. Precum am discutat în altă parte (*Repere în spiritualitatea românească*, 2004), vocația *sacralității* este o altă constantă principală a culturii noastre (se spune într-o doină: „Cine n-are nimic sfânt/ N-aibă loc pe-acest pământ”), iar Eminescu este poetul care pe plan universal, alături de Hölderlin, folosește cel mai mult cuvântul „sfânt”, atribuindu-l cvasi exhaustiv elementelor naturii; de asemenea, *vocația luminii*; de pildă, drumul lui Hyperion către Demiurg desfășoară poate cea mai multă lumină din lirica lumii, iar pictura lui Grigorescu este lumină eterică, lumină însângărată în arta lui Luchian; *vocația cântului*, este deosebit de dezvoltată la român, descendent al zeului trac al muzicii, Orfeu.

Într-un cuvânt, viziunea sintetică de la care iradiază și spre care converg coordonatele principale ale culturii noastre e elanul ascensional, tendința spre înalt și nemărginire. De aici, *deschiderea cosmică*: pe de o parte *afectivă*, simpatetică față de celălalt și față de natură, iar pe de altă parte, *deschiderea metafizică întru depășire și eliberare spirituală*.

Se explică astfel de ce la noi, românii, creștinismul a fost adoptat sub o anumită viziune – cea a înălțării și a iluminării. Astfel, *Învierea*, este percepută ca o sărbătoare mai importantă decât răstignirea, drama morții, – invers de cum are loc în catolicism. Tot în

contrast, *Schimbarea la față* constituie una din cele mai de seamă sărbători ale noastre. Renașterea pe plan superior, transfigurarea sunt consonante cu suișul mioritic, Coloana Nemărginirii, zborul lui Hyperion.

IV

Actualmente delimitarea structurii proprii a culturii în diverse țări europene a devenit dificilă, și tinde să devină aleatorie, neesențială. Are loc un proces de nivelare și omogenizare a diverselor culturi. La acest proces contribuie convergent o serie de factori, al căror numitor comun îl constituie decăderea valorilor, alergia omului actual la axiologic. Eminescu anticipase încă din secolul XIX: „*E apus de zeități și-așfințire de idei*”. La decăderea religioasă și dispariția marilor sisteme ale gândirii, se adaugă criza intelectualității, mediocrizarea și perversitatea artelor, lipsa oricărui criteriu, inclusiv etic și juridic, cultivarea instinctelor primare consecința a „*molimei*” inițiată de pansexualismul freudian și care a invadat poezia, romanul, teatrul, pictura, sculptura, filmul: este *pornocrația* profetită tot de Eminescu.

Are loc o degradare până la epuizare a creativității spirituale, fenomen biologic regresiv semnalat de Oswald Spengler, care releva faptul că un popor se naște, înflorește creând în tinerețea sa *cultură*, iar după atingerea unor culminații ale operelor spiritului, cultura este lovită de senilitate, înlocuită cu *civilizația*, cu pragmaticul, satisfacerea pe diverse planuri a vieții materiale; finalmente, poporul pierde asemenea organismelor somatice. Societatea actuală este victima a două ordine de reducăționism: pe de o parte, suficiența mentală conferită de acumularea tot mai avidă de bunuri de consum, pe de altă parte confiscarea minții de către sațietatea impulsurilor elementare ale simțurilor și ale vegetativului. Este astfel scurtcircuitată activitatea spirituală posibilă a celor 12 miliarde de celule cerebrale.

Infestarea cea mai nocivă a conștiințelor e exercitată de mass media care paralizază rațiunea, prostituează imaginația („regina facultăților” – Baudelaire). Pericolul TV și al computerului: transformarea omului dintr-un subiect unic, într-un obiect fantomatic pe care îl poți elimina cu cea mai mare ușurință prin simpla apăsare pe un buton. De aici sentimentul *lipsei ponderii existențiale a omului*, generând impulsul cvasi automat al gratuității violenței până la suprimarea fantasmei, până la crimă.

Criza intelectualității, a elitelor a marilor modele, este exploatată de atacurile pseudovalorilor, – filozofarzi ai nonsensului și ai nimicului, saltimbanci ai paradoxurilor, scriitori subbombicali,

cavaleri ai desfigurativului în arta plastică. Fizicianul Basarab Nicolescu afirmă: "Modernitatea este în mod particular mortiferă. Ea a inventat tot felul de „morți” și „sfârșituri ... De aici strigări ale momentului, precum: "adio rațiunii", „no future”, „ni Dieu ni maître”; „nimic nu este mai urât decât frumosul”, „sublimul este cuvânt desuet” etc.

Se scrie același gen de versificație agrementată cu vulgarități, se joacă același teatru licențios, se practică aceleași pictură sau sculptură aberantă, urechea este agresată de aceleași compoziții dizarmone, apar pe bandă rulantă aceleași filme nesemnificative, obligatoriu cu implicații obscene, aceleași eseisme prețioase și chinuite înlocuiesc gândirea filozofică autentică, aceleași critici inculți au făcut din parazitarea operelor locul unde își manifestă infailibilitatea și grobianismul etc. Împărați goi trași la xerox au năpădit cultura. Ceea ce s-a creat în trecut e negat ca perimat, astfel încât unica preocupare e febra noului ca atare, fetișizarea avangardismelor care se perindă și se elimină unele pe altele în *flush-uri* subintrante. Spiritul de scandal, incultura presei, a televizorului, a textelor asubstanțiale improvizate pe computer hrănesc marea masă.

Ceea ce desparte pe om de zoologic este simțul valoric, conștiința axiologică. Dispariția ei scoate omul din propria lui

definiție: abolește capacitatea sa de a înțelege și astfel, de a alege între bine și rău, între adevăr și falsitate, între sublim și josnic, între zborul vulturului și mentalul apter. De aici, două constante: rinocerizarea socială și prostituarea gusturilor în viața zilnică și culturală.

În acest climat paneuropean, acum când vocile sacre au tăcut, înlocuite de voci malefice, se mai poate păstra o identitate spirituală ? Dovadă la noi, între altele, atacurile opace împotriva marilor creații: cuvântul „mioritic” a devenit atribut de denigrare a culturii și psihologiei românului, Eminescu este contestat sau interpretat aberant, folclorul este manelizat, poezia, teatrul proza, filmul tind către același numitor comun – gândirea infirmă, pornografia, violența.

Într-un cuvânt, „eșecul raționalismului grecesc” (Edmund Husserl), criza moralei, criza religiei, criza intelectualității, criza literaturii și artei, criza filozofiei și în final, criza noțiunii de om, tind să uniformizeze țările europene reducându-le la un același numitor comun: despiritualizarea.

În scopul de a contracara amenințarea evoluției lumii euro-americe spre ceea ce Vaclav Havel numea „eshatologia impersonalității”, va fi nevoie de un inapreciabil efort spiritual, astfel încât popoarele să-și poată salva identitatea în

fața acestui pericol al vaselor comunicante într-o Europă obosită, agonică spiritual.

Va trebui să vină o zi când cercul vicios „frenesia și dezgustul, schimbările perpetue din sufletul modern”, după cuvântul eminescian, să se oprească la dezgustul care elimină frenesia care macină viața în gol. Omul redus acum și nivelat pe o arie întinsă a globului la o simplă ființă digestivă și sexuală, trebuie să se redescopere pe sine, ca unicitate rațională în univers. Corul spiritualităților trezite va putea crea un continuum universal al energiilor care să înfăptuiască efectul mutant. În felul acesta, va putea fi oprită rostogolirea abisală pe care o trăim actualmente – intuită de tulburătoarea viziune eminesciană din *Memento mori* :

Știm de mu trăim o lume ce pe nesimțite cade ?/Poate că în văi de haos ne-am pierdut de mult... de mult.

Va fi o a doua zi a nașterii Europei și a aristocrației culturii din fiecare țară, care își recunoaște arhetipurile neschimbătoare, piscurile spirituale dintâi, de la care să-și ia zborul noi creații la noi altitudini.

Crearea lumii a fost un miracol, un eroism sublim, iar omului îi revine eroismul - la fel de sublim - de a re-crea viața la o cât mai înaltă noblete, mereu și mereu tot mai aproape de absolut.

GEORGE POPA

WISELE DOAMNEI PACHET 2

Toamna, în jurul focului, fără Veta

seara celor trei ciocuri de rândunică
triunghi un triunghi un triunghi
peste marginea cuibului
căldura boare de aripi
noaptea cu gust de nuci și sare de mare
se ridică cu fumul dinspre focul aprins
de săraci
peste lemne cineva aruncă scaune
șchioape
hai
pune-ți și plapuma Vetei
a plecat în țara cu soare

unul fluieră rece în palme
rândunelele se scutură între ele

ochiul poetului om
s-a închis în cărbunii dintre pietre

ANNI- LOREI MAINKA

EMOȚIE DE TOAMNĂ

Culoarea mâinii mele și culoarea cunii
de ceai sunt totuna.
Ea trece în culoarea peretelui ce curge
în fereastra ce dă în culoarea cerului.
Văd o veveriță ce vine să-și ia nuca de

pe pământ și fuge apoi cu ea pe
creanga unui nor.
Parcă nu sunt ochii mei.
E seară târzie în căldura culorii.
Pleoapa trasă peste tot trupul.
Marginile neacoperite strălucesc în
oglinda întunericului.
Sunt degete - țurțuri, abur din piele, în
orizont.
Orizontul ca un răspuns la o întrebare
ce nimeni n-a rostit-o.
Culoarea orizontului intră prin poarta
ferestrei,
se odihnește pe culoarea peretelui,
alunecă în culoarea cunii de ceai,
de culoarea mâinii mele,
pe care simt o altă mână.
Parcă nu sunt ochii mei.

ELENA M. CÎMPAN

SPERANȚA

*Lui Stella Maris, în amintirea lui
Dimitrie Stelaru!*

Să trecem deci pragul iernii!
Ce înalt este cerul inimii – plânsul!
De netrecut cu picioare de gheață -
somnia din vis,
acum, când toate lucrurile amorfesc
de-ntristare!
Pășim temători spre o nouă lume

în care furtunile se evaporă la un
semn: nicio speranță!
O văd: e Crăiasa Zăpezilor, ea, regina
de treflă și chihlimbar înflorit!
Cine se încumetă să exploreze
nedefinitul cu aripi de ceară
când gerul din suflet delirează în
sângele nopții?
Cine domolește pe dată plăcerea de-a
trăi?
Cine gândește că poate spera visul
nevisat
și trecutul prezent
când două inimi ce vin din trecut își
caută în somn rătăcirea?
Trecători prin ținutul de jad al
amintirii
numai întâmplarea înzidește fiorul...
Ce destin de purpură și catifea!
Ce potrivnicie a sorții când dorința ne
strigă pe nume!
Cine și ce mai poate spera?
Cel ce așteaptă pe sine se așteaptă!
Numai speranța, ea, și numai ea,
ca un câine credincios
mă așteaptă pe pragul din mine:
iarna este departe!
Ce înalt este cerul inimii!
Să trecem deci pragul iernii!

THEODOR RĂPAN

Alegerile lui Eliot

Pusesem la un moment dat drept motto la un poem pe care îl iubeam, un citat din T.S. Eliot, care mă răvășise la vremea aceea, adică pe când aveam vreo treizeci și cinci de ani.

El era următorul: „*Știu din experiența mea personală, că spre mijlocul vieții un om se află în fața a trei alegeri posibile: să nu mai scrie deloc, să se repete cu, poate, tot mai multă virtuozitate sau, printr-un efort al gândirii, să se adapteze acestei vârste de mijloc și să aștepte un alt mod de a lucra.*” T.S.Eliot

Treptat, substanța acestei fraze a devenit tot mai importantă în viața mea, an cu an parcă simțeam că, iată, sunt în fața alegerilor, în fața celor trei alegeri, este indiscutabil momentul, ce voi face?

Treptat, treptat, emoția în fața clipei decisive devenise insuportabilă, ca atare încercam să nu mă gândesc tot timpul la asta.

Abandonul era exclus.

Repetarea (fie și cu tot mai multă virtuozitate, cum Eliot spune) părea un artizanat literar care nu mă interesa, urmărisem prea multe destine literare ca această cale să mi se pară doar onestă, poate chiar utilă, dar tristă.

Nu mai rămânea decât aruncatul în altceva, în mrejele noului, riscantului, improbabilului.

Eu, ființa temătoare care sunt.

O hipersensibilitate înăscută, ca să nu zic bolnăvicioasă, o teamă continuă, subconștientă, o timiditate greu de suportat mă însoțiseră toată viața, motiv pentru care mă și aruncasem în alte profesii, grele, dure, tensionate, ca să mă întăresc, ca să ies din cochilie, ca să mă domin.

Încă de foarte tânără, eram conștientă că am ceva de spus. Karma mea era însă una grea : trebuia să plătesc în fel și chip, cu propria mea viață , totul, cu vârf și îndesat.

Fără să idealizez și fără să uit dificultățile, pot spune că primii ani, ai debutului și încă vreo zece apoi (anii 70-80), au fost buni. Atunci am scris, am gândit, am adunat proiecte peste proiecte în speranța descătușării. Stau să mă gândesc dacă aveam cu adevărat nevoie de un „context” literar. Probabil că da.

Apoi, de ce mi se părea că cititorul meu este tot mai utopic, încercam să presar picături de literatură prin alte genuri, în ziar, în film, în interviu, în ce făceam puneam o picătură, cum pui o aromă într-o prăjitură să o înnobilezi.

Cred că pusul ăsta de arome m-a depărtat cel mai mult de ce sunt și de ce vreau să fac, așa încât, după ce pusesem frânturi de poeme prin discursuri diplomatice și idei de nuvele prin documentare de televiziune, aproape că mă irosisem cu totul.

Alegerile lui Eliot erau însă mereu în fața ochilor mei căci, la orice vârstă poți spune că ești la mijlocul vieții dacă ești cu adevărat optimist și crezi suficient în evoluția galopantă a științei!

Sinceră să fiu, tot cea din urmă mă tentează și pentru asta merită să îți ascuți creioanele și să renunți la multe. În sertărelele minții și sufletului stau atâtea subiecte și tentații așa încât ființa temătoare care sunt va alege riscul.

CLEOPATRA LORINȚIU

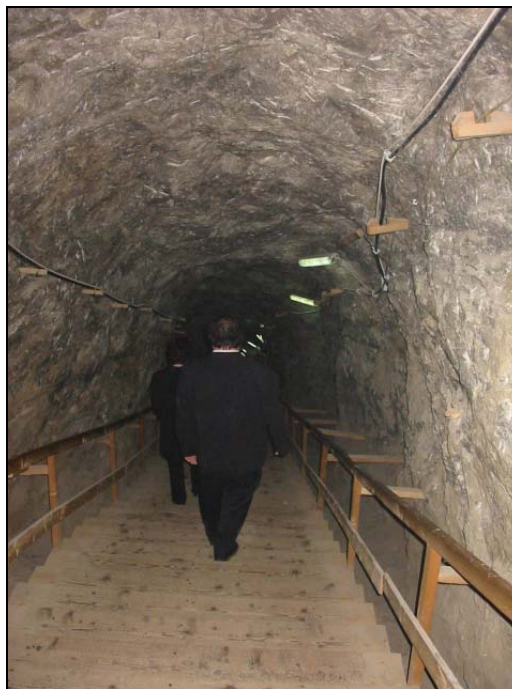

Foto: Salina Praid -Trepte sub pământ

VIZUINA DIN TABLOU

Priviri furișe printre uluci
spre vechea casă boierească
pe cerdacul ei în balansoar
o femeie fără asemănare
– se spunea
că are trupul împletit
din flori de pădure –
genele mele arse
de priviri înflăcărare
ca limbile șerpilor prin ierburi
sunînd neauzite de coasă
în cernerea stropilor aurii de lumină
nimbîndu-i trupul
într-un roi de albine –
aceeași imagine contemplată
după ani și ani într-un tablou
tușa de culoare a trupului
răspîndea în cameră
miros de vizuină fosforescentă
am închis ușa fereastra și
prin întuneric
m-am topit ca zăpada din pădure
cînd razele soarelui plesnesc în muguri
și încolțesc ghiociei –
am aflat de la un vînător
că-n primăvară casa a fost dărâmată
dar mai nainte vreme a trebuit
să-și descarce arma
într-o vulpe tolănită pe sofa
în camera de oaspeți –
mi-a iscălit tabloul și-apoi
a plecat ridicînd din umeri

DUMITRU CHIOARU

Asterisc

Iubirea-cântec în viziunea lui R. M. Rilke, Tudor Arghezi și Nichita Stănescu

(analiza comparativă a trei texte lirice aparținând unor timpuri și spații culturale diferite)

Rainer Maria Rilke, Tudor Arghezi și Nichita Stănescu, trei scriitori din timpuri istorice diferite, din spații geografice și culturale diferite, trei poeți cu universuri lirice distincte, limbaj și formule artistice proprii, absolut originale. Și totuși, dincolo de viziunea proprie, de lirismul specific, dincolo de toate notele definitorii ale creației lor artistice, există unele elemente comune, fie că e vorba de marile zbateri existențiale cu puternică încărcătură religioasă, în cazul lui Rilke și Arghezi, fie că e vorba de inovații la nivelul limbajului artistic sau la nivelul modului de comunicare poetică, în cazul tuturor celor trei scriitori amintiți, **tema iubirii ca sinteză a contrariilor, iubirea cântec, armonie, mister și revelație** pare să anihileze și timp și spațiu și concepție artistică și climat social, istoric, cultural, ideologic etc., pentru că există printre multitudinea textelor scrise de ei, fiecare în vremea sa, în contextul istoric și social propriu, există versuri, poeme, volume poate, care pe cât sunt de diferite ca mod de exprimare și reprezentare a ideilor, pe atât sunt de asemănătoare, ca viziune artistică, în esență. *Cântec de dragoste*, (Poeme noi, *Neue Gedichte*, 1907) de R. M. Rilke, *Morgenstimmung* (Cuvinte potrivite, 1927) de Tudor Arghezi și *Cântec* (O viziune a sentimentelor, 1964) de Nichita Stănescu pot fi considerate astfel de texte ilustrative.

E mai mult decât uimitoare această asemănare a modului în care cei trei autori reușesc să reprezinte artistic aceeași idee a iubirii, drept **cântec**, armonie, uniune și sinteză a contrariilor, hazard, echilibru și revelație, în același timp. Lexemul **cântec** e prezent în fiecare din cele trei texte la care facem referire, fie încă din titlu, *Cântec de dragoste* (Rilke), *Cântec* (Stănescu), fie în versul incipit *Tu ți-ai strecurat cântecul în mine* și apoi reluat sau chiar amplificat prin alte cuvinte aparținând aceleiași familii lexicale cu diferite forme din paradigma declinării (*ai cântat, cântând*), în *Morgenstimmung* a lui Arghezi sau *două cântece*, în poezia lui N. Stănescu. Sunt prezente, de asemenea, mai multe cuvinte aparținând aceleiași sfere semantice: *sunet, arcușuri, strune, vioară, clape, artist* etc., toate implicând ideea de cântec, de vrajă sonoră care inundă ființa umană. Mijloacele artistice, motivele lirice, structurile figurate, simbolurile utilizate de cei trei poeți în reprezentarea ideii de iubire sunt diferite și, implicit, originale, însă ideile poetice aferente aproprie cele trei texte în mod surprinzător.

Ideea claustrării inițiale a eului liric, a unui ipotetic refuz în acceptarea experienței care inevitabil înseamnă metamorfoza ființei, este evidentă în poezia lui Rilke, exprimată retoric: *Cum să-mi împiedic sufletul/ Să nu-l ajungă cutremurat pe al tău?/ Cum să-l înalț deasupra ta/ Spre alte lucruri, altundeva/* și reliefată, în același timp, prin metafora țărmlui, *țarmu-acela-n bezne-ascuns*, (sau a spațiului izolat, *un ungher tăcut, străin*, sau *un tărâm de grea singurătate*) investit cu cu atribute protectoare, care să adăpostească sufletul de profunzimile seducătoare ale experienței erotice: *Ah, cât de mult să-l cârmuiesc aș vrea / la țarmu-acela-n bezne-ascuns, spre a-l / pune-ntr-un loc străin,*

tăcut și care / să stea, când profunzimii vibrezi în val. Aceeași idee este prezentă în poezia lui Arghezi, reliefată prin imaginea *Fereastra sufletului zăvorâtă bine și accentuată prin cea a mânăstirii zăvorâte*, în timp ce în textul lui N. Stănescu, eul liric acceptă cu un fel de resemnare *întâmplarea ființei*, recunoscându-i supremația: *fericirea dinlăuntrul meu/ e mai puternică decât mine, decât oasele mele*, chiar dacă această fericire înseamnă *o îmbrățișare mereu dureroasă, însă minunată mereu*. De-altfel, eul liric stănescian așează această experiență a ființei totalmente sub semnul *întâmplării*, al hazardului și al minunii, deci al revelației, convins fiind că, tocmai prin puterea orfică a cântecului, care la N. Stănescu echivalează cu însăși rostirea: *Să stăm de vorbă, să vorbim, să spunem cuvinte*, o rostire a sinelui celui alt sine, o posibilă regăsire a comunicării adamice, poate, are acces la timpul sacru, la condiția echilibrului primordial: *Du-mă fericire, în sus, și izbește-mi / tâmpla de stele, până când / lumea mea prelungă și în nesfârșire / se face coloana sau altceva....*

Aflat sub semnul inevitabilului, sentimentul iubirii presupune, implicit, o transformare radicală, o veritabilă metamorfoză a ființei, această idee fiind în prim planul comunicării poetice în toate cele trei texte lirice, consecințele devastatoare ale acestei *întâmplări* a ființei, fiind magistral surprinse de Arghezi în penultima strofă a poeziei, strofă definitorie, de-altfel, pentru originalitatea limbajului artistic arghezian axat pe metafore rezultate prin uimitoare concretizări ale abstractului: *Cu tunetul se prăbușiră și norii/În încaperea universului închis,/Vijelia aduse cocorii,/ Albinele, frunzele... Mi-s șubrede, bârnele, ca foile florii/.*

Chiar dacă ideea unității prin dualitate și a stării privilegiate de cântec este comună viziunii celor trei scriitori, *Ci tot ce ne-nșoară pe tine și pe mine, / ne împreună totuși așa cum un arcuș / din două strune-un singur sunet scoate*, sau, în viziunea lui Stănescu, *Două cântece diferite, lovindu-se, amestecându-se, / două culori ce nu s-au văzut niciodată*, (acest raport inseparabil eu – tu, tu – eu, *Eu veneam de sus, tu veneai de jos. / Tu soseai din vieți, eu veneam din morți* fiind reliefat cu precădere de Arghezi) modul în care această idee este reprezentată artistic în cele trei texte, diferă. Atât poezia lui Rilke, cât și cea a lui Arghezi, prin interogațiile retorice din final, se transformă în profunde meditații lirice asupra misterului existențial, asupra miracolului unei astfel de experiențe cum este iubirea, ambele texte implicând ideea cântecului ca stare de grație, moment inefabil: *Pe ce vioară suntem înstrunați? Si ce artist ne ține-n mâna lui, / Cântec cum altul nu-i?* dar și inexplicabil, în viziunea argheziană: *De ce-ai cântat ? De ce te-am auzit?* Ideea este prezentă și în textul lui Stănescu, în acest caz, fiind exprimată printr-o exclamație retorică: *Ce bine că ești, ce mirare că sunt!* poetul neomodernist accentuând faptul că sensul ontologic al ființei se află într-o perfectă simbioză cu cel erotic, *a fi condiționându-l pe a iubi și invers*.

Iată, prin urmare, că există elemente comune care pot apropia numele a trei scriitori foarte diferiți, definitorie fiind, în acest caz, aceeași viziune, de-altfel comună celor mai mulți artiști, nu doar ai cuvântului, ci marilor creatori din întreaga lume a artei, cea a nostalgiei unității prin dualitate, armonizarea prin contrarii, amintind, poate, la nivel ideatic, inclusiv de reiterarea cuplului adamice.

PROF. CARMEN MARIANA SIMU,
Colegiul Național "I. M. Clain", Blaj

Foto: Marius Palermo, clasa a XI-a, Colegiul Național "I.M. Clain", Blaj, Vioara, iedera și muzica

Macbett și seducția mefistofelică

Pornind de la pretextul oferit de celebra tragedie shakespeariană, „Macbeth”, Eugen Ionescu plămădește „o lume monstruoasă”, așa cum declara autorul însuși într-un interviu, o lume în care crima și violența se confundă cu banalul cotidian. Deși păstrează mare parte din acțiune sau își botează personajele cu nume asemănătoare cu cele ale dramaturgului englez, autorul dinamitează opera lui Shakespeare și o reconstruiește cu măiestrie după principiile teatrului absurdului, surprinzând tot „sentimente primitive și profunde ale naturii umane” (Faust Brădescu), care se ascund sub masca modernității. Talentul excepțional al scriitorului rezidă, însă, în capacitatea de a identifica avatarurile contemporane ale acestora în centrul de interes al operei ionesciene: *omul*. Dacă lumea lui Shakespeare era conturată în jurul unui monstru singur, în universul ionescian genocidul devine o activitate curentă, dat fiind faptul că dispare cu desăvârșire sentimentul vinei, iar „toată lumea ucide pe toată lumea” (E. Ionescu).

Macbett, personajul principal al piesei, este generalul care conduce în luptă armata arhiducelui Duncan împotriva trădătorilor Glamiss și Candor. Desigur, până aici nu ar fi nimic deosebit față de alte opere literare care au ca temă războiul. Ceea ce-l individualizează pe Ionescu este tocmai convingerea că războiul este un act absurd într-o existență absurdă. Această concepție este evidențiată în scena dedicată conflictului menționat mai sus, viziune filtrată de conștiința lui Macbett, care, deși este incapabil să judece critic și este prins într-un clișeu militar („Erau trădători, fără discuție. Dușmanii țării. Și-ai preaiubitelui nostru suveran”), are sentimentul neputinței și al înfruntării interminabile, al cărei unic rezultat este numărul exagerat și nemotivat de mare de morți: „Am ucis grămezi cu mâna mea. De zece ori zece ofițeri care nu mi-au făcut nimic[...] Alte mii au ars în pădurile în care s-au ascuns, Zeci de mii, bărbați, femei, copiii au murit sufocați în pivnițe sub ruinele caselor pe care le-am aruncat în aer [...] Nu mai sunt vulturi să ne scape de atâtea hoituri”. Absurdul poate fi identificat în toate aspectele luptei. Combatanții sunt luați „cu arcanul”, iar limita urmărit/ urmăritor (noi/ ei) este insesizabilă, producându-se astfel confuzii majore: „Ne-au pus să strigăm: <<Trăiască Glamiss!>> <<Trăiască Candor! >> Pe urmă ei au tras în noi. Pe urmă noi am tras în ei [...] Pe urmă ne-au luat prizonieri. Ne-au pus să strigăm: <<Jos Glamiss!>> <<Jos Candor!>> Pe urmă noi am tras în ei și pe urmă ei au tras în noi.”

Deși majoritatea personajelor lui Ionescu sunt blocate în tot soiul de automatisme, Macbett face notă discordantă din acest punct de vedere, dat fiind

faptul că este frământat de remușcări și își face procese de conștiință legate de oportunitatea acestui conflict („Nu încap nicio remușcare, erau trădători. N-am făcut decât să mă supun ordinelor suveranului meu”), refuzând, însă, să-și asume vreo vină pentru ceea ce se întâmplă. Ca o marcă a stilului ionescian, apare obsesia dezumanizării și uniformizării oamenilor, dovadă fiind asemănarea nu doar fizică a generalilor Macbett și Branco, ci și discursul la indigo al acestora.

Macbett se caracterizează, în primă instanță, prin opoziție cu suveranul însuși, arhiducele Duncan, care este anti-eroul prin excelență. El își face planuri de evadare, în cazul unui eșec, și care își trimite soția în tranșee să verifice situația de pe front. Limbajul colocvial, chiar argotic, e de-a dreptul savuros, șocând în același timp spectatorul prin „folosirea erorilor de limbaj, a gogomăniilor, a paralogismelor, a încurcăturilor de conversație, a rezicerilor, a ezitărilor, care umplu dialogul curent al oamenilor” (cf. Faust Brădescu, *Lumea stranie a lui Eugen Ionescu*). Pentru Duncan câștigarea războiului pare a fi un serviciu făcut de niște prieteni, cărora le mulțumește („Bravo vouă! Merci frumos”), iar suferința soldatului împușcat nu-i trezește niciun sentiment de milă, avertizându-l în același timp că „la mine nu ține figura cu leșinul”.

Impresionantă prin normalitatea pe care o degajă această situație cu totul excepțională este scena decapitării adversarului suveranului, Candor, urmată de execuția tuturor adepților săi, la care se asistă ca la un spectacol fascinant („Ți-am pregătit o surpriză, scumpa mea. Spectacolul va fi mult mai grandios decât îți închipui. Se cuvine ca toți soldații care au luptat de partea lui Candor să fie executați după el. Nu sunt mulți: o sută treizeci și șapte de mii, nici prea mulți, nici prea puțini”). Absurdul atinge aici cote maxime.

Recompensarea arbitrară a celor doi generali care i-au asigurat continuitatea la tron și lăcomia lui Duncan declanșează conflictul în care Macbett devine o victimă a unui destin absurd, personificat în text în cele două vrăjitoare, care îl aruncă pe general în malaxorul uniformizării duse până la ultimele consecințe.

Intervenția vrăjitoarelor care le prezic viitorul atât lui Macbett, cât și lui Branco, se regăsește și în tragedia lui Shakespeare, însă, la o privire mai atentă există diferențe majore între cele două texte: ele avertizează cu privire la moartea accidentală a lui Glamiss, despre înobilarea arbitrară a lui Macbett și depederea, la fel de arbitrară de titlul promis al lui Branco și încoronarea lui Macbett rege. →

**Foto: Andra Predescu,
„Pasărea de foc”**

Predestinarea este pusă sub semnul întrebării de către Macbett, activându-se, astfel, acel mecanism al rațiunii care caută o explicație plauzibilă pentru evenimentele petrecute într-o lume irațională. El dorește să afle „logica proorociilor” precum și „Cum explică ele înlănțuirea de cauze și de efecte care mă vor conduce la tron”. Aspirația lui Macbett este, cu alte cuvinte, să explice logic illogicul. Așadar se poate discuta despre prezența clasicelor ingrediente ale absurdului, identificate de Nicolae Balotă în lucrarea sa, „Lupta cu absurdul”, și anume „iraționalitatea lumii, nostalgia rațiunii umane care tinde spre cuprinderea ei și absurdul care apare din întâlnirea lor”. Așa cum afirma Eugen Ionescu însuși „Eroii literaturii absurdului sunt, de cele mai multe ori, obsedați de logică, iar creatorii lor folosesc mijloace logicii pentru a descompune edificiul logic.”

Dacă la autorul englez vrăjitoarele sunt doar mesageri ai destinului și îndeplinesc doar o funcție informativă, în cazul piesei ionesciene ale primesc o funcție persuasivă și au un rol activ în modificarea existenței terne a lui Macbett, acționând ca arhitecte ale destinului. Ele încearcă să-l corupă pe erou să-l ucidă pe Duncan. Discursul lor are o componentă argumentativă, în care fac o expunere (destul de justă) a „păcatelor” arhiducelui, care are ca efect o ezitare a lui Macbett, respinsă ulterior categoric de către acesta. El are conștiința naturii malefice a vrăjitoarelor, numindu-le „fiicele iadului”, și ghicind adevăratele intenții ale acestora („Mă îndemnați pe lunecoasa pantă a ispitei”), prin încercarea de a-i trezi ambiția necugetată de a deveni rege. Desigur, credibilitatea lor este mult augmentată de transformarea vrăjitoarelor, în urma unui ritual magic, în Lady Duncan și în Doamna de Onoare. Incantația rostită în limba latină conduce la apariția unui alter-ego (Alter-ego surge, alter-ego surge), asigurând transcendența prin intermediul logosului. Ultimele cuvinte accentuează și mai mult natura mefistofelică a celor două: „Video meliora, deteriora sequor”(„Văd binele [dar] caut răul”).

După uimirea inițială de a-și vedea stăpâna, postura inedită în care se prezintă Lady Duncan are darul de a-l șoca cu totul pe Macbett. Jocul seducției interpretat de o Lady Duncan costumată „într-un bikini strălucitor, având pe spate o pelerină neagră cu roșu și ținând în mână un sceptru, iar în cealaltă un pumnal” își atinge scopul atunci când Macbett exclamă cucerit: „Vreau să fiu sclavul vostru”. Aceasta este consecința firească a unui plan malefic al destinului. Abia acum Macbett este pregătit să-și împlinească soarta și să devină ca predecesorii săi.

Laura Pavel remarcă în cartea sa, „Ionesco anti-lumea unui sceptic”, faptul că „Ionescu impune personajelor sale o etnie englezească”, și că „tipologiile englezești presupun atât ridicolul filistinism mic-burghez, cât și, în chip paradoxal, vocația gotică, deschiderea înspre

aspectul insolit și chiar periculos, ca de thriller al aparent banalei existențe cotidiene”. Chiar și în această operă se poate vorbi despre o lume aparent normală, bazată pe ambiții și trădări, care tocmai prin această aparență de normalitate este absurdă. Trădările, infamiile și crima sunt o componentă banală a existenței de zi cu zi.

Din discuțiile lui Duncan cu ofițerul putem deduce că toți cei care îl înconjoară au profilul lui Macbett, cu alte cuvinte sunt varietăți de Macbett și „toți sunt niște bandiți. Nu se gândesc decât la bani, putere și femei”. Denigrarea

lui Duncan de către Macbett și Branco reiterează conversația lui Glamiss și Candor, de la începutul piesei. Așadar, există o uniformizare a individului atât pe orizontală (este la fel cu ceilalți la fel ca el) dar și pe verticală (se schimbă atunci când își schimbă categoria socială). Așadar, personajul principal trece prin trei ipostaze ale acestui proces: atâta timp cât a fost general, Macbett se aseamănă cu Branco, atunci când aspiră la tron se confundă cu Glamiss și Candor, iar când devine rege, portretul său este identic cu acela al fostului rege. Branco sintetizează această evoluție / involuție în plan moral: „Pe vremuri, înainte să mă întâlnesc cu vrăjitoarele, singura mea dorință era să-mi slujesc suveranul. Acum fierb de invidie și de gelozie.

Au ridicat capacul de la cutia cu ambiții”. Rolul vrăjitoarelor nu se limitează doar la instigarea lui Macbett contra lui Duncan, ci ajută la punerea în aplicare a acestei conspirații malefice prin pseudocăsătoria lui Lady Duncan cu noul rege. De îndată ce-și duc la bun sfârșit misiunea de a provoca haos, violență și cruzime, ele îl părăsesc pe Macbett, după ce s-au asigurat că soarta sa este pecetluită și că va fi la rândul-i înfrânt de un altul, la fel de însetat de putere și cel puțin la fel de crud.

Eugen Ionescu îl consideră pe Shakespeare „strămoșul teatrului absurdului”, amintind convingerea acestuia că „lumea este o poveste de nebuni povestită de un idiot”. Ca atare pare firesc ca dramaturgul român să resemantizeze opera shakespeariană și să o modeleze în spiritul avangardei.

Portretul lui Macbett se încadrează într-o galerie de asemenea portrete care înfățișează monstrozitatea umană generalizată, devenită normă, care nu mai șochează pe nimeni și de care nimeni nu este vinovat.

AURORA IUGA
Foto Kiss Levente, „Trecere”

Aurora Iuga - născută la 19 noiembrie 1983.

Studii: Universitatea „Transilvania” Brașov, Facultatea de Litere, secția română-germană. Lucrare de licență „Angelus Silesius, între catolicism și protestantism” (2006)

Profesor de Limba și literatura română la Colegiul Tehnic „Mircea Cristea”, Brașov.

Paul Celan - Edith Silberman / Amy
Colin - E.Silberman

Dovezile unei prietenii

Paul Celan, Edith Silberman, Rose Ausländer și Alfred Kittner nu mai sunt nume necunoscute publicului interesat de poezie și de Cernăuți, colțul acela de lume în care „Oameni și cărți” au trăit în simbioză până la cel de-al Doilea Război Mondial.

Recent, a apărut, la editura germană Wilhelm Fink, de la München, volumul „Paul Celan - Edith Silberman / Zeugnisse einer Freundschaft/ Gedichte, Briefwechsel, Erinnerungen“ („Paul Celan – Edith Silberman / Dovezile unei prietenii / Poezii, Scrisori, Amintiri”), care oferă, peț de 366 de pagini, detalii din viața celor doi, petrecută atât în Cernăuți, în România, cât și în străinătatea în care au fost obligați să se salveze. Volumul pune la dispoziție și un compact disc cu poeme și amintiri în lectura actriței Edith Horowitz-Silberman.

Martori ai unei realități monstruoase – a secolului XX – căreia nu i-au capitulat, cei doi au știut să exploateze literar deopotrivă bucuria și durerea, pierderile și amintirile acelei lumi. Și au făcut-o într-o formă atât de impresionantă și originală, încât operele lor conving prin universalitate.

„Cine nu știe de unde provine, nu știe nici încotro dorește să meargă”, spune o veche zicală din lumea cernăuțeană a secolului trecut. Poate acesta este și unul dintre motivele pentru care Amy Colin, profesor de literatură în Statele Unite, și Edith Horowitz-Silberman, actriță și traducătoare a lui Tudor Arghezi în limba germană, au publicat volumul după mulți ani de cercetări și muncă acritică.

Prin memorii, documentare fotografică, poeme inedite și scrisori, autorii reînnoadă firul istoriei, atât de des întrerupt de calamitățile sociale prin care a trebuit să treacă Bucovina în secolul trecut.

Edith Horowitz-Silberman a perseverat ani de-a rândul la Editura Suhrkamp și la Eric Celan, fiul poetului, pentru a primi aprobarea de publicare a poeziilor lui Paul Celan, pe care, la rândul ei, le primise în tinerețe de la însuși poetul. Era vremea în care acesta din urmă își spunea încă Paul Ancel și visa la „lumea din spatele castanilor” („hinter den Kastanien liegt die Welt”).

„Dovezile unei prietenii” povestește despre, desigur, o prietenie – a poetului Celan cu vecina sa Edith, fiica avocatului Horowitz din Cernăuți. În casa familiei Horowitz se găsea cea mai mare bibliotecă din orașul bucovinean, o mare atracție pentru tânărul Paul, întors în 1938 de la studiile sale din Franța. Mult timp avea să și-l

petreacă, împreună cu prietenii, în casa Horowitz; și tot aici a scris și multe poeme – pe care, mai apoi, le-a lăsat drept amintire.

Când Edith Horowitz-Silberman a reușit să emigreze, în anii 60, și s-a stabilit la Düsseldorf, Paul Celan s-a bucurat

ca se poate revanșa pentru ajutorul din timpul războiului, ajutându-și, la rândul său, prietenii.

Celan a ținut mult la relația sa cu familia Silberman, mai ales că anii 60 au fost pentru el extrem de apăsători, din cauza acuzelor pe care i le aducea Claire Goll. Aceasta afirmase că multe din metaforele primelor poeme ale poetului nu ar fi fost originale, ci ar fi fost, de fapt, din lirica poetului Ivan Goll.

Ani de zile Celan a suferit datorită acestui proces, iar familia Silberman, cum se poate afla din amintirile publicate, i-a fost de mare ajutor.

Cu puțin timp înainte de a se sinucide, Paul Celan și-a sunat prietenii, care nu și-au putut ierta faptul că nu au înțeles pe deplin mesajul: dacă poetul a cerut ajutor sau și-a luat rămas bun rămâne un secret.

Edith Silberman, care a pus cap la cap amintirile după ce viața orașului și tinerețea lor a fost întreruptă brusc, în 1941, la primele deportări în Transnistria, nu a mai reușit să-și vadă cartea publicată, murind în anul 2008.

O relevanță aparte, în acest volum documentar, o au cele 15 pagini în care autoarea demontează (în capitolul „Mituri în cercetarea operei celaniene”) ceea ce ea numește a fi neadevăruri, presupuneri sau concluzii eronate despre viața lui Paul Celan.

Inedit este și capitolul documentelor fotografice, relevând nu doar viața privată a personajelor, ci și multe imagini din Cernăuții vremii.

Până la urmă, cheia volumului apărut acum stă în completările pe care le aduce „Operei de început” a poetului din Cernăuți („Das Frühwerk”).

Merită precizat, în context, că la Editura C. H. Beck a apărut și un alt volum intitulat „Amintiri din Cernowitz”. Autorul, Zvi Yavetz, aduce amănunte – bine documentate dar și extrem de cald descrise – despre istoria orașului, despre minoritățile sale care generau o majoritate culturală productivă în cinci limbi, despre personalități și arhitectură.

Cele două cărți deschid o fereastră spre lumea apusă a acelei margini de Europă în care s-a creat și s-a trăit, se pare, cu multă pasiune.

ANNI- LOREI MAINKA

Lucrarea mărturisitoare

Antologiile de autor, am mai spus aceasta, adunând sub un ochi autocritic și selectiv creația risipită în cărțile pasagere repun în circulație opera unui scriitor, o salvează adică de la inevitabila clasare și de la fatalul deces: acum opiniilor critice, comentariului le va fi dat să revină spre a reaprinde, ca să zic așa, deasupra aceleia lumina comprehensiunii, de fapt a resurecției; e vorba de o reînviere a operei. Totdeodată, ca în cazul poeziei lui Gheorghe Lupașcu, alcătuirea unui florilegiu (vezi **Eram...Erai..., Poeme din dragoste**, antologie de autor, vol. I, Editura Dealul Melcilor, Brașov, 2009) e chemată să ofere nu doar o lectură nouă, dar un cititor nou, deja instruit, dispus în felul acesta a-și însuși din selecția autorului o selecție proprie.

Antologia lui Gheorghe Lupașcu e proiectată în mai multe volume, primul tom fiind dedicat fenomenologiei și metafizicii iubirii, cu observația că acestea nu alternează, ele fiind mai degrabă în simultanietate. Ceea ce ni se impune de la bun început în lirica erotică a lui Gheorghe Lupașcu e lucrarea mărturisitoare a poetului: iubirea, e încredințat el, e cunoaștere și deopotrivă construire, e împlinire și confirmare, o zidire în univers. Incursiunea po(i)etică în registrul amoros se petrece (cum ar spune Denis de Rougemont) în straturile succesive ale (îm)pătimirii erotice (mai precis, în sensul acela stabilit de Stendhal, ale *iubirii-pasiune*); e menită adică a reface calea dragostei de la senzualitate și erotism la mistica amoroasă, care presupune erosul drept temei al lumii întregi. Aici ar trebui citată poema în ritm mioritic, un peisaj epitalamic, pregătind însă nuntirea eternă, **Baladă pentru iubirea plecată** („Nunta noastră începea/Într-o pajiște de stea...//Și pământul, tot, s-au dus/de-au urcat la nuntă sus...//de hatărul tău, pădurea/Vremii i-a știrbit securea/Să-ți gătească-ntreaga noapte/Alb veșmânt de puritate...//Ție ciute-ți stau în jur/Mie munți cu piscul dur...//Cu un tril îți dau binețe/Păsările cântărețe” etc.). Mă mulțumesc deocamdată cu acest **Cântec de câmpie** (brăileanul, omul de băragan, însă cu nostalgia transumanței ardelene, iată, nu se dezmente), care dă și titlul volumului: „Înainte de grai/Jertfiți în rai/Când pământul și ceru-nadins/În răul universului ne-am cuprins/ Cu îngerii dintru orând/lepădarea de îngerie iubind...//Vocalele numelor noastre/Privire căpruie,/Oceanele în sângele/nostru unduie/Femeie, canon de lumină/Cu trupul tău duios de lumină...//În sângele nostru învie/Cumpăna fântânilor din câmpie/În botezul cu stele de rouă/La datina sacră doar nouă/ Femeie, despină lumină/Cu trupul duios de sulfină/Înainte de grai,/Jertfiți în rai/Eram...erai...”.

Lirica lui Gheorghe Lupașcu e, cum se vede și de aci, străbătută de un duh, ca să spun astfel, al invențiunii. Firește e vorba de inovații lexicale: nu doar aceea grafică, de litere caligramate - cum ni se înfățișează astăzi destui agenți ai modernității și postmodernității; așadar e în chestiune nu litera, dar, neconținut, cuvântul. Litera când nu este cuvânt își pierde sau nu a primit încă spiritul.

A produs și produce încă nedumeriri, în cazul lui Gheorghe Lupașcu, folosirea frecventă a termenului *iambir*. Căutat pe Google, suntem trimiși la o pagină hieroglică, în japoneză, aci fiind postate câteva superbe flori de cireș – unul din semnele nipone, un desen mai degrabă, traducându-se, ciudat, chiar cu *iambir*. Mai departe, însă, sensul mi-a rămas în continuare obscur, depărtat, secret. Insistența pe taste m-a trimis la un alt *iambir*, care apare însă într-o adresă de e-mail, în engleză: „I am Birmingham”. Un alt text din rețea ne vorbește mai departe tot în limba engleză, însă de ajective *iambic* – de la iamb care, se știe, e cunoscutul, în poetică, picior bisilabic și asimetric; iar în greaca veche – o speță satirică familiară.

Misterul îl dezleagă în cartea de față însuși autorul, arătând într-o notă de subsol că *iambir* e invenția sa: un cuvânt menit a desemna o nouă formă poetică într-un teritoriu estetic și utopic (scriitorii, îndeobște prozatorii, creându-și câteodată astfel de tărâmurii himerice): „Alcandoria”. Despre acest topos și valențele sale lirice poetul a promis a da explicații într-un volum viitor. Iată **Iambirul înnourat** ce pare a da seama de intențiile poetului: „S-a înnourat ecuatorul/ Poemelor/Ca nourii frunților noastre/Cu toamnele arborelui interzis/De la tropicul raiului/S-a înnourat/ Nemurirea/Cu muritoarea/Inima mea/Inima ta/ Cuvintele s-au înnourat/ Alcandoria.../ Australii/ Ancstralii/ Un pământ nou/Și un cer nou/Bizanțul meu de pluralii.”

Retrăirea lirică, discursul sunt încă proaspete la Gheorghe Lupașcu, nu e repudiat totuși nici, cum s-ar zice, spiritul trans/postmodernității (intertextualitatea, de exemplu), chiar dacă mesajul, ideatica sunt, ca la moderni, mai subliniate, înfățișând premeditat programul, deja teza. Iată în acest sens un fragment din poema **Teleferic**: O, domnule Holderlin,/Reîncarnat pe caraimanul gândului/De ce strigi din turnul melancolic:/Nu merită lumea să fii poet/Poetul este același/Un oaspete nedorit/Cu surâsul eternului pe frunte...”.

Chiar dacă autobiograficul nu e întregime ascuns, emoția consecutivă e subțiată totuși până la străvezime, privilegiind planul inefabil al căutărilor în indeterminabil, o căutare de sine, dar mai cu seamă în regiunea misterioasă și severă a esențelor deduse, ale iubirii, ale misticii amoroase. Ca în **Feeria unei clipe**: „Nu știu de unde veneai/Să-mi petreci fluviul peste frunte/Ca pe-o cingătoare de patimi.../Un prival/Specii fantastice/Cu trupurile noastre/În aerul pur/Singurătatea ființei/Golul universal/În solștițiul gândului.../Vremea ne strigă numele/Vremea plecărilor/Toamnelor/Uitărilor.../Pâinea de la nunta altei iubiri/Pe masa poemului meu te-așteaptă.../Caută-mă, caută-mă, caută-mă./Până la tine departele/ Este tot mai departe.../Caută-mă/Moirele mă mint că tu/Ești doar semnul meu dintr-o carte...”.

A.I.BRUMARU

P.S. A.I.Brumaru și Constant Călinescu își reamintesc cu tristețe și melancolie de moartea prietenului Constantin Radu Maria, dramaturg și teatrolog, fost redactor la revista „Teatrul”, în casa căruia, de pe strada Izvor din București, participau, în anii 70 ai veacului trecut, alături de Costel Mihăilescu, Mihai Neagu Basarab, Eugen Gondi, Adrian Boeru, Paul Cornel Chitic ș.a., la mirabilele învățături ale marelui gânditor creștin Petre Țuțea.

Cristian Bădiliță sau etosul paradoxal al poeziei

Cunoscut îndeobște prin lucrările sale din domeniul patrologiei – dintre care, *Métamorphoses de l'Antichrist chez les Pères de l'Eglise* (Paris: Beauchesne, 2005) a și fost distinsă cu Premiul Salomon Reinach al Asociației Eleniștilor din Franța –, Cristian Bădiliță a ales să-și satisfacă năzuința clasică spre frumusețe și armonie în sfera poeziei. Ca la Paul Valéry sau, mai aproape de noi, ca la Ștefan Augustin Doinaș, poezia lui Cristian Bădiliță este aspirație către frumusețea geometrică a Ideii, este calea de a atinge râvnitul echilibru al expresiei.

După *Cartea micilor erezii* (1999), *Regele cu o harfă în mâini* (2000), *Duminica lui Arcimboldo* (2004), *Apocalips de buzunar* (2005), în 2007 lui Cristian Bădiliță îi apare a doua ediție, revăzută, a volumului *Regele cu o harfă în mâini* (Ed. Curtea Veche). Organizată după principiul proporționalității, în cinci grupaje lirice, cartea aceasta sugerează prezența unui traseu spiritual, concretizat în câteva aventuri ale ființei către perfecțiune; și întrucât multe din poemele volumului au ca sâmbure germinativ dragostea, devine limpede că autorul e, în plus, preocupat să surprindă metamorfozele erosului, *cinci* reprezentând și un număr nupțial, dacă ar fi să amintesc ce credeau pitagoreicii. După cum reiese din poemul liminar, o veritabilă *ars poetica*, creatorul operează o literarizare a lumii și, implicit, o poetizare a datelor de ordin sufletec, pentru a ajunge la „limita nevederii – icoana / și limita vederii totodată, / limita simțurilor și-a doctei / ignoranțe”. Ecuația din primul vers, ce apare ca o metaforă, se dezvoltă în versurile următoare, fixând etosul general al acestei poetici, care e cel al paradoxului – expresia lui vizuală este icoana, ca „discurs despre vizibilitatea paradoxală a invizibilului” (Anca Vasiliu, *Monastères de Moldavie, XVe-XVIe siècles. Les Architectures de l'image*. Paris: Méditerranée, 1998, p. 103 – tr.n.). Dincolo de eventualele înrâuriri mai sus menționate, se afirmă aici o poezie de o prospețime aparte, situată la granița dintre conceptual și autoreferențialitate: „Dincolo de nevedere vei vedea / umbra grațioasă a iconarului”.

Primul grupaj al cărții, intitulat *învieirea de tinichea*, e dominat de lupta dintre aspirația spre puritate („frumosul cearcăn către care fug”) și pulsuniile întunecate ale psihicului („țipătul cadavrelor din mine”). „Plouă mâl, iarbă ruptă din carne / dau în muguri smeritele oase”, înregistrează poetul într-un text purtând titlul *Sângerând cuvinte*. Poezia se așează sub semnul unui anotimp agonic, al culpabilității, al apocalipsului intim: „Toamnă clipocind a must sălbatic / rană-n cer cu țipătul solemn / vinovat de sine, singuratic / te cufunzi în liniștea de lemn” (*Învieirea de tinichea*). Sacrul însuși se revelează ca demonie (*Epicleză*), iar erosul e „mânzul dulcelui desfrâu” (*Descânt*). (Pentru aprofundarea poeticii sacralului, vezi lucrarea mea, *Sacral și imaginarul poetic românesc din secolul al XX-lea*. Sibiu: Editura Psihomedica, 2010.)

Cearcăn pentru ochiul frumos al meduzei adâncește perspectiva lirică a ciclului anterior. *Masca* tinde să devină termenul predilect al vocabularului poetic, în vreme ce eul se simte consubstanțial unei lumi care-și dezvăluie trăirile prin ironie și disimulare: „Se-mbracă zeii în cămăși de lut / lințolii de spovadă și-nviere / [...] / se-mbracă lupii albi în ursitori / și fețele-n coșciuge ni le

spală // dar aprigi zei dau chiot și-n firizi / ca nevăzute iele ne înșală” (*Colindul lupilor-ursitori*). Meduza – una dintre cele trei Gorgone – simbolizează tocmai exaltarea imaginii alterate a sinelui, semnificație ce persistă pretutindeni, culminând în viziunea emblematică a lui Narcis din *Peisaj cu narcisi*.

Existență-moarte, eros-thanatos, voluptoasă contempla-re a propriei corupții și aleasă nevoie de a crea un univers proaspăt, toate aceste resorturi lirice participă la „apoteozele fiului risipitor”, sintagmă care constituie și titlul celui de-al treilea grupaj de versuri. Poetul opune aici feței evanescente a lumii iubirea, ca foame de unitate, de aceea *androgenul* trece pe un loc privilegiat în mitologia sa lirică.

Regele cu o harfă în mâini marchează momentul coborârii zeului asupra lumii tenebrelor acumulate în fiecare: „Regele lumii a venit desculț / [...] / Părea un șarpe mut și plictisit / în mâini ținea o harfă și o carte / [...] / În jur plutea o mare, gelatinoasă sete / și-n cerul gurii noastre creștea un crunt nesaț”. Dar ce figură bizară este aceasta? În reprezentarea ei, Cristian Bădiliță se întoarce la sincretismul primelor veacuri creștine, când Hristos era înfățișat asemenea lui Apollo sau lui Orfeu de la greco-romani. De exemplu, Iisus apare ca Orfeu, cu lira și înconjurat de animale, în pictura catacombelor, la fel, în scrierile apologetice ale lui Clement Alexandrinul (*Protrepticul*), Eusebiu de Cezareea (*Praeparatio evangelica*) și Augustin (*De civitate Dei*); la primul scriitor, eroul grec e prototip al lui Hristos, „mare preot și poet”, preocupat să introducă pe melodie „cântecul adevărului”, „Cuvântul cel sfânt” (Clement Alexandrinul, *Protrepticul*. 74. 3. În: *Scrieri*, I. București: EIBMBOR, 1982, p. 130). Incantația și muzica ce însoțesc ritualul oficiat de acest personaj în poezia lui Cristian Bădiliță au o valoare taumaturgică: sunt capabile de a purifica sufletul și de a distila în el înțelepciunea și frumusețea, operă echivalentă unei făgăduințe soteriologice: „Regele lumii scoase din gură două pâini / și șapte pești albaștri din iazul de sub tample. // Jos, lângă templul mării am rupt și am mâncat / [...] / os nou simțind, schelet transfigurat / sub vechiul trup, sub piele cum ne crește”.

Vindecarea deplină se obține abia în ultimul ciclu al cărții, *vis cu Dimov*, când poezia intră în templul lui Apollo, adică atunci când atinge punctul de coincidență a contrariilor, omologabil cu perfecțiunea: „Geometric poemele urcau spre cer / ca niște piramide, / urcau tot urcau / până când au ajuns cu vârful / pe cealaltă lume, / pustie”. Omul se împacă cu sine și se simte reintegrat, alături de ființa iubită, în pierduta armonie originară (*Cronică paradisiacă*). De remarcat că autorul își pune acum mai bine în evidență tentația parodică. Poezia sa se revendică de la onirismul lui Leonid Dimov, dar apare fără construcțiile baroce ale „maestrului”, în rest, cu aceleași asocieri insolite și cu aceeași varietate lexicală.

Rămâne valabilă, cred, și de această dată, observația lui Virgil Nemoianu, din prezentarea volumului *Apocalips de buzunar* (București: Editura Curtea Veche, 2005), potrivit căreia arta lui Cristian Bădiliță ține de o anume rigoare poetică, în care „imaginile [...] nu sunt niciodată agresive, ostile sau malițioase. Dezinvolt în zugrăvire și în discursul poetic, autorul pare să vadă salvarea într-o bunătate lipsită de solemnități”. E, în definitiv, unul din simptomele poeziei de bună calitate.

CEZAR BOGHICI

Icoana din apă

O nouă carte – elegantă ca o simeză - labirint sau oglindariu, o carte a imaginii – iconeriei - reprezentării, și încă anticipând, sanctuarică, îmi trimite Ioan Vintilă Fintîș....Cum altfel botezându-se, decât „Icoana de apă”, amintind-o desigur neanume, pe cea a lui Ioan Evu, „Fereastra de apă”...Poetul a știut cui să se adreseze pentru a-i fi redactor de carte, unui alt artist al „spațiului gânditor” (poemul paginii 62) – Lucia Gruia. Dincolo de aparențe, cartea sa nu are nimic ostentativ - bizantinic, ori neo-evangelic, dimpotrivă, explorează doar pre-textual, zonele metafizicului nocturn – sublunar, să-i spunem Sumerian - ancestral... sincronic!

APA este substanța primordială a lumii. Poemul devine potir de argint, spre a îi spori și reverbeta memoria, câmpurile energetice latente sub luciul ei...Nu poți savura cartea fără a avea cunoaștere mistică, pe substrat ezoteric, altfel te mărginești a degusta..

Ca și alte două cărți ale sale pe care le-am primit – fie primite ! – I.V.F. se știe etala în mod unitar, cumva ornamentic, pe tema aleasă (dată) – și întocmai acelora, el afirmă clar o artă de a gândi poetic ...lumea, Sinele propriu de-aproape. Poezia lui este aforistică, poeseistică, Icoana - Imaginea – Reprezentarea fiind leit-motivul modern - teosofic definit explicit: „Ce spațiu gânditor și privirea/ dacă/ locuiești în interiorul ei/ dacă/ de acolo tragi cu arcul în curentul fix al cometei/ unde cuvintele abia tresar/ într-o aparentă sintaxă...”

Ludic și insinuant, știutor al lecției proprii, recomunicate prin oglindiri, cu tonul apaerent postmodernist, însă travaliu pragmatic ...neo-oniric (?) – I.V.F. scrie fluent, nu altceva decât o continuă ars poetica proprie, a „aparentei sintaxe” în cheia condiționalului „dacă”...

Omul religios eliadesce este astrofizicianul și inițiatul care – în chip de custode al incintei (sacre prin rostire)- îndeamnă la cugetare în sensul descoperirii interspațiilor ...gândirii.

Descrierea este neo-parnasiană, cu apetențe aluzive care impregnează savuros, voluptuos, textul:

„Fuvii oceane piramide albastre/ paseri de bonz și măiestre/ Poporul în fața cetății a cântat/ aidoma nopții/ sub mușcătura strigătului/ zidurile s-au surpat/ numelui meu te adaug pe tine/ nevăzutele împărat”...

Jocul rimelor este ușure, spontan, poetul este în „interiorul dureros al nevederii”, borgesian - homeric,...al parabolei altei dimensiuni... ”dincolo de nisipuri mărele moarte/ adăpost pentru cuvintele sparte/din care peste lume curg zodii/ și constelații/ Trupurile noastre/ prelungindu-se-n icoane/ mai departe în alții” (pag. 65).

Evident, cum cere tema, poetul este oracular, vizionarist, mantramic și cum altfel decât apelând la colorismul iconic, la metafora plasticizantă și la aluzive reflectări „mirabile”?

Lirica sa este dublată de semiotica și psihologia unei culturi bine decantate, pe care o reia- pliază- multiplică cu fervoare, dincolo de un anume livresc al erudiției.

„Alfa și Omega la viitorul trecut/ lumina care țese alt început”...” Materia nu există doar duhul cel sfânt (Sunt) (adăugăm melodic : Sânt !, ceea ce în grafia de ieri era dublu semnificativ ...Sânt- sfânt, n).

Altundeva este redefinită rostirea – „ duh plutind”, așadar Logos. În interiorul Logos-ului atribuit absolut al divinului, Ioan Vintilă Fintîș are gesticulația unui observator al celor de sus, astrofizician în cetate, atent la mișcarea eternă, care, însă, pulsează și în microcosmosul „spațiului îngândurat”... Holograma textului, interioritatea lui, este una

sferică, așa cum defineam într-un eseu. A scruta metafizic, cere „întoarcere”, adică retrospectivă a „trecutului care va mai fi” (circularitatea spațiu-timp- materie) : „Întoarce-te și privește/ nu este nimeni/ ca să repete/ aceeași poveste/ ...astronomul cutreieră lumina/ din creierul sferei/ adâncă tăcere/ va coborî peste icoană/ cealaltă poruncă” (pag. 54).

Ritul rostirii modern-iconice este profetic, psalmic – laic, totuși, discursul își aude ecoul, pare instantaneu, este

revelatoriu și ...suficient sieși. Se perindă imagierii – icoane - reflectări din chiar acel patos, aceea vervă incantatorie, din acel „act de întrupare” a semnificație în cuvântul care vrea să sculpteze ceea ce luciul „apei metafizice” nu reține, doar oglindește efemer, ca delir al suprafeței... E greu să surprinzi inefabilul, dar să îl și comunici ...este magie curată!

„Ce miracol/ câtă mirare/ femeia cu pruncul de sare/ care încă nu s-a nascut/icoană din lemnul/ fără de trup”... Eșantioane ale acestui stil de a face din gând incantație în registre „divinatorii”.

Se pot extrage relevant din mai toate poemele. Poeme care sunt un unic poem, cum am spus; ca o Compoziție poliedrică, o expoziție vitralică, a diafanului și a colorismului

fin...

Adevărata forță seismică a discursului acestui poet pe nedrept și nu din vina sa cunoscut prea puțin - este zbuciumul interior al textului, Starea cvasi-poetică a sufletului, pe care îl definește paracet - duh coborât...Apar imagini (icoane) psihedelice, descărcări de flash-uri transmoderniste, cum le definește Ion Popescu Brădiceni. Din mutațiile inter-lexicale rezultă uluiri exotice, terifiante... paradoxale, neverosimile, prin scânteierea lor de ochi de păun...

Livrescul contrapunctează șocant-aluziv-ambiguu: „îvindu-se din frunzișul megru și muzical/ pe câmp de pergamante indescifrabilă moartea/ oraș cu minusculi scafandri/ silabe de praf pe tâmpla bufonului/nisipul cu ochi albaștri (!) /latră cum secunde înălțunul pendulei”... (lui Foucault?, n.a.) ” - (formulare parafratică la stilul Gheorghe Grigurcu; comparația – epitet, analogia resorbită semnificativ, textul reductiv- ungarettian, n.a.!)...Tehnica de colaj-development-auto- regresiv în memoria „visătoare”, este o etapă, o vază deja străbătută, este „stăpânirea oglindariului”, a Jocului.

.... „trup abstract pasărea spiritului/ nu are aer pentru zbor/ cum verdele nu are rădăcină pentru copac” (n.a.) --- inclusiv vers repetitiv - incantatoriu, n.a.) – „astronomul mângâie capricornul”...Interogatorul absent/ poate că în imaginația sa/ dansează constelații”...

Ioan Vintilă Fintîș este un alchimist în căutarea auriului simbolic al icoanei - chip al lumii.

Poeții, vorba lui, sunt „inventati de cuvinte”... Tot el spune: „ne retragem în vis/ câmpuri și energii/ câmpuri și energii/ ...spectre de frig/ spectre de frig/ raze curbându-se/ raze curbându-se/...Nimicul tresare/ sporește absența/ unde este ascunsă/ esența ?” pag. 76). „Spațiul gândit” (poetic) al liricii lui Ioan Vintilă Fintîș, este neorbit de lumina electrică, nici a soarelui, este unul înstelat, astrofizic, cosmicist; vederea este mai clară de pe înălțimi, precum a celor din Pustie...

Iar icoanele – noimele, surdă complice.... Avem o carte de recitat, mai prielnic serile, când eventual e cerul senin...

Cartea se închide, ca și cum se deschide, așa :

„Aici vom așeza corturi/ până când stâlpul va desena pe ceruri/ adevăratul drum”...

EUGEN EVU

Ioan VINTILĂ FINTIȘ, *Icoana de apă*, Editura Ghepardul, București, 2010

Personalitate complexă, asociind în fișa sa de autor volume de poezie și altele de știință, Grigore Avram vine pe piața de carte cu o surpriză editorială, o carte de duminică-dimineață. Apărută la Editura Eikon din Cluj Napoca, în condițiile grafice cu care această institutie deja ne-a obișnuit, cartea intitulată *CONTRA RĂULUI DIN NOI* impresionează prin abordarea acelor fațete ale Vieții care ne definesc ca Oameni de-a lungul întregii vieți.

În paginile de prefață, prof. dr. Vasile V. Filip notează: „Volumul de față, *Contra răului din noi*, pare a deschide reflexivității sale un câmp nou, cel al speculației moral filosofice (...)” Speculație moral filosofică! Iată un punct inedit în opera scriitorului Grigore Avram.

Cine suntem? Întrebare care transpare din fiecare eseu, un experiment pe care, în general, îl evităm în confruntarea cu propria noastră dimensiune spirituală.

Incertitudinea, meteahnă veche și cu care noi, oamenii, ne-am obișnuit ca și cu o haină uzată dar suficient de confortabilă pentru a o schimba cu una care impune și viziune estetică, pretenții, și poate și mai rău, indiferența noastră în fața oglinzii, sociologic vorbind, fac din omul modern un soi de cobai adaptabil la starea de stress a cotidianului, un Univers sensibil și complex pe care Grigore Avram a îndrăznit să-l adordeze în cartea aceasta din unghiuri diferite.

CONTRA RĂULUI DIN NOI e un exercițiu de rezistență prin noi înșine, prin Credință, prin meditație și Știință. Dimensiuni aparent diferite dar care converg în timpul și spațiul pe care autorul (cu unelele omului de știință și cu harul poetului) le disecă cu luciditate dar mai ales cu milă creștină.

Numai titlul cărții în sine și ne-ar putea duce cu gândul la exorcizare, apoi, răsfoind paginile vom întâlni nenumărate date, fenomene și locuri comune și peste care noi toți, cititorii, poate am trecut fără să le dăm importanță.

G. Avram face propria-i teorie și își asumă responsabilitate pentru actul creației sale fără rezerve și pe lângă

acel „așa cred și justific” - semn sub care își începe discursul, folosește mai ales propriile-i întrebări ca unelte de lucru. Uneori face pa-rarele într-o adevărată acrobație stilistică, are un gen literar împodobit cu metafore dar care deține și miezul incandescent al materiei. Omul de știință, poetul, citadinul dar mai ales creștinul care compune prin tot atâtea fațete cartea de față, e o lume pe care nouă nu ne rămâne decât să o identificăm.

Seva întregii respirații filosofice care pare a fi coloana vertebrală a cărții, ține de rădăcina unui Om care este conștient de răul adamic, dar tinde clipă de clipă către Lumină.

Timpul ca valoare intrinsecă a lucrurilor care duc la desăvârșirea umanității, e o altă potecă pe care, copilul pe care autorul îl redescoperă într-o fotografie, nu are umbre.

G. Avram merge, în scris ca și în viață, după reguli stabilite în consonanță cu divinitatea.

Cartea abundă în citate ce vin din sfere de documentare prin care autorul a cotrobăit ca într-un cufăr cu zestre generațiilor, scriitura e coplexă, defel facilă pentru a fi lecturată între două trenuri.

O astfel de lucrare nu poate fi percepută la adevărata sa dimensiune spirituală dacă nu ești pregătit să-ți faci timp, să renunți la vanitate, la decadența spirituală pentru a înțelege mecanismul spovedaniei pe care autorul o face cu seninătate. Autorul a tras pagină după pagină, a scris despre sine și lumea care îl înconjoară cu patimă uneori, cu furie alteori, dar mai ales cu dragoste și loialitate față de tradiția strămoșească.

Nu despre cartea în sine voi vorbi mai departe, pentru că ea, cartea, trebuie citită cu creionul în mână. Recitită poate, pagină cu pagină și, de ce nu, discutată nu doar într-un cerc de lectură.

Dacă nu aș fi știut câte ceva despre credința prin care Grigore Avram ține în echilibru balanța personală, cântarul pe care poverile societății, și de ce nu, dorința sa de a escalada versantul cel mai dificil al profesiei sale, dacă nu l-aș fi cunoscut ca poet aproape imberb și ca fiu de țaran, gata să traga brazdă în grădina părinților, țărani de la Maieru, aș fi spus că... autorul volumului de față

se află într-o etapă a vieții în care își caută cu disperare identitatea.

Nu există simulacru în nici una din paginile cărții sale. Cuvintele, vizualizate prin cerneală tipografică, devin Viață, Spiritualitate. Aspecte ale unor timpuri ce fac conjuncția între mintea și inima bărbatului ajuns la maturitate.

Fiecare eseu e o rugăciune în sine, dar și un motiv de luptă cu întunericul, cu clipa noastră de lașitate inevitabilă.

Exemplele bune abundă, pildele, originale sau preluate de pe Internet sau din Biblie, converg spre taina care a stat la baza cărții în sine.

Clipa, Totul sau Nimic, Rostul trecerii, Voluntariatul... sunt titlurile care, ca și ideile, s-au așezat în pagini cu îndârjire uneori, cu melanocolie și chiar nostalgie, ca atunci când a fost vorba de amintirile din copilărie. Cel mai adesea, gândurile s-au stratificat pe verticală, făcând legătura între pământ și cer.

Prin volumul de față, Grigore Avram a făcut un pas decisiv în Agora în care Umanitatea însăși își dispută Istoria. Grigore Avram nu ne oferă doar exemplul firului de iarbă, el ni se dăruiește, făcând disecție pe propria-i conștiință. Vine dinaintea noastră cu o carte în care și-a pus amprenta cu frenezia poetului și rigurozitatea omului de știință. Iată două fațete ale aceleiași identități, deasupra căroră, Lumina Lumii rămâne singurul lucru sigur care, ne convinge autorul, ne-a mai rămas.

MELANIA CUC

DEBUT CU „SUFLET DE TINICHEA”

(sau de la „Die Blechtrommel”
la „Blechseele”)

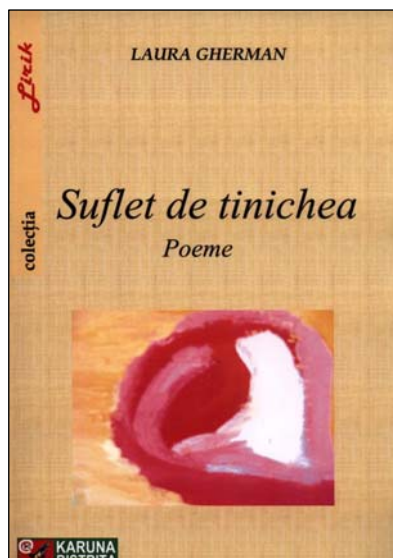
„Suflet de tinichea” se numește volumul de debut al tinerei profesoare de filosofie, Laura Gherman, de la Colegiul Național „Andrei Mureșanu” din Bistrița. Aceasta este o carte de poeme închinată în principal filosofiei, una dintre marile enigme ale minții: („adorm în căușul Universului/ rugându-mă ca panteismul să nu fie erezie, / să pot visa mai departe... la Absolut./ ...nopti să fie străbătute de fire nevăzute/ unde lumini și îngeri se împletesc în filosofii și dogme, / să mă pot privi dimineța ...întreagă/ într-o oglindă fără schizme,/ la fel ca în logica lui Hermes”) și celor două fetițe ale autoarei, Ioana și Silvia, două minuni ale vieții („Degetele de nisip ale copiilor mei/ trasau cercuri/ modelau sfere/ fără să fi participat la ore de geometrie”).

Poezia Laurei Gherman se situează, în încercarea de interpretare, la o răscruce de drumuri: inteligența supremă, cu trimitere neîntâmplătoare la Gunter Grass, autorul romanului „Toba de tinichea” („Die Blechtrommel”), față de care e legată, involuntar, prin absurdul ideilor, și sensibilitatea poetică, apropiată de cea a Anei Blandiana, din al cărui stil pare să coboare triumfător și cu care se aseamănă prin imagini, prin gingășie, prin feminitate: „Mi-am croit rochie metafizică/ din filele unei cărți de estetică” și „îubesc lacrima/ pentru că orice plâns este o poezie”.

Crezând într-un destin, Laura Gherman este o poetă de atitudine. Atitudinea ei este clară, senină, degajată. Vorbește despre serpentine, ca forme ale îndoielii, în căutare, în muncă. „Da-sein”-ul și „Nicht-sein”-ul sunt abordări ale drumului, esențe și aparențe amăgitoare. Precum Filosoful (Nietzsche pare cel mai agreat), și Poetul rostește întrebări, neagă ce este evident, cu umor și sarcasm, specifice unei experiențe în artă: „Condiția umană?... piatra filosofală? glume...” Alteritatea, celălaltul sunt preocupări constante ale înțelegerii lumii prin ochi de poet. Pentru Laura Gherman, „celălalt e

incapabil să-mi iubească/ nevoia de zbor”. În dorința de-a desluși, în cheie proprie, debutul biblic, Laura Gherman descoperă imagini inedite: „Începutul lumii e un monolog transcendent/ Dumnezeu... meditează la Sine”. Ea inventează „anticlipele”, „aripile pentru templul din mine”, „bordeiul metafizic”, „nevoia de zbor”.

Din joaca în jurul sufletului, lovit, încercat, care se înalță de fiecare dată deasupra noastră, apar imagini de reținut: „Poezia e un joc de cuvinte... e rugă... și suflete, suflete, suflete...”, o definiție antologică, așa cum de mult n-a mai fost dată poeziei. Laura găsește „infiniul pasului tău, suflete!”, descoperă ca un arheolog o „fundatie pentru suflet” și aude „când se ating sufletele,/ pământul știe să tacă”.

În „Suflet de tinichea”, găsim amprente ale școlii de filosofie, precum logica lui Hermes, axis mundi, paideia, erezia, ontologicul, metafizicul, misticul, dar și ecouri ale râvnitei stări de grație, inspirația: „frunza care m-a făcut să respir infinitul” sau „să-mi fac cu mâna dintr-un nor”. Fiind „acasă” în domeniul filosofiei, Laura Gherman folosește cuvinte din sfera acestei științe, cu foarte multă nonșalanță, fără a știrbi din ne-exprimatul și inegalabilul farmec poetic. Simbolurile ei sunt ascuțite și taie, nu se mulțumesc doar să sugereze. De aceea, prezența unor termeni ca „empirism”, „revelație mistică”, „rațiunea și critica ei”, „contemplația”, „incantația”, „philosophia”, „sinele”, aproape incompatibili cu registrul poetic, sunt

aclimatizați pe deplin în materie

lirică, în decor autumnal, de „toamnă a frunzelor și de toamnă a pietrelor” în natura primăverii, cu „starea de verde sau starea de albastru” ce aleargă pe „câmpul copilăriei”.

Poemul „Acces la sculptură” pare elocvent pentru felul de-a scrie al Laurei Gherman, îngemănând dialog și tăcere, materie și viață, meșteșug și inspirație, trecut și prezent, filosofie și poezie: „...nu orice daltă poate atinge sufletul pietrei/ stratificată în oaza din deșertul pustiei,/ ...nu orice mână poate atinge o daltă,/ fără teama că ea însăși va fi sfărâmată/ și palma, poate fără sens stigmatizată,/ ...nu orice suflet poate întinde o mână/ spre daltă și piatră cu temă divină.” Punctele de suspensie de la începutul versului trimit la gândirea dinaintea rostirii.

Imaginea care se formează în timpul lecturii poemelor Laurei Gherman și rezistă și după închiderea cărții este aceea a unor petale de trandafiri, aruncate în aer, pentru ca fiecare cititor să prindă măcar una, înainte de-a se așeza liniștit pe pământ. Și indiferent dacă Laura Gherman va mai scrie sau nu, câteodată e de ajuns și un debut.

ELENA M. CÎMPAN

DINCOACE DE LUMEA DEZLĂNȚUITĂ
Ioan Barb și „Picătura de infinit”

Cu un debut poetic încă din 1979, urmat de o odisee în care activitatea literară și cea jurnalistică merg mână în mână, Ioan Barb revine pe piața de carte cu al doilea volum de versuri, pe care și-l intitulează PICĂTURA DE INFINIT. Cartea apare la Editura ATU din Sibiu, în Colecția „Raftul de poezie”.

Așa cum este firesc pentru poezia pe care un autor o adună între copertele unei cărți de-a lungul unui

timp în care travaliul poetic a trecut el însuși prin etape experimentale și convingeri stilistice, și în volumul de față se simte cum scrisul a fost condus cu mână fermă, adunând șuvoaiele de inspirație într-un adevărat fluviu de imagini și exemple de filosofie ce se sincronizează, elaborat și aproape elegant, cu starea de spirit din care se naște emoția.

Creația lui Ioan Barb este mai mult decât sugestivă, adesea ilustrativă și conjugată cu întrebări la care autorul le dă, atunci când crede de cuviință, răspunsul. Avem cartea unui poet care știe ce este Poemul, nu se lasă în voia sunetelor, pentru a-și liniști foamea de certitudini.

Cuvinte coborâte din alte lumi și din alte vremuri sunt așezate în front cu locul comun, cu acel cotidian în care cosmosul se „stinge” prin steaua căzută, - devine creație. Creatorul este doar un vector subtil și înnobilit cu bucuria cunoașterii de sine.

“Mesajul meu se pierdea în curbură”-(spărgătorul de stele) este un exemplu de adaptare a stării de a fi, a atotcuprinzătorului spațiu galactic, culori dispersate în picături de ploaie, în devenirea de lacrimă materială, palpabilă.

Nu doar nemărginirea este cercetată cu inima, cu ochiul și cu verbul de către poet, el reușește performanța de-a descoperi miracolul și în natura cu care ne-am obișnuit într-atât, încât nu o mai privim cu spaima și altruismul unui îndrăgostit.

“Sufletul său, ud de de singurătate, de ploaie”, (când cântă în tine păsări străine) - este un exemplu de poem în care, pentru autor, modernismul sec, decopertat de petalele florilor de

câmp, nu s-a inventat încă. Natura în consonanță cu omul-de-asflat face miracolul și poetul știe cum să își aleagă matricea în care aruncă silabele din care va răsări, mai apoi, poezia.

Avem în fața noastră un poet cu har, un poet care nu se azvârle în mijlocul cuvintelor ca într-o coridă. Ne le subjugă, nu le pleznește și nu obosește reluând, repetând o idee, de aceea poate, poezia de față este mustoasă și echilibrată, fără sinuozități care să deranjeze.

Deși versurile sunt aparent domestice, ele privesc dincolo de dimensiunea imediată și în “picătura de infinit” pe care poetul o disecă cu profesionalism și responsabilitate, cele mai mici detalii au o semnificație uriașă.

„Mă străbate diseparea, ca un tren ce aduce fain”, (Stins ca un imperiu decăzut. Lupta sa personală are accente de singurătate uneori, numai că, ea, singurătatea poetului nu se desăvârșete în turnul de fildeș. Ioan Barb privește și își slujește Țara defel imaginar, soldat cu arma la umăr și arma sa este ...literatura. Bună.

O poezie nostalgică, năbădăioasă, frumoasă sau cu răni pe față... așa percep eu fiecare pagină din carte. NU doar poemul pe de-a-ntregul prinde consistență, cu fiecare rând scris, Ioan Barb are amprenta sa proprie de exprimare.

Tehnologia de ultimă generație intervine și în angoasa poetică, pune unghia în gâtul din care ies cuvinte și aici silabele poetice dor. Și... poemul, aici, este de o altă nuanță, - pe bucăți și cu rasfelul nervozității ideii în sine se simte cum se rupe versul. Vezi “Programat să ucid cu mintea mea”(pag.23). Evident, autorul se descurcă printre metafore, chiar dacă acest gen de abordare poetică se simte că nu i se potrivește.

Interesantă este și experiența alinierii de spații care natural nu dețin convergență, alăturării de sentimente și arhetipuri ca și rupte dintr-un lanț trofic, - peste care neliniștea ce va fi să fie se asedineștează.

Poemele lui Ioan Barb sunt secvențiale ca structură, cu o bură de inocență (care dă bine) și cu acel restorț indefinit ce are puterea, prin Artă, să declanșeze criza de conștiință a omului modern și cu atât mai pregnant, să trezească conștiința

poetului. Un poet care se ia în serios și care, în demersul său creator, știe unde să așeze stropul de infinit, - un semn care poate fi luat punctual, doar un punct din care pornește linia orizontului. Cerc.

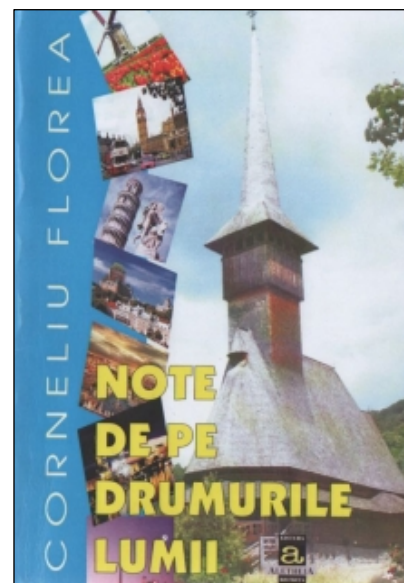
O carte ca o introspecție în fața oglinzii unui ocean,- un loc în care peștii, oamenii și stelele de pe cer trăiesc mirajul vieții defel virtual.

MELANIA CUC

Note de călătorie cu Corneliu Florea

Doctorul Pădeanu Dumitru, având ca nume de scriitor Corneliu Florea, se apleacă cu dragoste, cu ochiul fin al cercetătorului, cu respect asupra valorilor, peste poveștile fermecătoare ale locurilor prin care a călătorit de-a lungul timpului. Drumul inițiat a avut loc în anul 1984, când trece granița țării, ajungând în lagărul de refugiați din Traiskirchen, Austria, iar mai apoi devine cetățean canadian. În cărțile lui Corneliu Florea descoperim libertatea omului sincer și deschis, minunile de pe planetă, revolta și bucuria.

Volumul „Note de pe drumurile lumii”, reeditat la Editura Aletheia, este o carte a umblărilor prin lumea

largă în care autorul descoperă în călătorii, începând cu anul 1990, istoria milenară a lumii.

Pentru început, suntem părtași la descoperirea Romei Antice, vizitând, împreună cu scriitorul, Muzeul de

Antichități, Pinacoteca Vaticanului, Capela Sixtină, Basilica Sf. Petru, Colosseum, cel mai grandios amfiteatru antic, Pantheonul. Umblăm prin lume împreună cu Corneliu Florea la începutul anului 1990, când în România era începutul democrației. O multitudine de gânduri îi amintesc scriitorului de cuvântul „acasă”, însă împreună cu excursioniștii devine părtaş al istoriei Romei, luând legătura cu Augustus, Tiberius sau Nero. Interesant cum românii sunt priviți dintr-un anumit unghi la Roma, acela al Țiganilor, fapt amplificat peste ani. Vizităm apoi Napoli, imaginația fiind pusă la lucru prin descrierea cu amănunt a fiecărui loc vizitat, se face un popas la Florența, iar mai apoi, la Veneția. După această călătorie prin istoria lumii, ne întoarcem la evenimentele din Canada anului 1982 când, printr-o semnătură, regina Elisabeta a II-a proclama aducerea în Canada a Constituției, ceea ce însemna desfacerea legăturii coloniale de mare imperiu englez. Suntem apoi părtași la tainele fiecărui detaliu al ținutului canadian, vizităm orașele Montreal, Quebec sau capitala Ottawa, un orașel de 500.000 locuitori. Canadienii cunosc foarte bine numele României prin campioana noastră Nadia Comăneci, care, în 1976 obținea titlul suprem la olimpiada din Montreal. Emoționante sunt momentele în care, după Revoluție, scriitorul se întoarce acasă pe ruta Toronto, Frankfurt, Otopeni. Răspunsul la întrebarea ce s-a întâmplat cu poporul român, cu țara săracă, avea să-l afle imediat la coborârea pe aeroportul Otopeni, care i s-a părut ca după bombardamente. De fapt așa era România. O țară săracă, plină de mizerie. În Timișoara, orașul natal, lacrimile se împletesc cu dragostea la întâlnirea cu mama, ființa cea mai dragă de pe pământ, cu care scriitorul avea povești comune de peste 50 de ani. O altă vizită, pe un alt traseu, are loc în Maramureșul voievodal, cu un popas la Bistrița, care este descris în anul 1993, ca un oraș mai murdar ca niciodată, cu oameni pământii la față și care trecea prin tranziție fără benzină. După descoperirea tainelor culturii românești și a frumuseților acestora, din păcate prea puțin promovate, facem un mic tur nord-american, salutăm Statuia Libertății,

indigenii din Montana, Las Vegas-ul și descoperim pe români în mijlocul continentului american, la un amplu festival al tradițiilor noastre.

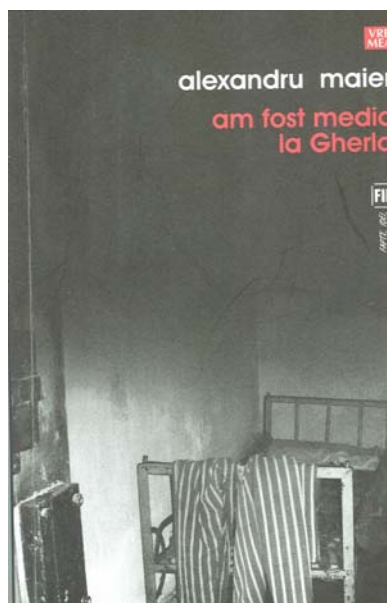
O carte a călătorului român, înstrăinat fără dorința lui de propria țară, bucuros când îi descoperă pe ai lui. O carte a gândurilor bune, Corneliu Florea fiind unul dintre românii care se luptă pentru cunoașterea drepturilor noastre, atât în calitate de scriitor, cât și în aceea de gazetar, fiind cel care scoate de mulți ani revista „Cuvântul liber”. Corneliu Florea nu și-a uitat niciodată plaiurile natale, pe care le poartă în inimă și din care oferă cu drag celor care îi citesc cărțile.

MENUȚ MAXIMINIAN

Spre o cunoaștere a adevărului tănuț...

„În pușcărie, nici ordinele, nici rugămintele nu se comentează” (p. 274), declară doctorul Alexandru Maier, aparent resemnat la finele volumului *Am fost medic la Gherla*¹, republicat la Editura Vremea din Cluj-Napoca în anul 2009, în urma unei discuții pe care o va purta cu unul din cititorii doritori de a cunoaște ceea ce fusese în mod voit mușamalizat de servili regimului din perioada 1956-1964.

O carte mărturisire, ce se menține într-un spațiu de puternice sfâșieri

¹ Prima apariție editorială: Alexandru MAIER, *Am fost medic la Gherla. Dreptul la adevăr*, Târgu-Mureș, Ed. Mentor, 1998.

lăuntrice, spațiu ce și-l cultivă nu doar cu o vizibilă îndărătnicie de a consemna adevărul acelor vremi, ci și cu toată responsabilitatea de a nu omite, de a nu fi părțitor. Autoîndatorat față de mama sa, „ființa pe care am iubit-o cel mai mult în viață”, față de sora mai mică, rămasă acasă la vârsta de 12 ani, față de tinerii care nu au altcumva cum să cunoască ororile pușcăriilor comuniste decât din memorialistica aflată pe rafturile unei biblioteci.

Un capitol de început de viață, ce se încăpățânează să apară în biografia medicului Alexandru Maier. Acesta se dovedește un foarte atent și obiectiv condeier, dar deloc doritor de a literaturiza un adevăr dureros, trăit până la sufocare atât de el, cât și de mulți alți semeni de-ai săi, care - cine știe din ce motiv existențial - au întârziat sau au evitat să-l istorisească. Sperăm, însă, să fi încetat genul de tăcere cu cuițitul deasupra capului...

O multiplă experiență carcerală - în calitatea sa de deținut politic -, aceea de medic, de fiu, de prieten, de confesor, de răzvrătit..., toate în numele unor idei, principii morale și de viață, de la care nu abdică nici chiar atunci când e în joc eliberarea sa. Puțini se nasc cu asemenea tărie interioară, pe care reușesc să o cultive, indiferent de prețul pe care sunt nevoiți să-l plătească. Mărturisesc că sunt, da, sunt, consternată când îmi amintesc clipele grele, chemătoare spre suicid, ale propriilor mei bunici, trăitori în acele nemiloase vremi. Nu au știut să le depășească cu aceeași fermitate, integritate personală, chiar noblețe comportamentală, calități pe care le are doctorul Maier.

Plecând de la premisa sa de viață „Nu vom ști niciodată!”², Alexandru Maier aduce un plus de informație la ceea ce se întâmpla în perioada 1956-1964 în spatele gratiilor roase de gurile flămânzite, cu glasul stins prin izolarea celor ce încercau să transmită un gând celor din afară.

E mai mult decât o încercare de edificare a celor ce vor să cunoască istoria străbunilor lor, fiindcă a fost

² lat. *ignorabimus*, aparține fiziologistului german Du Bois-Reymond, rostită într-o conferință despre limitele cunoașterii la Academia Franceză.

hărăzit și cu un condei tălmăcitor. Firul narativ prezent este unul lesne de urmărit, imaginile descrise se succed firesc, se completează, se susțin cu argumente.

„Am încercat ca tot ce e de înțeles, de interpretat logic, toate fenomenele determinate de o cauzalitate, să fie filtrate de gândire, să fie întotdeauna condus de rațiune, de motivație” (p. 259). Și motivație are din plinul amărăciunii sale lăuntrice, care nu și-a prea găsit alinarea în anii ce-au urmat... „Aceiași indivizi sau creați după același calapod rânjeau pe scaunele...” (p. 260). Împlinirea vine odată cu nașterea unicei sale fiice care-i oblojește rănilor perioadei private de libertate.

Fire materialistă, poate din cauza nevoii sale de a-și explica faptele doar cu datele propriului său intelect, pornind de la maxima „este mai bine ca întemeiat să învingi o iluzie, decât întemeiat pe o iluzie să te învingă adevărul” (Epictet), rămâne, totodată, un idealist convins. Refuză să-și facă „mea culpa”, deși amenințat cu prețul amânării, sau chiar a pierderii zilei celei mari, ziua eliberării, care sosește în cele din urmă în 14 aprilie 1964.

Târziu, după mai bine de trei decade, a sosit și timpul să-și elibereze sufletul de teroarea ce i-a dominat parte însemnată a tinereții sale. Dar se demonstrează a fi un timp inspirat și necesar tuturor celor ce refuză să trăiască în ignoranță.

DANIELA GÎFU

Povestea prizonierului

Scriitoarea Oana Manolescu a adunat gândurile veteranului Tibor Ostermann în volumul „Veșnicul prizonier”, apărut la Editura Privirea a Asociației Liga Albanezilor din România. Romanul tulburător surprinde povestea tragică din lagărele Uniunii Sovietice, în care au fost duși etnicii germani din România după al doilea Război Mondial. Tibor este unul dintre cei care au avut norocul să supraviețuiască în lagărele de muncă forțată, povestea noastră conturându-se pe baza însemnărilor din caietele acestuia. Tibor provine dintr-o familie cu vechi tradiții, bunicul Johann fiind administrator de moșie la Cermei pe la anul 1900. Johann, tatăl eroului din această carte, fiind recrutat pe fontul de Sud, în

Italia, iar mai apoi administrator la moșia Tătărești. Povestea se învârtă în jurul a trei copii Wilhelm, Tibor și fiica Ița. De altfel, sora, care era cel mai mare copil, era destul de aspră cu frații ei, pe care îi pune la învățat pentru a nu-și face de rușine familia. Totul decurge foarte bine, inclusiv primele povești de dragoste din liceu, toate supervizate de controlul sever al tatălui până când fratele Wili va fi recrutat, găsindu-și sfârșitul în teritoriul german. Apoi a venit momentul în care mamei îi sunt luați și ceilalți doi copii, care vor lua drumul lagărelor sovietice. O poveste în care actualul este combinat cu trecutul, în care Tibor se află, după ani buni, într-un cabinet medical, amintindu-și clipele grele de încercare în care, copii fiind, călcau, sub amenințarea armelor, teritoriul ucrainean. Ajung în lagărul minei Rutnik, unde psihicul e doborât de teroarea gândului că nu-i vor mai vedea niciodată pe cei dragi. Lucrează la minele de fier de la Krivoirot.

În tot acest timp, mulți dintre colegii din lagăr își dau viața, iar cimitirul prizonierilor se înmulțește, deși aceștia nu aveau la căpătâi nici măcar o cruce. Povești așa cum probabil mulți dintre noi nu au mai citit, toate reale, în care pentru o bucată de pâine deținuții erau în stare să muncească zile la rând. După o perioadă în care frații Tibor și Ița nu s-au văzut, sora începe să plângă în hohote, observând cât de slab este fratele ei, supus la muncă silnică. Urmează momentul în care un bilet schimbă viața prizonierilor, sora Ița anunțându-l pe frate că ea va evada, însă, deși acesta a încercat să-și facă un plan în tăcere, împreună cu prietenii lui, până la urmă se va întoarce în lagăr. Ne aflăm în anul 1945 și, după câteva luni nemaștiind nimic de sora lui, Tibor primește o scrisoare de dragoste în care află ce bine e să călătorești. Atunci a înțeles că o parte din familie s-a reîntregit. Urmează, după luni, o nouă tentativă de evadare, împreună cu Paul, fratele de lagăr, și cu Willi. Încăpățânându-se, aceștia ajung până la granița cu Moldova, însă până la urmă, prinși fiind, intră din nou în lagăr. Suntem în anul 1947, când, din nou, se întâmplă tragedii în lagăr, o parte dintre deținuți primind sentința condamnării. Urmează iarna lui '49, trecută cu greu de deținuții osteniți, iar mai apoi, momentul în care, după

liste, 100 de tineri au fost urcați în camioane și duși la uzina Kaganovici. Interesant este faptul că aici fiecare primea câte un mic salariu, muncitorii considerându-se ca angajați, iar în momentul în care se citește ordinul de eliberare: „În numele comisariatului Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice... se dispune liberarea din unitățile de construcții” tinerii sunt buimăciți, nemaștiind ce înseamnă acasă după atâta suferință. Tibor ajunge în România, pe la Sighetul Marmăției, iar de acolo, cu greu, la familie, mutată între timp la Brașov. Una dintre cele mai emoționante relatări din carte este întâlnirea cu mama: „S-au rupt în amândoi stăvilarele ce zăgăzuiau țișatul și drumul sângelui spre inimă și al lacrimilor amestecate prin brazdele obraților noștri supti! Lacrimile îmbrățișării cu mama”.

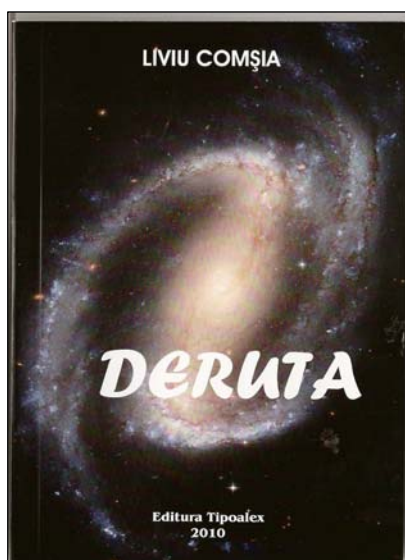
O poveste tulburătoare a doi părinți cărora fiul Wilhelm le murise pe front, la 6 aprilie 1944, iar fiica Ița și fiul Tibor fuseseră deportați în URSS, la 11 ianuarie 1945. În finalul cărții găsim drumul greu al readaptării, eroul nostru terminând Institutul de Siderurgie, iar mai apoi, împreună cu chimiste Leontina având o viață fericită, alături de fiica Anda. Cartea ne propune o străbateră a firului unei vieți deosebite, în care erou este Tibor Ostermann, care a decedat la 28 februarie 2001, în Germania, unde după '90 s-a stabilit împreună cu familia sa. Un document istoric despre vremuri pe care unii le-ar dori uitate. Portretul dintre două oglinzi paralele

MENUȚ MAXIMINIAN

Deruta

Cazul prozatorului Liviu Comșia mi se pare a fi unul special prin aceea că, remarcându-se ca un redevabil cronicar literar, are susținerea unei lecturi bogate, competent observate așa încât scrie cu degajare și spun asta după ce i-am citit romanul *Frica*, apărut în 2009, prilej cu care am făcut remarci similare. Recentul lui volum de proză scurtă, *Deruta* (Ed. Tipox, 2010), după cum mărturisește autorul însuși în primele pagini, adună lucrări mai vechi (îi împărtășim regretul de a se fi pierdut irecuperabil unele dintre ele), dar și câteva texte noi, puternic și consecvent ancorate în aceeași lume a satului făgărășan din Țara Oltului. Volumul, deși adună fapte diferite sub titluri uneori expeditiv formulate: *Biletul*, *Rătăcirea*, *Visul* etc., este de o omogenitate a resurselor remarcabilă. Lumea satului făgărășan, din lunca inundabilă a Oltului transilvan, așa cum ne-o prezintă autorul, este una verosimilă, adâncită în firescul cotidian și confruntată cu probleme care transcend banalitatea aparentă; o lume a derutelor existențiale, cu ispite ontice grave prin profunzimea lor, prin presiunea cu care viața pune întrebări tranșante personajelor lui Liviu Comșia și cărora acestea le răspund când cu concretețea dezarmantă a faptelor, când cu argumentele calde ale unei afecțiuni discrete, dar sincere. După o primă lectură a textelor, mă întorc la mărturisirea autorului din primele pagini și constat, o dată în plus, dacă mai era nevoie, că recomandarea fostului șef al secției brașovene de propagandă comunistă, Dumitru Cristea, încerca să-l deruteze pe tânărul jurnalist îndrumându-l să observe o lume artificială care nu a putut să reziste probei timpului, lumea satului socialist. Adevăratele probleme ale oamenilor din Țara Oltului erau însă altele și nu puteau fi soluționate doar citind documentele de partid, ne convinge autorul. O singură dovadă dintre atâtea altele, nuvela *Ghiuri*, este suficientă. Aron, personajul principal, este luat prin surprindere de o ninsoare timpurie și nu apucase încă să soluționeze problema lemnului de foc.

Autoritățile locale aveau ordin de la partid să se ocupe exclusiv de strângerea cucuruzului din câmp, apoi de problemele sătenilor. Dar în lipsa calului, a lui Ghiuri, dat la gospodăria colectivă, bărbatul se înhamă la sanie și pleacă să aducă lemnele stivuite între arini. Cu eforturi mai mult decât bărbătești, Aron trage sania după el la deal, o încarcă cu lemne, dar la întoarcere, la un pripor, sania se răstoarnă peste el. Zdrobit sub povara lemnului, bărbatul are halucinații; îl vede pe Ghiuri. Calul, de când fusese dus la ferma zootehnică, „parcă și-o căutase cu lumânarea”, după vorba lui Rusalim, președintele colectivei. Refuzase să mai manânce, simțindu-se înstrăinat, și în cele din urmă sfârșește împușcat în Valea Cailor, acolo unde erau abandonați caii ajunși în neputință, tot așa după cum elefanții bătrâni din jungla amazoniană merg singuri la presimțirea morții în cimitirul strămoșilor lor. Aron, năucit sub povara lemnului, simte cum Ghiuri vine și se înhamă singur la frânghia saniei, urnind-o din loc spre salvarea

stăpânului; o amăgitoare halucinație. De o emotivitate copleșitoare ni s-a părut nuvela *Ana, ca o floare de sânge*, scrisă în amintirea bunicului său, Alecu, în care lumea satului mereu amenințat de viiturile Oltului trăiește un timp înstrăinat: „Ei au dat pământul, ei l-or luat îndărăpt (...). L-o făcut de-a valma în colectivă de nu mai știi unde-i rostu lui cel vechi. Și odată cu el o luat și tragerea de inimă la lucru. Că de, dacă nu-i altău, ci al nostru, e altă gâscă-n altă traistă” (p.63). Într-o astfel de viitură

amenințătoare a Oltului, oamenii își îndreaptă gândurile doar spre pământul în care își odihnesc vecia oasele strămoșilor. Satul e amenințat de ape și evacuarea era ultima soluție. Neagă Brezan refuză să plece, ținut în loc de amintirea sacrificiilor cu care își construise casa, dar mai ales de amintirea soției lui, Ana, „care abia o scăpat de pușcărie că a sărit cu toporul la activiștii aceia care veniseră să-i înscrie în colectivă” (p.68), dar care se stinsese mai apoi ca o floare de sânge, după ce își rostise copiii și trăise prea scurt bucuria împlinirii lor. Nici stihurile învolburate ale Oltului nu puteau să-l facă pe Neagă Brezan să-și abandoneze acele lucruri în care revedea îndemnurile și imaginea Anei, însă inevitabilul se produce. Desigur, după o lectură atentă, observăm că Liviu Comșia nu ne invită într-o lume de excepție, atipică, ci într-una de tip sociologic, cu temeri cutumiare, cu atitudini obiective, cu reflecții firești, stărnite de probleme capabile să solicite întemeiate răspunsuri epistemice, până și din detaliile care altfel ar putea să scape unui condei grăbit: „Felicia vântura mătura printre orătănii, drăcuind amarnic. Închise ușa cotețului cu piciorul și ușa, putredă, se prăbuși peste gunoiul adunat grămadă...” (*Visul*). Detaliul nu este de prisos, el se circumscrie riguros economiei epice: „Halmaghi se caută îndelung prin buzunare, întâi la pantaloni, pe urmă la haină, apoi din nou în buzunarele pantalonilor” (*Patima*). Personajele acced greoi, dar sigur spre esențial chiar și atunci când este vorba despre profitabile speculații juridice, contrare bunului simț ardelenesc: „Proștii aștia te-o făcut ce ești, că ai tăi o băut

pământu□ în crâșmă la Vicuța ca să nu-l ia comuniștii. Proștii ăștia, mă, că nu l-o luat cu acte, ci pe vorbă de creștin, și acum, tu și cu primaru□, hoțomanu□ de Virgil Lup-Purcar, ați măsruit actele și ți-ai luat pământu□, iar proștii ăștia care l-o plătit lu□ tat-tu lucră cu buza umflată la tine ca slugi. Și acum ești capu□ satului”(Patima). Credințele persistă în gândirea și în comportamentul oamenilor, ele stingându-se în forme evolute de cultură după ce au făcut legătura etică între segmentele timpului care curge parcă mai încet peste lumea satului: „El însuși l-a întrebat pe taică-său, taică, de unde până unde ducem caii ce trag să moară în Vale și să-i lăsăm în sama prădătoarelor? (...) Dionisie cel bătrân, unul din ăia care întingea cu mămăliga în lună, s-a opus obiceiului și și-a lăsat calul să moară în curte. Atunci ăștia ai lu□ Plăieț s-or pus pe gânduri, or prins ghivollii la jug și l-o dus la Puțu Sec, unde aruncau oamenii alte animale ce mureau pe neașteptate. N-or spus la nimeni necazul ce-or făcut! Numai că de atunci în curtea lu□ Plăieț, unde erau cai să surpi un deal, cai n-or mai trăit și nici nu s-or mai prăsit” (Ghiuri). Reflecțiile devin uneori critici chiar și la adresa creației divine: „Dumnezeu o făcut lumea după chipul și asemănarea lui, numai pe om l-o cam rasulit, nu i-a ieșit la fel, dacă spurcă tot pe ce pune mâna și strică orânduiala dumnezeiască” (Ghiuri). Și nu de puține ori oamenii își fac reproșuri ortodoxe: „Uite așa mă ia cu cald, cu rece de-a surda. Că m-o uitat Dumnezeu drăguțu□ pe pământ. Pe toți ai mei i-o chemat la el, numai pe mine nu. Oi fi avut păcate neiertate și e de treabă să le ispășesc până la înfățișare”, gândește o bătrână trecută de mult de generația ei (Trandafirii sălbatici). Așadar, proza lui Liviu Comșia este fără nicio îndoială în egală măsură un har bine chibzuit și o experiență îndelung acumulată de cronicarul literar, bun cunoscător al reușitelor și nereușitelor atâtor condeieri asupra cărora a zăbovit cu atenție competentă și dăruire critică.

IULIAN CHIVU

O antologie necesară

De multe ori, suntem tentați a face aprecieri despre un anume fenomen fără a-l cunoaște suficient și nici în profunzime. Asemenea aprecieri făcute din vârful limbii sunt, dincolo de superficialitatea lor, măsura reală a celui care le face. Profunzimea, durata și influența unui fenomen în desfășurare sunt de natură a ne face măcar circumspecți asupra acestuia. Dar cel mai bine ar fi să-l privim ca atare, cu destulă aplecare pentru a sesiza dacă el chiar merită să fie cercetat și dacă el creează efecte de luat în seamă, în siajul său măcar. Un astfel de fenomen, am îndrăzni noi a-l categorisi, este cel al poeziei maramureșene, de astăzi și de mai de demult poveste.

Având înaintași care au recunoscut valoarea folclorului zonei căutându-l și publicându-l (atâți învățători aproape necunoscuți nouă, dar și nume ale locului cum ar fi Ioan Bârlea, Francisc Nistor, Mihai Pop, Ioan Chiș Șter, Pamfil Bilțiu, Mihai Dăncuș dar și de aiurea ca Bella Bartok), poezii de dincoace de ei, au continuat să creadă în harul lor poeticesc și nu au făcut-o fără un anume folos pentru literatura română. Aici vrem să dăm doar câteva nume, spre pildă desigur, care să certifice fenomenul despre care pomenirăm mai sus: Ion Șugariu, Gh. Chivu, Petre Got, Tiberiu Utan, Ioan Es. Pop, Ion Zubașcu, Ion Iuga, Ion Burnar, Vasile Igna, Iurii Pavliș, Pavlo Romaniuc, Mihailo Nebeleac, Vasile Gogea, Lucian Perța, Cosmin Perța ș.a.

Tocmai având aceste valori, era de nevoie a realiza o antologie de referință pentru ceea ce este astăzi, și de când lumea, ar zice un istoric mai patriot, poezia din Maramureș. Și la așa încordare a minții, a trupului și a spiritului întreprinzător s-a aventurat și Nicolae Păuna-Scheianu, publicând recent **O antologie a poeziei maramureșene. De la poezia populară la poezia contemporană (2009)**, Ed. Ethnologica, Baia Mare, 2010, 776 pag. Din capul locului

remarcăm modestia antologatorului și, în subsidiar, îndemnul ca și alții să facă o asemenea lucrare, câtă vreme și-a numit opul „o” antologie. Pentru că el se și mărturisește, în introducere, neputincios în a fi putut strânge creațiile **tuturor** poezilor născuți, trăitori sau care au marcat întrucâtva viața spirituală a Maramureșului cândva în viața lor.

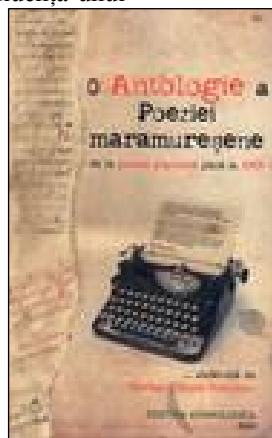
Cu toate acestea, el ne aduce înaintea ochilor creația a 275 de poeți! Pentru că ambiția lui a fost să ne dăruiască o **enciclopedie poetică** mai întâi și-ntâi. Abia apoi ar fi de discutat alte criterii care să-l fi mănât pe el „în luptă”. Chiar N.

Păuna-Scheianu recunoaște valoarea „dubie”, vorba lui Maiorescu, a destui poeți reuniți aici între aceste coperte. Dar, credem și

noi acest lucru, cum să poți vorbi despre un fenomen dacă nu-i prezinți **toate** aspectele ce-l delimitează și-l individualizează ca atare. Fără îndoială că poezii consacrați vor strâmba din nas aflând ce vecini de foaie le-a „repartizat” antologatorul. Sau o vor face măcar pentru spațiul tipografic atribuit lor, în comparație cu ceilalți muritori de rând în ale poeziei. Și noi credem că ar fi fost, poate, mai utilă prezentarea extinsă a poezilor care au spus și care încă mai spun ceva în poezia românească (doar canonul să trăiască! dar care canon...). Iar pentru ceilalți era suficientă o simplă menționare biobibliografică. Sigur că atunci, Păuna-Scheianu trebuia să stea cu sabia deasupra multor capete (neplecate, credem noi, câtă vreme despre mândria scriitoricească știm și noi cum funcționează ea). Băiat de treabă, probabil, el n-a vrut să supere pe nimeni. Să fi reușit oare? Noi ne îndoim. Nu ne plecăm, totuși, capul!

Lucrarea în sine, cu micile ei scăpări și omisiuni, inerente unei asemenea uriașe întreprinderi, deci și curajoase, va rămâne un reper și un folositor mijloc de informare-documentare despre poezia unui loc din țara asta care, nu-i așa, produce poezie într-o devălmășie pe care această antologie tocmai o relevă cu asupra de măsură.

MARIAN NICOLAE TOMI

Zbor căzut între aripi

Se pare că Apocalipsa, ca fenomen social al prezentului, incită mase tot mai largi de oameni, dar, mai ales, creează acel fluid propice gânditorilor, duce la un spațiu și timp prin care personalitățile cele mai diverse ale Planetei se întorc cu mintea și cu sufletul spre Divinitate. Omul religios al zilelor noastre nu mai este doar eșantion de percepțe însușite în numele unei religii anume, nu se zbate, la polul opus, să cucerească ceea ce a mai rămas întreg din natură. Omul de azi își caută latura sa pierdută, spirituală, și interacționează cu semenii săi, - nu mai rămâne singur în fața întrebărilor esențiale.

Dincolo de dogme religioase și granițe istorice aparent ca fără de trecut, tot mai mulți scriitori caută esența translatării umanității prin segmentul temporar, revin la ideea de Zbor.

„Zbor căzut între aripi” se numește și noua carte semnată de Slavomir Almăjan, un român stabilit prin voia Domnului, în umbra frunzei de arțar canadian, dar care este încă bântuit de dorul cel mare al Meșterului Manole, dor ancestral.

„Vom încerca să pătrundem împreună prin labirintul gândului uman în încercarea de a dovedi prin Duhul, că ignoranța sau lenea intelectuală sun cauzele primare ale stării perpetue de conflict în care există specia umană. Vom face asta ca să înțelegem că Dumnezeu ne-a scris cu condeiul iubirii într-un context mare, pe care suntem datori să-l citim.” Iată un citat din cartea despre care vorbim (*Zbor căzut din aripi*) și care ne avertizează, cititori fiind, că aveam de-a face, aici, cu un discurs ce are drept țintă tagma intelectulilor, spița celor care indiferent de ideea care îi animă, - vin în agora cetății universale pentru a-și mărturisi starea de conflict, în care se află laolaltă cu toată specia noastră umană.

Slavomir Almăjan este un intelectual creștin indiscutabil și nu face rabat la sintagmele biblice pentru a-și arăta poziția pe care o are aici, pe Pământ.

ZBORUL este doar un motiv pentru reflecția în fața unei oglinzi unde cerul și pământul devin, prin

filosofie, Act cultural și... drept la Credință.

Zborul, privit, de autor, ca simbol al libertății „nu există în spațiul actual decât, prin corelarea lui cu aripile”.

Interesantă, deși defel nouă, ideea prin care scriitorul creștin se oprește într-o viziune dincolo de care lumea nu mai este antheică, nu mai ține de gravitația lutului din care, ca oameni, am fost plămădiți. Ba, mai mult, Slavomir merge mai departe, ne asigură că... „Dacă ar fi să desenăm diagrama arborelui genealogic al aripei, originea ei s-ar găsi în vremea de zămislire a primei respirații”. Frumos spus și pentru că autorul acestui volum de reflecții este un poet înăscut.

Poezia cuvintelor de care se folosește autorul în cartea de față este o poezie a Vieții și a Morții care nu pune punct creației divine.

„Prima privire în sus a Creatorului a creat aripile(...)”, iată un gând de care omul Slavomir Almăjan îndrăznește, aș zice, prometeic, să se apropie ca de soarele dumnezeirii.

Această lucrare, cartea, este ca un poem în proză, are puterea de-a despică frumos apele neliniștii noastre generale, să ne facă părtași la aventura prin care Știința și Lucrarea Divinității sunt Alfa și Omega, - Dumnezeu Întreg spre care privim punând întrebări, căutând răspunsuri. Dar, autorul intervine mereu, punctează fără să-și aroge paternitate ideii : „Procesul cunoașterii este mai degrabă un proces al punerii întrebărilor decât un proces al găsirii răspunsurilor”. Punctum!

„Zbor căzut între aripi” e o carte care potrivește în același puzzle al paginilor idei creștine și idei profane. O Carte în care limitele umane sunt ridicate, prin cunoașterea de sine, la apoteoza Înălțării, a drumului în Lumină.

„Da, omul este un zbor căzut între aripi dar numai în tendința lui de a fi independent față de Dumnezeu. El este o revoltă a firii pământeste împotriva divinității, dar mai ales el este un revoltat împotriva lui însuși. Indiferent de atitudine, omul nu poate fi desprins din contextul eternității”.

În viziunea autorului, omul, frumosul-răzvrătit, ține mereu să aibă ultimul cuvânt chiar și în relația

lui cu Dumnezeu, dar, tot el, omul, conștientizează că... face parte, fără doar și poate, din procesul creației, al continuității.

Mi se pare a fi de bun augur modul analitic în care autorul face disecția mentală a omului modern, reușește să vadă din unghiuri aparent diferite, aceeași imagine, - Divinul, - un întreg din care monada umanității se desprinde firesc, natural, - închizând cerul Zborului, al perfecțiunii și aventurii umane, în contextual spiritual.

Slavomir Almăjan e un intelectual care nu lenește în turnul său de fildeș, el își folosește capacitatea, tot mai rară, de-a sintetiza stări și percepțe, pentru a-și stabili propria-i dimensiune umană, creativă.

Cu incursiuni în incunabile apostolice și în altele din lirica profană, autorul se situează într-un univers special, particular, din care privește sfera ridicării prin propria sa putere, apoi, prin omenire, el privește spre Cer. Cerul său, - spațiu al zburătorilor cu aripi adevărate și nu de hârtie.

După peste două sute de pagini de zbatere pe litera cu greutate palpabilă, tipărită, Slavomir conchide, descoperind că... ZBORUL este doar ... un cântec fără început și fără sfârșit. Superb.

Încrăzător în steaua sa, aici, scriitorul își desăvârșește misiunea pentru care este conștient, că a fost trimis pe Pământ.

„Zbor căzut între aripi” e cartea unui om religios, care face parte din contingentul Mileniului Trei. Este manifestul unui spirit liber-cugetător care se convinge că... Zborul are un nume și Numele Lui este Dumnezeu.

Avem o carte care se citește în strună dar și pe iarba verde, o carte care arde prin ideea ce se desprinde din fiecare pagină și prin spațiul dintre cuvinte. Este un motiv bun să ne oprim, să citim, să medităm la acel „semn de carte” pe care fiecare dintre noi se cuvine să-l așezăm între paginile cărții vieții personale.

Zborul omenirii nu a căzut între aripi! Titlul cărții e un avertisment, o metaforă din care, odată înțelegându-o, suntem mai înțelepți, mai demni de aventura cunoașterii și credem cu tărie că, da, avem deja arpi.

MELANIA CUC

La umbra scriitorului român Cartierul vestic al iadului

Într-o lume în care cine strigă mai tare e auzit de cei care tipă mai cu măsură, două versuri ca acestea: „*S-ar putea, în seara aceasta/ să răcnim împreună un psalm*” (**Un danț târziu**), par venite din instinctul de supraviețuire al speciei umane. Le-am găsit în volumul „**Cartierul vestic al iadului**” (Ed. Eikon, Cluj Napoca, 2009), un volum care, despre autorul,

Daniel Săuca, spune că s-a născut din „cadavrul” celui de debut (**Gândacul cu cinci pene roz**), în urma perfecționării și focalizării sensurilor poetice anterioare, în cele prezente. Citind texte ca „**Dintr-o minunăție**”, „**Cartierul vestic al iadului**” sau „**Autoportret**” (care și încheie cartea), ai sentimentul reconfortabil că nu ești singurul blocat în iadul social și moral al acestor timpuri – într-un „*cartier vestic*” mai trăiește cineva asemănător, observator neștiut al zilnicelor strădanii de-a evada. Unde?

Răspunsul ar putea fi găsit în poemul „**Rugă**” pe care (alături de întreg volumul) vă recomand să-l citiți cu atenție.

Gâlceava himerelor

Cu riscul de-a putea fi catalogat drept un cititor neavizat, din car-tea

„**Gâlceava himerelor**” (Daniel Hoblea, Ed. Herald, București, 2008) mi-a rămas în minte tocmai un fragment ce aduce mai mult a

fabulă - povestea despre Palat și Lada cu Gunoi (ca personaje, pag. 104). Dar nu în asta rezidă savoarea și autenticitatea scrierii, ci în minieseurile cuprinse în volum, despre care - acum chiar se impune să spun – un cititor cu mintea precar mobilată ar putea spune că sunt cioraniene.

Este adevărat, E. Cioran a lăsat o dâră destul de puternică prin

operele scriitorilor actuali (mai ales ale celor ce s-au afirmat în România după 1989), însă **Daniel Hoblea** depășește valențele auto-contemplării sesizabile la Cioran, aruncându-le în vâlmășagul comun fiecăruia dintre noi. Respectiv – descarcă auto-contemplarea în stradă, în socialul imediat, invadând cetățenescul obicei al complacerii și forțându-l să ia formele estetice impuse de el.

„**Gâlceava himerelor**”, un volum scris impecabil, n-ar trebui să lipsească din bibliotecile oamenilor de cultură (atâția câți au rămas în aceste vremuri sordide).

Ceai de fluturi

Editată în română și engleză, noua piesă de teatru semnată **Flavius Lucăcel** (*Ceai de fluturi*, Ed. Limes, Cluj Napoca, 2009) confirmă ascensiunea unui dramaturg pe care nu l-au speriat criticile acide și nu l-au făcut să țopăie de fericire nici aprecierile privind opera scrisă până acum.

Este adevărat, arta teatrală a pierdut enorm după funestul an 1989; nu trebuie nici să ne enervăm, nici să plângem. Atâta vreme cât regizorii (mai ales cei din „vechea gardă”) vor monta doar piese din clasici, cosmetizate sau împopoțonate cu aiuritoare accesorii moderniste, publicul viu va ignora sălile de spectacol.

Flavius Lucăcel propune un nou tip de abordare a acestei arte, una ce pare a se revendica din Eugen

Ionescu, dar care se adresează generației tinere actuale, axată, așa cum observăm cu toții, pe alte opțiuni valorice. „*Ceai de fluturi*”, care vine după o suită de alte piese publicate, poate avea succes de casă în Franța sau în

Anglia, de exemplu, dar în România contemporană – nu. Poate că autorul ar trebui să ia legătura cu Andrei Ruse, un tânăr scriitor ce a anunțat că se va apuca de impresariat; n-ar fi exclus ca această posibilă colaborare să ne surprindă!

ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ

Cărțile copilăriei

REGULA JOCULUI

Roxana Maria Madac face parte dintr-un fenomen care a făcut istorie literară locală, la capitolul „precocitate”. E a doua generație de copii de la o școală târnăveneană, care, dincolo de disciplinele școlare, învață cu dascălul lor, Lucia Lupșa, alfabetul poeziei, alfabetul literaturii.

Generația anterioară a reușit, până la finele clasei a IV-a, să publice aproape fiecare elev câte o carte – poezie, proză, desene, într-un elan al cunoașterii lumii prin artă.

Actuala generație, acum în clasa a III-a, a început cu o antologie, publicată la sfârșitul clasei a II-a.

Cățiva dintre cei antologați dădeau semne clare ale sensibilității și talentului.

Era inevitabil ca unii să se detașeze și chiar să îndrăznească să publice o carte.

Roxana Maria Madac, la una din întâlnirile noastre literare, la un exercițiu de creație ad hoc, cu tema „Al cincilea anotimp”, a creat un cuvânt nou, „Iarprivartoa”, un al cincilea anotimp, sintetizând a celorlalte patru.

Metafora a devenit, iată, emblema începuturilor sale editoriale, deschizând un posibil traseu literar, un visat destin literar.

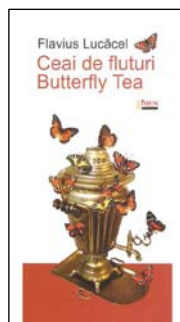
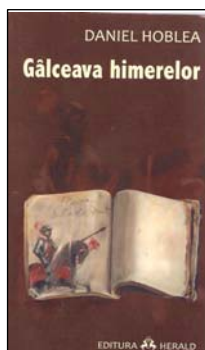
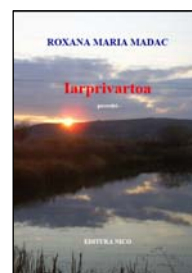
Interesant e însă că Roxana Maria Madac, oricât lirism ar presupune textele sale, nu scrie poezie, ci proză – răsturnând, într-un fel, regula jocului.

Tânăra autoare are har de povestitor, unul care nu trădează vârsta și nici nu iese din universul ei.

E o carte a vârstei, cu tot ceea ce aduce ea în plan emoțional și cognitiv.

E un pas mic pentru ea, dar, cine știe, poate deveni un pas mare pentru literatură.

NICOLAE BĂCIUȚ

STANISLAV LACOMCHIN –

UN POVESTAȘ AL VREMILOR DE ALTĂDATĂ

Creator de atmosferă, reînviind vremurile de odinioară, periferiile orașului cu pitorescul lor insolit, cu personaje care-ți cad imediat dragi și cu întreaga lume pestriță, care nu cunoștea atâta discordie ca în zilele noastre, Stanislav Lacomchin ne-a obișnuit cu povestioarele și nuvelele sale, ba chiar cu poemele de-acum jumătate de veac și cu piesele de teatru care redau conflicte aparente, fie din familie, fie din societate.

Cu o sensibilitate aparte, cu o acuratețe stilistică și un farmec inegalabil, autorul își propune și prin această povestioară să ne ofere o felie de viață, o gură de aer în plămâni îmbăcsii cu vulgularul cotidian care agresează omul, nu numai în tabloide, nu numai în cărți, dar pe toate canalele media, în fiecare colțșor al inimii și al minții care ar trebui să rămână curate, la orice vârstă.

Prozele sale au un punct comun: ele sunt dominate de personaje pozitive, care până la urmă înving în lupta cu răul, cu urâtul, cu nefericirea. Fie că e vorba de copii, adulți sau bătrâni, personajele sunt frumoase la suflet și au darul, la rândul lor, de a înfrumuseța viața, prin speranțele și visurile care nu mor nici măcar odată cu dispariția din lume a protagoniștilor.

Mesajul optimist și înălțător al povestioarelor e de natură să ne ofere o mini-frescă a vieții citadine interbelice, cu insolitul ei.

Telali, spoitori, bragagii, geamgii, lampagii, fel de fel de meseriași își fac rondul pe străzile bătute-n piatră cubică, strigându-și marfa ori oferindu-și serviciile. Comerțul stradal e la mare căutare; de asemenea, meseriile nu se exercită în întreprinderi, ci sunt itinerante. Autorul scoate în evidență și specificul zonei: oraș dunărean cu influențe fanare, cu mărfuri turcești și grecești, pe lângă cele autohtone.

Toate acestea dau culoare și parfum atmosferei. În plus, trecerea bragiului, a lampagiului, (personaj nelipsit), a geamgiului, a găzarului, poate ține loc de ornic în mahala, căci ei au un itinerar prestabilit la o anumită oră. Ca la un semn, gospodinele își întrerup munca în casă ori în curte și ies în stradă să târguiască: pepeni, struguri, bragă și altele trebuincioase gospodăriei, fără să mai fie nevoite să colinde piața sau magazinele învecinate. E un obicei încetățenit deja, ca o cutumă. Autorul respectă limbajul epocii, cu locuțiunile lui pitorești, fără să cadă în licențios.

Povestioarele sunt atemporale și aspațiale, totuși. Nu se specifică nicăieri vreo locație sau data

aproximativă a acțiunii, ci doar se sugerează.

Povestioara de față adaugă acestei salbe epice, o perla în plus. Ca notă distinctă se remarcă, în atmosfera de margine de oraș, relațiile interumane, care nu cunosc discriminări rasiale sau sociale. Țiganii, foarte frecvenți în povestirile autorului, sunt oameni cumsecade, care-și cunosc bine meseria, nu se dedau la fapte reprobabile, muncesc onest pentru bucata de pâine, sunt respectați și chiar simpatizați, se pune nădejde în ei, intră în relații de bună vecinătate cu ceilalți cetățeni, sunt recunoscuți și răsplătiți după munca lor. Spoitorul de cazane nu-și permite să-și bată joc de meserie pentru că prestigiul lui de meseriaș e în joc. Cuvântul țiganului e chezaș bun pentru faptă. Vorba e vorbă, meseria – meserie. În acest sens, relațiile interumane sunt modele etice de comportament creștin, fără

ifose de superioritate, fără ca nimeni să-și aroge dreptul de stăpân asupra altui om. Fiecare semnează în dreptul lui, foaia de liberă conviețuire.

În **“Fiziologia poeziei”**, Nichita Stănescu evocă plin de nostalgie existența în vremea copilăriei sale a țiganilor care cositoreau oalele și cazanele de aramă și tuci după metode originale, păstrate din străbuni: *“Mi-aduc aminte că mama mea tocmai făcea bulion într-un cazan mare de tuci pe care mai înainte niște țigani scumpi care veniseră la noi pe stradă îl cositoriseră folosind taina țipirigului, un fel de chimicală stranie, de epocă și migratoare”*.

Toate meseriile lor aveau ceva magic, mai ales în ochii copiilor și nu exista frică și aversiune față de această etnie, ci relații amiabile.

“Claca” din fața porților, seara este o modalitate plăcută de a-și petrece timpul, de a întări relațiile de bună vecinătate, de a-și oferi ajutorul, când e nevoie. Atmosfera e oarecum idilică, pentru că nu se cunoaște și nici nu s-a înstăpânit încă răul în oameni, în asemenea manieră încât să le sucească mințile și să-i prefacă în neoameni. Principala ocupație pe vreme de seară e sporovăiala, bârfa nevinovată a jupănelor și pufăiala tabacului de către bărbații care joacă table și cărți.

Muzica de patefon întregește și încălzește atmosfera, în special seara, când zgomotele ațipesc, devenind doar foșnete surde. Câte un flașnetar ce-și face veacul pe străzi învârtind la manivela caterincii, reușește să scoată din instrumentul lui colorat, lipit cu zeci de bucățele de hârtie, melodii răgușite în surdină, la mare căutare, pe care, până și capricioasa lună le ascultă vrăjită: “Zaraza”, “Mână birjar”, “Când felinarele s-aprind”...

Și relațiile dintre copii sunt pe măsură: ei se joacă nestingheriți pe la porți sau în curți, fără resentimente.

Preluăm de la autor, lipsa de încrâncenare și parcă și cerul inimii noastre se înșeninează. →

Foto: Ioan Șulea, “Lumini bizantine”

Cârciuma este un reper nelipsit din atmosfera mahalalei. Fără ea, parcă totul ar fi searbăd. Nu numai pentru băuturile alcoolice euforizante, ori răcoritoare care se vând acolo, dar ea este un teatru de operațiuni unde se confruntă ideile protagoniștilor ori ale străinilor nimeriți din întâmplare prin împrejurimi și mânați de sete ori foame. La cârciumă, se întâmplă principalele evenimente și tot acolo se discută aprins despre ele. În cazul de față, terasa cârciumii este locul unde localnicii asistă la un număr de circ inedit: o fetiță și un cățel dau spectacol, spre hazul asistenței. Numele cârciumelor de mahala indică o influență grecească. Cârciuma este buricul târgului, în orice loc. Ea polarizează mulțimile mai mult decât biserica. Fără cinism, autorul prezintă o realitate care nici ieri și nici azi nu mai poate fi modificată.

Pe fondul aparentei liniști a mahalalei, se petrec însă drame zguduitoare: vezi moartea echilibristei, mama Lalei, căzută de pe sârmă în timpul spectacolului, (motiv cunoscut în literatură), vezi decăderea tatălui, refugiarea lui în băutură și, în final, moartea lui, vezi insensibilitatea directorului Cercului care, în loc să aibă grijă de fetița rămasă orfană, pleacă în străinătate, lăsând-o pe străzi cu un cățeluș. Și în această mare de tristeți, pe care autorul, cu măiestria lui, le prefăce, aidoma unui magician cu bagheta, în bucurii simple, răsare ca o floare în plină viforniță, omenia unor oameni simpli, cum sunt: cârciumarul, care-i oferă ziua, un loc de odihnă fetiței și chiar hrană, spectatorii în grup, din care nu se distinge nicio figură concretă, semn al bunătații colective, al sufletului mare al românului. Fata începe să-și asume propriul destin și, prin muncă istovitoare, alături de făptura la care ține cel mai mult, dă spectacole stradale ori în incinta cârciumii – iarna, iar oamenii îi răsplătesc cu câțiva bănuți și cu ceva de mâncare. Despre fetiță, însă, aflăm doar că e slăbuță, în picioarele goale și îmbrăcată într-o rochiță de căpătat, prea mare pentru trupul său firav. Mai bine este reprezentat cățelușul: *“Haios, tărcat, flocos, fășneț și simpatic foc.”* Cârciumarul e, cum altfel decât: gras, burduhănos și cu un șorț pătat cu de toate. Despre

străin, autorul spune că e „spilcuit”, cu o servietă într-o mână și cu un sul de hârtie în cealaltă. Alte amănunte nu găsim privitor la portretul fizic ori psihic al personajelor. Simpla lor prezență și acțiunile lor îi caracterizează.

Întâmplarea ne aduce aminte de Hector Malot și al său roman nemaipomenit care ne-a încântat copilăria și ne-a sensibilizat peste măsură: *“Singur pe lume”*.

Stilul autorului e simplu, direct, alert, vioi, dinamic, cu multe dialoguri, cu descrieri amănunțite, însă fără a uzita de limbajul metaforic.

Au loc scene înduioșătoare între fetiță și cățeluș, între ea și meseni, între ea și străinul venit intempestiv, care e cucerit definitiv de discința și talentul fetiței și astfel intră în vorbă, propunându-i colaborarea la un circ de prestigiu.

Nimic vulgar, nimic deocheat, nimic ascuns, totul de o gingășie și o frumusețe morală desăvârșită, adevărată lecție de viață, îndeosebi pentru tinerii de azi. Povestioara amintește de basmele lui Hans Christian Andersen.

O caracteristică aparte a personajelor este că aceștia iau totul în serios, deși, uneori, tonul pare șagalic, glumeț, vioi, ludic.

De remarcat și tonul patern, cald al autorului, reflex al sufletului său delicat, care o numește pe Lala copilă, fătucă, fetiță, cu o afecțiune care ne face pe dată s-o îndrăgim și noi.

Te-ai aștepta, într-o tavernă, la alt fel de manifestări, unele chiar violente, și nu la aplauze prelungite și bis-uri pentru o fetiță și cățelușul ei. Și totuși, oamenii se entuziasmează, devin protectori cu micuța orfană și-i oferă răsplată: bănuți și daruri, chiar și ceva de mâncare.

De asemenea, remarcăm și politețea cu care fetița se adresează mesenilor. Nu le spune: bade, nene, unchiule, etc., ci *“domni”*, ceea ce, la mahala, este ceva rar.

Vocea auctorială intervine ori de câte ori este nevoie și explică detaliat ceea ce trebuie înțeles.

Tot vocea auctorială este cea care se impune și se intervine în conversații. Este uimitor cum, o fetiță de 9 ani, orfană de la vârsta de 6 ani, care a trăit mai mult pe drumuri, poate avea un limbaj atât de elevat și politicos. Este o artă a conversației care atinge elocința, cu

neologisme și formule de politețe, cât se poate de reverențioase: *“momentan”*, *“poftim”*, *“vă rog”*, *“vă implor”*, *“bineînțeles”*, *“perfect”*, *“de acord”*, *“persoana ce deține”*, *“rog întreaga asistență”*, *“trebuie să mă concentrez”*, *“noua variantă”* etc., limbaj învățat în cercul unde se născuse de la artiști și de la părinții săi.

Spectacolul oferit de Lala constituie o revelație pentru străinul care poposise întâmplător pe acolo și prezența ei în mijlocul oamenilor în toată firea este de natură să-i suscite acestuia întrebări, curiozități și nedumeriri.

Momentul culminant este atins în timp ce Lala execută numerele de dresaj cu cățelușul ei. Bărbatul se hotărăște să-i ofere un contract la un circ, fiindcă, de fapt, acesta era impresar artistic.

O revedem pe Lala după aproape zece ani, în aceeași formulă, la un circ celebru, cu bătrânul ei cățeluș, căruia îi destăinuie secretul vieții sale: era îndrăgostită de iluzionistul cu care dădea spectacole.

Povestea, cu happy-end e de natură să ne facă să zâmbim, cel puțin indulgent, dacă nu ironic, într-un veac și în zori de mileniu în care cinismul, zeflemeaua, au luat demult locul atitudinilor umane cum sunt: caritatea, iubirea, prietenia, înțelegerea, cinstea și corectitudinea.

Cine dorește să zâmbească ironic, n-are decât.

Cert e că avem nevoie, când în când, și acum mai mult decât niciodată, de reperele uitate, ca să devenim din nou oameni, frumoși, buni, puri, ca-n prima dimineață a creației lumii.

Și până să cădem din nou în păcatul trufiei, că noi le știm pe toate și nu mai avem nevoie de nimic, să ne plecăm smeriți în fața imaginii a ceea ce am fost cândva, demult, dar nu ne place deloc să ne aducem aminte: inocenți, cuminți și neprihăniți, așa, ca după Sfântul Botez care ne-a îmbrăcat în cămașa albă a lui Cristos. E Hiperboreea fiecăruia, paradisul pierdut pe care, iată, prin anumite cuvinte, imagini și aduceri aminte, ni le aduce autorul în memorie de câte ori ni se face de ele - un dor fără sațiu.

CEZARINA ADAM ESCU

Vatra veche dialog

cu poeta și traducătoarea

Paula Romanescu

“Nu de la ceilalți pretind loialitate. Am grijă să nu mă schimb chiar eu”

- Doamnă Paula Romanescu, cum ar suna CV-ul dvs. sentimental?

- Nu trecem prin viață ca un butuc pe apă. E firesc să ne raportăm existența la mica pădure de simboluri în care sufletul nostru își află lumina și umbra fără de care nu am ști nici de zbor, nici de cădere. Care autoportret ar corespunde exact făpturii de lut însuflețit care sunt? Și cum să-l fac? Și pe cel din care timp? Alegeți: Unu: *Eu trec sub cerul lumii umbră printre cuvinte*, sau Doi: *Ce frumos erai, Doamne, sub chipul de copil în care / Te-am știut dintru-nceput! / Ce semeț erai, Doamne, în chipul meu din vremea când dorul mi-era zeu / Și nu știam din lutul cărei coapse m-ai zămislit - trup cu brațe de boare de verticale seve bântuit! / Ce bogat erai, Doamne, când așterneai pașilor mei/bănuți de păraluțe aurii și'nalt deasupra, peste creștet, cerul cu stelele-făclii. / Și iată-ne acum: Tu, râvnind la un bun ce îl credeam al meu, / Eu... sau Trei: *Un fir de viață tremurând între surâs, lacrimă, cânt.**

Era prin '93. România fusese primită în rândul Țărilor francofone. Un concurs literar (Meudon, 1993) deschis participanților din universul francofon (în stare să bâgăie ceva inteligibil în limba franceză și să mai și scrie!) mă clasa între câștigători pe

o poziție râvnită. (Comentariul mamei mele, femeie de la țară, cu bunul simț intact: „Dacă tu ești premiantă acolo unde zici, ceilalți trebuie să fi fost destul de slabi...”. Și zâmbetul ei, inundându-i lacul ochilor...). A urmat prima carte - „*Avril de ma jeunesse en fleur*” (Semco, Dijon, 1993), apoi, în traducere, antologiile „*Flori rare de poezie franceză*” și „*Univers poetic francofon*” și, deopotrivă, în versiune franceză, câțiva dintre marii poeți ai limbii române: *Eminescu, Arghezi, Blaga, Bacovia, Ion Horia*. Din ce în ce mai îndrăzneț, abordarea în română și franceză a propriei creații lirice: „*N'insistez plus*”, „*Hypocrite poète, mon semblable, mon frère*”, „*Dar noi, iubire, noi? / Mais nous, mon âme, nous?*”.

În prezent, planuri pentru mai multe vieți – dar am aflat că nu avem decât una de care știm cu certitudine! – și, pentru viitorul apropiat, o carte de proză plus poezie, „*Vară la Țuțulești*”. Țuțulești este numele satului meu – „pragul meu de lume”, cum ar zice Blaga.

- Ce este pentru dvs. actul de creație? Dați-ne un autograf făcând o selecție acum, pe loc!

- Actul de creație este echivalent, în ceea ce mă privește, cu o călătorie într-un imperiu mereu râvnit, niciodată cucerit pe de-a-ntregul. Și, totuși, numai prin aceasta mă simt și rob și zeu. Din cele câteva poeme pe care vi le propun, sper din toată inima să se remarce robul care sunt: *Nu vreau/(dar nici nu știu)/să zbor./Nu mă mai îmbiați/c-un colț de cer/și doi stânjeni de rai.../De fapt sub carul mare/atâtea aripi/abia de pot să-ncapă./Nici pe pământ/nu-i loc pentr-o cărare/numai a mea./Aș vrea/(dar să nu râdeți !)/Aș vrea să merg/pe apă.*

- Să ne oprim și asupra perioadei 1989!

- ... Brutalitatea și revoluția sunt rude „de sânge”, cu sânge înscriindu-se în istorie. La noi măcar n-am instalat ghilotina în piața publică. Totul a fost atât de abil aranjat, că nu numai că nici până acum nu știm „cine a tras în noi”, dar nu m-ar mira să ni se spună de vreun „luminat” că a fost vorba de o sinucidere a câtorva nefericiți neștiutori de doza de libertate admisă cât să nu devină letală. Eu, ca tot trăitorul în țarcul care ne devenise țara, m-am

entuziasmat până la delir, amestecându-mi glasul în acel „Ole, ole, ole, ...” din 22 decembrie 1989, mai apoi, *spectator ca la teatru*, m-am tot minunat de ivirea unor monștri care pretindeau a fi vip-uri (pe fiecare treaptă a scăării blestamate în care se lăfăie urâtul, dezmățul, prostia). Am luat atitudine: am scos televizorul din casa mea. O mizerie mai puțin. În autobuz continui să dau lecții de bună cuviință (meteahnă de profesor), mi-am ordonat existența pe ceea ce consider a fi înnobilitate: un spectacol bun (mă mai și păcălesc uneori în alegere), o carte amânată cam de mult, o întâlnire cu prietenii de suflet și, nu în ultimul rând, scrisul (nu ca iluzie de accedea la glorie, ci ca încercare de a afla în tihnă acel ceva de taină pe care nici zgomotul, nici furia nu ți-l pot releva. Normalitatea nu-i este proprie omenirii, atâtea vreme cât, pentru fiecare dintre noi, *l'enfer, c'est les autres* – infernul sunt ceilalți). Democrația? - Haos organizat.

- Ce gust vă lasă viața?

-Viața mea nu are „gust”. Poate doar atingere de umbră ca o mângâiere, ca un tremur de zâmbet, când lacrima-i pe-aproape. Bucurii? Am, desigur. Unele numărabile pe degetele unei singure mâini, altele - bejenie de frunze înălțându-se, căzând... De fapt, *în orice zbor căderea pânzăște răbdătoare*. Dezamăgiri? Nu de la ceilalți pretind loialitate. Am grijă să nu mă schimb chiar eu. Regrete? *De ce, Doamne, de ce?!* Și, la fiecare întrebare a mea, mai adânc neînțelesul. Doar cuvintele ce mi le repeta adesea, pe patul de suferință, omul care mi-a fost măsură exactă de împlinire - ca pentru o sfâșietoare oprire la vama umbrelor, îmi răsună încă în memoria sufletului: „Va veni o vreme în care vei putea vorbi despre mine zâmbind” -. Și iată-mă acum, strivind c-un zâmbet lacrima sub pleoapă.

Nu, n-am pierdut nicio ființă dragă: le-am mutat doar în mine, iar dacă uneori mi-e greu să le port, ele se retrag, discret, ca niște borne de lumină jalonându-mi mersul spre mine – drum și drumet, popas și cale, adaos în landul-cuvânt.

Cu alte cuvinte: *Viață, n-am vreme să mă-ntreb:/De unde și-ncotro./ Abia de știu că sunt/într-un prezent incert/pe care-l port demult/c-un soi de bucurie sau cu un/amar nespus*

de dulce/care mi-e răul bun.//Viață – minune cu mereu/alt chip care e tot al meu... (Altar viu)

-Au rămas urme din vechea mentalitate?

-Poate doar Inchiziția să fi fost mai duioasă... sau Hiroșima-Nagasaki. Sau Siberia sau... Fiara-om, dotată cu rațiune, este bezmetic irațională.

-Cum vedeți prezentul; dar viitorul?

-Pâinea și cirul, profeții mincinoși, violența, vulgaritatea, dezmațul, crima, Zeul Ban - noile-vechi altare pe care prezentul își exhibă sexul. Martirii – cei dintotdeauna: sărăcimea. Foarte numeroasă (și singură supraviețuitoare în toate cataclismele). În jungla-omenire, lei - tot mai puțini. Șacalii, hienele, corbii (și ciorile) se ghidează regește.

- Despre iertare și compasiune... în viziunea lui Alice Wheaton?

-N-am citit cartea amintită. Despre iertare însă, doar Iisus se va fi înălțat până la greul ei: *Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac!* Compasiunea este efemeră. Spiritul de conservare (!!) dizolvă repede „povara” trăirii unui sentiment care ne-ar încovoia sufletul pentru o durere care nu-i a noastră (vezi prezentarea de condoleanțe). Răul din suflet - boală devastatoare. Invidia, ura, prostia, infatuarea, mania persecuției - forme de maladie care imprimă chipului mască de pasăre de pradă și, sufletului, uscăciune cu, drept oază, veninul de șarpe.

- E vinovat poporul român pentru împușcarea Ceaușecilor?

-Românii, da. Vinovații adevărați se cred imaculați ca nufărul. Doar mălul greu din care se hrănesc, tot mai negru...

-Există toleranță în lume?

-Când biserica ortodoxă și cea catolică se vor pune de acord măcar în modul de reprezentare a chipului rostuit pentru închinare: cioplit sau numai zugrăvit. Atâta vreme cât vor exista vânător și vânat, de unde toleranță?! Și totuși, Mircea Vulcănescu...

-Cine suntem noi, românii?

-Niște mioritici visători exilați pe-o gură de iad. O pleavă, un gunoi din care (Doamne, ce minune!) se ivesc prin timp nuferi-crini cu o tărie a parfumurilor în stare să dureze înveșnicindu-ne limba și cântul, botezându-ne în nemoarte.

Prima lecție de „democrație” am luat-o la Consulatul Franței, prin anii

'90, la interminabilele cozi de obținere a vizei de călătorie „dans le pays de la lumière”. Cum ajungeam mereu prea târziu, mi se tot repeta: „N'insistez plus!”. Am transformat formula în titlu de carte de poeme. NU! Paradisul (democrației) nu există!

-Cultura și globalizarea...

- Multiculturali am fost, suntem, vom fi. De ce ni se tot sugerează să devenim și mai și de atât? Răspunsul cel mai pertinent mi se pare cel dat de poeta canadiană Michelle Lalonde prin poemul său *Speak white: „Om fi noi dintr-un neam nu prea ales, dar nicidecum opac la geniul unei limbi în care-au scris Shakespeare sau Byron sau John Keats...”*. Numai că limba mult prea răspicată în care ne impun mai marii lumii (!!) să ne aliniem marelui curs al fluviului năuc, grăbit să se arunce în haosul - ocean fără de nume - nu ne va fi nicicând de înțeles. Și, în fond, de ce ne-am exporta meșterii Manole pentru niște ziduri-închisoare din deșertul de gând al semănătorilor de vânt? ... Și, totuși, Enescu, Brâncuși, Cioran, Coandă...

-Suntem provincialii Europei?

-Dacă raportăm sărăcia la „cât”, numărarea la noi se termină repede. Dar, Doamne, „cât timp” ne rămâne să devenim bogați cu acele comori de care nimeni niciodată nu ne poate jefui! La prima mea ieșire în Europa cea simandicoasă, după ce, profesoară fiind, predasem de la catedră limba franceză de peste 30 de ani, am cunoscut „la sursă” nivelul de cultură al vorbitorilor nativi ai acestei limbi: mare sărăcie! Aceștia ședea pe o ladă de zestre plină de bogății, numai că nu știau cum s-o mai deschidă...

- Compromisuri în creație, de dragul succesului de public? Care public? Cel mâncător de semințe în sălile de spectacol? Dacă nu ești dăruit cu întreaga ta ființă actului creator, dacă nu afli în aceasta partea aceea de zidire care lipsește din orice zidire-gând, atunci este cu mult mai bine să cauți notorietatea în „aflăm de la poliția urbei” și să-ți trăiești secunda de bezmeticie de a fi „the best” (cuvânt care, fonetic, în limba română amintește de „bestie”), ca mai apoi să scrii despre această aiuritoare aventură cu întreaga zestre etimologică – suind binișor spre 200 de cuvinte second hand, buruienile aferente y compris! Creația și moda sunt perfect compatibile în vestimentație și încălțări. Omar Khayyam rămâne foarte la modă prin rubaiatele sale, deși acestea au fost create acum o mie de ani. Don Quijote tot mai încearcă să țină piept morilor de vânt de nebunie a lumii. Cu pistolul și amorul (reduc la gimnastică aerobică) nu se scrie artă. Cu obscenități adunate din lumea celor care mai cuvântă, consumatorii de astfel de creații literare degeaba vor privi, în bezna nopții lor de gând, **stele-n cer, deasupra mărilor...**

-Poezie nu se scrie multă. Se versifică pandemic. Nu-i de mirare că *le lecteur*, acest *non-hypocrite*, își ia măsuri de prevenire a contagierii liricoide, spălându-se pe mâini după orice atingere cu privirea a câte unei poezii mult prea plină de... bezele. În proza contemporană simți prea multe mirosuri pestilențiale. Arghezi le-ar fi zis *prozailor*: „De ce nu v-ați făcut voi căcănari?”... Eh, și totuși, Sadoveanu, Rebreanu, Preda, Sorescu...

- În ce lume ne simțim mai bine?

-Fără cotidian, lumea noastră (imaginară sau nu) n-ar avea nimic aparte. Îmi place să trec printre oameni, cu ochii sufletului mereu gata să vadă, sporind în felul meu a lumii taină, astfel ca urma mea să nu rămână o iscoadă în miezul adânc al humii, un semn de inutilă trecere.

-O lucrare proprie de referință...

-Volumul de poeme **Dar noi, iubire, noi?/Mai nous, mon âme, nous?**, în memoria sufletului acela care i-a fost sufletului meu perfectă întregire.

-Cum vă convingeți cititorii? →

Foto: Maxim Dumitraș, „Nor”

-Port în memorie, fără un efort special, mai toate poemele mele. Când mi se ivește prilejul, spun așa, ca din întâmplare, câte un fragment care ar răspunde mai bine decât vorbele de fiecare zi unei întrebări. Și, nu de puține ori, oameni care cred despre ei că n-au gust pentru poezie, prind să asculte cu interes. Și, mai cu seamă, adolescenții care, luați de marea teribilismelor verbale, descoperă că, dincolo de ce (nu) știu ei, mai există ceva, un fel de altă poveste. Nu chiar asta este poezia?

-Demitizare și desacralizare...

-Secolul al XXI-lea amenință să devină atât de religios că, de atâtea rugi, căile spre dumnezeire par să fie un păienjenis de ură și intoleranță. Sisif se va revolta într-o reă zi și, ne mai aflându-și fericirea în purtarea spre vârful muntelui a bolovanului său, îl va lăsa pe acesta să se rostogolească chiar peste capetele mulțimii din valea largei plângeri. Secolul al XXI-lea este complet închinător la Zeul Ban.

-Ideologii, anticonformism...

-Bezmetici au fost, bezmetici mai sunt încă. De ce le-am face publicitate gratuită (parcă așa se spune pe la posturile TV de o grețoașă mondenitate!), murdărind cu numele lor inocenta hârtie în care mai tremură încă frunza crângurilor devastate de tășul scrâșnitor al fierăstraielelor celor cu *restitutio in integrum* sau cu căruța cu coviltir și roți de limuzină-rablă.

-Ce fac intelectualii?

- Enescu era faimos încă de la 16 ani, dar nimeni nu-l sufoca pe stradă vărându-i o hârtie sub ochi pentru un autograf, nici nu-l orbea cu lumina aparatelor de fotografiat. Acum faima e confundabilă cu lungimea picioarelor raportată la scurtimea minții (la femeie) sau cu grosimea contului în bancă și a obrazului (la bărbați).

La noi, faima scriitoricească este dată de agresivitatea cu care este promovată scriitura unui acolit al împărțitorilor de glorie dâmbovițeană care, la rândul lor, iau în calcul eventualul câștig (material) pe care un nume înșiriat pe-o carte îl poate aduce unei edituri dintre cele în măsură să umple stațiile de autobuz cu afișe vestitoare de „marea lovitură”, cât să răstoarne gălețușa cu smântână a văcuței cu margareta-n bot.

... Intelectualii se autoexilează în micul lor univers și încearcă să-și

cultive valorile în care cred, cum se pricepe mai bine. Elita intelectuală n-are nevoie să se autodefinească; este de prost gust să spui „noi, elita”. Dacă mulțimea anonimă nu te percepe astfel, degeaba umflătura din gogoasă. Intelectualii care țintesc „roluri” pe scena socială și politică eșuează lamentabil.

... *Moda porno* nu-i un răspuns la vremile sub care bietul om se încovoiaie. Cât de... ecologică e o sudalmă neaoșă pe care o aruncă omul la necaz! Dar un om cu mintea întreagă n-o ține numai în sudalme.

-Poți da în judecată și scriitorii și opera lor?

-Scriitorii care au trăit în comunism s-au adaptat cerinței vremii lor care cum i-a tăiat capul... dar ... Michelangelo a trebuit să lucreze la

comanda papei Iuliu al II-lea. Să fi fost papist? Pictorii care au roit în jurul lui Napoleon, zugrăvind-l și călare și pe jos, să fi fost cu toții napoleonieni? Operele literare adevărate trebuie să aibă viața lor proprie și să dureze atâta timp cât cititorii găsesc în ele răspunsuri la întrebări pe care poate nici nu și le-au pus. Autorul, nu. El nu-i decât un om și, nimic din ce e omenesc nu-i e nici lui străin. Pentru atentat la bunele moravuri, a fost trimis în justiție Baudelaire. Dar geniul lui a transformat răul în floare. De pornografii neo-hiper-extra-post-moderni nu se mai ocupă nicio justiție (dar nici cititorii).

-Nu este și cazul lui Mihai Gălățanu, cu volumul „Ce țăpe, ai, fă, patrie!”, care a stârnit, stârnește și va mai stârni multe valuri de indignare...

Dvs. prin ce veți rămâne în conștiința publicului/cititorului sau în istoria literaturii?

- De ce să rămân? „Colțul meu de cer cu doi stânjani de rai” oricum nu mi-l va ocupa nimeni. Oamenii care dau existenței mele culoare vor ști cu siguranță cam cât loc ocup între tăcerea din cuvinte și netihna gândului. Păstrez un capăt de hârtie pe care o reprezentantă a „breslei” literare mi l-a strecurat în palmă după lansarea volumului de poeme „*Însorît regal*”. Scria acolo: „Aș vrea ca într-o altă viață să fiu P. Romanescu”. Aceste cuvinte m-au bucurat în egală măsură pe cât m-au întristat: admiratoarea mea nici nu bănuia din câtă tristețe se iviseră poemele mele.

-Cea mai mare nenorocire a țării?
Cel de al Doilea Război Mondial și creionul bont al acelui rusnac jucându-se de-a trasarea de frontiere pe un șervețel de masă în chip de hartă a României. Și *ciuma roșie* de mai apoi.

-Propuneți o întrebare?!

-Dacă cenzura în literatură nu este de acceptat, nu s-ar cuveni oare o mai severă autocenzură? O fi zis Heliade „Scrieți... numai scrieți!” dar nici lectura temeinică a mării literaturi a omenirii nu dăunează (nici întârzie afirmarea valorii) unui nou venit la balul literelor.

-Luminile s-au aprins, balul a început... orchestra cântă, poeții recită. O poezie favorită, se poate?

-Nu-i vina mea că viile se frâng
Sub greul strugurilor brumării,
Iar vântul murmură: de ce nu-mi vii?
Când apele cu șoapte mă ajung

Să-mi dea de veste: Toamnă-i iar, să știți,
Se scutură, de-aramă, frunza-n crâng,
Cocorii – mișcătoare șiruri, curg
Departate de ghicitele stihii

Cu care vremile ne tot încearcă
Să ne învețe drumul către stele
Și cel al neîntoarcerii, de parcă
Plecarea-i fulg, popasurile – grele.

***Dar vinul vechi de ambră, rubiniu
Mă-mbie: Nu pleca... Și-așa-i
târziu...***

-Vă mulțumesc pentru fundalul creat de aceste armonice lirice, vă doresc multă sănătate și rămân în admirarea dvs.!

(27 mai 2010)

MONICA MUREȘAN

Foto: Kodolany Laszlo - „Animal totemic”

S-a născut la Timișoara la 10 iulie 1979. Absolvent al Colegiului Național "Liviu Rebreanu" din Bistrița, profil Matematică-fizică, a Școlii Postliceale de Informatică din cadrul Grupului Școlar de Informatică, a Universității Babeș-Bolyai, Facultatea de Litere, secția română-etnologie, cu masterat în Etnologie la Universitatea de Nord Baia Mare. Șef departament Cultural la cotidianul Răsunetul, membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști, al Societății Scriitorilor Bistrițeni Conexiuni, al Ligii Scriitorilor din România, al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud. E redactor Radio Renașterea și colaborează la ziarul "Realitatea", revistele EuRoCom și "VIP" din București, "Agerro"-Stuttgart, Romanian Tribune-Chicago, "Revista ilustrată", Conexiuni, "Studii și cercetări etnoculturale", "Litera Nordului", „Vatra veche”, „Gând românesc” și la "Mișcarea Literară" etc. În palmaresul său de ziarist apar primele premii importante, cum ar fi cel pentru Jurnalism Cultural pentru Municipiul Bistrița. Autorul a zece cărți: *Confesiuni*, Ed. Arcade, 2004, *Cartea Diuganilor*, Ed. Karuna, 2006, „*Generația în blugi*”, Ed. Karuna 2007, „*Chip de înger*”-Ed. Karuna 2007, „*Pe aripa cerului*”, Editura Karuna 2008, „*Povestea Anei*”, Editura Lidana 2009, „*Solidaritate și toleranță*”, Editura "Mesagerul" 2009, „*Rădăcini împrumutate*”, Ed. Karuna, Bistrița, 2009, „*Rugăciunea cântată*”, Editura Eikon 2010, „*Vremea sintagmelor*”; Ed. Karuna 2010. E prezent în antologiile *Scriitori Bistrițeni*, Ed. George Coșbuc, tradusă în 7 limbi, în antologia „*Pretexte*”, Ed. Eikon 2008, a Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, „*Punți, Bistrița – Giula*”, Ed. Eikon, 2009, „*Al nouălea cer*”-antologia grupării de scriitori „Litera Nordului”, Ed. George Coșbuc, 2009, antologia „*Colocviile Ion Căian Românul dedicate culturii tradiționale*”, Ed. Clubul Saeulum, 2009, *Dicționarul culturii și civilizației populare din Țara Năsăudului*, vol. I, Editura Napoca Star, 2009, „*Pretexte literare*”, Dumitru Munteanu, Ed. George Coșbuc, 2009, etc. E realizatorul emisiunii Astăzi sârbătorim la AS TV, membru al ASTRA, Despărțământ Năsăud, al Organizației pentru Apărarea Drepturilor Omului, președinte al Comisiei mass-media etc. Premii: Premiul municipiului Bistrița, Premiul pentru promovarea culturii românești – Fundația Progress, Premiul pentru promovarea valorilor neamului – OADOR, Premiul I în cadrul proiectelor culturale inițiate de Fundația Ana, Suceava, Premiul Centrului Cultural Municipal Bistrița, Premiul de excelență pentru creația literară – PROADO, Premiul IGF, Premiul Centrului Județean pentru Cultură, Premiul Casei Românești din Catalonia – Centrul Cultural Român Barcelona pentru creație literară.

Șopârla

Se zbenguie ca o thermidă
Pe a nebuniei plug,
Scăldându-și coada,
În albia seacă.

Astă noapte, pe fulger,
Și-a trădat pielea.
A renunțat la pașaportul bioometric,
La petele violet, la inimă.

Ș-atunci din iarba crudă,
Pe roua nemiloasă,
Din înaltul pământului,
A coborât cerul.

Un pas

Pe gândul de mătase,
În câmpul cu ciclode,
Sub aripi de mușuroi,
Clepsidra toarce timp.

Sunt eu cu mine,
În imensitatea micii frici,
Ghemuit sub frunza plină de sevă,
Unde nici binele nu pătrunde.

Tu ești regina de sticlă,
Rece ca sfârscul statuii,
Întinsă pe pajiștea clipei,
Întru dezbinarea lumilor.

Crucea

Betoane în loc de lemn,
Piatră în loc de suflet,
Deznădejde în loc de credință.
Aripi schingiuite de sârma răutăților.
Undeva, în visul tău,
Iisus coboară pe scara de ceară,
Cu tălpile spălate de mironosițe,
Cu inima plină de iubire,
Cu capul încoronat cu spinii lumii.

O Tu, Cruce, redă-ne apa vieții,
Fă din rău bine,
Din piatră lemn, din amar dulceată,
Pentru ca prin bolovanii neadaptării
Să strigăm din răunchii bolnavi:
Vrednic este!

MENUȚ MAXIMINIAN

Teatru **CONDAMNAT LA EXISTENȚĂ**

(Comedie tragică
Fragment)

(O masă și o scară. Poate fi și o bancă.)

MAURICIU: Nu glumi!
Aici toate colțurile sunt
împânzite cu
microfoane. Vino! Vezi
ceva acolo, sus?

ISABELA: Da. E ceva
alb. Un om... un om
îmbrăcat în alb. Mi-e
frică.

MAURICIU: Liniștește-
te! Doar gardianul ne-a
îndreptat spre sala asta.

ISABELA: De unde știi
că toate colțurile sunt
împânzite cu
microfoane?

MAURICIU: Nu uita că
sunt fiu de fizician și
mă pricep la electronică
tot atât de bine ca la
biologie. Privește aici! (Arată un
punct pe perete. Lovește cu
arătătorul sub formă de ciocânel.)
Cred că i-am spart unuia timpanele.
Uită-te sus, alea sunt camerele de
luat vederi!

ISABELA: Mauriciu! Omul în alb
se apropie de noi!

MAURICIU: Liniștește-te! Aici n-ai
de cine să-ți fie frică! Am fost
avertizați la intrare, totul e să nu
vorbim prea mult!

ISABELA: Ești convins? N-ai văzut
cât de înarmați sunt gardienii?

MAURICIU: Cât ești de
suspicioasă!

ISABELA: Tu, nu?

MAURICIU: Eu?!

ISABELA: Atunci de ce vezi peste
tot locul microfoane și camere de
luat vederi?

MAURICIU: Astea sunt cu
adevărat, le simt, le miros și le văd
de la distanță, cu ochiul și cu
mirosul specialistului...

ISABELA: Uite-l, coboară! Mi-e
frică!

MAURICIU: (Cu oarecare
enervare.) Liniștește-te odată! (Îl

recunoaște pe profesorul Grapini.)
Isabela! Vezi ce văd eu? E dom'
profesor, dom' profesor Grapini în
persoană!

ISABELA: (Urcă scările cu
repezițiune și i se aruncă în brațe.)
Tată! Tu erai? Dumnezeuule, ce bine-
mi pare că te văd! Doamne, parcă a
trecut un secol de când nu ne-am
văzut! Te-am căutat peste tot, la
minister, la guvern, la președinție,
adică am cerut audiență la șeful
statului, care ne-a asigurat că ne va

tine, m-au luat și pe mine. Au venit
noaptea. Am crezut că înnebunesc
de frică. M-au ținut într-un soi de
garsonieră dar cu regim de
penitenciar. Când întrebam de tine,
râdeau ca niște caraghioși și-mi
închideau ușa în nas. Norocul meu
că, în a doua lună, i-au îngăduit lui
Mauriciu să mă viziteze. Nu știu ce
m-aș fi făcut fără el. Că Cristofor a
dispărut în aceeași zi, fără urmă, și
n-a mai dat niciun semn de viață.

PROF. GRAPINI: (Meditează o
clipă.) Am încălzit
un șarpe la sân,
Isabela. M-a trădat,
fata mea. El a
informat și presa cu
toate rezultatele
mele de laborator și
el m-a dat pe mâna
ăstora, contra cost,
bineînțeles.

ISABELA: Și cu
incidentul, cu bătaia,
cu bandajul ăla pe
cap?...

PROF. GRAPINI:
Cred că a fost o
răfuială între
bandiți, pentru bani,
fata mea. O reglare
de conturi... Dar să

lăsăm asta. Mă bucur mult că, în
sfârșit, te-am întâlnit. Doamne,
credeam că voi sfârși aici, în
spelunca asta, fără să te mai văd.

MAURICIU: Totuși, cine sunt ăștia,
domnule profesor?

PROF. GRAPINI: Veți afla în
curând. Și pe mine m-au șantajat,
copii. M-au amenințat că te suprimă
fizic, Isabela, dacă refuz să
colaborez cu ei. Îi cunosc, erau în
stare s-o facă. Dar nu mi-am găsit
liniștea până nu i-am obligat să mi te
aducă aici, să te văd. Le-am dat un
fel de ultimatum. Nu mai fac nimic
până n-o văd pe Isabela!

MAURICIU: Se pare că a avut
efect.

ISABELA: Tată! Când scapi de-
aici?

PROF. GRAPINI: Nu știu.

ISABELA – MAURICIU: Cum?!

PROF. GRAPINI: Cine intră aici cu
misiune specială, ca mine, nu mai
iese, cred, decât cu picioarele
înainte.

→

**Foto: Mircea Moldovan,
"Comoara", Lestyán Csaba,
„Înger”**

da tot concursul să te găsim. Am
apelat și la serviciile secrete, dar în
zadar. Oare tu ești, cu adevărat? Am
auzit atâtea lucruri îngrozitoare
despre tine!... (Coboară la braț,
apropiați unul de celălalt.)

MAURICIU: Respectele mele,
domnule profesor! (Se
îmbrățișează.)

ISABELA: Dar te-ai schimbat mult!
Ai mai...

PROF. GRAPINI: Știu, am
îmbătrânit într-un an cât în zece. Și
mie mi se pare o veșnicie de când nu
te-am văzut. Dar, mă rog, ce-ai auzit
despre mine?

MAURICIU: Prostii! Că v-au
terminat, că v-au torturat și multe
altele.

PROF. GRAPINI: După câte vă
puteți convinge, trăiesc și, în afară
de părul ăsta cam alb, încolo, slavă
Celui de Sus, deocamdată mă simt
bine. Dar voi ce faceți? Ce faci,
Isabela? N-am avut o veste de la
tine. Ce-ai făcut în acest răstimp,
cum te-ai descurcat?

ISABELA: O, a fost un coșmar,
papa! În ziua în care te-au răpit pe

ISABELA: Îngrozitor! Ce mult te-ai schimbat! Tu nu știi ce-i frica, tată!

PROF. GRAPINI: Teama mea ai fost tu, Isabela. Dacă aș fi fost singur, alegeam fără ezitare moartea în locul acestui compromis odios.

MAURICIU: Dar ce se întâmplă aici, domnule profesor?

PROF. GRAPINI: E secret. Nu vă pot spune decât că vă aflați într-un uriaș laborator unde se fac experiențe de ordin biologic cu ființe umane. Se încearcă modificarea codului genetic pentru a se obține prototipi perfecți, foarte buni combatanți în armata viitorului. Priviți! Acolo sunt indivizi cu brațele amputate, care așteaptă ca într-o lună să li se regenereze mâinile pierdute, precum coada la șopârlă. Dincolo, sunt grupe de câte cinci inși cărora li s-a injectat substanță cameleonică, li s-au implantat ochi de pisică și nasuri de câine, cu o sută de mirosuri în plus, fiind pregătiți pentru trupele de cercetași și de infanterie. Sau îi vedeți pe bărboșii ăia de colo? Ce vârstă le dați?

MAURICIU: Vreo 25-30 de ani.

PROF. GRAPINI: Abia dacă au împlinit nouă. Armata viitorului are nevoie de multă carne de tun, nu poate aștepta refacerea unui soldat timp de 18-20 de ani. Așa că li s-a administrat un tratament hormonal special. S-a umblat la glandele lor endocrine și rezultatul îl vedeți și voi. În rest, au reacții perfect normale. (Se aud pași cadențați. Intră val-vârtej colonelul Scud.)

COL. SCUD: Sunt colonelul Scud decorat de trei ori cu Legiunea militară, fost combatant pe frontul de Est, fost combatant pe frontul de Vest, fost combatant pe frontul de Sud, fost combatant pe frontul de Nord, de două ori rănit în omoplatul drept, o dată în gambă și de trei ori în cap. (Brusc, în transă.) Batalion, pentru luptă! (Își revine.) Scuzați! E un tic nervos de pe frontul de Est.

PROF. GRAPINI: Luați loc, domnule colonel!

COL. SCUD: Nu, mulțumesc. Am o misiune importantă și eu, când am misiuni importante, stau în picioare. (Uimit.) Dar ce-i cu dumneata aici? Ce-i cu voi aici? Cine v-a dat ordin să vă adunați? Cine v-a permis?!

Împrăștiati-vă imediat! Sunteți prea mulți la un loc! Aici nu-i voie să te aduni decât într-un grup de doi până la maximum unu! (Aruncă din cap.)

Împrăștiati-vă! (Aruncă din cap.)

ISABELA: Bine, plecăm, dar de ce aruncați așa din cap?

COL. SCUD: Așa arunca și Petru I al Rusiei, domnișoară! Și cu fiecare aruncătură din cap mai anexa câte un teritoriu. E un tic nobil, imperial, domnișoară. Dar mie mi se trage de pe frontul de Vest. Ascultă, tinere, cum te numești?

MAURICIU: Mauriciu.

COL. SCUD: Tinere, ai toate calitățile să devii un bun soldat, un minunat combatant în invincibila armată a viitorului. Din clipa asta, te consider recrutar!

MAURICIU: Domnule colonel, eu sunt om de știință...

COL. SCUD: Toate științele din cele mai vechi timpuri și până astăzi au slujit scopuri și interese militare. Absolut toate! Au vrut sau n-au vrut, savanții lumii n-au fost altceva decât niște generali fără galoane. Așa că vei lucra pentru război.

MAURICIU: Domnule colonel, n-am niciun chef să ucid oameni.

COL. SCUD: Vorbești ca un dezertor, tinere! În război nu există oameni ci inamici pe care ai datoria sacră să-i lichidezi! (Aruncă din cap.)

MAURICIU: Domnule colonel, inamic este cel care-ți atacă patria, indiferent de pretexte, care vrea să pună stăpânire pe pământul tău, pe casa, pe familia ta!

COL. SCUD: Niciun popor pacifist n-a fost apreciat și stimat de istorie. Respect popoarele agresive care neliniștesc pe altele. Un război început, chiar dacă-l pierzi, înseamnă inițiativă și remarcabil curaj, care-ți aduce și post-mortem gloria și prețuirea tuturor. Pe urmă,

războiul e un rău necesar. Micșorează populația, elimină pe cei slabi, diminuează șomajul, oferă fiecăruia câte-o pâine.

MAURICIU: Și câte-un loc în cimitir.

COL. SCUD: Batalion, pentru luptă (Aruncă din cap și mimează o rafală de armă automată.) Scuzați, e un tic de pe frontul de Sud. (Își revine.) Dar nu-ți permit, tinere! Nu-ți dau voie să insulti armata! Nu uita că cele mai multe genii ale omenirii au fost de origine militară. (În transă.) Cezar! Cleo... ăsta... Macedon, Napoleon, Nelson și hei Hi! hei Hi! hei Hi!...

PROF. GRAPINI: Ho, nenorocitul! Nu pricepi că azi războaiele duc la sfârșitul lumii? Chiar tu, în cel mai fericit caz, n-ai altă șansă decât să ajungi un simplu șoric ars. Pușca și baioneta sunt niște relicve, niște piese de muzeu. Azi războaiele se poartă cu capul, nu cu băta!

COL. SCUD: Ești un defensor, un demobilizator, un pacifist periculos, un...

PROF. GRAPINI: Lasă! Lămurește-mi, totuși, ce urmărești, practic, într-un eventual război?

COL. SCUD: (patetic) Victoria finală.

PROF. GRAPINI: Împotriva cui, colonelule?

COL. SCUD: (încurcat) Cum împotriva cui?!... Cum?!... (Brusc luminat.) Împotriva inamicului.

PROF. GRAPINI: Aiurea! Îți spun eu, urmărești un jalnic grad de general. Un milion de morți pentru un trist și jalnic general în retragere.

COL. SCUD: Batalion!... (Aruncă din cap.)

PROF. GRAPINI: Da. E un tic nervos de pe frontul de Nord.

MAURICIU ȘI ISABELA: (Izbucnesc în râs.)

COL. SCUD: Exact! (Scoate pistolul.) Știi de ce ai fost adus aici?

PROF. GRAPINI: Da, pentru crima de a fi gândit până la capăt.

COL. SCUD: Și atunci, cum ți-ai permis luxul să gândești cu mine până la capăt?

PROF. GRAPINI: M-a luat gura pe dinainte.

→

Foto: Ion Constantinescu, "Treppe spre lumină"

COL. SCUD: (Către Isabela care zâmbește ironic.) Nu râde, domnișoară! Nu zâmbi! În fața unui general nu se râde decât la comandă! (Către prof. Grapini.) Știi că am puteri depline! (Amenință cu pistolul.) Dacă nu te-astâmperi, dispari definitiv din istorie!

PROF. GRAPINI: (Impasibil, blazat.) O! Începi să devii violent, colonele. Mă dezamăgești. Adio! Haideți! (Vrea să plece împreună cu Isabela și Mauriciu.)

COL. SCUD: Nu pleacă nimeni! Ordon! Vă purtați ca niște inamici! Măinile sus! Ce sunteți voi, amici sau inamici?

PROF. GRAPINI: (Se întoarce cu mâinile ridicate.) Te-ai încurcat rău de tot, colonele. Nu mai știi care-i amicul și care-i inamicul.

COL. SCUD: Eu nu încurc niciodată nimic! Toți trei v-ați dat de partea inamicului! Așa că, mâinile sus! Toată lumea! (Le ridică și el. Își revine însă repede.) Hai, și dumneata, domnișoară! Asta-i trădare! Curată trădare! Afară! Curtea marțială vă mănâncă! Curtea marțială! (Ies tusalpatru din scenă. Muzică de fanfără. Pași cadențați. Liniște. Apoi sunetul strident și sinistru ai unei alarme aeriene.)

PROF. GRAPINI: (Intră în scenă cu precauție.) Am reușit să scap de nebun. Noroc cu alarma asta falsă. Cum s-a făcut întuneric, ne-am împrăștiat cu toții în toate direcțiile. Dar unde-s oare, copiii ăștia? Isabela! Mauriciu! Unde puteau să dispară?! Isabela! Mauriciu!...

VOCEA: Nu vă alarmați, domnule profesor, sunt în siguranță.

PROF. GRAPINI: În ce fel de siguranță?

VOCEA: În siguranța noastră.

PROF. GRAPINI: Siguranța voastră e nesiguranța mea. Ce vreți cu ei?

VOCEA: Li se va administra o ușoară cură de resemnare.

PROF. GRAPINI: Cum?! Îi veți supune tratamentului vostru obișnuit?!

VOCEA: Exact, domnule profesor. Ați ghicit.

PROF. GRAPINI: Mi-ați promis că n-o să vă atingeți de Isabela. Am vrut s-o văd și atâta tot.

VOCEA: Și ați văzut-o, domnule profesor, nu-i așa? Nu ne puteți reproșa că nu v-am satisfăcut dorința.

PROF. GRAPINI: Cum vă permiteți să fiți atât de cinici cu mine, domnilor? Cu mine, care v-am pus laboratorul ăsta uriaș pe picioare?!

VOCEA: E o întrebare pur retorică, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: Nu uitați că Isabela are în mână o hotărâre guvernamentală.

VOCEA: Da, și? Ce vreți să spuneți cu asta?

PROF. GRAPINI: Nu vă temeți de consecințe?

VOCEA: Domnule profesor, noi nu ne temem de nimeni. Tinerii au fost reținuți pentru deplina noastră siguranță. Nu ne putem permite nici cea mai mică greșală.

PROF. GRAPINI: Dar, în fond, care-i greșala lor?

VOCEA: Sunt prea optimiști, domnule profesor, prea optimiști. Și, în pofida avertismentelor pe care vi le-am dat, dumneavoastră le-ați furnizat niște secrete. Nu putem risca să ajungă publice. Așa că îi vom reține aici până la noi dispoziții.

PROF. GRAPINI: Domnilor! Începând din clipa asta refuz categoric să mai lucrez pentru laboratorul ăsta bestial! Pentru Isabela mi-am călcat dureros peste demnitate, dar din clipa asta am...

VOCEA: Nu mai avem nevoie de serviciile dumneavoastră, domnule profesor. Formulele și metodele dumneavoastră ne sunt cunoscute. Nu ne mai sunteți cu nimic de folos, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: Sunteți niște... niște... canalii!...

VOCEA: Așa e, domnule profesor, recunoaștem, dar asta nu e o noutate, nici pentru noi, nici pentru dumneavoastră.

PROF. GRAPINI: Vă înșelați, domnilor, încă nu sunt terminat! Mai port acest cap pe umeri care încă gândește; încă funcționează perfect. Și-i bun și pentru adversarii voștri. Niciodată să nu fiți prea siguri! (Simte o împunsătură în inimă.)

VOCEA: N-aveți decât o singură alternativă – să colaborați în continuare cu noi, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: În ruptul capului! De data asta...

VOCEA: De data asta, Isabela se află iar în mâinile noastre.

PROF. GRAPINI: Un întreg guvern știe unde se află Isabela! Un întreg guvern!...

VOCEA: Nu vă sfătuim să riscați viața fiicei dumneavoastră pe cântarul unei anchete formale. În locul dumneavoastră, nu ne-am asuma un asemenea risc.

PROF. GRAPINI: Asasinilor! Asasinilor!... (Cu mâna pe inimă, se lasă lent, pe-o parte.)

CETĂȚEANUL 666: (Apare trăgând după sine un galoș. Ține în dreapta o funie cu un laț vizibil.) O, dar ce-mi văd ochii! Profesorul Grapini în persoană. Onorurile noastre, domnule profesor!

PROF. GRAPINI: (Se trezește și acuză dureri acute de cap.) Unde mă aflu?

CETĂȚEANUL 666: Tot aici, domnule profesor, tot cu noi. Dar ce aveți?

PROF. GRAPINI: Ești sigur că sunt profesorul Grapini?

CETĂȚEANUL 666: Absolut sigur.

PROF. GRAPINI: Eu nu mai sunt chiar atât de sigur. Nu, nu mai sunt...

CETĂȚEANUL 666: Dar cine credeți că sunteți?

PROF. GRAPINI: (Răpus de suferință.) Ce spui?... A!... Da... Cine sunt?... Nu știu... Oricum, profesorul Grapini nu mai există. Nu are voie să mai existe... Trebuie să uit că sunt eu... Cineva, nu știu cine, mă obligă să fac totul să-mi pierd rațiunea!...

CETĂȚEANUL 666: Dar sunteți un savant, un mare savant, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: Am fost. Un savant care renunță la demnitate, e un gunoi.

CETĂȚEANUL 666: Sunteți prea sever cu dumneavoastră, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: Capul meu mi l-am pus în balanța distrugerii și a morții. Merit să fiu tăiat de viu, centimetru cu centimetru.

CETĂȚEANUL 666: Și eu, dacă-mi dați voie (arată lațul), aș vrea să mă spânzur, domnule profesor.

PROF. GRAPINI: Ce motive ai?

CETĂȚEANUL 666: Aceleași ca ale dumneavoastră. În plus, vreau să intru și eu în rând cu oamenii.

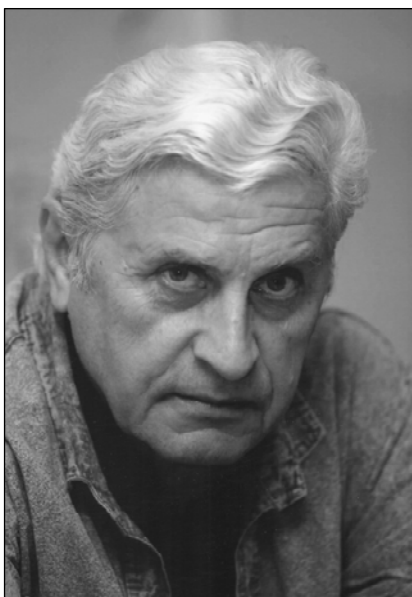
PROF. GRAPINI: Cu ce fel de oameni, omule?

CETĂȚEANUL 666: Cu cei care protestează.

PROF. GRAPINI: Cine crezi că ia în seamă protestul unui mort?

ION MOISE

Interviu
TUDOR OCTAVIAN

“Pentru mine, succesul înseamnă să trăiești decent din scris”

-Montesquieu spunea cândva, că pentru a scrie bine “trebuie să te salți peste ideile mijlocitoare: îndeajuns pentru a nu fi plictisit; nu prea mult, de teamă să nu rămâi neînțeles”. E plăcut să scrii fiindcă asta contopește cele două bucurii: a vorbi singur și a vorbi unei mulțimi “spunea și Cesare Pavese în “Meseria de a trăi, jurnal 1935 -1950”. Dumneavoastră ați scris 20 de volume de proză, 7 monografii de artă, sunteți editoriașt la “Jurnalul Național”....Cum se “nasc” cărțile dumneavoastră? ...afirmați undeva că “scrisul zilnic cere energie, furie și un dram de disperare...”

-E corect să vorbim despre cărțile care se nasc, în felul în care ni se nasc și copiii, oarecum de la sine, în consecința unor trăiri. La început, mă chinuiam scriind. Acum, nu pot să spun nimic despre scrisul propriu-zis, deoarece a devenit ceva tot atât de natural ca respirația. Important e cum gândesc, nu cum scriu. Scriu două-trei ore zilnic, dar gândesc la ce scriu în restul timpului, iar în vreme ce pun cuvintele pe hârtie, gândul de moment face regulile. Cred că am dezvoltat un soi de organ al povestirii. Pot povesti orice,

fără să mă plictisesc și fără să-mi plictisesc cititorii. N-am încercat, însă cred c-aș scrie ceva interesant și despre plictiseală.

Trăiesc banalul vieții de fiecare zi ca pe o povestire continuă. De aceea nu sunt romancier, fiindcă n-am respirație pentru construcții mari. Sunt unul care bombăne tot timpul. Proza a devenit o activitate foarte democratică, a scăpat de dictatura romanului. Publicul citește eseu, text marcat de idee, publicul citește idei. Narațiunea e pentru publicul care n-are acces la idee. Scriam întrucâtva la fel și la treizeci de ani, într-un climat cultural care îmi cenzura în permanență trimiterile la idee, la gândurile cu citire continentală. Facem caz de “marii prozatori români”, deși niciunul nu e traductibil.

Majoritatea povestirilor mele sunt traductibile și antologabile. Sunt înțelese, în substanța ironiei, și de alții. Nu există “povestiri franțuzești” și “povestiri rusești”. Autorii sunt francezi sau ruși – sau români, ca mine – dar povestirile sunt pentru toată lumea. Iar ironia, pentru cea mai emancipată secvență din publicul literaturii.

-Cum percepeți lumea literară brăileană și pe cea românească, în general?

-N-am nici un fel de legături cu lumea literară românească și brăileană. Iau tot ce mi se întâmplă ca pe un noroc. Putea să nu se întâmple. Nu cer sponsorizări, nu cer nimic de la nimeni. E foarte bine că am cititori, că pot scrie absolut tot ce am chef și mai sunt și plătit pentru asta. Nu-s modest, am raportări estetice ambițioase, dar nu fac caz de ele. Scriu acum, trăiesc

acum, din când în când medicii și Dumnezeu îmi mai dau încă un răgaz.

Nu-mi pun problema succesului. Știam ce înseamnă să fii un scriitor român de succes înainte de 1989, când succesul putea fi măsurat într-un climat cultural închis. Acum se descurcă fiecare cum poate. Pentru mine, succesul înseamnă să trăiești decent din scris.

-Ce înseamnă să fii scriitor român de succes în secolul 21?

Nu putem vorbi de valoare, în absența unui mecanism(sistem) de valorizare. Cultura nu se răspândește de la sine. Cultura românească există în măsura în care și sistemul românesc de valorizare funcționează. Or, nu prea avem un sistem, ci doar niște tresăriri ocazionale, de calendar cultural. Statele puternice au strategii culturale, în directă relație cu acelea economice planetare.

-Cum privești societatea românească actuală? Ce considerați a fi important pentru un om al zilelor noastre? Ce are prea mult sau, din contră, ce are prea puțin această societate în care trăim?

-Societatea românească aleargă să ajungă din urmă ceva ce nu poate fi ajuns și, totodată, se formează în chip propriu. Curând, vom înțelege că acest chip propriu e exact ce ne folosește și că nu te întreci cu nimeni. Trăiești, pur și simplu, hotărându-ți tu, individul, mai binele. În ciuda a ceea ce gândesc mulți oameni necăjiți, numai libertatea duce spre un bine individual ameliorabil.

Trăim altfel, iar cei mai mulți dintre noi nu știm dacă altfel e și mai bine.

-Ați fost comparat cu Cehov și Caragiale, dar și cu Tudor Mazilu și Sorin Preda...

Este adevărat că semeni cumva cu scriitorii care te-au învățat meserie, însă niciodată într-atât încât să existe doar din asemănare. Fapt e că mintea mea poate să facă povestire, subiect, umor din orice, pe un palier calitativ de care nu mă rușinez cu trecerea timpului.

→

Foto: Angelica Moscu Deacu, „Ocrotire”

Un medic mi-a zis că și bucuria de a lucra fără să obosești are o dominantă clinică. Mă sperie mărturisirile celor care lucrează puțin și trudit. Vedeți dumneavoastră, Brăilița m-a învățat, când am plecat de acasă ca să nu mă mai întorc decât în vacanțe, că nu trebuie să mă însor musai cu o fată frumoasă și bogată, că e preferabil să iubesc o fată cuminte, cinstită, harnică și curată. Ca și cum fata bogată și deșteaptă e obligatoriu rea, mincinoasă, leneșă și infidelă. Am cunoscut mulți bogați cu structuri sufletești minunate și mulți oameni modești abjecți. E o minciună că sărăcia te face înțelept și bun. Sărăcia te prosteste, te obosește, te ține de picioare legat de ea.

-De ce ați "plecat" pe urmele pictorilor uitați? Care a fost finalul acestei călătorii?

-Uitarea e o consecință a absenței sistemului care valorizează, care instituționalizează calitatea. Societatea românească nu a avut niciodată destule puteri pentru a se ocupa de toți artiștii, de a sigura climatul propice unei selecții bune. După 1990, puteam să gândesc și să exprim liber opțiuni pentru o seamă de pictori cu un stil definit, dar nu și cu un loc în vechea grilă a valorilor. Eram pregătit să discern între stilurile bune și cele proaste, așa că am scris o carte despre stiluri neglijate, ignorate, neînțelese. Societatea are perioade de orbire. Acum, foarte mulți din acești pictori uitați sunt priviți cu alți ochi de un public care, ca și mine, e liber să opteze. Cartea "pictori români uitați" s-a vândut în mai multe mii de exemplare, deoarece în țară există multe mii de colecții despre care proprietarii nu mai știau ce cuprind, valori sau nimicuri.

-Gustul meu nu e absolut, dar e unul cultivat în relație cu marea artă alumii, nu cu valorile locale "consacrate".

-Panait Istrati afirma că "prietenia e flacăra eternă, singura hrănită dintr-un ulei făcut de Dumnezeu, fără să se gândească la rău". Ce înseamnă pentru dvs. prietenia? Cum este structura dvs. interioară?

Mă resimt din ce în ce mai mult de faptul că am plecat de acasă la 13 ani, la un liceu militar, unde aveam ce mânca, aveam ce îmbrăca și puteam să învăț fără frica sărăciei.

Mă resimt, în sensul că am început prin a fi un însingurat și nici azi nu m-am vindecat. Familia însă m-a ajutat să-mi corectez unele infirmități ale trăirii, venind din condiția de copil care trebuia să se descurce. Norocul meu a fost că, neavând cu ce compara, tot ce am primit de la viață a fost în plus. În plus față de nimicul din care veneam. Mama mi-a transferat un tip de ambiție reprimată care, ca un arc îndelung strâns, s-a destins, a explodat când a scăpat de cutia în care zăcea.

-Proiecte...

-Scriu zilnic articole și povestiri la ziar, e o șansă să publici zilnic într-un jurnal cu o sută de mii de exemplare tiraj și să ai cititori, care simt nevoia să-ți spună că te simt prieten, gând la gând cu ei sau lucrez la o carte de artă. Și mă rog în fiecare zi la Dumnezeu să aibă grijă de fetele mele și să-mi lase un timp inima să bată. Adevărul care e totodată și un bine la meserie – e că nu-mi dau seama în ce fel sunt perceput ca scriitor. Poate și pentru faptul că nimeni nu mi-a zis că sunt prost sau indigest. Te înveți cu binele, nu doar cu răul. Noi, românii, trebuie să ne învățăm și cu binle. Într-un fel, e mai greu decât învățatul cu răul

-Există vreun brăilean căruia să-i purtați un respect deosebit și de care vă leagă amintiri frumoase?

-Nu poți trăi tot timpul cu sentimentul că ești dator unor oameni. La un moment dat, ți-ai cam plătit datoriile și începi să-ți vezi de relația cu tine însuși. Îmi convine cum sunt. Nu-s chiar atât de rafinat încât să sufăr fiindcă sunt soliciat ca scriitor și comentator al lumii în

care trăim. Scriu numai despre ce-mi face plăcere să scriu. Nu am sentimental că sunt un damnat și că munca literară e un chin. E o mare bucurie, un noroc. Poate și pentru că aș putea trăi la fel de relaxat și din alte profesii: negustor de artă, restaurator, tâmplar, restaurator, călător profesionist... Un american mi-a zis că el e de meserie aventurier. Cred că asta e meseria de deasupra tuturor ocupațiilor mele de acum și dintotdeauna : aventurier. Nici nu vreau să mă gândesc că putea să nu-mi iasă, că puteam, asemeni multor colegi de breaslă, să trăiesc fără să fiu apreciat. Viața de artist nu trebuie să fie un coșmar. Cred că mai normal e să fie o realizare și răsplată continuă. De oamenii care sunt mândri că pot suferi din artă mă țin la distanță, fiindcă masochismul e contagios.

-Ați fost invitat în multe emisiuni, jurnale de "Știri" ale televiziunilor private din România ...

-N-am cerut niciodată nimic de la nimeni, nu dau din coate, nu mă invit la televiziuni, nu, nu, nu și iarăși nu... Singura trufie pe care mi-o asum e că aștept să fiu soliciat. Televiziunea e un instrument social, pe care e bine să-l folosească și deșteptii, nu numai mărginiții. Într-un context în care presa scrisă pierde teren, relația cu televiziunea devine una oportună, normală legătură ca și relația cu celularul, computerul și lumea întreagă.

SIMONA - ROXANA ANTOHI (MOCANU)

Foto: Imagini de la vernisajul uneia din taberele de pictură și sculptură în sare de la Salina Praid.

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

Parabola bogatului nesimțit

"Scoală-Te, Doamne, Dumnezeu meu, înalță-se mâna Ta, nu uita pe săracii Tăi până în sfârșit!" (Ps 9,32)

Nu este necesar un mare efort pentru a vă imagina următoarea scenă: **"Un om moare și ajunge în fața scaunului de judecată al lui Dumnezeu. Judecătorul divin răsfoiește Cartea Vieții și nu găsește numele omului. Îl anunță atunci că locul lui este în iad. Bărbatul protestează: "Dar ce am făcut eu? Nu am făcut nimic!", "Întocmai", îi răspunde Dumnezeu, "tocmai de aceea vei merge în iad."**

Omul din poveste ar putea să fie la fel de bine bogatul din parabola de astăzi. A fost odată un om bogat, care se îmbrăca în porfiră și în pânză fină de in. În fiecare zi ducea o viață plină de veselie și strălucire. La ușa lui zăcea un sărac, numit Lazăr. Era plin de bube. Și dorea mult să se sature cu fărâmiturile, cari cădeau de la masa bogatului. Până și câinii veneau și-i lingeau bubele. Parabola spusă de Iisus pare să arate un lucru care ar fi fost destul de simplu pentru bogat, să aibă grijă de un singur sărac, care s-ar fi mulțumit cu puțin. Dar omul bogat n-a făcut-o! Și povestea continuă. Cu vremea, săracul a murit și a fost dus de îngeri în sânul lui Avraam. A murit și bogatul și l-au îngropat.

Pentru a înțelege pe deplin parabola, cel mai important lucru este a descoperi identitatea personajului cheie. Și să ne răspundem la o întrebare simplă: cine e personajul principal și cine nu, în această istorisire.

Sărmănușul Lazăr nu e personaj principal. Nu scoate un cuvânt, nu mișcă un deget, nu face un pas. Șade mereu și aici pe pământ și în sânul lui Avraam. Nu ni se spune că era educat, că mergea sâmbăta la sinagogă, că era un tată de familie bun și muncitor și dintr-o nefericire a ajuns sărac! Nu știm nici dacă era un leneș; și dacă leneș fiind cum și-a pierdut averea! Iar bubele; cine știe dacă nu erau consecința unei vieți imorale? Nu știm nimic, decât că era sărac. Dacă personajul principal ar fi săracul, parabola ar însemna un îndemn adresat săracilor, de a îndura cu răbdare încercările pe care ni le trimite soarta, așa cum a făcut Lazăr.

Personaje principale nu sunt nici cei cinci frați rămași acasă, al căror portret este schițat în manieră succintă, deși îi reprezintă pe auditorii și cititorii evangheliei de azi cărora le este destinată învățătura. Dar cine mai citește azi evanghelia, pe Moise sau profeții? Se citește altceva: politică, știri, sport, spectacole, povestiri sentimentale, aventuri de toate felurile. Chiar dacă își fac apariția în contextul parabolei, frații bogatului îmbuibat și petrecăreț nu vorbesc deloc și se consumă în liniște. Dacă i-am socoti pe ei personajele, am pune accentul mai mult pe riscul de a trăi ca oameni nepricepuți, în vreme ce ceasul ne zorește.

Apar în parabola Domnului, în imaginea care trebuie să ne cutremure, să ne trezească din nesimțirea noastră,

câinii. Dacă în altă parte câinii sunt expresia răutății, a șatrei care vine și atacă, aici câinii sunt expresia cea mai fidelă a proverbului, cum că ei, uneori, câinii, sunt prieteni mult mai de nădejde decât oamenii. Câinii bogatului vin și-l ajută pe Lazăr! Lazăr, cu moartea pe el, primește prietenia câinilor, că oamenii nu aveau timp de el. Câinii vin, se apropie parcă cu delicatețe, ca la un om bolnav și nu se îndreaptă ca spre unul care venea să fure pe stăpânul lor; și îi ling bubele lui, ale bolnavului, ale muribundului.

Am ajuns, iubiți credincioși, la personajul principal din parabola Mântuitorului. Este, evident, personajul ce se vede cel mai bine, umanizat și adaptat excelent la mediul în care trăiește, este bogatul. Dar reprezintă el oare cheia înțelegerii creștine a textului biblic? Tot ce știm e că întreaga acțiune e concentrată în jurul său, pentru că el deține averea care-i polarizează pe toți. Dacă adevăratul personaj e el, în cazul acesta nu există nicio îndoială că parabola are și un scop foarte precis: folosirea nedreaptă a bogăției. Bogatul nu a făcut nimic rău. Nu a furat, a plătit taxele, nu i-a bătut pe servitori, nu a înjurat, nu se spune că nu a fost un credincios practicant, i-a permis lui Lazăr să stea la ușa lui (cine ar face asta?)... Nici Avraam care vorbește din "cartierul ebraic al Paradisului", nu-i reproșează nimic din punct de vedere moral. Nu știm nimic, decât că era bogat. Prin urmare, nu atât faptul de a fi bogat a fost rău, cât mai mult felul în care și-a întrebuințat bunăstarea. Acest om nu s-a slujit de averea sa spre a-și face prieteni în cer, ci numai spre a-și face dușmani. Nu pentru a-i ajuta pe săraci, ci pentru a-i insulta.

Parabola nu va avea nici un efect în viața noastră dacă nu ne vedem pe noi înșine în ea. Ce sentimente avem față de personajul principal din parabola pe care tocmai am ascultat-o? Fiecare om trebuie să-și pună această întrebare, dacă vrea să afle, care este voia lui Dumnezeu și a urca pe scara sporirii duhovnicești. **„Un dascăl de religie a povestit copiilor din clasa sa, istoria vieții**

bogatului nemilosiv și a lui Lazăr. După ce a vorbit despre bogatul care se îmbrăca în haine scumpe și avea toate bunătățile pentru masă, învățătorul l-a prezentat și pe Lazăr, un sărac plin de bube, care stând la ușa bogatului, cerșea de mâncare. După moarte însă, Lazar a ajuns să fie cel bogat, fiindcă în sânul lui Avraam avea toate bunătățile, iar bogatul a ajuns să fie cel sărac, pentru că nu avea nici o picătură de apă cu care să-și stingă setea. După ce i-a prezentat pe cei doi oameni, arătând în detaliu ceea ce ei au avut în viața de aici și ce-au primit în viața de dincolo, profesorul i-a întrebat pe copii, cu cine ar vrea să se asemene. În acele momente, unul dintre copii a ridicat mâna și-a spus: eu aș vrea să fiu bogatul în lumea de aici, și Lazăr în lumea de dincolo!" După ce dascălul l-a ascultat cu mare atenție, iar toți ceilalți copii s-au potolit după zâmbetele exprimate, profesorul i-a spus elevului: nu se poate să alegi de două ori, pentru că Dumnezeu ne oferă șansa alegerii numai o singură dată.

Să nu-l condamnăm pe acest copil, pentru că el a exprimat de fapt dorința care există în inima fiecăruia dintre noi. Toți vrem și lucrurile de aici, dar și pe cele viitoare! Iar noi, iubii credincioși, să nu îndrăznim să ne așezăm altundeva decât lângă personajul principal din povestea Mântuitorului, bogatul, al cărui nume nu se păstrează, dacă nu cumva aceasta a fost intenția lui Hristos, de a-l trece cu vederea.

Și cu toate acestea, numele bogatului zugrăvit în Evanghelia de astăzi ne e cunoscut, fiindcă îl întâlnim adesea. "Dar", vom spune, "noi nu suntem bogați!" Suntem însă, în comparație cu cineva care are mult mai puțin decât avem noi. Sunt atâția săraci în țara asta și atâția muritori de foame. În fiecare zi, când merg spre Biserică, nu se poate să nu mă întâmpine doi sau trei. Sau nu se poate să nu-mi calce zilnic pragul biroului câțiva năpăstuiți ai sorții. Și dacă stai să le ascuți povestea vieții lor, de multe ori e mai mult decât cutremurătoare. Ce-ar trebui să fac în asemenea cazuri? Să-i alung? Să le dau un sfat prietenesc: "Mergeți și aveți grijă de voi"? Orice aș face, îmi vine în minte parabola lui Lazăr cel sărac și omul bogat.

„Se spune ca un sărac s-a prezentat la un bogat pentru a cere de pomană o bucată de pâine. Bogatul nu i-a dat nimic, dar, văzând că săracul nu pleca, s-a infuriat, a luat o piatră și a aruncat-o după cerșetor. Acesta a luat piatra și și-a pus-o în traistă zicând:

-Voi lua cu mine piatra aceasta, până când va sosi ceasul în care voi putea să o arunc după bogat. A petrecut toată viața cu acea povară, cu acea piatră în traistă și în inimă.

În sfârșit, a sosit și momentul să o arunce. Bogatul, comițând un delict, a fost depozat de toate bunurile sale și dus la închisoare. În ziua aceea, săracul se afla chiar pe scara închisorii. L-a văzut pe cel care fusese bogat; a plecat spre el, și-a scos piatra din traistă și a ridicat brațul să o arunce. Dar nu a avut curajul și a lăsat-o să cadă, spunându-și:

-Săracul de el! Era bogat și puternic, dar acum îmi pare rău de el! Pentru ce am purtat atâta timp piatra aceasta? Drept pentru nimic!" (L. Tolstoi)

În viața de zi cu zi, personajele sunt exact ca în parabolă. Eu am de toate: casă mare, masă bună de trei ori pe zi, căldură pe săturate, haine berechet. Joc perfect rolul

bogatului. Și nu numai că îl joc, dar sunt întocmai. Mi se potrivește ca o mânășă. Săracii de lângă mine sunt exact ca Lazăr din parabolă. Stau la poarta mea. Nu au nimic și pe nimeni. Mulți sunt bolnavi. S-ar bucura dacă s-ar încălzi cu una din hainele mele. S-ar bucura să aibă măcar resturile de la masa mea, dar nu le au. Exact ca Lazăr din parabolă. Și concluzia parabolei este dramatică: Lazăr a ajuns în sânul lui Avraam, iar bogatul în focul cel veșnic. Incredibil! Dacă judecata se face după această parabolă, deja ar trebui să mă consider condamnat veșnic. Vai de mine! Și e cuvântul lui Hristos acesta! Nu e o interpretare ulterioară! Nu e predica unui orator care caută figuri de stil, hiperbole, pentru a mări credibilitatea discursului său! Vai de mine!

Stau și cuget mai departe: dar poate bogatul acela a mai făcut și alte rele pe care eu nu le-am făcut. Mai citesc încă o dată parabola. Caut circumstanțe atenuante. Nu găsesc. Spre surprinderea mea, Iisus nu spune absolut nimic în plus. Nu-l acuză cu nimic altceva pe acest om. Singura greșală: era bogat, avea de toate, iar la poarta lui, Lazăr ducea lipsă.

Știți că mi-e frică, de această parabolă? Oare ce e de făcut?

Domnul Hristos a mai spus: **"pe săraci totdeauna îi aveți cu voi!"** (Ioan 12,8) Oare ce a vrut să spună cu asta? Poate că ei vor fi marele nostru test pentru mântuire? Sau datorită lor noi vom avea posibilitatea să trăim întocmai evanghelia? Sau, ei sunt cei care ne vor condamna? Sunt într-o mare încurcătură! Poate săracii trebuie să fie o lecție pentru mine: să văd cu câte daruri m-a înzestrat Dumnezeu în comparație cu acești oropsiți!

Bogatul din Evanghelia de astăzi s-a dus în flăcările iadului pentru nepăsarea lui, pentru împietrirea inimii la suferința lui Lazăr cel gol, nemâncat și bolnav, de la ușa casei lui. Această împietrire și nemilosivire i s-a născut din mândrie, și i-a adus osândă. **"Astfel povestea un preot că avea un prieten ce trăia într-o splendidă situație materială. Locuia într-un palat înconjurat de o grădina ca un adevărat paradis. Am încercat, zicea preotul, să vorbesc prietenului meu despre Dumnezeu și despre cele sufletești, dar acesta mă întrerupsese cu alte cuvinte, grăindu-mi cu sfidare: "Dragul meu, mie în zadar îmi vorbești despre aceste lucruri, căci raiul meu iată-l, acesta este! Și-i arată casa și grădina cea frumoasă. Peste cinci ani, l-am vizitat din nou pe prietenul meu, dar vai, ce schimbări grozave! Grădina era uscată, prăpădită, casele ruinate, iar prietenul meu zăcea bolnav de aproape patru ani. Un copil îi murise înecat, fata eșuase în căsătoria ei, iar tatăl se îmbolnăvisese de supărare. Mai avea o fată pe care am auzit-o întrebându-și părintele bolnav: "Tată, eu merg până în oraș, ce-ai dori să-ți aduc de acolo? Chinuit de boală, bătrânul răspunse: "Un ștreang să-mi aduci, un ștreang să-mi termin zilele, căci nu mai pot.**

Oare ce ar trebui să fac? Să nu mai citesc această parabolă? Să închid ochii când trec pe lângă săraci și să mă fac că nu-i văd? M-e frică de această parabolă. Ea îmi spune că împlinesc întocmai condițiile unui vrednic condamnat! Îmi mai rămâne, iubii credincioși, o singură șansă: în Postul Crăciunului care urmează, să-i consider pe toți acești săraci, frații mei. Prin ei ori mă voi osândi, ori mă voi mântui.

Prot. Pr. NICOLAE GHEORGHE ȘINCAN

POETICA IMAGINII

ÎN CEREMONIALUL DE TRECERE

(VI)

b. NUNTA

Pentru a-și aduce ursitul, fata „învălește” focul cu un „resteu” furat, în seara de Sfântul Andrei sau de Sfântul Vasile, de la o casă unde „oamenii nu sunt a doua oară cununăți” și rostește un descântec: „Eu, focule, te-nvălesc / Dară tu te dezvelește, / Și te fă laur, / Balaur / Cu solzii de aur, / Cu 99 de limbi, / Cu 99 de ochi, / Cu 99 de mâni, / Cu 99 de picioare, / Cu 99 de capete / Și te du peste hotară / Tocmai peste-a noua țară / Și-mi adă ursitul meu / Cel lăsat de Dumnezeu...”. După rostirea „vrajei” se aruncă „resteu” peste casă³.

După ce se întorc de la cununie, mireasa o ia pe soacră în brațe, iar, dacă o poate ridica „ea va fi mai mare în casă, iar de nu, soacra”, apoi, „învălește focul pe vatră” ca să „astupe gura bărbatului și a soacrei, că să nu zică vreodată ceva”⁴.

Focul ritualic, din cadrul ceremonialului nupțial, este moștenit de la popoarele antice.

La romani, mirele își așteaptă mireasa în casă, „cu apă și cu foc de vatră sau altarul casei”, potrivit credinței că „din căldură și umezeală se nasc toate, așa și familia”. Mireasa se stropea cu apă, însemnând că „ea intră curată în casa bărbatului său, cu care va împărtași focul și umezeala”⁵.

La greci, mama mirelui o aștepta pe mireasă în prag, cu făclii aprinse⁶.

La huțulii din Bucovina⁷, la pețitul miresei (*stárosti*), gazda stă pe „colnicul prichiciului” (pe vatră), crezându-se că așa cum e „legat căminul, așa să se lege cuibul conjugal” ; „cneazul” (mirele) se așează pe laviță, sub fereastră (sau între ferestre), sub grinda mediană, pentru „întări însoțirea novicilor aidoma grinzii”.

Când intră în casa mirelui, mirii nu au voie să se uite la cuptor, în vatră, „ca să nu le fie viața neagră ca tăciunii”, se uită la soare, pe fereastră.

În momentul în care se așează pe masă „steagul”, în spatele miresei stă o fetiță numită „svituka” (luminătoare) care ține o lumânare la umărul miresei, lipită de „baltagul” mirelui, simbolizând calea cea bună a vieții.

c. ÎNMORMÂNTAREA

Lumânarea de ceară, aprinsă, este pusă la căpătâiul omului, până „își dă suflul”, pentru a vedea pe cealaltă lume, pe unde merge, pentru a-i fi luminată „cărarea morții”⁸.

Dacă a murit cineva „fără lumină”, se face o lumină din ceară, având măsura „ușii împărătești” de la altar și se dăruiește în ziua de Vovidenie (Ovidenie) la biserică unde se arde duminica și în sărbători până când „se liturghisește”⁹.

Picioarele mortului se leagă cu o basma sau cu ață roșie, numită „piedică”, iar la înmormântare este păzită foarte bine și se așează în sicriu, pentru a nu fi folosită la vrăji¹⁰.

Pânza de pe trupul mortului (giulgiu, sovon sau respeti) este pusă pentru ca răposatul să aibă cu ce se apăra împotriva „focului” pe care trebuie să-l străbată până la rai¹¹.

Lumina din ceară, având aceeași lungime cu cel decedat, numită „toiag”, și așezată pe pieptul mortului, are dublă semnificație: pe de o parte, cel ce s-a petrecut din lumea aceasta va merge cu lumină în cer și se va răzima pe dânsul ca pe un adevărat toiag, iar, pe de altă parte, „toiagul” „arde” toate păcatele, „ca să meargă curat în cealaltă lume”¹².

În sicriu, se mai pun și așchii, „geluituri”, „surcele” rămase de la scândurile pentru confecționarea lui, pentru ca mortul să aibă „cu ce-și ațâța focul” pe cealaltă lume¹³.

Dacă cineva n-a murit „de moarte bună”, ci „și-a făcut seama”, pe locul în care a fost înmormântat, fiecare trecător pune câte o surcică (așchie), iar când grămada de lemne este destul de mare, se dă foc pentru arderea păcatului greu¹⁴.

În Joia Mare, de dinainte de Paști, este obiceiul de a se face focuri pe morminte (Banat) sau să se dea de pomană ulcele cu apă, un colac și o lumânare (Bucovina)¹⁵, sau, când sunt Alexiile, se aprinde o lumânare pe locul unde a murit omul pentru „curățire și sfințire”¹⁶.

4. AERUL

Mediator între pământ și cer, **aerul**, „simbol al vieții nevăzute”¹⁷, și-a căutat „corporalitatea” în diverse elemente ale naturii, prin intermediul cărora s-a exprimat ca „ființă simbolică”. Cele mai frecvente simboluri în care semnificațiile aerului s-au întrupat au fost „arborele” și „pasărea”; arborele, cu multiplele sale forme de manifestare, are o utilizare mai extinsă, la majoritatea popoarelor.

„Cosmos viu”, aflat în veșnică regenerare, arborele este „un simbol al vieții în continuă evoluție”, semnificând „ascensiunea spre cer”, „verticalitatea”¹⁸.

Arborele mijlocește comunicarea dintre cele trei niveluri ale cosmosului; rădăcinile descriu lumea subpământeană, trunchiul și crengile plecate prezintă pământul în toată întinderea sa, iar ramurile din vârf reprezintă cerul în totalitatea sa¹⁹.

În mitologia poporului român, Arborele Cosmic, născut odată cu Universul, este **bradul**. Legenda spune că „Fârtatul, obosit și înclădat de incapacitatea lui creatoare, a izbit cu toiagul în apele primordiale și în locul acela s-au deschis și s-a ridicat falnic un **brad fosforescent**”²⁰.

³ S. Fl. Marian, *Nunta la români*, Ed. cit., p. 31.

⁴ Ibidem, p. 320.

⁵ Ibidem, p. 453.

⁶ Ibidem, p. 454.

⁷ Nicolae Macovei, *Cavalerii Cosânzenei*, mss.

⁸ S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români*, Ed. cit., p. 24.

⁹ Ibidem, p. 27.

¹⁰ Ibidem, p. 50.

¹¹ Ibidem, pp. 58-59.

¹² Ibidem, p. 103.

¹³ Ibidem, pp. 156-157.

¹⁴ Ibidem, p. 226.

¹⁵ Ibidem, p. 247.

¹⁶ Ibidem, p. 273.

¹⁷ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. I, Ed. cit., p. 73.

¹⁸ Ibidem, p. 124.

¹⁹ Ibidem, pp. 124-125.

²⁰ Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Ed. cit., p. 484.

În mentalitatea populară românească, bradul are o triplă semnificație, fiind *arbore cosmic*, *arbore ceresc* și *arbore al vieții*: „Sus în vârful muntelui / crește bradu' brazilor, / de mare și înfioat / tot ceru' l-a îmbrădat, / soarele în cetini, / luna între ramuri / mii și mii de stele, / între rămurele”²¹.

Bradul e nelipsit de la ceremoniile și riturile de trecere ale poporului român; ca „arbore de naștere” reprezintă „înfrățirea simbolică între noul născut și un brăduț” („pe fruntea brăduțului (scrisu-i și sorții finuțului / scrisu-i pe fruntea finuțului”); ca „arbore de nuntă” e un simbol al mirelui; în prenuntă sau în nunta mortului, ca „arbore funerar”, pus la „căpătâiul” mormântului, mijlocește trecerea sufletului peste apa sâmbetei sau peste Marea Neagră²². Considerat „arbore cosmogonic, teogonic și antropogonic”, „creator de elemente cosmice, de fapte divine și de oameni”, **bradul** este, sub raport mitic, bipolar: ele este arbore cosmic și arbore terestru, arbore al vieții și arbore al morții, arbore al norocului și al nenorocului, arbore benign și arbore malign²³.

a. NAȘTEREA

Închinarea la un pom roditor care se face fie direct, fie prin apa de la scăldătoarea copilului care se aruncă la rădăcinile copacului, primenește și „înveșnicește” viața noului născut. Astfel, după scăldarea copilului de către nași, după botez, „apa” este supusă unui ritual al „rodirii” vieții: „Ajungând la pomăt, se opresc la un măr sau păr sau la alt pom verde, sănătos și frumos, care se află la un loc curat (...) și acolo apoi toarnă scăldătoarea la tulpina pomului respectiv, anume ca acest copil să crească, să-nflorească și să rodească precum pomul(...), zicând «Să crească mare ca pomul și să fie sănătos ca dânsul!». Apoi, toți cei de față înconjură pomul de trei ori, jucând atât împrejurul lui, cât și al moașei”²⁴. La întoarcerea acasă, tatăl copilului („gospodarul de casă”) le întâmpină pe femeile (moașa, mama, nașa) cu o lumină aprinsă, întrebându-le „pe unde au călătorit și ce-au făcut”. Femeile răspund că au fost să toarne „scăldătoarea” la tulpina unui arbore pentru ca, prin gestul lor, copilul „să crească și să rodească” precum arborele, „în bine și în abundență”, și așa cum „arborele își lățește ramurile sale, așa să se lățească și înmulțească și seminția noului născut”²⁵.

În cele mai multe părți ale Bucovinei și Moldovei este obiceiul, numit „colăcime” (cumetria), ca părinții copilului să ducă nașilor patru colaci, a doua zi de Paști sau în altă zi din an, pentru ca viața pruncului să fie îndelungată și „precum e colacul rotund și deplin, așa și viața pruncului să fie rotundă și deplină”²⁶.

Dacă nou-născutul a murit înainte de a se face „colăcimea”, atunci se duce un număr impar de colaci (de obicei trei), un „pomșor” împodobit cu lumini, nuci, mere, pere, perje, turte dulci, pupeze și o cană cu apă, „ca să-și ude și răcorească sufletul în cealaltă lume”. Pomul simbolizează „pomul raiului” pe care se crede că stă sufletul pe cealaltă lume, suflet închipuit ca o pasăre sau

ca un om care stă la umbra pomului, crezându-se că fiecare om are pomul său²⁷.

În Bucovina, copilul, pentru a învăța să meargă mai repede și mai ușor, este luat, într-o duminică dimineața, de cineva de-ai casei și dus, în picioare, până la prag. În același timp, mergând înaintea lui, mama copilului ia un foarfece cu care taie câteva pene de găină, crezând, astfel, „că-i taie piedica”. Când copilul merge în picioare singur, ai casei rostesc „pomu’, pomu’” sau „copăcel, copăcel”, „ca să crească și să stea ca un copăcel, drept în picioare”²⁸.

b. NUNTA

Bradul nupțial, prin permanența sa, ocrotește viața nou întemeiată prin unirea mirilor. Astfel, casa mirelui și casa miresei sunt împodobite, în Bucovina, cu cetină verde de brad, iar în alte părți (cum ar fi în Dobrogea), înainte de cununie, doi feciori merg înaintea miresei, ducând un brad împodobit cu flori, hârtie poleită și maramă, jucându-l tot drumul până la biserică, apoi îl aruncă peste biserică sau îl lasă în curtea bisericii²⁹. Pentru a nu putea fi luat de cineva și dus la răspântii, risipindu-se astfel „casa” mirilor, „bradul de nuntă” era pus pe casă³⁰.

Carul cu care mireasa își duce zestrea la casa mirelui era împodobit cu cetini de brad de care mireasa lega câte o năframă „cusută cu mâinile ei”³¹.

În toate regiunile unde e prezent, „bradul de nuntă” înseamnă „veselie”: „precum oricine se bucură de verdeața bradului, astfel să se veselească și nuntașii și mai ales tinerii ce se căsătoresc, să le ajute Dumnezeu a avea și a petrece o viață veselă și a fi, lung timp, tari și voinici, ca bradul care, atât iarna, cât și vara, e totdeauna verde”³².

Cununile de nuntă, în formă de cerc, se fac din rămurele de pomi roditori (mai ales din prun), din mirtă sau brebenoc. Dacă, după cununie, în viața tinerilor căsătoriți apar necazuri, se spune că perechea nu a fost cununată „cu cunună de prun sau de alt pom roditor, ci cu cunună de rug”³³.

La „îmbroboditul miresei”, nașa, după ce au început să cânte lăutarii, ia „hobotul” (baticul, broboada) de la gâtul miresei și-l aruncă pe două bețișoare verzi de pom³⁴, ținute de vornic în mână care, imediat, începe să cânte: „Legea ta de nimateț / Da tu mândru ești și creț. / De-nșelat copilele, / De țâpă petelele. / Peteluțe cu mărgel / Le țâpă cu multă jele, / Placă-ți hobotelul, lele. / Ca piperul grecilor, / Ca iarba berbecilor, / Ca laptele mieilor, / -Mie, vornicelul meu, / Nu-mi trebe hobotul tău. / Că ia-mi trebe cununa, / Că are cine-o juca. / -Cununiță cu fluturi / Eu te joc, tu te scuturi. / Iaca nu te scutura, / Doamna ta s-a supăra / Și mai mult nu te-a purta”³⁵.

Drd. LUMINIȚA ȚARAN

(fragment din *Lucrarea de Doctorat*, „Poetica imaginii în creația populară din Bucovina, coordonată de Prof. univ. dr. DUMITRU IRIMIA)

²¹ Ibidem, p. 485.

²² Ibidem, p. 486.

²³ Romuș Vulcănescu, *Coloana cerului*, Editura Academiei RSR, București, 1972, p. 29.

²⁴ S. Fl. Marian, *Nașterea la români*, ed., cit., p. 168.

²⁵ Ibidem, p. 172.

²⁶ Ibidem, pp. 184-185.

²⁷ Ibidem, p. 186.

²⁸ Ibidem, p. 212.

²⁹ S. Fl. Marian, *Nunta la români*, Ed. cit., pp. 264-265.

³⁰ Ibidem, p. 265.

³¹ Ibidem, p. 264.

³² Ibidem, p. 265.

³³ Ibidem, p. 314.

³⁴ Ibidem, p. 376.

³⁵ Ibidem, pp. 376-377.

O PLEDOARIE PENTRU UNITATE CREȘTINĂ

Ecumenismul (termenul grecesc însemnând “pământ locuit”) a ajuns în faza actuală, străbătând câteva etape: după primul război mondial însemna căutarea dialogului între creștinii de diferite confesiuni, și a fost condamnat de Vatican prin enciclica *Mortalium animos*, din 1928; ca reacție, cele două Mișcări ecumenice, ale Bisericilor protestante și Bisericilor ortodoxe, fuzionează și constituie Consiliul Ecumenic al Bisericilor, la Amsterdam în 1948; iar mai târziu, ecumenismul catolico-protestant se instituționalizează în urma decretului dat de Vatican II în 1964, de recunoaștere a caracterului creștin al protestantismului și de încurajarea dialogului confesional. În pluralismul religios, realitate convulsivă a zilelor noastre, se observă cum lumea caută în formele și concepțiile religioase mai mult ceea ce unește decât ceea ce desparte (Joseph Mitsuo Kitagawa). Rădăcinile speratei unități își găsesc sprijin în *homo religiosus*. Se știe teza: originea unui fenomen este o cheie pentru înțelegerea ulterioarele sale structuri superioare, dar numai acestea din urmă o explicitează și îl luminează.

Revenind la Creștinism, acelei unității inițiale, în mod firesc plină de abstracțiuni, trecută prin sciziunile dintre “dincoace” și “dincolo” ale evului mediu, îi corespunde, ca o “rimă” dialectică, o unitate determinată, produsă de Reformă. Separația celor două lumi, una a finitului și alta a infinitului, se caută a fi depășită, dându-se “finitului, actualului prețuirea cuvenită” – zice Hegel în Istoria filosofiei, în *Introducere la Filosofia modernă* – realizându-se “concilierea ființând în sine a conștiinței de sine cu prezentul”, spiritul lumii, după pașii înapoi în sciziune și exterioritate, înfățișându-se ca și cum “ar fi încălțat cizmele fermecate, parcurgând cu ele câte șapte mile dintr-o dată”. De la această conștiință de sine reală pornesc filosofia modernă, străduințele științelor, emancipările naționale, libertatea spiritului și rechemarea divinului în realitatea umană. Luther și Calvin au meritul acestei rechemări. Acum omul se bucură de activitatea și produsele ei, de imaginația și rațiunea sa; se afirmă o nouă etică și înfloresc o morală activă.

Simplu și teologic spus, Reforma, prin radicalismul ei, a proclamat trei mari cuvinte de ordine: *numai Dumnezeu* (adică, fără mijlocitor între Dumnezeu și ființa umană), *numai Scriptura* (fără fastuoasa Tradiție) și *numai harul* (justificarea prin credință: refuzul conceperii obiective a sfintelor taine, a jertfei, și deschiderea omului spre mântuire printr-un activism religios, fundamentând teologic morală).

În studiul *Tradiții și idealuri comune ale Românilor, Maghiarilor și Sașilor din Transilvania*, prestigiosul dogmatic al Ortodoxiei, părintele Dumitru Stăniloae, pune în lumină preocupările profesorului de la Universitățile din

Budapesta și Debrecen, Laszlo Makkay, expuse la Seminarul de studii sud-est europene de la Heidelberg, din septembrie 1976, prin care releva că Reforma din teritoriul de la est de Viena este influențată de Ortodoxie și că formele ei, fie luterană sau calvină, sunt împletite cu viața și aspirațiile naționalităților de aici.

Laszlo Makkay i-a lăsat parcă anume sarcina, peste un deceniu, preotului ortodox Ioan Octavian Rudeanu să urmărească raportul invers: *influența Reformei asupra Ortodoxiei din Transilvania*, dar nu direct, ci plasat în fundalul lucrării de doctorat *Supraviețuirea elementelor mitologice în cultura popoarelor creștine din Transilvania*, teză pregătită în anii 1985-1988 la Academia din Debrecen, Facultatea de Teologie Reformată. Teza, susținută și apreciată cu distincția *Magna cum Laude*, prilejuiește îndrumătorului științific, Laszlo Makkay, să conchidă că lucrarea înfăptuiește un “important pas pe drumul solidarității cultelor reformat și ortodox”.

Ioan Octavian Rudeanu găsește de cuviință ca această teză, susținută sub vremuri ideologice neprielnice, să o publice sub altele ce par mai prielnice valorilor religioase. Și ea apare sub titlul, ușor dar semnificativ schimbat, *Păstrarea elementelor mitologice în cultura creștină din Transilvania* (Ed. Destin, Deva, 2003). “Păstrarea” se deschide spre viitor, iar “cultura creștină” spre un sens obiectiv, de la o determinantă (popoare creștine), spre o permanență determinatoare, ontologică. Cercetarea istorică pare a aduce premise solicitatului și solicitantului ecumenism viitor: o mitologie, cu determinante comune popoarelor din această zonă, supraviețuiește și hrănește o “cultură creștină” unitară, și, în pofida unor “cenzuri” ale Reformei (și nu numai), se păstrează precum fructul în sămbure, în vederea căutatei unități. Sigur, deschiderile “de jos” spre unitate (dar și unicitate), ale mitologiei, sunt concrete, pe când cele “de sus”, ecumenice, au nevoie și le trebuie timp să se elibereze de abstracțiuni și subiectivism.

Preotul Ioan Octavian Rudeanu nu ia ca puncte de sprijin nici filosofia culturii a lui L. Blaga și nici psihologia abisală a lui C. G. Jung (deși undeva invocă “inconștientul colectiv”), spre a determina diferențialele, ci o *hermeneutică teologică*, subîntinsă de o *etică teologică*, prin care caută *determinante ale unității*. Între conceptele hermeneuticii aplicate, ale “înțelegerii” și “sensului teologic” și “teologal”, își fac loc, uneori nevinovat, cele ale Reformei, prea “raționale” ale intelectului.

Ocupându-se prioritar de *inițiala unitate*, îi găsește determinante în chiar momentele de început ale instituționalizării vieții religioase în Transilvania, adică în istoria creștinismului în primul mileniu pe acest teritoriu. Și, surprinzător, dar firesc, răspândirea creștinismului și primele lui forme de organizare din acest timp și loc luminează istoria poporului (și popoarelor) din Carpați. →

Foto: Salina Praid, Biserică ecumenică

Sunt aduși, ca într-un colocviu, cercetători și istorici laici și teologi, de origini și zone culturale diferite, afirmațiile și aserțiunile lor fiind argumente în demonstrația că în zorii creștinismului, propagat din sud-estul Europei de Sfinții Apostoli, apoi de focarul spiritual al Bizanțului la nord de Dunăre și în Carpați, consistă unitatea, de natură creștină, a poporului și popoarelor de aici. În aceleași ape s-au botezat, de-a lungul mileniului, toate popoarele, autohtone cât și cele nou venite. Creștinismul a pătruns în Dacia, ca *religie nepermisă*, în primele trei secole ale erei noastre, apoi s-a generalizat pe cale lentă în secolul IV (Mircea Păcurariu, teologul Vasile Coman); daco-romanii s-au creștinat în masă după Edictul din Milan din 313, dat de Constantin cel Mare (Constantin și Dinu C. Giurescu); prezența episcopilor, începând din secolul IV, de pildă Wulfila, episcop al goților (348-355) ce își formaseră un regat peste populația daco-romană de pe teritoriul Transilvaniei (Paulus Orosius, Socrates Scolasticus, Georg Walt, Ioan Lupaș). Cercetările arheologice, mărturiile epigrafice vin în sprijinul afirmației că, în forma instituționalizată, creștinismul s-a realizat în perioada regatului gotic. Este adusă în argumentare și latura socială a istoriei: texte probatoare despre emigrarea din Balcani la nord de Dunăre și în Transilvania, consemnarea istoricului roman Salvian că *“mulți romani fug la goți”*; mai mult, odată cu Iustinian (527-565), autoritatea imperiului, purtând pe cea religioasă, se extinde la nord de Dunăre până în Panonia, încreștinarea ungarilor, în secolul IX-X, făcându-se prin influența Bisericii de răsărit. În această fază a vieții religioase creștine din Panonia și Transilvania, se consemnează o armonie între poporul român și maghiar, chiar și după ce Ștefan cel Sfânt a devenit rege apostolic al Romei. Acest fond unitar creștin este de recuperat, pledează preotul ortodox Ioan Octavian Rudeanu, din perspectiva ecumenismului actual. *“Criza morală actuală, unanim recunoscută, poate fi redresată înainte de orice prin susținerea prestigiului cuvenit Creștinismului și bisericilor sale tradiționale”* (p.116). Fondul unitar creștin rezonază în ecumenism, demonstrează istoric, cercetătorul, iar teoretic se înțelege fie și prin faptul că valorile religioase sunt integrative (v. T. Vianu).

Luând în considerare folclorul, în speță cel religios, Ioan Octavian Rudeanu încearcă să ajungă la un nivel de cunoaștere a Mioriței mult mai concludent, însă *restrictiv*: creatorul baladei se dezvăluie ca un *homo religiosus* cu *“credința fermă că viața omului nu se sfârșește odată cu moartea biologică”* (p. 120). Și subîntins tezei sale *ecumenice*, schimbă conceptul lui Mircea Eliade de *“creștinism cosmic”* în *“religiozitate cosmică”* pentru a putea astfel susține lărgirea conținutului din *mioritism* dincolo de național și pastoral. Analitic, aduce justificări, pe orizontală, *“Variante maghiare ale Mioriței”* chiar din studiul monografic *Miorița* (Ed. Academiei RSR, 1986), realizat de autoritatea în domeniu, Adrian Fochi, găsind aceeași *religiozitate cosmică* și spirit mioritic în balada maghiară Julia szep leany (*“Julia, fată frumoasă”*), sau în cea germană, Liebestod (*“Logodnicii nefericiți”*), și pe verticală,

consemnări premioritice, de colindă ale baladei, din cercetarea *Motivul premioritic în lumea colindelor* (Ed. Facla, 1985) a lui Nicolae Boboc. Sintetic, aproape de peste tot, istoricul și preotul ortodox Rudeanu vede influența Reformei în *“diminuarea religiozității cosmice preponderent mitologică”* și în *“creșterea popularității, a valorilor autentice creștine”* (p. 147), el rămânând, deseori, contaminat de “grila” reformistă. De pildă, respinge “sacrificiul” din *balada Meșterul Manole* și ocultează una din minunile umane și christice. Mitologicul și religiosul sunt sisteme și trepte diferite de cuprindere a lumii, cu mișcări și deveniri proprii, și ele nu trebuie concepute antinomic, alăturate sau situate în evoluții înglobante, fie chiar și după un model hegelian. Iar dacă cele două realități ajung să se manifeste astfel, în lumea și ființa omului își face loc *precaritatea*. De altă natură sunt binefacerile Reformei: *a ridicat munca la nivelul de a fi cauză mântuirii sufletului*. *“Convingerea continuității noastre izvorăște – îi spune Goethe lui Eckermann – din noțiunea de activitate”*. Prin “activitate” își recuperează Faust sufletul. Nu diminuarea elementelor mitologice în cultura creștină, purificarea creștinismului, este calea acelui *homo religiosus*, ci păstrarea acestora ca reazem. În spatele oricărei cruci se află stâlpul funerar din neolitic, semnul nemuririi sufletului, pe care se sprijină omul cu cerul devenit lumea sa.

Rezumând, Ioan Octavian Rudeanu strânge sub cupola ideii de *unitate creștină* convivi și exegeți români, maghiari și sași, teologi sau istorici, din epoci diferite, fiecare cu argumente filtrate teologic și rațional. Pornind de la *“religia naturală”* (cum a distins Hegel faza inițială a religiei), trecând analitic prin fetișism, totemism, animism, magie și politeismul mitologic – toate pentru a releva o *unitate preexistentă* a popoarelor din Carpați – până la monoteismul creștin – pentru a surprinde *unitatea creștină* a naționalităților română-maghiară-germană din Transilvania, în chiar ortodoxia, catolicismul și protestantismul de după Reformă și până în prezent, el analizează și sintetizează, desface nexul problemelor pentru a-l reface cu înțeles și sens unitar. Nimic nu-l împiedică pe preotul ortodox să nu fie deschis ecumenic. *“O turmă și un Păstor”* este crezul și sensul pledoariei sale teologice și etice, tot mai necesară în contextul critic al atâtor dezbinări și chiar războaie religioase din zilele noastre. În Transilvania, s-a născut și se manifestă *spiritul etic* – vrea să spună și aduce, în acest sens, determinante după determinante. Se ridică de la conexiunile textelor tipărite împreună de protestanți, catolici și ortodocși, la Sibiu, Brașov și Lugoj, Alba și Cluj, la paramitologie; de la teze protestante la tâlcurile din jocurile copiilor, căci

“unora ca acestora este împărăția cerurilor”. În acest sens, prea luminos și minunat, el scrie: *“Reeditând viața copiilor în viața popoarelor s-ar putea instaura împărăția păcii pe pământ”*. Fie și pentru această frază, de cristal apostolic și divin, preotul nostru trebuia să scrie cele 200 de pagini ale cărții *Păstrarea elementelor mitologice în cultura creștină din Transilvania!*

DUMITRU VELEA

CARTEA DE LA „POALELE CERULUI”

Cartea – zicea Sfântul Ioan Gură de Aur – este plină de învățături ca o grădină împodobită cu fel de fel de flori, care odată culese nu se veștejesc, ci se așază în tainele minții pentru a ne desfăta mereu de mireasma lor (Omilia la Facere).

O astfel de *desfătare*, a minții și a sufletului, ne propune volumul, atât de sugestiv și de inspirat intitulat, **CUVÂNT DESPRE CER** (antologie întocmită de Maria Monalisa Pleșea și Paul Iulius Negoită, cu o copertă semnată de Valeriu Șuşnea și o postfață a lui Valeriu Râpeanu), ce a văzut lumina tiparului recent, la editura Omega din Buzău.

Antologia celor doi tineri entuziaști, ambii având legătură atât cu Școala, cât și cu Biserica, adună poezie religioasă scrisă de profesioniști ai condeiului și nu numai – buzoieni fie prin naștere (precum Cârlova, Vasile Voiculescu, Ion Caraion, Radu Cârnești), fie prin adopție (precum Mitrofan Episcopul, cel cu care se deschide lucrarea, stihurile lui reprezentând primele producții lirice culte înregistrate în județul Buzău, Gheorghe Mincă, Aurel Anghel ș.a.).

Sunt cuprinse în paginile acestui emoționant florilegiu, creații ale unor nume consacrate, dar și poezii risipite prin periodicele buzoiene între anii 1922 și 2005 ori rămase în manuscrise mai vechi sau mai noi ale unor stihuitori de meserie sau de ocazie. Pentru ultimele două secțiuni, criteriul ce a stat la baza selecției a fost, în primul rând, „entuziasmul poetic religios”, antologatorii lăsând *impulsului, istoriei și judecății critice* menirea de a le confirma sau nu opțiunea.

O secțiune a antologiei cuprinde cântări bisericești și populare de pe meleagurile buzoiene, selectate din volumul alcătuit de preotul Antofie Radu și publicat în anul 1987 de Editura Episcopiei Buzăului, autorii subscriind opiniei exprimate de PS Epifanie în prefața amintitei culegeri, și anume că aceste producții *nu sunt numai*

ale poporului, ci și ale Bisericii care le-a păstrat și cultivat.

Pornind de la ideea că *raportarea și comuniunea omului cu Dumnezeu se realizează prin poezia imnăică pe o cale mult mai sensibilă și mai accesibilă*, scopul declarat al întreprinderii celor doi antologatori a fost, pe de o parte, acela de a pune la îndemână cititorilor un *vehicul literar de înălțare sufletească*, pe de altă parte, de a le oferi un *exemplu. Poetul, susțin autorii în prefață, paradigmă a credinciosului ortodox, reface în versuri parcursul sufletesc al oricărui dintre noi. [...] Prin poezie, Dumnezeu este mai aproape de noi, liniștindu-ne incertitudinile și dăruindu-ne, în orice moment, nădejdea bunătații Sale.*

Sau, cum stihuieste Popa Lăudatu Depecălnău, în *Psalmistul*:

Ca poet al sufletului, –

Nu caută pe Dumnezeu;

Cere milă și iertare

Și adăpost sub brațul Său!...

În fond, tot ceea ce afirmă autorii în prefață este subtil sugerat încă din titlul volumului: **CUVÂNT** ce ne **VORBEȘTE** DESPRE CER, dar și **CUVÂNT** ce ne **CONDUCE** SPRE CER, **CUVÂNT** care **DESĂVÂRȘEȘTE** Creația, dar și **CUVÂNT** care **PURIFICĂ**.

Sub semnul căutării lui, a *Cuvântului lui Dumnezeu*, stau, de fapt, toate textele ce compun antologia pe care ne-o propun alcătuitoarii:

îngere alb, îngere

ca un bulgăr de ceață,

intră prin ochii mei

înnoată prin sângele meu

bântuit de fulgere

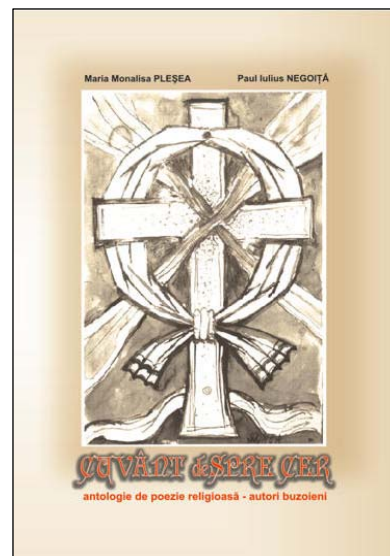
și du-te înapoi

spre nașterea mea –

într-o dimineață

ca o vale de plângere.

și întreabă îngere, îngere,

*acele de miere fulgere,
unde este Cuvântul
lui Dumnezeu
care ninge pământul
din sufletul meu.*

(Ion Stanciu, *Îngere alb, îngere*)

Volumul este completat de un index al autorilor absolvenți ai Seminarului „Chesarie Episcopul” din Buzău, precum și de un fișier bibliografic, întocmit de Alex. Oproescu, al revistelor „Îngerul” – „revistă bisericească a clerului din Eparhia Buzăului” și „Muguri” – „revistă literară-culturală a Seminarului din Buzău”, iar pentru unii dintre stihuitorii prezenți în culegere sunt oferite, în note de subsol, date biobibliografice.

Maria Monalisa Pleșea și Paul Iulius Negoită, prin demersul lor, au ridicat un mic edificiu cultural, mărturie a puterii creatoare a limbii române, dar și a ortodoxiei noastre, ce face cinstă nu doar zonei geografice buzoiene (care, iată, se definește – pentru a căta oară? – și ca o zonă spirituală deosebită), ci întregului spațiu românesc – care, prin Sfântul Apostol An-drei, întâiul chemat, a pri-mit lumina lui Hristos încă din zorii creștinismului.

Ca să preiau din prefața volumului, referindu-mă însă la alcătuitoarii lui, *când o astfel de generație se naște, certitudinea continuității e asigurată.*

RODICA LĂZĂRESCU

**Foto: Floarea Vultur,
„Isus”**

poemul cu servietă din piele

parcă n-ai mai scris cum scriai pe vremuri
cv-uri către marile corporații
multinaționale
transformat peste noapte într-un poem
cu servietă bordo din piele
un intrus cu ochelari de soare
pălărie cravată bigotti
gură dinți cu multe picioare de miriapod
jumătate roșu jumătate negru
cățarat pe fruntea rece
gândul așezat între cele două perne
de puf cu broderie
așezat lângă peștișorul auriu
într-un bol imens pe pervazul ferestrei
ca și cum ai închide ochii preț de o clipă
făcând puțină lumină în propriul tău creier
făcând puțină ordine în propria viață
emoțiile chircite în paturi supraetajate
la vârsta târzie a adolescenței
vechi cunoștințe devenite între timp colonii olandeze
invadându-mi spațiile obscure
îngălbenindu-mi fața obrajii de atâta bucurie
câtă se află în jur

ceva ca o nălucire cu bot de iepure șchiop

la ora când te dezmiardă părul cârlionțat al copilului
strângi jucăriile într-un coș și răsuflă ușurat
toate lucrurile stărnesc o revoltă a lucrurilor
toate zăpezile capătă sens printre aburii
răstigniți în somnul păsărilor
ce lasă o dără de curcubeu pe un

colț de cer
toate drumurile sunt pavate cu aurul nebunilor
îți aduci aminte orașul părăsit într-o noapte ca aceasta
când îngerii evadau din spațiul lor închis și absurd
coboram alene dalele de piatră din besancon
drumul șerpuia în zig zag spre plajă și cerul ca o lămâie stoarsă din care mai picura răzleț
câte un strop de amărăciune ne îmbia prin cafenelele cu iz romantic
nici orașul adormit printre gureșe gospodine toamna târziu
între sfecla de zahăr cu nume de curtezană
și păstârnacul libidinos nu mai dădea semne
pereții caselor erau aproape drepți străzile erau aproape asfaltate
câmpurile aproape cultivate oamenii aproape aveau ce mânca, tu erai aproape frumoasă
și goneam amândoi în căutarea unui punct de sprijin
era ceva acolo ca o ademenire cu ochi de pisică
ceva ca o nălucire cu bot de iepure șchiop
și-n palmele goale nu aveai decât o bucată din
nostalgia unei zile pe care-mi scrijeleai numele

o să-mi cumpăr orașul acesta

m-am născut undeva într-un cătun în ucraina
aproape de cernăuți
noaptea vorbeam mult în somn după ce toată ziua spargeam baloane rozalii de săpun în urechea bunicului
“atcroite cniga ” țipa mama mereu în timp ce eu citeam “suferințele tânărului Werther”
îi spuneam că n-am chef să-nvăț îl așteptam pe tata până-și termina borșul de pește
pe vremea aceea aveam mult pește prutul era aproape
și plecam împreună pe ogredina făceam fotografii la minut cu aparatul tatei smena
învățam câte cinci cuvinte rusești pe an
aveam o copilărie fericită atât de fericită încât ne ascundeam emoțiile prin hambare stranii

mai la vale aveam un lot mare de pământ
unde cultivam criza de hârtie copiii satului ridicau lângă școală piramide gigantice
din borcanele puse pentru iarnă într-un colț al casei înconjurat de toate speciile de pisici
“canarul începea să creadă în binefacerile coliviei”
într-o zi am primit niște bani de la tata
eram bucuros
o să-mi cumpăr orașul acesta, îi spuneam
o să vă arăt eu că o să-mi cumpăr orașul
e ieftin
nu costă decât două ruble și cincizeci
e frumos orașul
văd totul ca-n palmă
mi-ar mai trebui o jachetă
s-a cam lăsat frigul

locul unde se îmblânzesc suflele în blană de chinchilla

dimineața vocea răgușită a clopotelor
în foișor ca un semn de recunoaștere între pietenii
locul unde se adună pelerini
locul unde se îmblânzesc suflele în blană de chinchilla
când ziua își desface jovial brațele și primește mușcătura inocentă a copilului

pe o pânză cineva a pictat viețile sfinților
apoi a îngenunchat
altcineva a tăiat un măr copt pe masa din grădina de vară
apoi a adormit
acolo vei simți mângâierea rece a singurătății
acolo vei simți mișcarea lentă a melcului
adormit în cochilie
doar pereții coșcoviți ai bisericii stau să cadă
la primul semn
la un simplu gest al mâinii

SORIN LUCACI

Orizonturi

MĂIASTRA ÎN DODII

Între Indore și Canberra

„Meduza, cât de bătrână pare, Perseu” (*Invocații*, 1968). „Pascal, zice Brâncuși, celest copiii / o viață cresc bătrâni, tu de cu seară / pe jumătate tânăr geometrii / sonete miști pe dodii prin târzii / nepoți ai duhului de pariară / pe dumnezeu în marmoră și pară” (*De rerum Arya*, 1982). „Sculptori păsări priveghem” (*Doine în dodii*, 1997). „Regilor reginelor / maharaji mai la Indor” (*Balada Calcuttei*, 2001). „Zboară seara se întoarce în zori stranii” (*Mamma Trinidad*, 2001).

Măiastra în dodii, 1977. „Nu e în dodie ce nu-i în zodie”. „Împărăteasă / mai sus zburăteasă”. „Pajuri neluminatei margini a lumii / Dintr-o parte în alta sugrumi-i”. „Măiastra cântă / din nevăzut”. „O, dar de întuneric mi-e frică / de când pasărea era mică // Niciodată n-ai mai văzut-o / Numai du-te și sărut-o // Până la cer, până la poartă / cu tine la toartă”. „O să se trezească / pasărea măiastră // doarme după nor / cu aripi în zbor”. „Lume mică / pasăruică // Lume mare / zburătoare”. „Mama cântă la fereastră / ca o pasăre măiastră / Ascultă tata cu dor / și cu gândul vânător”. „Numai marea e albastră / Numai pasărea Măiastră / numai floarea, galbenă / soarele de-o leagănă”. „Mă întorc la viață / pe gât de măiastră”. „Când se suie e statuie / pasăre ce-a fost și nu e”. „Nu e pasăre / că e ardere // Nu e ardere / că e ramură // Nu e ramură / că e pajură”. „Ursitoarele / ba măiestrele”. „Mă opresc din zbor / să nu te omor”. „Mereu miresă până când aripa / nunții mirele mi-o vrăji // Creasta cocoșului / sufletul moșului”. „Gușă plină lume goală / înainte în afară”. „Sufletul după nuntă / pasărea înfruntă”. „Vulturul de-o viață / cu mine se-nalță”. „Bătrână strigoaică / neamului său maică”. „N-o să cadă piatra / că o ține dalta”. „Caută o aripă cu alta / până și-o taie cu dalta”. „Nu mi-e veacul / cât zburatul // N-am zburatul cât mi-e veacul / Nu mi-e dorul / cât mi-e zborul / Nu mi-e zborul cât mi-e dorul”.

Dodii 18 – 58, 2002. „Mormântul surorii plânge negresa blondă”. „Scrie de Brâncuși nu huma / vă vămui pe voi”. „mai bine dodii / decât ochii și ochii / decât dodii o // d'alta lui Brâncuși / al dodiilor / d'odinioare Dodone”. „osul și cu dodia / nu o să le ajungi / Volodia”. „sculpturi de vorbă / capăt de neant / dodiei noastre amant”. „totemul lui poetului / dodia mie / poezie”. „În dodii India / În Indii dodia / în inimi nimini”. Când înapoi Tismana maternă se întrupă iar înainte păsări măiestre își destramă înfringurate pene prin coamele de lupă

a fost odată nenea Costache acas' la mamă arcade mai degrabă de bârne cuib de barză cioplise la Craiova oglinzii doar o ramă Ploșor pofit la masă ceru zeamă de varză se duse însuși floarea a da-o la o parte pietriul de deasupra mai mâinile să-i arzărea Sărutul spune Paleolog prin arte o fată era luna de vârcolaci mâncată sculptată era fata și luna fără moarte (p. 59)

Lumea fără coloana lui Brâncuși, 1997. „eu la sud cu el în Indore tu sus în Indora. șir indian 17 alpiniști în Himalaia”. „ia-i capul negresei blonde din New York adu-l aici în Târgu-Jiu și du-n loc modulul 8. în coloană fără meșteri. x-ul prîntesei pe masă. torso de morgă ou Brahma lemn Buddha foca în foc pește în Jiu pasărea în romb măiastra în dodii templu nevăzut.” „pasărea respirație în aerul înfinirii ireneice. ci sabia retează suflarea vieții de mai sus de fire. amintirea de la Dumnezeu spre nesfârșirea recunoștinței. la India se gândea coloana se împletea din India se-ntorcea coloana se despletea s-o uita la ea Gorjan ne-o urma în Canaan.”

O sută de mii de parabole, 2001. „Brâncuși l-a citit pe Milarepa după procesul cu vameșii americani și înaintea călătoriei în India”. „Poate Milarepa îi va dezvălui 'forța magică', nemaivăzută până acum în istoria artei. / 'Liber ca pasărea în aer'. Cuvintele din *Upanishade* îl obsedă pe Constantin mulți ani, în timp ce forma păsării îi zădărnicea planurile, încă din 1910, când a început să lucreze la *Măiastra*. Acum, spera ca ocrotitorul său să-l ajute să descopere forma păsării” (Peter Neagoe). „Fata: Spirală din spirală, și așa îți faci drum ușor, plutind, plutind fără eforturi, și totuși fără să zbori cum zboară păsările, și atunci ajungi, Maestre, ajungi în inima labirintului, vezi lumina cea mare (Brâncuși își lasă capul pe brațe și adoarme), lumina de care vorbește Buddha, Maestre, Buddha și Milarepa, și alții; și atunci înțelegi ce știai demult, ce știați din *Upanishade*, când ați citit pentru întâia oară invocarea aceea pe care ați repetat-o de atâtea ori: 'De la neființă du-mă spre Ființă, din întunec du-mă la lumină, din moarte călăuzește-mă spre nemurire! (recită încet, aproape șoptindu-l, textul sanskrit: asato ma sad

gamaya, tamaso ma jyotir gamaia mrtyor maamritam gamaya” (Mircea Eliade). „El a sculptat sufletul păsărilor” (Domnul Tiwari).

Brâncuși, *Maxime – Milarepa, Grubum / O sută de mii de cântece*

Brâncuși: Teoriile sunt eșantioane fără valoare. Acțiunile vorbesc mai răspicat decât vorbele.

Milarepa: Fără noimă te-ai închina la simboluri și *Sutras* / Ci numai întru credință și crezare.

Brâncuși: A vedea departe e una, a ajunge acolo e alta.

Milarepa: Ușor a te uita la *darmakaya* / Greu a i te plini.

Brâncuși: Viața mi-a fost o înlănțuire de întâmplări minunate.

Milarepa: În aurita *Mandală* / Am petrecut multe sărbători sacre.

Trivium, 7-8, 2006 (editor). „Sculptura metalică a păsării în zbor tocmai făcuse 'manșete' scandaloase, fiind considerată de agenții vamali ca un lucru care n-avea de-a face cu arta, permițându-i-se intrarea ca țevă metalică. Învățații râdeau de neștiința ignoranților, sau viceversa. Eu m-am simțit semiînvățat, dar, în adâncul inimii, am simțit că vameșii aveau dreptate. Frumusețea mașinii, de care se vorbea atâtea pe vremea aceea, n-avea de-a face nimic cu funcția. *Pasărea în zbor* era o superbă bucată de țevă, care nu folosea pentru nimic altceva decât pentru cult” (Jean Charlot, traducere, Ștefan Baciuc).

Literary Anthropology, 2005. Constantin Brâncuși has sculptured like his own Romanian and universal myth of the flight, *Măiastra*. The sculptor is also author of a parable, 'The story of the thieves', which has as intrigue: the current strong refusal of any chucking hen to abandon her eggs, because in the old times she accepted to discuss with somebody while the eggs got cool and chickens have died. / The same Brâncuși gave as name to another of his musical sculpture 'Tee cock’

Ce-am căutat în Australia, 2010. „În aceste momente, destinul meu rămânând tot atât de puțin conturat, nedefinit, ca al celor două păsări brâncușiene și al legendei maharajahului din Indore care le înconjură. Sa fie oare faptul că, de câte ori am trecut pe lângă ele, le-am mângâiat, și, precum sfera de cristal a prînfului de lotus care are puterea de a încătușa duhurile rele, au putut să-mi transmită sau să-mi ia nefericirea din jurul meu? Sa fie oare în ele ascunsă iubirea maharajei pentru maharani, sau răzbunarea cuiva, să fie un bad karma pentru mine, sau de fapt norocul? A fost oare destinul nostru sa ne întâlnim aici în Canberra toți trei, perechea și eu? / A doua zi am plecat spre Melbourne.” (Ben Todică)

GEORGE ANCA

Starea prozei

Revedere

Era o seară pe cîste. Undeva, departe, se auzea apa. După căldura tropicală a zilei, domnea bezna. O relaxare indiferentă, tăcută, elibera natura.

Probabil ațipise. În fața lui, oarecum rigidă, îl privea zâmbind Ana.

-Tu?

-Te miri?

-Desigur! Ce surpriză!

O contempla uluit. Nu-i venea să creadă. Ana!

-Ești singur?

-Da, sunt singur. Nu vezi?

Ea privea cercetătoare terasa, casa, întunericul și liniștea. El constata uluit că Ana nu se schimbase. Ar fi vrut să-i spună, însă nu suferea complimentele.

-Cum îți merge?

-Bine...

-Mai scrii?

-Din când în când...

-De când?

-De mult

-De ce?

-Nu mai pot, nu mai am chef. Într-un timp, credeam că o să mergă... Adevărul este că am pierdut. Am pierdut partida. Nu mai am „forța și bărbăția și renunțarea...” Îți amintești?

-Faulkner...

-Cândva mi-ai spus, că dacă o să mă părăsești, nu o să mai scriu nimic. Că eu singur, nu o să mai am forța și ambiția și puterea să duc ceva la bun sfârșit. Că o să ratez...Atunci, mi-a fost cumva frică...Și în decursul anilor, m-am întrebat, dacă ai avut dreptate. Și cândva, am înțeles. Am înțeles că am ratat. Cum, de ce, n-o să aflui niciodată... Și nici nu mai are importanță. Însă cuvintele tale, amenințarea, se reîntorceau, mă obsedau...

-Eu nu-mi aduc aminte...Mie îmi era frică că o să mă părăsești...

De undeva se strecura concertul pentru două violine de Bach... Revedea dedicația aceea fatală: „Acum, când totul s-a sfârșit și totul începe, îți dăruiesc un vis. Un vis despre o noapte violetă și pură, despre o perdea albă unduind sub sărutarea întunericului, despre doi aomeni ascultând îmbrățișați o muzică aducătoare de liniște sau nebunie”.

De câte ori făcuse legătura între perdeaua albă în noaptea violetă și „Dublul concert”? Cu Menuhin și Oistrach la primul „Festival Enescu”...

-Dedicația am scris-o pe un disc cu „Rhapsody in Blue”. Ea râdea. Cum ai ajuns la „Dublul Concert”?

Parcă ațipise... Ana ședea la masă, în fața lui și râdea în hohote

-Ești sigură? Curios... Cum am ajuns să-l confund pe Bach cu Gershwin?

Și ea râdea, plină de lumină și tinerețe, frumoasă și arogantă, intangibilă, superioară și totuși atât de fragilă...După ce-o pierduse, nu mai întâlni niciodată o femeie cu un râs atât de magnific, senzual și copleșitor, pervers și nevinovat...Și era atât de frumoasă! Și nici acum nu putea să creadă că el a fost alesul capriciilor ei...

Râdea în noapte, toate zgomotele se estompau, viorile lui Menuhin și Oistrach plângeau, încercau să găsească drumul...

Era atât de frumoasă! Cum de rămăsese atât de tânără? Pielea albă de copil, buzele senzuale, nerujate, și totuși roșii, ca o fragă, privirea hazlie, batjocoritoare și impertinentă...

Ar fi vrut s-o întrebe unde a fost în toții anii, ce a făcut, cum a înșelat timpul...Dacă și-a găsit drumul și dacă și-a întâlnit iluziile...Brusc, și-a dat seama, că știe totul mai bine. Sau așa credea...

-Mi-a fost întotdeauna frică de singurătatea ta. Am încercat mereu să mă apropiu de tine, să pătrund în lumea aia plină de demoni neîmblânziți, să te iubesc și să te culc la pieptul meu, copilul meu neajutorat...Și eram geloasă pe mama ta...Credeam că fără tine sunt un nimic și aveam nevoie de ideile tale, de respirația ta, mă simțeam importantă analizându-ți scrierile care nu se lăsau analizate și care nu aveau nevoie de analiză. Am știut că ai să pleci și pentru asta am plecat eu...Am vrut să mă răzbun și să trăiești cu umbra și cu singurătatea și cu amintirea...Și fără nici un strop de speranță...

-Ciudat. După atâția ani... De fapt uitasem totul...Și cum a fost cu Gershwin?

-Minți! N-ai uitat nimic! Când ai plecat din Cluj, eram sigură că te-am pierdut. Și totuși convinsă că te voi regăsi. Nu am renunțat niciodată. De fapt o singură dată...Știam că o să ascultî discul și o să te gîndești la mine...

-Și Gershwin s-a transformat în Bach...

-Muzica e muzică...Te-ai gândit vreodată, că dacă eu nu plecam, era totul altfel?

-Cum adică?

-Viața ta... Poate te realizai și erai fericit...

-De unde ști că nu sunt fericit?

-Iar te minți! Ca întotdeauna!

-Crezi? Ești tu fericită?

-Eu da. Pentru că te văd înfrînt.

-Spuneai că mă iubești...

-Și asta nu-i iubire?

Era obosit. O contempla, îndepărtându-se...Contururile se maturizau.

-Nu mi-ai spus ce-ai scris ultima oară...

-Ți-am spus că n-am mai scris de mult.

-De zile, de luni sau de ani?

-De ani. De foarte mulți ani...Nu mai pot. Sunt bătrîn și nu mai am ce spune. Mi-am pierdut toate iluziile. Și e bine așa.

Ea se aplecă spre el.

-Vrei să spui că n-ai mai scris nimic?

-Doar câteva fleacuri...

-Nu pot să cred! Așa, pur și simplu, ai renunțat. La tot ce a însemnat tinerețea ta...

-Cândva renunțăm la tot. Adică, acceptăm.

Ea îl privea din ce în ce mai tristă. Și ea juca teatru. Pentru că știa totul. Adică trebuia să știe...

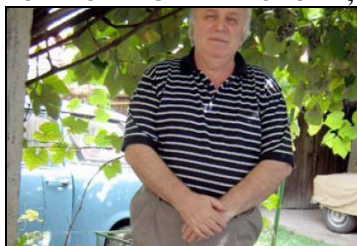
-De ce ai plecat?

-Eu nu am vrut. Însă nu mai aveam nici o șansă!

Și brusc, copleșitor, năucitor, își reaminti cum o căuta printre mormintele din cimitirul acela de pe deal și nimeni nu mai știa de ea și nici de părinții ei,parcă și ei și pietrele acelea s-au topit în neant...Și înțelesese că trecuseră douăzeci sau treizeci sau mult mai mulți ani...Și se trezi. Era din nou singur, pe terasa aia a lui...Nu se mai auzea nici muzica și tăcerea și bezna stăpâneau noaptea.

CORNEL DIMOVICI

Vatra veche dialog CU SCRITORUL ROMÂN- AUSTRALIAN GEORGE ROCA,

**Jurnalist și promotor
cultural**

-Dragă George, să spunem, de la început, de ce folosim calda persoană a doua singular: noi doi ne-am împrietenit prin cunoaștere indirectă, Internet și telefoane – dar ființele noastre sunt dovada vie că și prietenii de acest fel sunt foarte cordiale, chiar profund fraterne – prin comuniunea descoperită, de suflet, ideatică, aspirațională... Apoi, nu toți avem stofă de martiri – eu sunt primul care o mărturisesc asta! Știu că ai plecat din România în 1980. Probabil, pentru totdeauna... Te rog să ne dai câteva date biografice, mai amănunțite și mai relevante, din existența și evoluția ta de om de cultură și de atitudine civică.

- Distinse domn, îți mulțumesc pentru acordarea titlului de prieten! Chiar dacă nu ne-am văzut fizic niciodată, virtual ne-am împrietenit după ani buni de colaborare și de înțelegere. Îmi place cum gândești și cum scrii, chiar dacă ești (mai) „radical” câteodată. Dorind să aflu câte ceva despre mine, ce pot să spun... Mă cunoaște lumea chiar dacă stau aici la capătul pământului. Mi-am publicat de mult *curriculum vitae* pe internet. Totuși am să îți relatez câte ceva... Am copilărit în Oradea, un oraș frumos situat în vestul țării, unde cultura se îmbină cu tradiția, acolo unde întâlnești pe stradă români, maghiari, evrei, cehi, slovaci, austrieci, polonezi, și chiar și zarzavagii bulgari, trăind cu toții în perfectă armonie și respect. Desigur că își mai băgau politicienii și dracul coada și ne mai dezbinau câteodată.

Totuși, ca orice provincial care se dorea intelectual aspiram la Capitală. După terminarea liceului, am dat examen de admitere la regie film, unde am picat cu brio. Nu am înțeles atunci că locurile „erau date” celor cu pile. Ca să nu mă ia în armată am intrat la Filologie. Nu prea mi-a plăcut, dar mi-a prins bine! Așa ca pentru câțiva ani am fost ocupat cu studiul limbii și literaturii române. Prin șai’sapte, am ajuns în București, chiar dacă, mai apoi, am avut serviciul permanent la Ploiești. M-am descurcat, făcând naveta. Făcusem după Filologie niscaiva cursuri de teatru, iar la terminare, am dat concurs la Teatrul din Ploiești... și iată-mă angajat al unei instituții unde era director marele Tomița Caragiu. Ca actor, nu prea am făcut mulți purici, deoarece eram mediocru, doream, după cum am spus mai sus, să devin regizor de film, dar n-a fost să fie... așa că prin 1971, mi-am schimbat munca de scenă cu una din cadrul Ministerului Turismului, care era mai bănoasă. Cunoscând câteva limbi străine, am lucrat verile pe litoral, la Brașov și apoi m-am stabilit cu serviciul definitiv în București. Deoarece nu am fost membru de partid, nu am putut să avansez. Mi s-au pus diferite piedici, până când, prin ’79, m-am supărat pe „ăia roșii” și mi-am depus actele să plec. Unde? La capătul lumii! În Australia.

-Da ai plecat într-o perioadă fierbinte! Începeau, în acei ani '80, vremuri grele și umilitoare în Țara Valahilor... (nu că nu fuseseră așa și până atunci, dar anii '80 au fost

apogeul Calvarului... cel puțin pentru noi, cei care nu am „vizitat pe dinăuntru” temnițele stalinistodejiste, ale anilor '50!).

-Chiar dacă nu rămăsesem să mănânc cu voi salam cu soia, să nu crezi că viața în exil era pe roze. De multe ori, jambonul capitalist din care mă înfruptam avea gust sărat de lacrimi. Acolo (aici) trebuie să pornești de la zero! Să te naști din nou... Ești o antonomază fără identitate, un emigrant fără rude, fără trecut. Doar amintiri! Trebuie să îți reconstruiești imaginea. Cu timpul, dacă ești și rămâi sănătos la cap, poți să îți evoci trecutul și să-l împletești cu prezentul, devenind un homo universalis, bun la toate, inclusiv la patriotism dual!

- Acum, dacă treci (sau vei trece) prin România, ce sentimente încerci față de tărâmurile fascinante de altădată – și față de oamenii „de altădată”, cei care mai supraviețuiesc necruțătoarei treceri a timpului? Dar feciorașul tău, atât de înzestrat pentru a scrie și a povesti (mirifice sunt basmele lui – cele pe care, acum doi ani, mi le trimiteai, prin e-mail!), în limba tatălui său? Simte el, prin verbul tatălui său (și prin limba română „în sine”!), fiii mistici ai apartenenței (depărtate spațial, e drept, dar și spiritual?) la un cu totul alt neam decât cel în mijlocul căruia trăiește acum – cel australian?

-Mă reîntorc cu drag „acasă” (căci tot așa îi zic și după 30 de ani de îndepărtare...), să văd locurile natale, oamenii, „să aud iarba cum crește și o vorbă-n românește!” (după cum spuneam într-o poezie de-a mea), să văd schimbările, omul de tip nou, românul capitalist, românul globalizat... Și mă mir, mă bucur, mă revolt câteodată... precum voi toți cei de-acolo.

Feciorașu’? Feciorașul a crescut mare! Are 20 de ani. Nu mai scrie de mult povești inspirate din vizitele prin România. Acum scrie „studii” de drept și politică internațională. „Fiii mistici ai apartenenței” cum îi numești mai sus, îi mai are. Normal! Chiar dacă s-a născut la Sydney, declară că e român. Dar ce, parcă copilul de chinez sau de grec născut aici declară că e hotentot? →

Foto: Botár László, „Pește în lumină”

Tot român, chinez sau grecotei rămâne până moare, mai ales dacă ambii părinți au aceeași origine. Și mai știi ceva? Guvernul australian permite acest fapt! Pentru o societate multiculturală e un lucru democratic să te declari român născut în Australia. Astfel iubești ambele țări și nu îți crezi apartenențe artificiale. Ei, desigur mai sunt și mulți fanatici...

- Numai prin compromisuri ale conștiinței se răzbea în lumea scriitorilor/artiștilor din România dinainte de 1989. Nici tu, nici eu n-am fost de acord să le facem, fiecare dintre noi adoptând strategia sa de refuz. Știu că, acum, după aproape trei decenii (28 de ani...), de când te-ai stabilit, cu minunata ta familie, în Australia/Sydney, ai avut lansarea, pe 26 septembrie 2009, a volumului tău de poeme „*Evadarea din spațiul virtual*”, la Espacio Niram, din Madrid. Oferă, te rog, cititorilor tăi români, câteva impresii despre acest regal cultural – lansarea la care au avut intervenții și alocuțiuni, cum scriu ziarele, cel puțin două personalități ale culturii european-spaniole. Și, în definitiv, de ce/prin ce te-a atras gândul unei lansări de carte tocmai în Spania?! Am citit într-o revistă virtuală că acolo: „vor interveni, Horia Barna, directorul Institutului Cultural Român din Madrid, și scriitorul spaniol Martin Cid, directorul revistei de artă și literatură Yareah. Evenimentul va fi prezentat de jurnalistul Fabianni Belemuski, directorul revistei Niram Art.” (cf. revistei *Noi, nu!*).

-Cu toate că lucrez foarte mult să-i editez, public și promovez pe alții, nu prea am timp de „George Roca”! Știi matală parabola cu „cizmarul care are găuri în talpa pantofilor, sau croitorul cu pantalonii ruși în fund”? La presiunile făcute de o ilustra editoare-prietenă, m-am mobilizat și am scos de curând o cărticică de versuri. Asta așa, să nu mă fac de râs, că nu mai ies pe piață cu nimic. Am folosit cartea ca prilej de a mă întâlni cu prietenii mei virtuali, cu cei cu care colaborez la revistele unde sunt redactor, cu oameni de litere și de artă, cu prieteni răspândiți prin țară și prin Europa. Și uite așa am ajuns să îmi lansez cartea „*Evadare din spațiul virtual*” (120 pag., Editura Anamarol, august 2009) în mai multe locuri. Am început cu

Capitala, unde Liga Scriitorilor Români (al cărei membru am devenit între timp) mi-a organizat o frumoasă lansare la Biblioteca Municipală din Piața Amzei. Au urmat lansările de la Madrid, Timișoara, Oradea și Baia Mare.

Pe cei de la Madrid îi cunosc de câțiva ani. Am colaborat deseori cu ei, cu excelența lor revistă „Niram

Art”. De fapt, acolo există un grup de români, artiști, scriitori, jurnaliști, intelectuali, polarizați în jurul pictorului Romeo Niram, omul care a dus faima țării noastre până în saloanele curții regale spaniole, unde pictura sa stă pe perete alături de un Velasquez sau de un El Greco. Eu îi cunosc de mai mulți ani, încă de pe vremea când majoritatea locuiau în Portugalia. I-am numit „Grupul Niram”, iar mai apoi „Fenomenul Niram”. Fără a face cultul personalității nimănui, declar cu mâna pe inimă că acești oameni merită aplauze și recunoaștere. Romeo Niram, Eva Defeses, Bogdan Ater, Sanda Darolti, Begonia Fernandez Cabaleiro, Fabianni Belemuski, Georgiana Stroe, Mario Barangea, Roxana Ghiță, Rareș Bărbulescu, Dan Caragea, Doru Simion Cristea, Anamaria Damian, Cătălin Ghiță, Lora și Vasile Haranaciu, Bianca Marin, Andra Motreanu, Mihaela Rogalski, Smaranda Iacoban au fost cei cu care am întreținut legături strânse de colaborare, trimițându-mi deseori materiale spre publicare la revistele unde eram redactor sau cu care colaborez. Aceste materiale vorbeau de Brâncuși, de Ionesco, de Ciril Popovici, Mircea Eliade, Cioran, de Eminescu sau... despre pictorul

Niram și concepția lui plastică despre Samarago, Trefaut, Oliveira, Dostoievski, Einstein, Camoes, Pessao etc. Am toată stima pentru ei. Nu numai ca scriu bine, ci duc glorios flacăra culturii românești în afara perimetrului național. De aceea m-am dus la Madrid... Să-i întâlnesc! Și i-am întâlnit. Nu chiar pe toți precum aș fi dorit, dar pe mulți din „Grupul Niram”. Am rămas uimit câtă efervescență culturală există la „Espacio Niram”, o cafenea literară, unde vei întâlni nu numai oamenii de litere și artă originari din România, ci și de alte nații, predominant spanioli, interesați de literatura română. Așa i-am cunoscut pe „ibericii” Martin Cid, Isabel Del Rio, Héctor Martinez Sanz, pe scriitoarea germană Kerstin Ahlers și alții cu care am legat prietenii noi. Am fost onorat atunci când mi s-au organizat două seri culturale. Prima seară a fost dedicată lansării cărții mele, a doua, o masă rotundă, o întâlnire de discuții cu câțiva scriitori și redactori de reviste spaniole.

Deci încă o dată afirm, nu știu cât de importantă este carte mea, să lăsăm critica să-și spună cuvântul, motivul „lansării volumului” a fost dorința de a mă întâlni cu prietenii mei virtuali. Și mă bucur din toată inima că am făcut acel pas spre Spania, Madrid!

- Articolele tale de atitudine, presărate în multe din revistele de limbă română din lume (on line și „pe hârtie”), vădesc un interes febril, pentru toate durerile românilor – nu doar din România, ci fie ei din ce parte a apelor, munților, oceanelor și granițelor vor fi fiind: te-a durut și continuă să-ți sângereze condeiul pentru cauza basarabeană, pentru toți emigranții români, pentru toți necăjiții Neamului nostru... Ce anume te face să nu te poți „debransa”, comod, tu, „australianul”, de la „robinetul” deschis al rănilor românești?

- Desigur, implicându-mă în jurnalistică românească, nu pot să stau departe (sau de o parte) de durerile conaționalilor noștri, din țară sau din Basarabia. Am căutat să nu fiu nici tendențios, nici prea sentimental, ci să caut să descopăr și să prezint adevărul. Cel mai de preț lucru a fost comunicarea. Comunicarea cu Primăria Chișinăului,

→

**Foto: Marinela Măntescu,
„Spre lumină”**

cu domnul Dorin Chirtoacă, cu scriitori basarabeni, care mi-au trimis materiale despre evenimentele tragice, întâmplate în aprilie 2009, apoi fotografii (cu care am demonstrat ce se întâmplă „acolo”). Aceste materiale le-am editat cu dragoste, le-am atașat imagini concludente și le-am răspândit prin lume, la toate revistele unde sunt redactor, sau cu care colaborez! Au ajuns chiar și la românii din Nigeria și Noua Zeelandă. Și sunt convins că au fost citite cu interes. Mulți mi-au scris sau au scris articole de încurajare, de sprijin și atașament față de frații de peste Prut. Trebuie să ne ajutăm, dacă vrem să supraviețuim ca nație!

- Aș dori mult (consultându-ți, evident, și „memoriile” tale, dar și mai proaspetele amintiri ale fiului tău!) să încerci a schița, pentru români, sistemul de educație și de învățământ australian. Diferă mult de cel englez? Prin ce anume diferă de cel românesc? Este mai bun decât cel românesc – și, dacă da, de ce socotești tu că da? Vezi bine că suntem dornici de a învăța, mereu comparând...

- Nu știu în ce măsură putem compara învățământul australian cu cel românesc. Nu îl cunosc prea bine pe cel actual din România, dar mi-l aduc cu drag aminte pe cel pe care l-am „trăit” eu. Desigur că sunt tendențios și nostalgic, zicând aceste vorbe. **Cel de-acum, din România, e cuprins (cred!) de haos, modernism capitalist prost-înțeles, de confuzie, de decadentă, de neglijență, de iresponsabilitate.** Elevii nu înțeleg ce fac la școală și ce beneficii vor avea când o vor termina. Majoritatea o fac așa... de „dragu’ lelii” că așa „trebe să mergi la școală când ești mic”. Apoi au dispărut uniforme de elev, fiind înlocuite cu „angarale” și accesorii de parada modei, pentru cei ai căror părinți sunt cu dare de mână.

Aici, școlile se împart în trei categorii: **de stat normale, de stat selective și particulare.** Toate sunt organizate după sistemul tradițional englezesc. Școlile normale de stat sunt gratuite și pot fi accesate de orice elev. Cele selective numai de copii dotați intelectual. Se intră pe bază de teste, examene, și prin selecție. Și acestea sunt gratuite! Cele particulare costă! Sunt pentru cei cu dare de mână. Dar, au în schimb educatori de elită. Se face și carte multă, dar costă.

Cât? Între 8.000 și 30.000 de dolari australieni pe an. În fiecare an, după bacalaureat, în ziarele centrale, apar liste cu rangul școlilor, în funcție de notele luate de elevi la examene. Predomină școlile selective! Am fost norocos să am băiatul la o asemenea școală! „Thanks to God!”, vorba australianului. Și aș mai vrea să îți spun ceva important: mai toate școlile au uniforme! Și elevii sunt mândre de ele și le respectă! Și, astfel, nu scrie pe frunte nici unui copilăș că tatăl lui este milionar!

La școala australiană se învață multe. Copiii sunt îndrumați, de la început, pe drumul pe care vor să-l urmeze... Și, astfel, unii se specializează să devină directori, măcelari, zidari, balerini, manageri, cântăreți sau vidanșori (și pentru această meserie excelent plătită se fac cursuri!) sau vânzători la piață. Sunt cursuri de perfecționare pentru toți, în cadrul școlii, de la cea primară, până la generală, sau liceu. Și **TOTI** înțeleg că orice meserie este necesară societății. Și se plătește... iar cu banii poți duce o viață decentă! Îmi spunea odată un *plumber* (instalator de apă-canal) cotrobăind prin toaleta mea înfundată, că nu și-ar schimba meseria cu o alta mai curată, deoarece câștigă mai bine decât un ministru. Așa o fi! Trebuie să îți iubești meseria! Am aici, la Sydney, un prieten milionar 100% al cărui băiat este zugrav! Ei și! Când apar la o petrecere nu îți dai seama care e mai bogat dintre tată și fiu... Dar amândoi sunt oameni de calitate. Respectați și plăcuți! Iar seniorului nu-i zice nimeni „șefu’ ” ca să se pună bine cu el... doar, doar o „pica ceva”... Și culmea, milionaru’ nu are stea în frunte și bea același „brand” de bere pe care îl bea și zugravii!

-Care ar fi specificul culturii australiene? Australia – mai exact, Commonwealth of Australia – este un spațiu desprins cultural de Marea Britanie – sau unul inclus?

După opinia ta, ar exista punți mistice, măcar la nivel mitologic, între poporul român și cel australian? Și dacă da, care ar fi acestea?

- Stimate domnule Adrian Botez, mă cam treci prin toate sectoarele vieții australiene de la A la Z. Dar îți răspund cu plăcere! Specificul culturii australiene în prezent este dominant de multiculturalism! Aici nu râde nimeni de tine că nu ești anglo-saxon sau că nu știi o boabă englezește! Mai sunt și de aceștia! Părinți stabiliți la copii sau noii refugiați! Omul, nația, obiceiul de-acasă este bine venit dacă nu produce „harm” (necazuri și probleme) celui de lângă tine. Poți vorbi cât de tare pe stradă în limba română că nu o să vină nimeni să te tragă de mână și să îți zică „Shut up!” (taci!). Desigur exprimarea și comportamentul tău în societatea multiculturală australiană trebuie să fie corect, decent și să nu supere sau jignească pe nimeni! Cât despre spațiul cultural britanic, pot spune că s-a acomodat și a devenit flexibil, împletindu-se cu noile culturi „venetice”! Totul a devenit un „melting pot”, precum le place australienilor să spună despre nația lor! Desigur, principiile, limba oficială, organizarea statală și legile sunt tradițional britanice. Să nu uităm că Australia este o monarhie constituțională, iar șefa statului australian este încă Her Majesty (the) Queen Elizabeth the Second! Și culmea... nu prea mulți „aussies” (diminutiv dat australienilor) au de gând să voteze o viitoare republică.

Despre punți mistice și asemănări între români australieni, o să vorbim cu altă ocazie. Subiectul este destul de vast... Și aici au existat zmei, legende, haiduci (Ned Kelly!), povești patriotice, Baricada Eureka, și chiar un legendar prim-ministru adjunct (federal) de origine română, **Edward Teodorescu-Granville**, supranumit și „Red Ted”.

-Îți mulțumesc mult, dragă George, în numele atât al românilor din România, cât și al celor care se nutresc din nostalgia pribegiilor fără de sfârșit și fără de vină – mai ales al celor locuind, cel puțin cu trupul, la... „antipozi”!

Prof. dr. ADRIAN BOTEZ

17 noiembrie 2009

Foto: Adrian Chira, „Spre cer”

Domnu' Mihi

Mai demult, Manu relata fără sfială cum o regulase el pe una de paispe ani, o ochioasă de la școala de peste drum, ... *că nici păr n-avea între picioare, și când am penetrat-o, m-am uitat speriat să n-o fi rupt toată, așa a țipat!*, tot așa cum nu se putea abține să plezanteze despre niște contacte la nivel înalt, cum le numea.

- Cineva o să-ți plătească laudele astea, poate o sa te dezbari, dracu'! Să spui e mai grav decât să faci!, îl atenționa un prieten.

După anii de dincolo de gratii, pentru Manu tot mai multe lucruri erau greu de discutat. Părea că le ține în el ca-ntr-un depozit, aranjate după criterii numai de el știute. Zilele în care îl ascultase pe bătrânul Mihi, le ascunsese într-un sertar special, pe care îl cerceta adesea și îndelung.

- Ce să mai cauți la urologie la optzeci și șase de ani?!, se miră unul de vreo cincizeci și cinci. Uite ce urină curată!

- Numai că uneori vine greu și mă doare!, completă bătrânul.

- Eu nici n-o să mă apropiu de anii matala!, continuă supărat pacientul. Asta era tot nervos, e drept spitalul nu-i loc de distracție, dar mai uită omul și mai glumește, dar tipul, cred că ceva Mărin, era supărat mereu și pe toată lumea! Ce să mai zic de biata nevastă-sa, care dormea pe unde putea de câteva săptămâni, ca să-l slujească pe el și tot o repezea uneori, mai s-o pleznească! Da' i-a făcut-o și ea într-o dimineață – altfel cu bune intenții – tocmai când trebuiau să vină medicii la vizită... Glasul subțirel al clopotului de la bisericuța din apropiere anunța pe locatarii vastului spital că-i vremea rugăciunii, când pe ușa salonului năvăli un preot în sutană, cu patrafir și cu crucea-n mână, ne binecuvântă și merse ață la oltean:

- Domnule, am venit să vă spovedesc..., așadar, sunteți bolnav și trebuie să vă grijiți mai mult de suflet!

Olteanul n-avu cuvinte. Fusese luat prin surprindere. Era palid și privea ca prost la popă.

- Ei, continuă acesta, când v-ați mărturisit ultima dată?

- Păi, niciodată, părinte!

Popa, un tânăr înalt și zdravăn, se făcu mai înalt, ridicând mâinile în semn de mirare și protest. Crezui că-l pocnește pe Mărin, care, mai speriat, se trase-n colțul patului. Preotu-și reveni:

- Ce păcate-ți amintești?

- ???

- Ești certat cu cineva?

- Cu un unchi, pentru niște pământ!

- Îl poți ierta? Că altfel, degeaba te mărturisești!

- Acu' ce să fac?... bolmoji cel întrebat, neavând curajul să spună că de fapt el nici nu se gândise la spovadă...

- Altele?

- Am mai bârfit, de, ca toată lumea!

- De rugat te rogi?

- Îmi fac cruce și zic Doamne-ajută!...

- De bârfit ai timp, dar de rugat nu! Cum vine asta?!, insistă preotul tot mai indignat.

- Se roagă soția...

- Aaaa! Dar cu soția cum te porți?, îi veni apa la moară, popii.

- Ca-n familie..., ne mai și certăm uneori, dar...

- Ai înșelat-o?, atacă tot mai hotărât preotul.

Tocmai atunci doctorii Sorina și Pierre, însoțiți de rezidenți și asistente, își făcură apariția. Văzând scena se opriră. Doctorul Pierre făcu un pas spre patul interviuatului:

- Spune-mi doar cum arată urina!

Pacientul crezu c-a scăpat de preot:

- Păi știți dom' doctor...

- Pe scurt: e limpede sau nu?

- E limpede.

- Bine.

Amuzat de scenă, doctorul Sorina schiță un zâmbet și ieși urmat de ceilalți. Olteanul se văzu din nou, față-n față cu Judecata divină:

- Ei ?, reveni întrebarea.

-

Un zâmbet năuc însoți tăcerea pacientului.

Preotul care-o luă ca pe-o

mărturisire, continuă:

- La biserică te duci?

- Nu merg, părinte...

- De ce?

- În sat n-avem popă, e unul care vine tot la vreo două – trei săptămâni, chestia-i că atunci când vine el n-am eu timp, iar când am eu vreme, nu vine părintele!

- Și-n cincizeci și ceva de ani, că ai atâția, nu?, nu v-ați întâlnit niciodată?

- Și eu cu lucrul...

- Mai lucrezi?

- Nu.

- Păi vezi!

- O să merg de-acu' încolo!, găsi omul răspunsul salvator.

Oarecum mulțumit, preotul începu o rugăciune, cerându-i bolnavului să repete, apoi îl cuminecă. Ieși triumfător, spre mirarea noastră, care credeam că urmă...

Olteanul era epuizat. Tocmai primi un telefon:

- Ei, ce să fac, tată, uite tocmai mă spovedii, că deșteapta asta de mă-ta n-avu de lucru și-mi trimise un popă pe cap!...

Moldovean, Mihi trăise o viață la București, iar de vreo trei ani venise aici în nord, la fiica sa. Muncise de copil, își găsea și acum de lucru: - *Nevastă-mea adoarme cu ochii în televizor, dar eu mă uit rar, poate la vreun program de muzică populară din părțile unde am copilărit și de care văd cum mă depărtez în fiecare zi; altfel, cu sapa și cu coasa, fac muncă patriotică în jurul blocului. Nimeni nu mă oprește, nimeni nu mă ajută, iar de lucru este mereu, de-aia mă și mir uneori de unde atâția șomeri!...*

Fusese pensionat acu' vreo treizeci de ani, iar de-atunci până la mutare, petrecuse cea mai faină și mai fericită parte din viața lui: de primăvara până începea să cadă frunza-n vie, la cabană, *vorba vine cabană*, →

Foto: Lestyán Csaba, „Înger”

gospodărie așa cum avea tata... Plantam pomi, aveam câțiva stupi, grădină de zarzavaturi, doi-trei porci, muncă, aer curat, liniște! Ce mai? Nici în rai nu-mi doresc mai mult!

Spre iarnă, dădea stupii și cabana în seama unui vecin, își lua recolta și pornea spre București: *Mă plimbam, cum o fac și acum uneori în imaginație, mă plimbam prin locurile pe care le văzusem prima dată cu ochii speriați ai copilului de vreo paisprezece ani, venit de undeva dintr-un sat care în ciuda greutăților care ne-au împrăștiat atunci, mi se pare cel mai frumos, așa cum numai în povești se mai află!... Noi n-am fost o familie de oameni săraci. Suntem neamuri de răzeși!* spuse, ridicându-și dintr-o dată capul sus, lucru pe care-l făcea doar când era medicul de față. Corpul lui părea dintr-o dată mai drept, mai puternic, iar părul alb, o aură care-i lumina fața curată, ca de copil:

-Acum după revoluție, ne-au chemat să ne dea pământurile înapoi, dar mai fac eu agricultură la aniiăștia?, chiar de-aș trece de nouăzeci, ca tata!... Mi-ajungeau cabana și livada din Prahova, așa că le-am lăsat nepoților și pământul arabil și pădurea câtă o mai fi... Pădurea aș vrea s-o mai văd, mă credeți?, măcar pădurea!... Pădurea aș fi vrut să fie a băiatului fratelui meu, cel care a murit numai datorită închisorilor... El care spera că americanii...Erau oameni harnici bătrânii mei, dar seceta aceea... Nici unul dintre dumneavoastră nu știți ce-i seceta, și bine că nu știți! De fapt, numai țaranul poate ști cu-adevărat censeamnă seceta!...

După o pauză în care părea că-și luase răgaz să se-ntoarcă în timp, și să găsească pagina pe care era scris ceea ce urma să spună:

- Atunci pe străzi și pe Kiseleff puteau umbla și birje și mașini, dar bucureștenii traversau și atunci ca și-acum pe unde voia mușchii lor! Ha, ha...

Ziaristul îl iscodea mereu, și adesea rămâneam uimiți de câte amănunte - nume, locuri, cifre, împrejurări - își amintea fără efort, după atâția zeci de ani, și mii de alte întâmplări. Părea că răsfoiește paginile citite și recitite al vieții lui.

- Am să vă povestesc - ne zise-ntr-o seară - calvarul vieții mele, pentru că ochii mei..., vedeți cum sunt ochii mei? Au pleoapele mereu inflamate,

pentru că, aproape tot timpul, eu plâng. Plâng de câte ori îmi amintesc întâlnirile acelea. Era primăvară și eram la cabană în Prahova...

Dimineața următoare, după vizită, când liniștea se așternu în salon, ziaristul îi aminti bătrânului de povestea începută în seara precedentă.

- Nu-i o poveste, deși uneori nici mie nu-mi vine să cred că mi s-a întâmplat, nu pentru că aș fi avut o viață liniștită, ci pentru că nici acum nu cred că meritam să mi se-ntâmples mie care - așa cum s-a dovedit mai târziu - n-am fost bine ales, n-am fost în stare de o asemenea misiune. Dacă aș fi încercat, poate era mai bine; poate găseam o cale între umilință și umilință de a face așa cum mi s-a cerut. Atunci însă nu mă gândeam că un astfel de lucru se poate face fără pericolul de-a fi acuzat de trufie. Domnul însă a ales ca prin suferință, printr-o îndelungată suferință, să fac ceea ce mi-a cerut. Cel puțin sufletul meu a fost astfel, curățat. Curățat de lacrimile trupului în care vremelnic, locuiește, și astfel greșeala Ta, Doamne (și se închină), este mai mică, dar bunăvoința Ta mă copleșește până la moarte!

Pe când lucram la cabană și era vremea prunilor înfloriți, bunul Dumnezeu se gândi că pentru bucuria mea, s-ar cădea să-l răsplătesc, adică să fac și eu pentru el măcar atât, cât face o albină din zecile de mii care sărutau cu smerenie și viclenie, florile! Da, și cu viclenie, pentru că fiecare sărut furat era un câștig pentru stupul care se puse în mișcare de îndată ce pomii se albiră și se făcură atât de curați, încât doar albinele îndrăzneau!

Capul alb al domnului Mihail se legăna a mirare, ca în fața unui prun înflorit. Apoi lacrimi izvorâră cuminiți din ochii lui albaștri. Un albastru șters parcă de ploile anilor și de nesecata curgere a izvorului:

- Nu era vreme de ploaie, nici eu nu eram atât de obosit încât să ațipesc pe la amiază! Chiar pe la amiază!..., mai ales că-n ziua aceea nu prea lucrasem; parcă lucrul nu se lega defel de mâna mea... M-am așezat aproape de stupină, pe o bancă, și de la un moment am simțit că trebuie să mă întind pe cerga care-o acoperea. Mi-am amintit atunci de băncile pe care dormeam după ce am ajuns în București, până am găsit o gazdă..., și după aceea, la terminarea lucrului, atunci când înainte de-a cumpăra ceva de mâncare, căutam o bancă mai retrasă pentru a mă odihni un ceas. Și acasă mă trezea tata devreme, dar nu eram niciodată așa de obosit ca după orele de lucru în atelier...

Mergeam spre pădure, că trebuia să caut coadă la o lopată pe care niște drumari căroră le-o împrumutasem, o rupseră. Meșterul se cunoaște după uneltele cu care lucrează; îl citești după asta... Mergeam încet și simțeam așa, ca un fel de moleșală în tot trupul, iar ochii mi se împăienjneau. Copaci așa de mari nu mai întâlnisem, îi vedeam crescând, oameni buni, și nu înțelegeam cum pot crește când aveau frunzele colorate ca toamna! Tălpile mele călcau pe un covor de iarbă și flori; n-am mai văzut flori în atâtea culori, toamna! Și erau atât de fragede, încât îmi era frică să nu le zdrobesc. Mă uitai în spate să văd, însă, spre uimirea mea, nu se zărea nicio urmă, parcă nici vântul n-ar fi trecut pe-acolo!...

Deodată mi s-a părut că soarele se coboară pe pământ, căci o lumină albă mă învăluia din spate. M-am întors înspăimântat și n-am fost în stare nici să închid ochii, nici să-i apăr cu mâinile care se opriră într-un gest ce mai degrabă cerea îndurare:

- Ascultă, omule, știi cine stă în fața ta?

- Doamne, Doamne!, am șoptit, că nu eram în stare să rostesc alt cuvânt.

- Ești un om bun, pentru că ai suferit și n-ai făcut rău și nu l-ai dorit celor răi cu tine. Iată, pentru ce te-am

Foto: Nagy Ödön, „Saman”

ales, crezându-te vrednic să mărturisești numele meu celor care-l uită și care-l suduie. Să-l amintești cât vei trăi, ca oamenii să știe că nu i-am părăsit!

Apoi lumina a dispărut, iar eu tremuram, ca și cum umbra nukului ar fi adunat crivățul din toate iernile Moldovei. M-am trezit speriat!

- Și chiar l-ați văzut? L-ați putut privi?

- M-a lăsat să-l văd. Era om și era lumină!

- Domnu' Miha, cum ți-a vorbit?

- Glasul lui era puternic, dar blând, ca al tatii atunci când mă dojenea. L-am auzit și l-am înțeles! Știți, numai după ce m-am dus printre străini am înțeles deosebirea dintre pedeapsa părintească și pedeapsa străinului. Glasul Domnului era al unui părinte.

În ziua aceea, nu știu ce-am făcut și ce n-am făcut, doar că s-a ales o întrebare: ce vroia Domnul de la mine, de ce aș fi fost eu cel vrednic?...

O asistentă care intră să controleze perfuzia la un pacient, se opri:

- Ce s-a-ntâmpat, bunicule, de ce plângi?

- Nu-i nimic, dragă, nu-i nimic...

Cei din salon n-avură timp să mai ceară lămuriri, că o dată asistenta plecată, Miha continuă:

- A trecut și noaptea, iar ziua următoare eram mai liniștit, așa visează oamenii, o să mă rog mai mult, altceva ce aș mai putea face? – Să-l mărturisești pe Dumnezeu!, ar spune popa. Și Domnul mi-a cerut-o! Dar cum să fac...

În noaptea următoare, în același loc, mi-a ieșit – îmbrăcat în haine roșii, un om înalt, cu o față din care izvoră lumină. M-a binecuvântat, și m-a întrebat dacă știu cine m-a oprit din drum.

- Oare sunt semnele cuielor, cele de pe mâinile tale, Isuse?, i-am zis.

- Acelea sunt, și mă bucur că le-ai recunoscut! O să-ți spun și eu că drumul tău este plăcut Domnului, numai că nu mergi prea sigur pe el... Spune oamenilor că ne-am întâlnit și că te-am așteptat și că-i aștept pe fiecare să se-ntoarcă la mine! Să spui

celor apropiați și celor pe care-i vei întâlni în drumul tău! Cu cuvintele acestea, imaginea lui Cristos s-a stins treptat. O cruce uriașă a luminat locul din cer pe unde s-a retras....

Eram singur la cabană, și mă întristam de absența soției. I-aș fi povestit, m-aș fi liniștit, poate... Cum să-i spun vecinului care venea aici doar la sfârșitul săptămânii? Ar fi crezut că mi s-a rătăcit mintea... Mi se părea că nici mult nu mai e, pentru că acest al doilea vis m-a cutremurat! Când m-am trezit, nu știam ce să fac. Am vrut să strig, să-i întreb pe cei care mi-au dat și mie o cruce s-o port, dacă într-adevăr sunt cei care au părut că sunt. Nici nu știam cu ce cuvinte să mă adresez lor, dar sufletul meu striga, implora, și cred că era mai mult decât ar fi putut spune gura mea!

Am primit răspunsul în noaptea următoare, când o femeie care părea a fi o stareță, mi s-a adresat:

- Stai și te frământă, omule, și e bine că te gândești atât de adânc la cele petrecute. Îmi pare însă că simt în gândurile tale, că zăresc pe fața ta, semnele îndoii, care s-ar putea să pună stăpânire pe sufletul și pe mintea ta.

Chipul ei trist – probabil din cauza nehotărârii mele – apărui și în noaptea care-a urmat, de parcă ar fi vrut să afle ce am hotărât.

Așa mi-am petrecut acești vreo treizeci de ani: între a tăcea și a spune. Acum cei care mă ascultă și mă cred, vor judeca.

N-am vrut să ies în față, pentru că nu mă credeam apostol. Mărturisesc însă. O vei face și dumneata, ziaristule?

(fragment din romanul OLA)

IULIAN DĂMĂCUȘ

Foto: Ercsei Ferenc, „Fata din vis”

Monologul căluțului de mare

La noapte va fi Lună plină.
Și firea ta zglobie și năucă
Va vrea în preajmă-i să se ducă.
În doi împărătești conduri.
De muselină.

Și-ajungi...Ce presimțire
Îți taie respirația?
E cu puțință chiar minunea-
aceea?
Ori poate, tocmai de aceea,
Fugi, pierzi condurul, însemnezi
cărarea...

Că ești sub semnul Lunii.
Tu și marea.
Și-n palma de ivoariu-n care pier,
Stelele mării, stelele pe cer,
Mă mai visează...Cu toată -
nsingurarea.

Țineam în pumni

Eu am venit la tine
așa – deodată:
un pui cu pene ude,
zgribulit.
Părea că-n palme ca-ntr-un cuib
m-ai încălzit
și îmi spuneai:
-Va fi și altădată...
și aerul din preajma ta,
străluminând ca în cleștar!
și nu ți-am dăruit ceva,
Întinsă mîna spre a ta...
Ci nu,
țineam în pumni,
ciorchine,
lacrimi doar.

MARIANA FLOREA

GRAMATOPOLIANA

Pe Mihai,

L-am cunoscut foarte târziu - la vârsta când nu-ți mai faci prieteni - dar încă mai ai destui în viață. Despre el auzisem numai lucruri rele, că ar fi infatuat, certăreț, nesociabil, și toate astea la un individ lipsit cu totul de merite profesionale, într-o lume dând pe dinafară de inteligențe. Ne-am împrietenit numaidecât, recunoscând în el pe grec, pe acel care stăpânește, luminos și echilibrat, proporțiile, bine dispus, pe cât de scurt și dur în refuzul compromisului.

Grec se numea pe sine G. Călinescu, Pascalopol a fost un personaj de roman în care pusesse mult din sine, mai mult încă în Ioanide - arhitectului. Și tot astfel, în una din cele mai izbutite poezii ale sale. Arhitectul lucra cu piatra, aceea care sfidează eternitatea. Cu pietrele lucra Mihai Gramatopol, cele purtând înscrisuri pentru milenii, cele fin lucrate pentru bucuria ochiului exersat întru gustarea frumosului. Și cu monede purtând pe o față chipul de împărat, iar pe cealaltă trupul fluid al Fortunei. A ținut în pumni geme de incalculabilă valoare, monede rarissime ale antichității, piese arheologice care au trecut apoi în muzee. Fără să oprească nici una pentru sine. Ci numai adunându-le în cărți.

Ca să vorbesc nițel și despre mine, fiu de colecționar la rându-mi, aș vrea să știu care muză, - spre a-i mulțumi - m-a înzestrat cu un dar special întru spontana fotografiere a omului din fața-mi, înainte ca acesta să scoată primul cuvânt. În Mihai Gramatopol am văzut din prima clipă pe prietenul dintotdeauna, pe care destinul mi l-a adus înainte. Un Om, cum spunea nu mai știu ce geniu. Clasicist, doctor în cultura elină, arheolog, specializat în gliptică și numismatică, jurnalist - asupra acestui capitol voi reveni. Era mai cu seamă un înnăscut povestitor, mânuitor al umorului - încă numai această înzestrare te umple de vrăjmași.

Dar cât umor îți trebuie ca să povestești, ca pe o glumă, epopeea trecerii în registre a tezaurului lăsat Bibliotecii Academiei Române de către colecționarul Orghidan și zăcând claie peste grămadă în dulapuri uitate de Dumnezeu - iar astfel, la îndemâna oricui. Când directorul Bibliotecii Academiei, Tudor Vianu, deschisese dulapul, fișicuri, cutioare, plicuri, obiecte învelite în ziare au stârnit un colb venerabil. Identificarea fiecărei piese, trecerea în evidențe, catalogarea, sortarea au revenit lui Mi-hai. Cu glorioasă încheiere, căci există glorie și în ale culturii.

Arheologul mai nara și câte o șotie. Cum, bunăoară, profesorul Pippidi, nepotul lui Nicolae Iorga, aflat într-o vizită la Muzeul din Mangalia ceruse să vadă o anumită piesă, iar aceasta nu putea fi găsită. Fusesse aplicată, ca suport, deasupra unei oale cu supă care fierbea - și căzuse înăuntru, Repede scoasă și bine ștearsă, fusesse adusă profesorului. „Dar aceasta miroase a supă!” obser-vase

distinsul oas-pete. I se explică din care precis motiv - și se pare că nu gustă deloc întâmplarea.

În fierbinta perioadă succedând revoluției, l-am întâlnit odată pe Mi-hai, pe când, împreună cu soția mea grăbeam către un amfiteatru unde urma să se înființeze o asociație de luptă pentru monarhism. Mihai a dorit să ne însoțească, spre a

participa și dânsul la ceea ce putea să însemne ceva - atunci sau mai târziu. N-am intrat bine în sală, când profesorul Pippidi junior se ridică în picioare și declară lucrările adunării suspendate, până când Mihai Gramatopol nu va părăsi sala. „Dar din care motiv?”, întrebese Mihai. „Să iasă, să iasă”, striga retorul, refuzând orice explicație. Drept care am părăsit Mihai, Simona și cu mine incinta. La o bere, ne-am amuzat.

Cunoșteam sălbaticile inimiciții dintre literați, aveam acum ocazia să le degust, pe-ndelete, pe cele dintre oamenii de știință, domeniu în care Mihai avea cunoștințe enciclopedice. Pe cât de amară era viața în lunile de după revoluție, pe atât de îmbunătățită calitatea berii, Mihai venea cu un carton de săratele încă fierbinți, hangarul restaurant al Muzeului literaturii ne aștepta, acolo unde, la fiecare masă, ciocneau halbe conspiratori ai muzelor. Dar câți dintre ei le cunoșteau numele? Prietenia dintre Mihai și mine o urma pe aceea dintre tata și profesorul C. Moisil, marele numismat, care reprodușese pe o întreagă pagină din revista pe care o conducea imaginea celei mai frumoase monede dacice până atunci aflate, un Ianus bifrons, din inelul părintelui meu. Moneda era de argint, tata și-ar fi dorit cvadruga siracuzană*. Deținea vreo două-trei monede de aramă cu Traian și firfiricile cu vulturul ținând în ghiare peștele - dela Histria sau dacă nu mă înșel cu doi pești în direcții opuse - iată cum se pierde torța generațiilor! Totuși, parcă îmi răsună în urechi clinchetul - marilor taleri terezieni - și, la urma urmei, splendidele monede de argint cu regele Mihai.

Despre unele ca acestea vorbeam, însă mai cu seamă despre jalnicele momente politice prin care treceam, după revoluția prădată. Eram prezent, zilnic, cu editorialul ziarului țărănist „Dreptatea”, unde, împreună cu Petre Stoica și Gheorghe Grigurcu alcătuiaam și pagina literară. Mihai colabora la „Viața Românească”, semnalele sale, cronicile, publicate în volumul post-mortem de către soția lui, Viorica, reprezentau cea mai lucidă și necruțătoare analiză a istoriei momentului - și totodată, un strigăt deznădăjduit (*vol. Morfologia dezastrului*). Păstrez de la el, și port la haină, o insignă înfățișându-l pe William Shakespeare, dăruită de el, care-o achiziționase în orașul nașterii marelui Brit. Este modul meu de fi mai departe în corespondență cu el. Nu voi fi atât de stupid să spun că dacă ar mai fi trăit, ar fi avut numai amărăciuni - fiindcă Mihai era Viață. *Metavoli!*

Barbu Lioulescu

rigoare la p. 256.

N. red. * Moneda, cu cvadriga siracuzană, se află reprodusă în vol. Mihai Gramatopol, *STUDIA II*, 2008, la p. 258 în studiul *QUELQUES CONSIDERATIONS SUR L'ART MONETAIRE DE LA GRAND - GRECE ET DE LA SICILE*, cu comentariile de

DE AUCTORE

Mihai Gramatopol s-a născut la Sibiu, în ziua de 14 februarie 1937, și a plecat, dintre noi, pe 31 martie 1998. A fost înmormântat la „Sfânta Treime”, în Șcheii Brașovului. Fiul lui Panait Gramatopol și al Ioanei (n. Maican), își face studiile liceale la „Gheorghe Lazăr” și „Mihai Viteazul” în București (bacalaureat în 1954). Este licențiat al Facultății de Filologie, secția Limbi clasice a Universității din București (1959) și doctor în științe istorice cu teza *Geme și camee din colecția Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei Române* (1977). Șef de secție la Muzeul de Arheologie din Constanța (1961-1962); numismat și apoi cercetător științific la Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române (1963-1968); cercetător științific la Institutul de Istoria Artei „George Oprescu” al Academiei Române (1968-1975). Ca urmare a aplicării Decretului 36/1975, privind epurarea corpului de cercetare, a fost transferat la Direcția Patrimoniului Cultural Național, în 1977 desființată. Lăsat fără nicio încadrare, vreme de 13 ani, a continuat pe cont propriu munca de cercetare, trăind din drepturile de autor ale lucrărilor publicate. Prin hotărârea Academiei Române, bazată pe Decretul-Lege nr. 35/1990, a fost repus în drepturi, cu începere de la 1 august 1990 și reintegrat la Institutul de Istoria Artei. Umanist, istoriograf, eseist, istoric de artă, estetician, traducător. Profesor doctor docent. Din 1980, membru al Uniunii Scriitorilor. S-a ocupat de aproape toate aspectele culturii și istoriei lumii greco-romane: numismatică, epigrafie, glicptică, sticlărie, podoabe, monede, toreutică, statuete de bronz și de teracotă, fildeșuri (arte miniaturale), istoria artei antice, filosofie. În mai 1976, s-a căsătorit cu Viorica (n. Nedelcovici) n. pe 16 aprilie 1938, la Brașov. Licențiată a Facultății de Filologie a Universității din București (1961). Profesoară, documentarist la Centrala Editurilor (1964), din 1969 redactor la Editura enciclopedică română. Fiica lui Dragomir Nedelcovici, directorul librăriei „Cartea Românească” din Brașov (1931-1952) și a Elenei (n. Lupan), învățătoare la Grădinița Bisericii „Sfânta Treime” din Șcheii Brașovului.

DE ACELAȘI AUTOR :

Moiră, mythos, drama, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969, 256 p.; ediția a II-a*, Editura Univers, București, 2000, 256 p.
Mihai Gramatopol, Gh. Poenaru Bordea, *Amphora Stamps from Callatis and South Dobruđa*, Publishing House of the Academy of the Socialist Republic of Romania, Bucharest, 1970, 282 p.; 203 fig.
Civilizația elenistică, Editura enciclopedică română, București, 1974, 364 p., 16 f. pl. [59 il.] ; ediția a II-a, redactată de Viorica GRAMATOPOL, Editura Orientul Latin, Brașov, 2000, 382 p., 28 f. pl. [61 il.]
Les pierres gravees du Cabinet numismatique de l'Academie Roumaine, Collection Latomus, vol. 138, Bruxelles, 1974, 130 p., 47 f. pl., 965 il. + 16 il.; ediția a II-a, redactată de Viorica GRAMATOPOL, Editura Transilvania Expres, 2009, 198 p., 47 f. pl., 965 + 16 il.
Dacia antiqua. Perspective de istoria artei și teoria culturii, Editura Albatros, București, 1982, 312 p., 32 pl.

Surâsul ironic, atotștiutor, al lui Mihai Gramatopol, rămas pentru posteritate „Evasi, effugi. Spes et Fortuna valet. Nihil mihi vobiscum est: ludificate alios!” (Am dispărut, am plecat. Speranță și Soartă adio. N-am ce mai face cu voi, cu alții jucați-vă acum !)
Antologia Palatina (IX, 49)

Artă și arheologie dacică și romană, Editura Sport-Turism, București, 1982, 240 p., 56 pl. în parte color.

Enciclopedia civilizației romane (coautor, autor al ilustrației și alcătuirii hărților), Editura științifică și enciclopedică, București, 1982, 828 p., 32 pl. [572 fig. il.]

Arta imperială a epocii lui Traian, Editura Meridiane, Curențe și sinteze, 39, București, 1984, 266 p., 16 f. pl. [216 il.]

Portretul roman în România, Editura Meridiane, Curențe și sinteze, 45, București, 1985, 296 p., 40 f. pl. [102 il.]

Artele miniaturale în antichitate, Editura Meridiane, Curențe și sinteze, 55, București, 1991.

Premiul „George Oprescu”

al Academiei Române, 1993, 464 p., 48 f. pl. [460 il.]

Arta monedelor geto-dacice. Eseu numismatic, Editura Meridiane, Curențe și sinteze, 61, București, 1997, 176 p., 4 hărți, 83 il.

*Arta romană în România**, Editura Meridiane, Curențe și sinteze, 62, București, 2000, 352 p., 44 f. pl. [215 il.]

*Antichitate și modernitate. Eseuri pragmatice**, Editura Orientul Latin, Brașov, 2000, 320 p. [4 f. pl., 16 il.]

*Morfologia dezastrului**, Editura Orientul Latin, Brașov, 2005, 136 p.

Gustul eternității, 2 vol., Memorii*, Editura Transilvania Expres, Brașov, 2006. Editura Meridiane, București, 2006, vol. I (1940-1962), 240 p., portrete ; vol. II (1962-1975), 254 p., portrete în parte color.

*Studia I-IV **, Editura Transilvania Expres, Brașov, 2008.

Studia I (1964-1969), 306 p. cu il. în parte color;

Studia II (1969-1978), 342 p. cu il.;

Studia III (1979-1987), 282 p. cu il. în parte color; *Studia IV* (1992-1996), 466 p. cu il. în parte color.

Geme și camee din colecția Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române. Teză de doctorat, susținută la Institutul de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca *, 1977, Editura Transilvania Expres, Brașov, 2009, 250 p., 48 f. pl., 965 + 16 il.

Miscelanea, 2 vol., Editura Transilvania Expres, Brașov, 2009.

Mapamond

Un român în India

file de jurnal

(VI)

aprilie – mai 2010

Se apropie sfârșitul anului universitar. Pregătesc subiectele pentru examene, supraveghez, corectez... Și în tot acest timp, nu scap de vaga senzație că uneori totul e o farsă. Mulți dintre studenții mei aleg să studieze limba română imaginându-și că vor promova mai ușor și vor avea note mai mari la examene; eu, la rândul meu, nu-mi pot permite să fiu atât de exigent pe cât aș dori, conștient fiind că e în totală defavoare a promovării limbii și culturii române. Cumva, e un cerc vicios. Nu am confortul colegilor care predau franceză, spre exemplu. Ei își permit să-și selecteze riguros candidații. Nu trăiesc nicidecum complexul culturii minore, ci doar această amărăciune concretă, repetabilă în fiecare săptămână, la fiecare oră de curs. De trei dintre studenții mei sunt mulțumit. Chiar foarte mulțumit. Cu toate astea, ca și în România, examenele astea mi se par formalități, rutină depozată de încărcătura pe care ar trebui în mod normal s-o poarte cu sine. Studenții mă întreabă din când în când ce oportunități le oferă învățarea limbii române. Încerc să le spun ca învățarea niciunei limbi nu e garanție în sine pentru găsirea unei slujbe. În sinea mea, înțeleg că întrebarea aceasta are bătaie mai lungă. E vorba mai ales de cât interes arată statul român schimbărilor comerciale, economice, culturale sau de orice altă natură în relația cu India. Din păcate, momentan ne concentrăm asupra Europei. Cred că e o enormă eroare, dar, în definitiv, eu nu pot judeca lucruri de o asemenea magnitudine pentru că nu am acces la toate datele. Sper să fie eroarea mea de judecată. Oricum, în mod evident, toate aceste gânduri nu trebuie și nu pot fi verbalizate în fața studenților.

Vine și vara... Prima mea vară indiană. Temperaturile încep să crească (e nimic în comparație cu ce va fi prin iulie-august!). M-am hotărât să rămân chiar și pe perioada vacanței (până în august, deci) în India. Sunt o mulțime de probleme birocratice de rezolvat și, în plus, mai am un motiv cel puțin la fel de puternic ca acesta: de ce m-aș întoarce în țară?! Aș schimba o lume fără busolă cu o altă lume fără busolă. Cu diferența că cea de-a doua îmi e mai familiară, deci și mai greu de suportat! Aici lucrurile sunt mai ușor acceptabile. Sunt într-o țară a lumii a treia, din care mă pot extrage oricând fără prea mari traume interioare pentru simplul motiv că India nu îmi aparține în niciun fel, e o simplă destinație la care mă raportează cu răceală. Opresc telefonul, închid ușa

și îmi creez propria mea normalitate. În România nu aș putea-o face. România de care aud zilnic vorbindu-se la radio trăiește convulsiv, într-o exasperantă abandonare a oricărei speranțe. Măcar aici îmi pot citi cărțile sau pot scrie fără să am sentimentul revoltei. Fără să ascult manele în propria-mi limbă, fără să ascult declarații politice într-o română de școală profesională, fără să-mi aud prietenii plângându-se (pe bună dreptate!) că nu se mai pot descurca, că banii sunt puțini și perspective nu există. Prefer momentan nostalgia față de o lume

îndepărtată de gustului pe care mi l-ar putea provoca viețuirea în mijlocul ei!

Căminul începe să se golească pe zi ce trece. Ceilalți lectori străini pleacă spre țările lor. Petreceri de rămas bun, discuții consistente, conștientizarea unei omogenități de grup la care niciunul dintre noi n-a avut timp să se gândească până acum. Îmi place atmosfera! Un sigur lucru umbrește puțin decorul:

apropierea Paștelui! Sunt singurul ortodox pe aici, dar asta nu ar fi cea mai mare dintre probleme. Nimeni nu pare a acorda o mare semnificație sărbătorii! Finalmente, mergem cu toții la cină, într-un local deja obișnuit cu prezența noastră („Pyramid’s”). Așadar, o cină ca oricare altă cină, într-un spațiu ca oricare alt spațiu. Când, însă, vorbesc cu cei rămași în țară acest disconfort de a nu celebra Paștele așa cum se obișnuiește în România pare un preț atât de mic!

India e din ce în ce mai verde și, în același timp, din ce în ce mai murdară (sună paradoxal, dar vorbesc despre o țară în care paradoxul e ridicat la rang de regulă). Băncile, instituțiile publice, micile magazine, toate sunt pline de praf și emană mirosuri cu care deja m-am obișnuit. Călătoresc spre Agra: văd Taj Mahal-ul pentru a doua oară. Mă impresionează din ce în ce mai puțin. Povestea din spatele monumentalei construcții e spectaculoasă, fără însă a depăși încărcătura dramatică a unei bune piese de Shakespeare, iar templul în sine, deși are doza lui de măreție, e departe de ceea ce mi-aș fi imaginat. Oricum, vorbind despre Taj Mahal suntem în plin subiectivism. Dacă aș fi plătit din Europa un pachet turistic pentru India, m-aș fi simțit ușor înșelat la vederea Taj Mahal-ului. Sau poate, dimpotrivă, mi-ar fi fost atât de greu să admit că am plătit o importantă sumă pentru așa ceva încât m-aș fi străduit să-mi placă. Taj Mahal-ul se află în Agra. De cum ajungi acolo (eu am călătorit cu trenul dinspre Delhi) ești asaltat, ca de atâtea ori în India, de cerșetori și oameni care au ceva de oferit, ești înconjurat de muște, iar atmosfera din jurul gării e aceea pe care o pot imagina în jurul unei gropi de gunoi. Când ajungi la Taj Mahal, deja starea ta de spirit e puternic influențată de babilonia dimprejur. Trebuie să spun, însă, că am întâlnit în Agra și turiști în extaz. Pentru ei, lipsa de reguli din societatea indiană înseamnă libertate, mizeria, scuipatul, urinatul în plină stradă sunt semne ale unei culturi specifice, iar incredibila lentoare în gândire și gest sunt echivalentele

unui soi de tradiție indiană de a desconsidera trecerea timpului etc. Pentru ei, tot ce se întâmplă în India are o interpretare mistică. Inutil să vă mai spun că nu fac parte dintre aceștia. Nu pot vedea poezie acolo unde, în realitate, nu găsesc decât mormane de fecale (umane sau animale). Poate acesta e vreun deficit de imaginație, nu știu! Ceea ce știu, însă, e că aici în India, ceea ce mă ajută este tocmai faptul că nu idealizez această țară. Câteodată, nici măcar nu mai fac efortul de a înțelege. Sunt asemenea lui Josef K, personaj din „Procesul” lui Kafka. Ce poți face odată ce te vezi confruntat cu absurdul în forma lui pură? În niciun caz nu are sens să îți irosești energiile încercând să înțelegi. Asimilezi și rezisti. Atâta tot.

Merg apoi la Varanasi, unul dintre locurile sacre ale Indiei. Văd răsăritul pe Gange dint-o barcă ce mă poartă în jur de două ore pe luciul acestui fluviu infect, pe care adesea poți vedea plutind cadavre umane. Pe mal se află un crematoriu. Imaginea e destul de sinistă. Sinistă pentru mine, altfel nimeni nu pare a fi deranjat. Indieni cu infirmități pe care prefer să nu le descriu aici, alături de oameni veniți din toate colțurile lumii fac baie în Gange, convingși fiind că e cel mai sănătos lucru pe care l-ar putea face într-un loc atât de lovit de sfințenie precum Varanasi. Stau într-un hotel în care electricitatea se întrerupe de câteva ori pe zi. Receptionerul nu știe în engleză decât două cuvinte: „yes, sir!”. Orice l-ai întreba, își construiește un zâmbet de ființă umană lobotomizată și rostește într-o engleză care se vrea perfectă, cu un mimat accent de Oxford: „yes, sir!”. După un timp, renunț la orice tentativă de conversație. La întoarcerea spre Delhi, stau câteva ore pe aeroportul din Varanasi în așteptarea avionului. Aeroportul are aerul unei autogări românești. Cumpăr o Cola. Prețul e de cinci ori mai mare ca de obicei, iar de primirea unui bon fiscal nu mai poate fi vorba. Un vânzător ambulant se plimbă prin aeroport cu o plasă murdară din care scoate periodic, la solicitarea expresă a turiștilor, băuturi răcoritoare.

Delhi este orașul în care în fiecare zi se întâmplă câte ceva. Și nu mă refer la atentate, care și ele au o ritmicitate alarmantă în India. Mi-am făcut abonament la „Hindustan Times” și mai mereu pe prima pagină găsesc știri despre victimele diferitelor grupări teroriste. Câteodată, prietenii din România mă pun la curent cu un nou atac terorist în Delhi. Unii dintre ei par foarte surprinși că nu am auzit nimic. Am încercat să le redau pe cât posibil dimensiunea acestui oraș cu toți atâția locuitori cât întreaga România. Se pare că n-am prea reușit. Oricum, ideea e că după o vreme dobândești un necesar soi de imunitate față de toate aceste realități. E, într-un fel, un mecanism de apărare: nu poți supraviețui conștientizând în fiecare secundă riscurile la care te supui! Închid această paranteză. Voiam să vorbesc, de fapt, despre cea de-a doua față a acestui oraș; una spectaculoasă, cu malluri și supermarketuri, cu branduri internaționale și restaurante luxoase. Eu locuiesc în nord, o parte mai săracă a orașului. De fiecare dată când vreau să merg la un concert sau cine știe ce altă

manifestare culturală am nevoie de o oră și jumătate – două pentru a ajunge în sud. Acolo, peisajul se schimbă brusc. Străzile sunt mai largi și mai bine iluminate, peste tot e ceva mai multă curățenie. În Soket Mall mă găsesc înconjurat de figuri indiene ce poartă vestimentație europeană la modă. Evident, prefer asemenea locuri, dar nu pentru calitatea umană a celor care mă înconjoară, ci pentru că pur și simplu întreaga atmosferă e mai... septică! Cât despre oameni, paradoxal, îi prefer pe cei din nord. În ciuda hainelor murdare și a mirosului câteodată insuportabil, ei măcar sunt... reali. Nu sunt preocupați, ca ceilalți, de lupta împotriva încălzirii globale și nici nu discută prea mult despre poluarea planetei. Într-unul dintre localurile luxoase din sud, acolo unde o bere costă 5 euro (300 ml) iar un gin tonic 30, am asistat adesea la discuții de o extremă superficialitate. Participanții erau tineri indieni, protipendada Capitalei, oameni fără substanță, captivi ai unei lumi care le oferă bani, dar nu și identitate. Trebuie să mărturisesc că, de fiecare dată când merg în asemenea locuri, o fac și pentru a asista la aceste conversații uluitoare. Cei mai mulți dintre tinerii de bani gata vorbesc în engleză, spre deosebire de conaționalii lor din nord, despre mașini, parfumuri, dar în cele mai multe dintre cazuri despre ei înșiși. Un veritabil dialog al surzilor: Băiatul ce poartă o cămașă care costă cam cât jumătate din salariul meu îi spune tinerei de lângă el câte ceva despre „principiile” lui, despre „filosofia” lui de viață. Fata își aprinde o țigară, își aranjează fusta scurtă cu gesturi deloc discrete după care începe să vorbească ea însăși. Fără nicio legătură cu tot ceea ce tocmai ascultase. Uneori ideile se repetă, altele devin ridicole, însă cei doi dau din cap cu

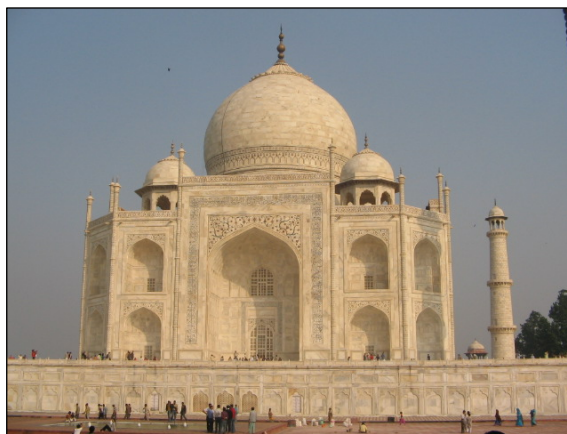
seriozitate, de parcă ar pune în discuție vreo carte de Steiner sau ceva de genul acesta.

E uneori amuzant să te trezești dimineața în nordul orașului, înconjurat de străzi inundate, oameni care dorm în mijlocul drumului și copii care se joacă goi prin gunoaie, iar mai apoi să mergi spre seară în sud, unde vei fi înconjurat de tineri strălucitori, cu IQ de Miss

sau Mister Universe. De câteva ori, în traficul infernal din Delhi, cu vaci, cai, elefanți, ricșe, motociclete, autobuze și mașini împărțind aceeași șosea plină de gropi, am văzut câteva Ferrari. Șoferii, mai de fiecare dată tineri cu imenși ochelari de soare, își conduceau bolizii cu o viteză medie de 25-30 de km pe oră. Și asta e o parte a Indiei. Statistic vorbind, e o Indie marginală. Alte lucruri sunt cu mult mai vizibile aici.

OVIDIU IVANCU

**Foto 1.Cu barca pe Gange,
2.Taj Mahal**

Încercări de străpungere a tăcerii gândului

III

Cum e să fii martor al evoluției unui proces și obiect neputincios al lui?! Al unui proces ce se petrece înăuntrul tău și care nici măcar nu e determinat de vreo invazie străină?! Ioana a fost un astfel de martor și nu din morbid interes pentru viața secretă a măruntaielor, ci fiindcă procesul atinge viața vieții, ritmul discret dar palpabil al sângelui. Obturările vaselor, obstacolele în calea circulației lui pulsatile erau perceptibile și urcau insidios; în ultimii ani, au fost ocazii – pasagere, ce-i drept – când asemenea obstacole s-au ivit pe vasele ce hrănesc creierul, provocându-i o stare de amețeală difuză. Ce poți spune despre o asemenea încercare?! Poți doar să-i bănuiești efectul. Însă în niște luni atât de agitate, zidul izolant pe care oricum boala îl înalță devine mai impenetrabil, nu există timp pentru încercările de străpungere a lui. Ioana a refuzat o viață să se constituie prizonieră a bolii și cu atât mai mult să-i facă pe cei dragi captivi. Liviu era partener de viață și bătaia cu boala purtată împreună era doar o parte a acestei vieți. Fisurile lui „noi” – apărute în timp, și pe care, ca într-un puzzle, încerc acum să le asamblez, să le caut, dacă nu sursa surselor, măcar o posibilă istorie, o istorie de substrat, umbră a celei vizibile - s-au manifestat fără doar și poate pe parcursul lui 90, care, privit în perspectivă, are unele analogii cu perioada americană, însă cu rolurile inversate, fiindcă Liviu era cel care era angrenat într-o activitate oficială (decanatul) și Ioanei îi era rezervat rolul de sprijin din off, ca să spun așa. Mi-a venit acest gând amintindu-mi de relatarea pregătirii diverselor acțiuni de la UCLA, de la înregistrarea unor dialoguri, material didactic pentru orele cu studenții începători, la panotarea expoziției din cadrul unei ample manifestări culturale româno-bulgare, de a cărei reușită de înaltă ținută Ioana era atât de mândră. În toate scrisorile ce cuprind relatări ale unor astfel de preparative, angajarea totală și foarte eficientă a lui Liviu este generos prezentată în rânduri din care străbate fără putință de tăgadă gratitudinea și

mai ales admirația pentru pricepera lui în astfel de activități cu totul inedite. Nu am la dispoziție nicio relatare a lui Liviu despre sprijinul din off al Ioanei în bucătăria decanatului și nu mă pot întemeia decât pe două mărturii. Spun două din scrupul memorialistic, pentru că una dintre ele, referitoare la delicata problemă a stabilirii normelor, e nu atât târzie, cât oarecum speculativă și venită din partea unei absolut remarcabile colege de catedră, însă foarte suspicioasă și categoric mai mult decât reticentă față de Liviu. Ar și lua prea mult timp și loc explicitarea ei. Rezulta din comentariul respectiv că Ioana ar fi intervenit cu soluții corectoare în deciziile lui Liviu, atinse de subiectivism. Personal înclin să cred că e doar o interpretare și că Ioana, ținând cont tocmai de firea suspicioasă a colegei, a dorit să o asigure de sprijinul ei total și, de altfel, perfect îndreptățit. Nu cred însă că era necesar. Ar rămâne doar concluzia că acasă se discutau asemenea probleme. Cealaltă mărturie, plină de amărăciune, e a Ioanei. Am mai amintit despre ponderea hârțogăriei în activitatea decanului. Situația existentă ca și proiectele trebuiau reflectate în materiale ce aveau forma unor tabele cu mare număr de rubrici: un volum impresionant de muncă migăloasă. Poate și fiindcă era nou în funcție și nefamiliarizat cu acest aspect al ei, poate și fiindcă dorea să aibă o imagine precisă, riguroasă asupra facultății, Liviu consacra

acestui gen de lucrări destul de mult timp, mai ales după încheierea programului. Uneori, mai aducea și acasă. Într-o asemenea ocazie, Ioana a luat inițiativa de a-l ajuta completând – se pare greșit – un astfel de cearceaf. O făcuse cu cele mai bune intenții, fiindcă avea în fiecare seară imaginea oboseli până la extenuare a lui Liviu. Numai că buna ei intenție n-a fost luată în considerare în izbucnirea aspră a lui Liviu, din care a rezultat - sau asta a distins Ioana – enervarea pentru intervenția ei de încurcă-lume.

Pentru o privire din afară, un asemenea incident poate părea fără nicio relevanță; Ioanei nu i s-a părut deloc așa, de vreme ce, încălcând o lungă obișnuință, mi l-a relatat cu aproape înlăcrimată amărăciune. Semăna întrucâtva cu cel din noiembrie 89 – despre care există o consemnare și în Jurnal – și venea doar la câteva luni după el. Și face parte, ca și acela, din istoria de umbră a cuplului.

Departe de mine gândul să spun că aceasta ar fi „cea adevărată”, iar cea vizibilă, devenită oarecum legendară, ar fi doar o mască disimulantă. Ar fi mai rău decât un neadevăr, ar fi o schimonosire, o schilodire și o slujire. Și mă gândesc cu o groază paralizantă, după experiența jalnică a publicării Jurnalului, că rândurile mele ar putea fi citite în acest fel.

Revin deci, cuplul perfect, admirat și invidiat, n-a fost o fațadă. El a existat aievea și anume întemeiat pe un sentiment profund și, așa spune, serios, oricât de banal și nepotrivit ar suna acest cuvânt, fiindcă a fost un proiect de viață, un proiect de o viață, ce includea în temelia lui împlinirea vocației, o vocație, care prin natura ei, presupunea o împlinire individuală. Impresia de cuplu armonios și trainic, indestructibil, pe care o făceau Ioana și Liviu nu se întemeia pe expunere, pe afișarea explicită a unor semne descifrabile, a căror modificare să poată da naștere, eventual, unei istorii „în șoapte”. Era un semper idem, așa spune, princiar. Nu vreau să fac aici speculații asupra nevoii de celălalt - cu mari și multe complicații - și întotdeauna intersectându-se – variabil și problematic – cu nevoia de ceilalți.

Trebuie să ies din această fundătură cu prea puține fapte și prea multe comentarii: Și nu-mi va fi prea ușor, fiindcă de câte ori mă așez în fața tastaturii – de fapt pe ea o privesc cu stăruință, până devine un vag obiect așezat pe o suprafață provizorie, și rar de tot monitorul pe care pulsează liniuța ce îndeamnă la continuare – mă năpădesc halouri confuze, o adevărată încălceală de clipe ce refuză să se așeze cuminiți într-un fir pe care să-l deapăn. Și nu o dată părăsesc locul faptei după ce am adăugat silnic două-trei cuvinte. Și încă o dată, îmi vine greu să aproximez un personaj – ce demodat sună! – întemeiată pe date relativ puține și, majoritatea, din off. Ce divorț la nivelul așteptărilor cel puțin între realitate și romanesc! În privința realității, suntem sclavii – conștient sau nu – ai coerenței și stabilității, ne populăm lumea cu statui sau basoreliefuri însuflețite. Cât despre romanesc – în măsura în care mai putem vorbi despre el – îți dai seama ce naivă era încrederea lui M. Preda în calitatea de oglindă a omului pe care ar avea-o literatura, care, în opinia lui, nu-l va părăsi niciodată pe om și va continua să-i arate chipul, chiar și când, cu totul îngrețșat de propria sa imagine, acesta își va întoarce silnic capul, refuzând să se mai privească. Cred că nu omul, ci oamenii sunt stăsiți.

Așadar, în ce moment al dialogului cu sine și cu lumea se afla Liviu la sfârșitul anilor 80 și începutul anilor 90? Vorbesc despre un dialog cu sine, fiindcă, am convingerea, acesta n-a încetat nicio clipă, deși foarte rar și extrem de zgârcit a străbătut la suprafață. Și, cel puțin în percepția mea, niciodată în scrisul lui. Mă gândesc, spre pildă, cine ar fi putut bănuir religiozitatea lui? Și ceea ce mi s-a părut – și îmi pare acum mai apăsător – surprinzător a fost atașamentul său pentru o formă arhaică, așa spune, de practică religioasă: postul. Am remarcat acest lucru după ce s-au mutat în Mănăstur, fiindcă în Săptămâna Patimilor obișnuiam să vopsesc ouăle împreună cu Ioana. Era o ocupație deosebit de plăcută. Nici nu știu de la cine, învățasem să le vopsim cu acuarele folosind degetele pe post de pensulă.

Diluam cu apă la foc mic clei de oase (facea un miros neplăcut operația) cu care apoi ungeam oul și imediat începea partea cea mai interesantă: combinația coloristică. Foloseam de regulă acuarele chinezești în tuburi care, pe lângă numărul mare de culori disponibile – toate foarte frumoase – aveau marele avantaj de a rămâne mereu proaspete în vreme ce pastilele trebuiau spălate destul de des, fiindcă se amestecau culorile. Ioana vopsea un număr impresionant de ouă, căci pregătea câte un vas (fructieră sau salatiară) și pentru cele două mame. Așa le și gândea, ca efect de ansamblu, cu o „bază” cu dominanta roșu și apoi celelalte. Descopeream mereu cu încântare efectele combinațiilor coloristice și fiecare ou era diferit și în funcție de felul în care se mișcau degetele pe suprafața lui. Erau după-amieze pline de farmec, însă mai mult ludice decât pioase. Liviu, ca de obicei, lucra în birou și venea când și când, doar ca spectator al scenei nu al produselor. Cu un

astfel de prilej mi-a spus Ioana că Liviu ținea un post aspru toată săptămâna, iar în Vinerea Mare un post negru. Îl văd și acum pe Liviu în dreptul ferestrei zâmbind ușor în fața mărturisirilor păcătoșeniei noastre care însoțeam vopsitul ouălor cu pauze de cafea și chiar de sandwich-uri. L-am admirat atunci pentru puterea de înfrânare, fără să mă gândesc prea mult la semnificația religioasă a deciziei. Mi s-a părut un exercițiu de voință, o afirmare a puterii de control asupra lui însuși. Și cred că într-un fel așa și era: făcea parte din „calea cea dreaptă”, menținută printr-un permanent efort de reprimare a zgurei umorale a clipei, de înălțare – deși nu-mi place cuvântul, nu e tocmai cel adecvat – la

nivelul unui eu proiectat fără fisuri și scăderi. O coardă prea îndelung și excesiv întinsă, care a cedat undeva pe parcurs.

Dincolo însă de exercițiul de autocontrol, postul trebuie să fi avut pentru el și înțelesul religios tradițional de purificare – și spun asta fiindcă expresia pe care am întâlnit-o în lumea satelor bunicilor mei (pe ambele versante ale Carpaților) referitoare la încălcarea restricțiilor postului era „a se spurca”. În timp, această din urmă componentă s-a accentuat îngrijorător aproape, după cum am constatat din unele din rarele discuții pe care le-am purtat după moartea Ioanei. Respecta, așa zice, călugărește toate posturile, inclusiv pe cele săptămânale de miercuri și vineri, și s-a arătat surd la orice îndemn de adecvare a regimului alimentar la solicitările vieții lui active. Avea pe atunci un duhovnic personal, cel care și oficia în fiecare an slujba de parastas pentru Ioana și George la început, mai apoi și pentru Maria, cei trei cărora le dedicase primul său volum publicat și cred că acesta era călăuza întru respectarea tuturor îndatoririlor celor vii față de cei care s-au săvârșit și bănuiesc că și în regulile vieții creștinești tradiționale. Deși n-am purtat niciodată vreo discuție cu Liviu privitoare la acest aspect al viețuirii lui – mult mai intim decât ar părea la prima vedere și din acest motiv nu cred că l-a discutat cu nimeni – sunt absolut convinsă că

ideea urmării tiparului tradițional (și deci creștin ortodox) ca modalitate de împăcare cu sine și cu lumea (celor morți mai cu seamă) a fost cea care a primit. Că s-a împăcat cu sine mai ales, am oarecare dubii. La al șaptelea parastas, urmat de astădată de o masă ritualică la Casa Universitarilor, s-a oprit câteva momente în fața mea și mi-a spus că „de-acum suntem dezlegați” de cei morți, că „ne-am împlinit toate datoriile față de ei”. Nu mi-am putut explica mie însămi reacția instantanee de disperare, așa spune, manifestată printr-un plâns amar, aproape în hohote.

ELENA NEAGOE

Foto: Ferenc Apor, „Desen din adâncuri”

Dumitru Crudu

Diegeza unei realități fracturate

Dumitru Crudu aș vrea să stăm de vorbă despre "lumea ca teatru" din romanul tău, Măcel în Georgia ...

- Mai întâi vorbește-ne despre condiția tânărului intelectual în RSS Moldovenească. Te regăsești în personajul Angelo, există vreo similitudine între tine și erou? În ce fel lumea studențească de la Chișinău și cea de la Tbilisi erau similare? Mai sunt și astăzi?

-Aș putea spune și eu, parafrazându-l pe Flaubert Angelo sunt eu, și nu aș pune bărbi nimănui, chiar și dacă acesta nu e neapărat alter ego-ul meu, dar, în același timp, aș denatura un pic lucrurile, pentru că eu nu sunt numai Angelo, ci și Enrico sau, bunăoară, Georgiana, dar și toate celelalte personaje din roman. Pe de altă parte, totuși, dacă aș pune un semn de egalitate între mine și toți eroii mei, aș îngroșa prea tare culorile, întrucât există și o spuză de deosebiri între mine, cel care am scris romanul, și personajele care-l populează. Nu m-aș putea identifica sută la sută nici măcar cu Angelo, de care mă simt foarte apropiat, dar mă simt foarte apropiat ca de un frate mai mic sau ca de un prieten drag. Și nu m-aș putea confunda cu el dintr-un motiv foarte simplu, că în romanul meu există și foarte

multe lucruri inventate, pe care eu nu le-am trăit în realitate. În romanul meu, profesorul universitar Venic, care predă realismul socialist, îl culege de pe drumuri pe Angelo, care dormea la gară, și îi oferă o cameră în apartamentul său, cu toate că știa prea bine că viziunile acestuia erau pro-românești și postmoderniste. Ei bine, da, profesorul Venic a avut un corespondent în realitatea basarabeană, după care l-am pictat, dar eu niciodată nu i-am făcut vreo vizită și acesta nu m-a ajutat în niciun fel. În același timp, profesorul Venic, tot el și un temut critic literar, era o mare autoritate în epocă. Un articol de-al său publicat în presa vremii putea frânge un destin literar sau putea impune, peste noapte, idoli noi. Profesorul Venic, deși era o minte strălucită, era totodată eminența cenușie a realismului socialist și a moldovenismului vulgar și primitiv, unul care umbla tot timpul cu sabia într-o mână și cu colacul de salvare în cealaltă... Da, într-adevăr, el i-a susținut și i-a promovat pe câțiva dintre cei mai deștepți și mai promițători studenți basarabeni de la sfârșitul anilor '80, care, în mod paradoxal, se aflau de cealaltă parte a baricadei și se considerau, nici mai mult, dar nici mai puțin, români. Mergeau la mitinguri, la cenecluri, scandau poezii

naționaliste, iar profesorul Venic îi promova în fel și chip, cu toate că el personal era unul dintre stâlpii moldovenismului. Mie niciodată nu mi-a intrat în cap ce-l făcea pe acest tip atât de feroce, atât de pornit față de tot ce e românesc, și atât de onctuos când era vorba de-a cânta ode partidului, să sprijine niște tineri intelectuali basarabeni cărora li se scurgeau ochii după literatura de dincolo de Prut. Oare să nu fi știut profesorul Venic ce cărți citeau aceștia? Oare să nu fi știut la ce mitinguri mergeau și ce poezii recitau acolo? Oare să nu fi știut ce cântece lăläiau când se făceau tufă? Eu cred că știa prea bine, dar cu toate astea îi ajută. Și de ce oare o făcea, odată ce ținea un alt steag în mână? Aceasta este una dintre numeroasele întrebări pe care și le pune Angelo în roman vizavi de profesorul Venic care a fost, aș putea spune, figura tutelară a culturii moldovenești, începând cu sfârșitul anilor optzeci și până în zorii apariției mișcării de eliberare națională. Pentru a înțelege exact ce vânturi băteau în epocă, e musai să înțelegem acest individ odios care, în același timp, avea o inimă de porumbel. El îl ajută și pe Angelo, când acesta este mătrășit din cămin și doarme în stradă, dar pe mine nu m-a ajutat, cu toate că și eu o perioadă de timp fusesem un om al nimănui, fiind izgonit din cămin pentru că am citit o carte de poezii de Constant Tonegaru sau pentru că fumam în sala de lectură, niciodată nu am aflat care a fost adevărata cauză pentru care m-au lipsit de un pat unde să pot dormi și eu în fiecare noapte. Repet, există o grămadă de similitudini între studenția mea și studenția lui Angelo, dar sunt și multe diferențe. Pentru că Angelo înglobează nu doar anumite particularități de-ale mele, ci și câteva dintre ticurile și trăsăturile colegilor sau prietenilor mei. →

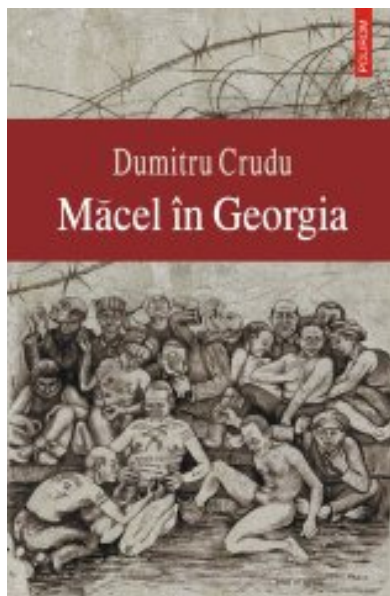
Foto: Bara Barabas, „Rugăciune”

Pentru că lucrurile erau foarte amestecate în acele vremuri, nici Angelo nu e un individ previzibil și se lasă ajutat și ocrotit de un ins dubios, cum e profesorul Venic. Adică, apele încă erau foarte tulburi și lumea doar aparent putea fi împărțită în alb și negru. Pe de altă parte, studenția mea și cea a lui Angelo seamănă într-o măsură foarte mare. Și nu pot să nu semene pentru că anii ăia au fost de-a dreptul fascinanți, indiferent că te aflai la Tbilisi sau la Chișinău, pentru că Uniunea Sovietică deja începuse să se destrame și pocnea din toate încheieturile. Cred că unul dintre cele mai minunate sentimente pe care l-am trăit atunci a fost depășirea fricii. Căci, era un mare curaj să ieși în parcul Pușkin și să reciti poezii românești în cadrul cinaclului Mateevici sau să faci greva foamei în fața monumentului lui Ștefan cel Mare, pentru că riscai să fii luat la poliție sau să fii strâns de braț de kaghebiști sau să zbori de la facultate. A-ți învinge frica e un lucru deosebit. E poate primul pas spre libertate.

-Ce e pentru tine scriitorul Vladimir Beșleagă, pe care-l evoci în roman și pe care l-am văzut prezent într-un loc și pe blogul tău, și ce anume ar trebui să reprezinte - și încă nu se întâmplă - pentru literatura basarabeană? Sau greșesc?

-Pe Vladimir Beșleagă l-am citit prima dată în copilărie, apoi l-am citit în adolescență și l-am recitat după patruzeci de ani și, la fiecare vârstă, am găsit în scrierile sale lucruri care m-au fascinat. De departe, cel mai cunoscut roman al său este *Zbor frânt*, care reprezintă o alegorie emoționantă a felului cum basarabeano-transnistrienii au ajuns niște copii vitregi, vorba lui Dan Nicu, ai istoriei. Recitindu-l astăzi, nu-mi pot imagina cum de acest roman a putut trece de furcile caudine al cenzurii și a putut fi publicat la sfârșitul anilor șaizeci. Pentru că e un roman protestatar. Dar e și un roman înnoitor. Conștiința curge nestingherită în acest roman, scris,

totuși, într-o cheie realistă. E unul dintre cele mai bune romane din literatura românească de după război, îndrăznesc să afirm asta. Culmea e că autorul l-a scris dintr-o răsuflare, cam într-o lună de zile, și l-a scris după moartea mamei sale. Poate, de aia e atât de tulburător. Pe de altă parte,

Vladimir Beșleagă mai are și alte romane de mare pătrundere existențială care, din nefericire, nu sunt cunoscute de critica românească. Pentru mine, Vladimir Beșleagă e unul dintre cei mai autentici prozatori basarabeano-transnistreni care a știut să transforme marile tragedii ale vieții în niște motoare ale scrisului său.

-Anecdoticul din roman și starea de suprarrealitate și de delir te fac să te apropii de vreunul dintre scriitorii cunoscuți din literatură română, în afară de Agopian, de care văd că te leagă exegeții? Cine ar fi acesta? Dar din literatura universală?

-Îmi plac foarte mult cam toate romanele lui Mario Vargas Llosa, Milan Kundera și Ernesto Sabato. Din literatura română, sunt înnebunit după romanul *Matei Iliescu* de Radu Petrescu, *Pupa rusă*, de Gheroghe Crăciun, sau de unele dintre textele lui Ioan Lăcustă. Îmi mai place foarte tare proza scurtă a lui Vasile Gogea. Pe de altă parte, acum de curând, mi-am propus un proiect foarte ambițios: să-i citesc pe scriitorii care îmi plac, integral. Și am

început-o cu Flaubert din care, până atunci, citisem doar *Doamna Bovary*. Ei bine, în iarna trecută am citit tot ce a scris, inclusiv *Salambo*, care e un mare roman, sau corespondența sa. Nu mi-a scăpat nimic. După asta, m-am apucat de Stendhal, din care am citit mai mult de jumătate. Pe urmă vreau să trec la Balzac. Și tot așa mai departe. După ce l-am citit integral pe Flaubert, am început să-l înțeleg altfel. Ba chiar mai mult decât atât, am ajuns la concluzia că *Doamna Bovary* nu e cel mai mare roman al său sau, mai bine zis, nu este singurul său mare roman. E destul doar să mă gândesc la *Educație sentimentală*, căreia peste un veac și ceva i-a dat o replică scilicitoare Llosa, în *Conversație la catedrală*, ca să pot afirma că, prin acest roman, Flaubert, a reușit să descrie ca nimeni altul rupturile istoriei.

-Romanul tău l-aș numi, dacă-mi permiți, neorealism, dar aș vrea să știu: spunerea unor adevăruri fără menajamente are scopul unei purificări? Pentru tine războiul cu trecutul s-a încheiat sau va continua în alte proze?

-Da, Măcelul meu... e și un război cu trecutul care încă nu s-a încheiat și, de aceea, reprezintă și o purificare. Dar mai e încă ceva. Mai reprezintă și o încercare de a-ți învinge frica și de-a vorbi despre niște teme tabu, personale sau colective, pe care le purtam în spate de mai multă vreme. Prin acest roman, mi-am învins frica, așa cum am mai făcut pe vremuri, când am ieșit în stradă la sfârșitul anilor optzeci, sfidându-i pe securiști și pe milițieni. Pe de altă parte, atunci când am luat pixul în mână și m-am așternut pe scris, eu aveam un alt subiect în minte și nici prin cap nu-mi trecea să mă reîntorc în Tbilisi, în anul 1988. Una peste alta, dacă e vreun personaj cu care aș vrea să mă identific, atunci acesta e Șota, pentru care cea mai mare valoare o are doar actul scrisului în sine. Când acesta se termină, se termină și literatura. Pornind de aici, aș

putea spune că, scriind acest roman, am trăit o palpitantă și inedită aventură existențială.

-Cum anume ai ales termenii argotici? E limba romanului tău metafora unui alt măcel"? Comentează, te rog, sensul demersului tău.

-În romanul meu, am introdus foarte multe expresii plastice sau cuvinte mai puțin patinate, pe care le-am reluat după aia într-un fel de glosar la sfârșitul cărții și am făcut acest lucru pentru a parodia ideea că stilul este totul și pentru a arăta că eu, unul, mizez pe cu totul și cu totul alte lucruri. În același timp, aceste cuvinte pentru mine reprezintă o încercare de-a deschide fereastra într-o încăpăre neaerisită. Pentru că, așa sau altfel, limba de lemn e ca un lup care te așteaptă în fața ușii. Recurgând la acest fond, am căutat să scap de acest pericol și să mai ies în mijlocul naturii. Cum le-am găsit? Consultând dicționarele, în primul rând. Pentru că trebuie să recunosc că eu mă culc și mă scol cu dicționarul sub cap. Am și vreo zece caiete în care îmi trec cele mai scânteietoare expresii și fac asta pentru că locuiesc într-un mediu lingvistic mai sărac sau într-un mediu bilingv care nu te prea stimulează ca să vorbești o limbă română expresivă și atunci ceea ce nu poți găsi în stradă, cauți în dicționare și în cărți. Cum v-am spus, e un exercițiu pe care-l fac zilnic. Adică, mi-am propus ca în fiecare zi să descopăr cuvinte sau expresii noi, pe care nu le mai întâlnisem până atunci. Știi, e ca și cum ai învăța o limbă străină, exact asta e atitudinea mea față de limba mea maternă, limba română. Încerc să o învăț zilnic. Pentru a putea scrie noi romane.

-Ce exprimă coperta cărții tale, Dumitru Crudu? Ce alegorie conține imaginea? Mie mi-a amintit de capriciile lui Goya, apoi, într-un alt moment, de Bosch și mai pe urmă mi-a sugerat atrocitățile dintr-un lagăr nazist. Ce vrei de fapt să comunici?

-Pe coperta cărții mele e un desen de Nicolai Nedov, de altfel, acesta apare și ca personaj în

textul meu, e prieten cu scriitorul proletcultist Nicolai Ivanovici, cu care au stat împreună în același lagăr. După cum vă amintiți, Leonid Nedov i-a desenat pe piept și pe spate lui Nicolai Ivanovici figurile lui Lenin și Stalin, ca, în caz dacă va fi scos să fie împușcat, să-și scoată haina și să strige: „Dacă trageți, trageți în Lenin!”, iar dacă soldații nu se vor lăsa convinși să se întoarcă și să urle: „Nu-l împușcați pe Stalin!” Deci, desenul respectiv de pe corpul scriitorului Nicolai Ivanovici îi aparține lui Leonid Nedov, un artist din Chișinău pe care l-a scos Soljenițan din lagăr, dar care a murit în urmă cu câțiva ani, uitat de toată lumea, într-o sărăcie cumplită. Anume lui Nedov îi aparține cea mai veridică mărturie despre ceea ce a fost cu adevărat Uniunea Sovietică: o galerie de portrete ale pușcărișilor încadrate cu sârmă ghimpată. Ce poate fi mai înspăimântător decât să vezi niște deținuți, forțați de gardieni, să izbească cu niște ciocane uriașe în capetele unor pușcăriși... decedați. Actele de tortură aplicate unor cadavre. Ce poate să fie mai absurd decât aceasta? Un mort ucis... și pentru a doua oară. De ce să-și sfărmi capul unui deținut care era deja mort? Cu ce scop? La ce bun? Și totuși, o explicație exista. Paznicii înrăiți din gulag voiau să fie mai mult decât siguri că, odată aruncați în afara lagărului, morții nu vor încerca să evadeze. Aceste scene pe care nu reușise să și le imagineze nici măcar Bosch, le-a văzut cu ochii săi Nedov și le-a înfățișat pe una dintre cele mai cutremurătoare lucrări ale sale, unde deținuții sunt siliți să tragă cu ciocanele în capetele unor morți. Ei bine, Leonid Nedov e un personaj secundar în romanul meu și e bun prieten cu Nicolai Ivanovici care e personaj principal.

Udine, octombrie 2010

Prof. MIRELA CORINA CHINDEA

Cincinat Pavelescu
(1872-1934)

PANTONUM

Le vent bat les feuilles mortes
Sur les sentiers tout déserts
L'éclair du rêve m'emporte
Aux coins bleus de l'univers.

Sur les sentiers tout déserts
L'automne lève le sable
Aux coins bleus de l'univers
Son image reste stable.

L'automne lève le sable
Parsemé de feuilles d'or
Son image reste stable
Sous des boucles le trésor

Parsemé de feuilles d'or
Le taillis est malheureux
Sous des boucles le trésor
Ses deux yeux semblaient de feu.

Le taillis est malheureux
N'est personne tout autour.
Ses deux yeux semblaient de feu
Lorsqu'ils lisaient mon amour.

N'est personne tout autour.
Des vents durs percent le bois
Lorsque lisait mon amour
Elle me serrait aux bras.

Des vents durs percent le bois
Le bois dans la mort immerge
Elle me serrait aux bras
La capricieuse vierge.

Le bois dans la mort immerge
Tandis que ses feuilles pleurent
La capricieuse vierge
M'a promis un long bonheur.

Tandis que ses feuilles pleurent,
S'attristent l'eau et ses bords
M'a promis un long bonheur
Dans le temps tout à fait mort.

S'attristent l'eau et ses bords
Tout en souffrant de la sorte...
O le temps déjà est mort!...
Le vent bat les feuilles mortes!

Traductions par **Ion Roșioru**

POEMELE ȚĂRÂNEI

FEMEIA PĂMÂNTULUI

Mă-ntorc ariadnă
și biciul țărâni
mă-ncinge precum o eșarfă.
Tulbur fântâna
cu răsuflarea-mi fierbinte.
Îmi ustură talpa sărutul
cu apa din tandrul izvor,

sunt femeia țărâni
cea de copii născătoare
ai focului...

ABLUȚIUNE

Să mă spăl cu pământul
însfumându-mi cu patimă
grumazul, mâinile, pieptul
și coapsa rotundă
și astfel curată de lutul
flămând
să-mi reînvii începutul
când apa mă
înfierbânta răcoroasă,
seducătoare și castă,
în hăul fântâni
pe pașnicul grui
de acasă...

NĂPĂDIȚI DE MIROSUL PĂMÂNTULUI

Că ne iubim se făcea,
că ne iubim în plină lumină
într-o șură de fân
hrăniți din belsugul seminței
și brusc năpădiți de,
proaspăt, mirosul,
mă scăldam pe pământ
ca în azima trupului tău.
Părăsisem cuibarul de frică.
Și se făcea că ne întinerise,
râzând,
secunda pe buze
și-n cele din urmă, în semn că
exist
îți născusem în zi de întâi
cel mai frumos poem de
răspântie...

SPRIJIN PĂMÂNTUL

Cu tălpile goale sprijin
pământul
cum șoimii sprijină cerul,
cum sprijină pruncul lăuntru
de trup,
cum zidul se-agață de iedera,
așa mă agăț de țărână...

CINEVA DE APROAPE

Sunt cineva de aproape;
dimineața mă nasc pentru tine
stea vorbitoare.

Mă vezi aparent

risipindu-mă
cu toate speranțele mele
nacele de păpădie.

Sunt aici
fruct patetic și crud
la doi pași de aducere aminte
și refuz recunoașterea
tot mai mult năpădită de
tandrul nisip
ca un cuibar de clepsidră...

UN TOT CU PĂMÂNTUL

Deși de la semenii
mei împrumut
un popor de cuvinte,
o nație-ntreagă de flori de
omăt,

impulsive
îmi acoperă strigătul mut,
sunt ca o biserică veche de sat
anonimă și fără de sfinți,
cu sfântul altar
îngropat în lutul de siliște.

Un tot cu pământul
prin care respir sincopat
precum firul de grâu
în imberba zăpadă.

Prin alții mă bucur
când tălpile lor de oțel mă
strivesc,
sunt hău în atingere,
trăiesc absolutul numai prin
alții
și doar pentru mine,
și doar pentru mine,
în loc să dau rod
mă nărui cu-ncetul...

DE-ABIA MAI AM TIMP...

N-am timp să fiu tristă;
de-abia mai am timp
să mă bucur,
să mângâi cu ochii pierduți
pământul – cât nemărginirea

—
să adu-mec iubirea
de la zenit la nadir;
să mă îmbrac în zefir
și-n voaluri de rouă.

Spre ceruri înalt
brațe de rugi în mănunchi.
De-abia mai am timp
să vă scriu în genunchi,
să mă dărui cu smerenie,
v o u ă....

CEZARINA ADAMESCU

Foto: Maria Gliga, „Înălțare”

FLORALIA

„Dar cine te invocă fără a Te cunoaște?...”

(Sf. Augustin – Mărturisirile)

Mă plimb. Aștept. Prietena mea întârzie. Vom merge împreună. Am flori albastre și câteva narcise pentru Vasile. *Floralia*... În grădini, pomii și-au pus aureole. Desprinse de vânt, petale albe, rozalbe se-aștern pe asfalt.

Aștept. Mă plimb. Mă opresc. Pe trotuarul de vizavi, o femeie trecută de prima tinerețe se așază sub un cireș înflorit. O urmăresc discret cu privirea. Poartă breton. Părul prins la spate în elastic portocaliu. Are pe ea o bluză roșie și pantaloni cafenii. Botine uzate-n picioare. Dintr-o pungă de plastic, scoate o pereche de mănuși negre și o bucată de pâine.

Cu gesturi elegante, își pune mănușile. Sunt găurite. Îi ies degetele prin ele. Începe să mănânce. Pe lângă ea, trece un câine vagabond. Îl cheamă, cu voce blândă. Câinele se apropie precaut. Ea rupe bucata de pâine în două. O jumătate o azvârle câinelui, pe cealaltă o mănâncă ea însăși, cu poftă. Câinele adulmecă fărâma de pâine. Pare nehotărât. O lasă acolo și pleacă. Femeia tace, însă pe față i se citește dezamăgirea.

Scoate din pungă o hârtie îngălbenită și un capăt de creion. Începe să scrie. Pe chip, îi înflorește un surâs. Din când în când, se oprește. Își întoarce capul. Vorbește cu un interlocutor nevăzut.

E bucuroasă. Râde și scrie... O privesc cu uimire. Îmi stârnește curiozitatea. Pare atât de fericită. Vorbește cu sine și scrie. Încerc să-mi închipui ce anume scrie.

Orice ar fi, e limpede că asta o face fericită.

Prietena mea apare de după colț și vine grăbită spre mine. Femeia de vizavi scrie mai departe și râde. Vorbește cu sine și scrie... Mă uit la ceas. Îmi ridic privirea. Soarele sclipește în crucea amiezii.

Floralia. Femeia râde și scrie... Pe umeri, pe brațe și pe creștet, i se aștern petale din cireșul înflorit.

REVELAȚIE

Călătoria mea spre tărâmul de aur. *Suwannaphumi*. Călătoria vieții mele. Inițiatcă. Între vis și realitate. Nu aveam cum s-o evit. Îmi fusese sortită. Zadarnic m-am împotrivit. Mă cunoșteam destul de bine. Teama de necunoscut, de schimbare: infernul meu dintotdeauna. Credeam că știu ce va urma. Însă, m-am înșelat! Am dus o aprigă luptă cu mine. Cu teama. Tărâmul de aur mă fascina. Mă ispitea. Mă chema. Dar ezitam. Prețul era prea mare. Nu voiam să-l plătesc. Mă cunoșteam destul de bine. Credeam că știu ce va urma. Însă, m-am înșelat!

Dar trebuia să plec. Aveam o datorie de împlinit. Călătoria îmi fusese sortită. Știam că toate-s dinainte date. Știam că sufletul le recunoaște numai prin grația divină. Și într-adevăr, acolo sus, suspendată între cer și pământ, am regăsit tărâmul de aur.

Nu puteam să adorm în avion. De vină era zgomotul motoarelor. Dar mă înșelam. De vină era teama. Am ridicat încet oblonul hubloului și m-am uitat afară... O priveliște nemaivăzută! De-o frumusețe stranie! Tulburătoare! Priveam fermecată. Și nu era vis, era realitate! Pe cer se așterneau noaptea și ziua. Simultan. În spațiu, separate. Un triunghi de stele strălucea pe cerul nopții. Atât de aproape! Pe boltă, nu se vedea nicio altă stea. Singur triunghiul stelar strălucea în noapte. O constelație, desigur. *Triangulum*? Lumina lui învăluia și cerul, și pământul. O lumină albăstruie. O lumină vie! Și-mi era

atât de aproape! Și nu era vis, era realitate! Am privit în jos: o mare vălurită de munți. Cu zăpadă pe creste. În zare, lumina zilei sclipea orbitor. O priveliște de-o frumusețe stranie! Tulburătoare! Înălțătoare!

Clipa mea de grație! O revelație! Știam că toate-s dinainte date. Știam că sufletul le recunoaște numai prin grația divină. Călătoria mea se-mplinise. Îmi regăsisem tărâmul de aur. Îmi regăsisem calea. Și, la întoarcere, aveam să scriu: *Calea de la întuneric la lumină, / suspendată / între altitudini de cristal / și talazuri împietrite. / Icoana Ta, / triumfi de astre-n / transparență, / m-a vegheat.*

O ZI OBIȘNUITĂ

O zi obișnuită. La coadă la pâine. Cumpărători de toate vârstele. Tineri. Bătrâni. Femei și copii. Unul tace. Altul vorbește. Unul se agită. Altul visează... Un copil începe să plângă. Tânăra mamă îl liniștește. Îi promite un *Kinder*. *Joy*. Copilul tace.

Privim. Ascultăm. Înainteăm...

Un bătrân, cu ironie: „*Ce faci, tinere, vinzi pâinea aia sau acuma o coci?*” Tânărul vânzător nu-i răspunde. Îi zâmbește. Îl servește. Bătrânul îi mulțumește și pleacă. Nonșalant, un tânăr cu creastă blondă-n cap și cu urechea pe mobil: „*Care-i faza, gagico, ne-am distrat supermișto. A fost super O.K.!... Cum?... Nasol? Vorbești prostii... a fost cool!*” Unii se amuză. Alții acuză din priviri. Nimeni nu comentează.

Privim. Ascultăm. Înainteăm...

Îmi vine rândul. Sunt emoționată. Tânărul vânzător ține pâinea într-o mână, în cealaltă, cuțitul. Cu acesta, face semnul crucii pe pâine și o taie în două. Îmi întinde o jumătate aburindă. Îi plătesc. Îi mulțumesc. Mă luminez la față... Poate nu-i totul pierdut!

CLARA RETEGAN

Născută la 18 mai 1962, în Nehoiu, jud Buzău; din 2007 stabilită temporar în Anglia.

Scrie poezie de la 12-13ani, debut în 1977 prin premiul 1 la un concurs național de poezie al revistei „Cutezătorii”, sub egida poetului Mihai Negulescu.

Premiul 1 la concursul organizat de revista „Origini Romania” Madrid, pentru românii din diaspora, ediția 2009. Premiul 3 la concursul internațional de poezie Starpress, 2010. Debut cu volumul „Pulsul țărânei” la Ed. Rafet, Buzău, 2009.

Dor peste dor

Împotmolit printe stele
gesticulezi neputința
îmi dai de înțeles
că îmi vei telefona în
curând

îmi ceri să rămân
la celălalt capăt de lume
- oricum drumul spre
nicăieri
mă dezarmează

îmi pierd cu fiecare oftat
vârfuri de lance
și devin
tot mai vulnerabilă
la ideea de îmbrățișare

inima îmi sare din piept
și foițele ei sunt purtate
de vânt

se lipesc de retina ta
dor peste dor.

12.06. 2010

Gest hieratic

Livezile au rămas
neînflorite
crengile au tremurat
când le-am atins
verdele platonice
aș fi putut să te caut
dar pașii s-au retras
obosiți
de la pomul cel lăudat

în urma mea frunzele
șopteau sibilinic
accelerându-mi respirația

mi-am strâns degetele
până când singurătatea
mi-a transpirat în palmă
licăreau curcubeie în
amprente
dar tu n-ai știut

mi-am trecut hieratic
mâna prin iarbă
fără să-mi pese că
m-aș fi putut răni
în amintirile ciuntite.

2.05.2010

Roua căzută din nuduri

E noapte
mă chemi să aud
simfonia din lut
să ascult
cum tresare zvonul
pașilor tăi
călătorule

alteori îmi era
atât de ușor să recunosc
umbrele din cărarea
încinsă
încât golul dintre sinapse
devenea o nouă speranță

acum visul meu
se răsfrânge în alb
roua căzută din nuduri
se rostogolește spre
întuneric
lăsând ca sărut
o eclipsă de lună.

12.02.2010

Descătușare

Degetele tale

sunt ca un mănunchi
de clepsidre
cu fiecare mângâiere
am senzația
unei decantări senzoriale
din care doar
duhul sărutului
m-ar putea tulbura

uneori atingerea ta
mă străbate
ca o fibrilație
alteori ca o siderală
urmă de melc

de fiecare dată însă
respirația ta
este sinonimă cu
descătușarea.

11.06.2010

Nu întâmplător...

Versurile mele
au același gust
numai tu ai pierdut
certitudinea
dinții nu mai rup
absolutul din gând
scrisul e setat
în răbufniri astrale

texte și pretexte
îndelung foșnesc
când se-aude zvonul
unei explorări tactile

printre amintiri
candele livrești
sfârșie cuvinte

nu întâmplător
se scurtează noaptea
nu întâmplător
demontez negări
voi fi echinocțiu
dintre o speranță
și un abandon

obosit de truda
unor lungi tăceri
timpul nu așteaptă
umbrele desculțe

nu întâmplător
el mă-ndeamnă
să înlocuiesc
chipul din hârtie
cu o astrogramă.

14.03.2010

Conștiința percepției

Căutător de perle cum
ești
te strecuri în carnea mea
prin ochiuri de sârmă

nodurile îmi țin respirația
aproape de buze

e dureros să ai
conștiința percepției –îți
spun

te simt atât de tulburător
când atingi epava
strigătului
memoria de mireasă
și plexul solar
încât mi-e teamă
că vei descoperi
întâmplător
iadul din mine.

20.06.2010

Copilării provocatoare

În curând
ne vom identifica
cu acei copii
în care memoria
este un cer
aruncat în grădină

ninsoarea va încremeni
deasupra surâsului
ocrotind senzația de
plutire

cearcănul tău
va deveni perna
pe care îmi așez
inima înflorită
cearcănul meu
te va odihni îngăduitor

știu –
dragostea va fi imposibil
de păstrat în
copilării provocatoare

ea se va strecura
de la unul la altul
și va ingera depresiile
salvând inocența
sărutului.

26.02.2010

**CARMEN TANIA
GRIGOR**

În căutarea „Țărmurilor iubirii”

Slujitoare credincioasă a limbii și culturii române **Ionela Flood** este una dintre cele mai active promotoare a valorilor naționale peste hotare. Membră fondatoare a asociației Info Manager și a Societății „Românca” din Londra, Ionela Flood lucrează ca manager în sectorul privat, iar în timpul liber, dacă nu scrie poezie sau dacă nu este implicată în activități culturale variate, doamna Ionela organizează campanii de apărare a drepturilor românilor din diaspora. Începând cu anul 2006 este vicepreședinta Ligii Culturale Pentru Unitatea Spirituală a Românilor de Pretutindeni. De asemenea, și-a împlinit menirea socială participând la activitățile sindicatului UNISON și la întâlnirile Forumului Central Est European. De-a lungul timpului, a dovedit o înclinație specială pentru orice formă de cultură și a participat la o serie de proiecte realizate ca membră a Casei de discursi Romanian Musical Adventure.

În privința debutului editorial acesta s-a produs în 1999, cu volumul „Ecou de gând”, un volum colectiv de poezie editat de „Prietenii cărții”. Pe scena preocupărilor creatoare ale Ionelei Flood un capitol important a fost dedicat intervențiilor publicistice rezultate din colaborarea cu diverse reviste culturale sau de specialitate din România și din Israel, Germania, Elveția, Spania sau Franța. După cum mărtușește în notele autobiografice care deschid volumul „Țărmurile iubirii”, poeta, născută, în 14 august 1963, în localitatea Săbăreni, din apropierea Bucureștiului, a fost atrasă de publicistică și a scris pentru reviste ca: „Enigmaticul” (București), „Turism & Afaceri” (România), „Zum-Zum” (New York).

Pesonalitate activă, cu preocupări complexe și variate, autoarea poemelor din „Țărmurile iubirii” demonstrează că este creatoarea unui discurs poetic fascinat, plin de sinceritate. Versurile din această carte sunt croite pe muchia unei structuri stilistice rafinate. Poemele sunt formate din tonuri moderne, care dau glas unor sentimente și trăiri personale, de certă intimitate. Pornind de la experiențele personale, gândurile poetice ale Ionelei Flood conduc spre concluzii filosofice general umane, care sunt expuse într-un limbaj metaforic sensibil și profund. Trebuie să precizăm de la bun început că versurile, cuprinse în volumul apărut în 2009 la editura Nicora din București, stau sub semnul frământărilor existențiale specifice unui suflet de femeie aflat în căutarea iubirii absolute și a partenerului de viață ideal. Există multă iubire în această carte, există neliniște în paginile ei... dar și multă speranță combinată cu multă sensibilitate și cu încrederea în caracterul infinit al „împărăției iubirii”.

Ionela Flood își caută locul pe „țărmlul iubirii”. Țărmlul devine spațiul favorit al unor experiențe carnale autentice

și al experimentării unor sentimente intense încărcate cu esențe spirituale. Iubirea deschide calea spre mântuire, iubirea reprezintă o șansă de supraviețuire într-o lume plină de însingurați, este un stindard al împlinirii de sine. Poeta recunoaște că iubirea „rămâne rotundă, nerostită mântuire”, chiar și atunci când flacăra ei se stinge.

„M-ai dăruit cu încă o viață

Destinului de vise

Spirala peste sine

Rămâi cu mine”.³⁶, strigă poeta.

Când citești poeziile Ionelei Flood te dezarmează sinceritatea expunerii trăirilor și a gândurilor. Parcurgând cu atenție cartea, intuiești bucuria creației ce stă în spatele conceperii versurilor, descoperi valențele mărturisitoare ale poeziei și constăți că, pentru autoare, dialogul poetic are forță eliberatoare, are efectul unui balsam psihologic și spiritual. Poezia alungă speranțe nerealizate, vindecă „doruri” și răni sufletești pe care timpul nu a reușit să le cicatrizeze. Iată ce mărtușește în poemul „Identitate” :

„Eu rămân aceeași mirare

și în același timp o lacrimă uscată

de dureri.

dar aș putea să fiu doar vântul

rătăcind prin timpul viitor

sau roua ce-și sărută drumul

și

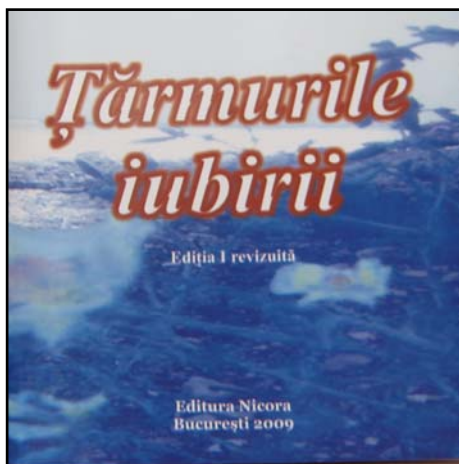
glezna nechezată pe cărări.

Eu sunt izvorul revărsat potirului

încrâncenatelor ninsori”.³⁷

Versurile din volumul de față amintesc de Marin Preda și de convingerea lui că „unde dragoste nu e, nimic nu e”. Argumentul în acest sens îl aduce chiar autoarea odată cu înscrierea pe coperta interioară a cărții a dedicației închinată tuturor celor care prețuiesc dragostea și o așază pe pedestalul valorilor supreme. „Dedic această carte, scrie Ionela Flood, *acelor pentru care dragostea este valoarea supremă în viață, care aleg să trăiască drumul de lumină pe magistralele cosmosului, pentru a ne întâlni cu*

toții în infinit”.

³⁶ Ionela, Flood – Op. cit. p. 79

³⁷ Op. cit., p. 97

Ionela Flood vorbește despre dragoste ca despre un ideal absolut, la care se poate ajunge „alunecând pe pletele timpului” cu scopul de atinge infinitul și cu bucuria de a trăi experiența unor „râuri de lumină”, care se revarsă din suflet peste lume și peste oameni, în chip plăcut și ocrotitor. Iubirea îi conferă Ionelei aripi, aripi cuvântătoare formate din silabe nestemate și cuvinte adânci, cristaline. Cuvintele sunt aripi cu ajutorul cărora poeta zboară spre interior, spre adâncul sufletului răvășit de amintiri smulse, la rândul lor, din împărăția iubirii. Iubirea îi apare Ionelei Flood sub mii de chipuri și este pe atât de complexă, pe cât de complicată este viața ei de muritor.

În concluzie, fie că se referă la iubirea de oameni, de absolut, la iubirea de patrie sau la iubirea împărțită cu sufletul pereche, sentimentul iubirii se naște din bucurie și durere, din speranță și tristețe, din reușite și dezamăgiri. Desigur, ideea caracterului dialectic al simțămintelor apărute sub presiunea iubirii nu este nouă și nu are nimic special. Extraordinar mi se pare talentul Ionelei de a extrage din interiorul sufletului feminin și de a alege din creuzetul gândirii sale „cuvintele potrivite”, vorbele firești necesare zămislirii unor discursuri poetice înduioșătoare și pline de farmec și adâncime filosofică.

Ionela Flood intră ca o adevărată regină pe poarta literaturii române purtând în palme mănunchiuri de bijuterii poetice. Fie ca ele să se înmulțească peste ani, fie ca ele să strălucească pentru a lumina sufletele cititorilor dornici să-și plimbe gândurile pe țărmurile poeziei și să-și stingă dorurile cu briza iubirii.

LILIANA MOLDOVAN

Foto: Marinela Măntescu, „Simfonie în adâncuri”

Vilanele spaniole

Carlos German Belli

Villanelă

Te scot din suflet numai spre a te contempla.
Cu cât ești mai departe cu-atât îmi ești mai dragă.
Izbândă n-am mai mare decât salvarea ta.

Doar credinciosul câine s-ar mai încumeta
Din ochi să nu te scape o clipă ziua-ntreagă.
Te scot din suflet numai spre a te contempla.

Savoarea fierii, iată, a prins a se găta.
Neliniștea, la rândul-i, a devenit pribeagă.
Izbândă n-am mai mare decât salvarea ta.

Ca o garoafă care de zori se va-mbiba
Făptura-ți nu-ncetează spre ea să mă atragă.
Te scot din suflet numai spre a te contempla.

Distanța ce te-absoarbe învăț a o scruta
Și nu e punct pe zare să nu mă înțeleagă.
Izbândă n-am mai mare decât salvarea ta.

Privirea mi-i fidelă și va rămâne-așa.
La pieptul tău de-a pururi iubirea mea se roagă.
Te scot din suflet numai spre a te contempla:
Izbândă n-am mai mare decât salvarea ta!

Vilanele maghiare

Kiss Judit Agnes

Vilanelă

Ca la *csárdás* și-nspre stânga și-nspre dreapta câte-un pas.
Ritmul îl păstrez tot timpul fără umbră de schimbare.
Execut orice măsură cu precizie de ceas.

Frică mi-i din mine însumi să nu fiu subit extras
Cum gonflabila păpușă din reclama sclipitoare
Ca la *csárdás* și-nspre stânga și-nspre dreapta câte-un pas.

Îndemnat de vis cu totu-n voia visului mă las
Și cu toate că-i același care noaptea îmi apare
Execut orice măsură cu precizie de ceas.

Jugul greu mă otâncește și inele port în nas.
Fac, deși-s stingheritoare patele de sub picioare,
Ca la *csárdás* și-nspre stânga și-nspre dreapta câte-un pas.

Sunt însă frânturi de clipă când mă aflu în impas,
Însă dacă lângă tine sunt adus de întâmplare
Execut orice măsură cu precizie de ceas.

Nu exclud însă momentul când orbește sunt atras
De acea lumină-n care fluturul bezmetic moare;
Ca la *csárdás* și-nspre stânga și-nspre dreapta câte-un pas
Execut orice măsură cu precizie de ceas.

Traducere de ION ROȘIORU

CORRESPONDENȚĂ: CU CĂRȚILE PE MASĂ

MIRACOLUL DE-A FI POET

Motto:

„În lună există ceva care suferă!”
(Juan Ramón Jiménez)

Acum, aici, azi, 3 octombrie 2010, Anno Domini, dimineață de toamnă, amirosind a mir furat din viile somnului și cuminecat din mila Proniei cerești, București, Teatrul NOTTARA – Sala „George Constantin”! Scriu „la cald” despre norocul de a fi fost martor al „Clipei cea repede”, savârșindu-se un act rarissim de slavă întru bisericirea Poeziei din noi: minunatul poet GEORGE FILIP – trăitor în două lumi ale Visului, dar împlinit prin haiducia trăirii sale unice, bivalente – în România și Canada, și-a lansat cu fast și bucurie omenească – el însuși fiind un spectacol – , două cărți de o frumusețe răpitoare: „OM DE POVARĂ” și... „ȘI TOAMNA VINE...”, ambele „moșite” de doua prestigioase edituri: „Destine” - Canada și „Sitech” - România (2010).

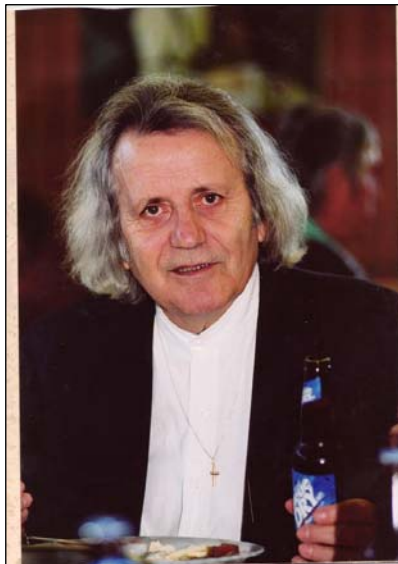
Regal total (iată, cât de aproape este Sublimul!), susținut la scenă deschisă, mai ales că în aceeași împrejurare și-a lansat și MIHAELA DORDEA cartea sa „RĂTĂCIND PRINTRE ȘOAPTE ȘI TRANDAFIRI GALBENI” - Editura „Anamarol” (2010), o carte trăită, împlinită și smulsă din minunata lume a Teatrului.

Staroste de ceremonie – scriitorul roșiorian Constantin T. Ciubotaru, care, cu o finețe aparte, când mlădiu, când ironic, când suav, când persuasiv, a mediat cu talent și pricepere dialogurile dintre cei de pe scenă și sală! Eram într-o sală de teatru, dar, de fapt, eram într-un sanctuar al Poeziei!

Au fost de față și au rostit „Rugăciunea inimii”: Alex Cetățeanu (frate de inimă bună al poetului nostru, și el trăitor în țara frunzei de arțar, președintele Asociației Scriitorilor Români din Canada, directorul revistei canadiene de limbă română, franceză și engleză, „Destine Literare”), poetul Darie Ducan (de al cărui viitor liric nu am nicio îndoială), actorul Dan Puric (în aceeași formă magnifică, spumos, moralizator, memorabil), Viorela

Filip (poetă, textieră, profesoară de canto, nepoata scriitorului) și mulți, mulți alții, sosiți să aplaude cu inima ceremonialul sfîrșirii, de înălțare spre zei a ofrandelor aduse. După trei ore și jumătate, nimeni nu se plictisise, nimeni nu voia să părăsească „locul crimei”! Și sala era plină de „enoriași” ai Poeziei, ai Teatrului, ai Credinței în Artă...

Rândurile mele nu se vor referi decât la poetul George Filip, căci din

pricina lui am fost acolo, în dorința sinceră de a mă întâlni cu Zmeul-Zeu, sau cu Zeul-zmeu, ceea ce s-a și întâmplat! La teatrul vieții nu mă pricep, să-l joace alții...

De George Filip te îndrăgostești la prima vedere, așa cum au făcut-o și cele cinci soții ale sale (Doamne, ce record!), în decursul celor 71 de ani de viață ai săi, ultimei dăruindu-i inelul de cununie cu două săptămâni în urmă. În loc să fie în „Luna de miere” a fugit în România, să nu rateze cumva această toamnă românească unică, de nescris, de nespus altcuiva...

Are mai mulți copii risipiți prin lume decât cărțile adunate-ntră coperti de ambră și liliac (spusa lui!). Cărți are peste 30, copii – vreo 33! Vârsta lui Cristos! Cu acte, fără acte – nu contează! Urma contează! Și sunt sigur că în timp, numărul cărților va bate numărul anilor trăiți! Așa să îi ajute Dumnezeu!

El trăiește Poezia în adâncul de cleștar al inimii sale, cu sinceritate și înălțare divină, el se scrie pe sine și nu e la întrecere cu nimeni! El e POET născut și nu făcut, poezia sa doare și milostivește Clipa, el e și ofrandă, dar și joc sublim!

Mi-e drag de Omul din el, cum mi-e dragă și poezia sa! Discursul inimii lui este „la vedere”, neescamotat, nepervers de rugina timpului, versul său are parfum și respiră prospețime!

E un copil mare la Porțile Dorului, iar inocența sa este dată de o frumusețe interioară pe măsura sufletului! Nu e tâlhar de mioare, dar nici un zurbagiu de Villon, cu care să fie în neîmpăcare sau de care să se rușineze!

Demult nu mai are nicio curiozitate, sunt sigur, căci trăiește intens viața ce i s-a dat și știe ca nimeni altul să o facă! Pentru asta chiar îl invidiez!

George Filip e George Filip și este inconfundabil! Nu zic că n-o avea și el detractorii lui, dar nu contează! Știe și el asta și bine face! Dumnezeu i-a dat har și, - secret propriu -, îl gestioneze cu iubire, cu decență, cu mărire! De asta îl iubesc și eu, deși atunci, acolo nu am avut timp să i-o spun! Și e chiar Adevărul inimii mele!

Oralitatea poemelor sale e aparent facilă! Această calitate-vicleșug e rodul unui îndelung exercițiu, poezia sa izbucnește firesc, fără nicio sforțare, și se lipește de retina inimii, e memorabilă și nu mai poți scăpa de ea niciodată! Pe cine prinde, nu mai scapă viu! E molimă divină și tu, bietul cititor, victimă sigură! Contaminați-vă, poezia imnică nu o poate scrie oricine!

În plus, George Filip, trăiește Frumosul din el în această junglă terriană cu zâmbetul pe buze. El nu va îmbătrâni niciodată! E gata să se nască iarăși și iarăși, noi, ceilalți minunându-ne clipă de clipă! Te devoră cu meșteșug și simți cum lira sa te învăluie și te poartă spre ceruri și țării fără să simți! Într-adevăr, scrisul său este o armă – *arma tellum* – care se metamorfozează odată cu poemele finite, în *arma habebant*, la umbra căreia se odihnește el, măritul poet George Filip!

Vâslaș neîntrecut, drumul său prin Poezie va fi lung și înălțător, știu precis asta! Poemele sale, într-adevăr, plutesc ca niște stele în noapte iar el, fericitul, le adună precum un solitar culegător de praf stelar! Știu cum e, căci și eu fac asta de mai bine de 40 de ani bătută pe muchie! Dar poți să-ți dorești altceva mai mult? E destul!

Cum să nu iubești un asemenea Om, care îți face o confidență de această factură: „*Nu știu dacă am talent. Am succes bun când recit în public și știu că trebuie să scriu. Scriu în somn și-mi țin minte poemele. Tresar, sar din pat și alerg spre hârtia care mă așteaptă. Nu-mi plac cei-cele care mă adulează în față sau la telefon. Îmi plac blestematul muzelor*”, „*prințul sălbatic*”, „*Poetul*”, „*monstru sacru*”, „*poezarul*” etc.” Eu sunt sigur că uneori se mai alintă și el, dar se joacă frumos cu noi, nu?! Un nou motiv de iubire, iată!

Înzestrat și cu o memorie elefantină, în clipa în care te-a prins

în mreaja sa, nu mai scapi! Dar cine să mai vrea să scape din strânsoarea Iubirii, a Poeziei, a Melanholiei? Iar cum Poeții *sunt* sau *nu sunt*, jur că George Filip... ESTE! Dacă veți crede în cele câteva versuri bune semnate de mine, atunci trebuie să mă credeți pe cuvânt că GEORGE FILIP este un sfânt viu pe care, iată, îl așez cu toată prietenia de care sunt în stare, pe catapeteasma inimii mele! Am zis!

NB Nu am citat niciun vers din Poet, căci aș fi comis un sacrilegiu! Categorie aș fi greșit amarnic! De ce? Pentru simplul motiv că marea majoritate a poemele sale sunt minunate, căci ele au fost scrise TOATE cu cerneala inimii lui! Puțină selectivitate, totuși, n-ar strica! La

ediția de OPERA COMPLETĂ, desigur! Eu aș vrea doar să vă îndemn să-i citiți cărțile și să vă convingeți singuri!

Asta am vrut eu de fapt să fac acum, să vă provoc la lectură! Veți vedea ca nu v-am mințit deloc!

Totul până la POEZIE! Restul, e proză! Și mă așez să tac!

Știți care a fost autograful său pe cartea cumpărată de mine? Redau textual: „Theodor Răpan! Cel mai mare sunt eu - George Filip!”

Judecați-l pe imberb!

Al Dumneavoastră,

cu o reverență de arlechin,

THEODOR RĂPAN

București, 3 octombrie 2010

REMEMBER!

Motto:

„*Nu-ți arunca, moarte, piatra în oglinda mea!*”

(JUAN RAMÓN JIMÉNEZ)

Când minunatul Poet **Mircea Micu** a dispărut de pe cerul inimii Limbii Române, duminică, 18 iulie 2010, sufletul meu s-a întristat amarnic, murind totodată și o parte din mine, într-o dezdurere „*Clipei cea repede*”... Atunci, de drag de Dânsul, am scris așa:

EVANGHELIA INIMII

Lui Mircea Micu, în lipsă!

Plâng în limba română și tac: e o boală crudă în cuvinte! Ah, dulce și ultimă boală a Poeziei! Primă cazemată a nașterii mele spre Moarte, ultim cosciug al poemului tandru, nescrisul! Nepipăit testament al iubirii, nescrisă Evanghelie a inimii, a-nțămplării că sunt, a splendorii că ești, Poezie! Iată-mă! Cu Inorogul la masa tristeții stau și absintul mirării îl bem împreună. Pe nevăzute, pe necercetate, pe neștiute. Ca și cum de mâine nu aș mai fi, ca și cum mormântul de flori al gloriei nu ne-ar mai încăpea. Cu Licornul, acum, îmi petrec nemurirea. Și toată sfîirea de tine, viață netrăită sub paloș divin. Din supunere oarbă, sfîntească-mi-se Clipa! În zadar te alint, Disperare, în zadar te strig, Melanholie! Amânare de zbor îmi e gura, sleire de voce ispita! Consimt: părăsire și rescriere ne e viața! Unica de murit, unica de trăit! Schivnic învins – Alfabetul Tăcerii! De o vreme, doar lacrima râde! De-o altă vreme, nu-mi mai recunosc nici patima surdă a zborului, nici mâna cea vișoasă de Cântec, nici împietrirea-mireasă. Darămite sfielnica taină a împărtășaniei, acum, când clopotul din mine suspină. Poet? Nicidecum! Sunt Testamentul dintâi

al Iubirii. Prima silabă ori ultimul șopot. Moarte, acordează clavirul tăcerii din mine și ajută-l, Doamne, pe Poet să treacă...

Am să las să răsună doar aceste cuvinte scrise cu cerneala Visului! De drag de Mircea Micu, în numele unor gesturi de prietenie unice și discrete, într-o veșnicirea Poeziei din noi, săpată adânc pe catapeteasma inimii mele. Cea care nu uită și nu va uita niciodată !

În rest, o lacrimă de Cântec în memoria unui OM ars de viu pe altarul sfânt al Limbii Române, limbă în care a scris, a visat, a râs, a plâns și pe care a nemurit-o !

Mircea Micu fiind un **Print al Inefabilului**, duhul său va sălășlui etern în sufletul meu, în vecii vecilor, Amin !

Cu Melanholie,

Un ucenic la porțile Deșertăciunii,

THEODOR RĂPAN

București, toamna lui 2010.

Foto: Mircea Micu, la Festivalul „Balcanica”, Brăila, 2009

DIN HAOS, DOAMNE,-AM APĂRUT?

Dacă n-ar fi pârdaľnicul de semn de punctuație ce ne silește a ne modela interogativ glasul, am crede că învățământul românesc a ajuns asemenea Hyperionului eminescian! Oare cum ne învățau profesorii de română la școală? Omul de geniu, neînțeles, care nu poate fi fericit și nici fericit pe alții...

De douăzeci de ani, școala românească este în perpetuă căutare de sine. Este **împinsă**, mai bine zis, să fie într-o nesfârșită căutare a drumului și a menirii ei. Nu știu cine le-o fi spus politicienilor noștri (mai mult sau mai puțin chemați) care au ocupat vremelnice scaunul făcut celebru de Spiru Haret (ministrul, nu universitatea!!) că, până în momentul aburcării lor pe locul susnumit, învățământul românesc a fost un haos, iar rolul lor este de a ordona respectivul neant după modele luate de aiurea! Nimeni nu a vrut să țină cont de tradiția noastră, de specificul nostru, de realizările noastre. Cuprinși de furia demolatoare a tot ce am „moștenit”, dar, mai ales, a tot ce este **național**, au fost desființate manualele unice, ca și cum istoria națională, literatura ori geografia țării sunt alternative. Poetul național a ajuns, sub formă de *cadavru*, într-o *debara*, olimpiada de română care-i purta numele a devenit, pentru vreo doi ani, simplu, concursul de limba și literatura română. Au fost trecuți în derizoriu domnitorii cei mai de seamă, au fost acuzați de colaboraționism scriitorii de marcă, a fost masacrată limba națională. Patriotismul și naționalismul sunt astăzi cuvinte de ocară. Fiecare an a adus experimente, preluate din toate zările, făcute nu pe un eșantion, așa cum este normal, ci pe întreaga populație școlară a țării. S-a schimbat ministrul, s-a schimbat experimentul. Altul la rând! Ceea ce mi se pare cel mai trist este faptul că toți contestatarii sistemului de învățământ („care stresează elevii, care le induce stări depresive grave, care nu îi pregătește pentru viață, care... care...”), dar absolut toți, analiști, parlamentari, chiar jurnaliști și miniștri, sunt produsul școlii românești de dinainte de '89, atât de hulite! (Și nu par a fi depresivi! Doar ticăloși, dar asta ține de cei șapte ani de acasă.)

Dar parcă niciodată în cei douăzeci de ani haosul nu a fost mai la el acasă în ministerul ce-și schimbă titlatura odată cu titularul și care e condus acum de un om al cărui copil frecventează cursurile unei școli din străinătate, că în școlile românești știe tatăl cum e! Și, pentru a-și încununa rătăcirile (căci nu pot numi realizări aberațiile care se produc în Educație), iată acum Proiectul noii Legi a Educației!

O școală pusă la picioarele Politicului, mai bine zis făcută preș la respectivele picioare!

Un profesor lăsat la bunăvoință (sau reaua voință) a unui director numit în funcție nu pentru merite

profesionale, nu pentru performanță ori calități manageriale, ci pentru servirea intereselor partidului.

Un sistem discreționar de titularizare la nivelul instituției școlare.

Finanțarea școlilor private la rând cu cele de stat (oare câți dintre directorii numiți după criteriul de mai sus urmăresc să privatizeze instituția cu care au fost cadorisiți?).

Un consiliu de administrație în care vocea școlii, a oamenilor ei, nu mai are putere decizională, în care soarta ei este dictată de părinți (mam'mare, mamița și tanti Mița!) și de comunitatea locală (câți bani poate

câștiga primăria prin dirijarea lucrărilor o știe și cel mai naiv dintre noi).

O școală care își încheie ciclul obligatoriu după clasa a IX-a, lăsând niște copii de 15 ani nici cal, nici măgar (cum atât de plastic zice o vorbă din bătrâni), în condițiile în care părinții acestora nu le pot finanța continuarea studiilor (și sunt din ce în ce mai mulți în această situație).

Un învățământ în care limba română (*regină* – parcă așa îi ziceau înaintașii!!) urmează a se studia ca limbă străină, iar literatura română a fi eliminată din evaluări.

Descongestionarea programelor până la anularea utilității respectivului obiect de studiu. (Debordând de umor involuntar, cineva propunea introducerea, în locul materiilor „inutile”, a unei zile în care să se facă numai sport, că și-așa, zicea doamna cu pricina, copiii sunt sedentari, se deplasează numai cu mașina, stau în fața calculatorului... Poate copilul doamnei suspomenite, foarte stresat – după declarația mamiței – de lecția de citire care începe cu fraza: „Băiatul ședea trist lângă fereastră.”! În niciun caz puiul de moț care trece zilnic muntele ca să ajungă la școală și care își face temele la opaiț!).

O școală în care o parte din examenul de bacalaureat (testările competențelor) nu pretinde și nu conduce la nimic (un test pe care îl „pici” doar dacă nu te prezinți!).

Desființarea a zeci de școli pe motiv de puținătate a numărului de elevi, dar **doar dacă respectivii școlari au ghinionul să fie români**, căci minoritarii au alt regim (cât de necesare sunt voturile UDMR-ului!).

Să fi ajuns, oare, învățământul românesc asemenea Hyperionului eminescian? Sau poate întrebarea din titlu va fi pe buzele profesorilor și ale elevilor, buimăciți de toate măsurile aberante a căror încununare pare a fi noua lege acum în facere? Le va fi, și lor, „*sete de repaos*”?

Până una, alta, aflăm, din înalte surse, că învățământul românesc scoate tâmpiți, care ajung europarlamentari plini de succese, în loc să scoată tinichigii, că ăia măcar stau dracului în țară (pentru ospătari n-aș băga mâna în foc!).

RODICA LĂZĂRESCU

Foto: Galeria Salina Praid, Trepte

Titi-Par – omul nou și scînteala vremurilor

Pamflet

(Dnei Prof. dr. Elena Roată, la început de an școlar)

Orice explicație, fie ea și una întâmplătoare, atinsă de contingent, fie științifică, încearcă să răspundă la întrebarea „de ce?”, întrebare pusă în legătură cu ceea ce se cere explicat. În termeni simpli, oamenii vor să cunoască nu numai ce se întâmplă, ci și de ce se întâmplă ceva. Explicația are menirea de a decide asupra unor evenimente în contextul altor evenimente, de a arăta de ce ceva este și de ce este așa cum este. Din câte se pare, întrebarea e unde e! Fără a intra pe un teren suficient de spinos, (erotic sau știința întrebărilor reprezintă aproape jumătate din filosofia limbajului și, probabil, mai mult decât atât, din filosofia analitică) totuși, ca omeni cu mintea, zicem noi, limpede și veșnic întrebătoare, încercăm să ne dăm răspunsuri pentru a ne păstra pe linia vieții, oricum, în derivă, mai ales atunci când nu le primim și, mai ales, când autoritățile ridică din umeri sau pun pe tapet abureala cu izul veșnicului gri.

Și pentru că rânduile mele să fie la îndemîna oricui și mai ales gustate de cei ce le citesc, am să vă amintesc, cam cum era pe vremuri, evident în chestiunea de întrebare și răspuns în problema grijii pentru om. Vremuri, zic, nu prea îndepărtate, pentru că, altfel, până și generația mai în vârstă ar spune că fabulez sau, mai grav, că spun povești cu monștri în vremuri, de vremuri inventate.

Totuși, pentru ca totul să fie credibil, am să mă exprim, cum zic mai nou „înțelepții” neamului, cu subiect și predicat.

În consecință, pe vremea lui Ceașcă-Împușcat (acum să nu credeți că ar fi fost un cine știe ce... care și-ar fi dat și sufletul pentru binele poporului său. Tot un fel de Sulică potcovaru!), deci pe vremea lui Ceașcă-Împușcat, un vataf al său, Titi-Par, (primsecretar, funcție nu glumă!), primește în audiență un pîrlit, și el slugă tot la împărat:

-To'arășul, știți, eu, cinci copii, că avorturi nu se mai fac, socru, soacra, bătrîni săraci, unul din ei, paralizat, îți dai și dumneata seama că pute a rahat cât timp, de câteva luni, ea e tot în pat, șoareci, șobolani, mîța și asta a dracu', a mîncat mai știu eu ce, că parcă a turbat, și...

- Și ce-ai vrea de la noi, to'arășu' – l-a întrebat, pe un ton aspru, mai marele îndochinat.

- Și toți, într-o cameră... - a continuat sluga de la stat.

- Mda! a aprobat distinsul domn-to'arăși, apoi, pe un ton aparte, celui din față, zîmbind, i-a replicat: „Să trăim bine! Doar știți, șeful, mai marele împărat, la toată lumea, din inimă de piatră, la toți el v-a urât. E, și ca să fie, eu zic... Porc ai?

- Am, bate-m-ar, să mă bată, că, altfel, de unde untură, să pună pe pâine toți din bățatură?

- Bine, bine, foarte bine! Nivelul de trai, to'arășul, trebuie să recunoaștem, s-a cam ridicat! ...Ai, zici? Atunci, bagă-l cu voi în camera aia, și, peste vreo lună, vii să văd ce s-a întâmplat. Până atunci, garantat, ascultă-mă pe mine, cu siguranță îți va fi... ca-n rai, de când mă-ta te-a făcut, nici că ai visat! Și...să trăiți bine!

- Bine! – a zis omul și, năuc, desigur, a plecat.

Numai că nu a trecut o zi și, mirat, s-a întrebato:

-Bine?!

În zilele următoare, a turbat și, ca un normal, slugă veșnică la stat, s-a pus, cot la cot, cu mîța, pe marele urlat:

- Iauzi bine! Care bine? De unde bine? Bă, orbeților, bă, fir-ai ai dracu' cu binele vostru cu tot!...

La sfîrșit de lună, din nou s-a prezentat la cabinetul tovarășului îndochinat.

- E, cum e? – acesta l-a întrebat.

- Rău!

- Rău?! Mde! Atunci ști ce? Băgați cu voi în pat și capra.

Dar vezi să stea cât mai aproape de aia, soacră-ta, care zici că pute a c...!”

Cocoșat, omul s-a întors acasă. A făcut ce mai marele i-a indicat și, peste noapte, întreg familionul s-a pus, în gura mare, pe strigat. Țipau însă acolo, la ei în vatră, lângă grămada de cenușă, nu cumva să deranjeze, vreo „mătușă”, vreo fufă tinerică a tovarășului, pe la partid căpușă. Că, de, „partidul e-n toate și-n cele ce sunt, și mâine, vor rîde la soare...” Omul nostru, slugă la statul lui Ceașcă-Împușcat, cu otravă în suflet, a rîs și a plîns, a plîns și a rîs un timp îndelungat, până când, în cămăruța sa, cinci copilași, socrul și soacra, porcul și capra, javra, calul și vaca, tot ce avea prin curte, acolo el a adunat. În cele din urmă, după atîta bine, din binele urât, ce-i drept, cam disperat, la tovarășul prim, Titi-Par, s-a prezentat.

- N-aș fi crezut! În ruptul capului, n-aș fi crezut, mai ales acum, când mai marele împărat a schimbat guvernul, apoi cu gura sa, la toți el a dictat: „să se facă, să se dreagă și să meargă!... Că, altfel, dracu' v-a luat! Îți dai seama, to'arășul? Dumneata, om al muncii, la împărat, în beciurile Securității, în umezeală, sau marele rahat până la gât,... ce-i drept, cam pe nedrept, să fii băgat? Băăă, cap de lemn, fii înțelep! Răbdare, că marele împărat de bine v-a urât. Și, ca să vezi că nu-ți vrem răul, întoarce-te acasă și, din „marele palat”, scoate, mai întâi, calul... Vezi cum e și-mi spui! Că, altfel, dracu' cu toți ai lui...te-a luat!

Gălbejit, după o altă lună, sluga veșnică la stat s-a prezentat la Titi-Par, argatul lui Ceașcă-Împușcat.

-E, cum e?

Omul nostru, ce-i drept, mai cocoșat, dar înțelept nevoie mare:

- Mai bine tov., că, între timp, și de soacră am cam scăpat. S-a dus! Mai pute doar, aieva locul, în rest...”

- E, vezi? Câtă grijă și cât suflet pune pentru voi... Trăiască Ceașcă-Împușcat!

-Trăiască, nu zic ba, dar, totuși, eu, acu'ce să mă fac?

- Cum? Nu știi? Bă, dați-vă dracu' de găozari și pușlamale! Vreți ca statul lui Ceașcă-Împărat să vă șteargă și la... de... ? Ai? Cap de varză! Scoate, de la așternut, capra și du-o la pîscut. Dacă se poate, cât mai departe, în vest, cât mai spre apus...

Tîrziu, după vreun an, doi, când sluga de la stat, din cămăruța sa, a scos și oaia și vaca, tot ce el acolo a băgat, când a rămas cu copilașii, socrul și nevasta rotunjoară, gata de un alt făt, parcă a prins pe Dumnezeu de fustă. De fustă, nu am greșit! Lumea, de-cînd lumea, aia de care am auzit, la noi, de prin '50, încoace, s-a schimbat. De, omul nou ne-a trebuit, omul nou avem!

Acum, eu v-am povestit. Pe ici, pe colo, am mai și întrebat. Nu ați sesizat? Nicio problemă! Pun pariu că peste vreo doi ani, i-ar o să batem din palme. Gata potcoviți, o să luăm iar de la capăt. Nu mă credeți? Treaba voastră! Eu unul m-am cam săturat să tot văd. Dar, vorba unei babe de-acî, din Bulzești, de la mine, dacă nu te ia moartea... Până una alta să vă mai spun una: cică ar trebui să trecem prin criză, ca marinarul cu fruntea sus, prin ditamai furtuna! Chiar și cînd corabia e vai de mama ei! Machea! - s-a întrebat aceeași muică. De, ce să zic? Și eu cred că trebuie să fi criță și să îți dea Dumnezeu, cu carul, norc, altfel nu mai vezi uscatul!

Încă una și mă duc: „Trebuie să avem grijă fiecare de noi înșine! Să nu mai stăm la mila statului, ca orbeții” ...Cum, care stat? Țsta căruia îi plătim taxe și iar taxe! Biruri, peste biruri! N-aud! Ați întrebat de ce? O iau și eu ca Titi-Par: cum de ce? Păi, de-aia! Ca să o ducă bine ei și cu ai lor! Ducea-o-ar cu cerga în cap! ...Pst! Ia ascultați și voi ce ne spun aștia, încă nenăscuți: cică, plătim de proști! Mare comedie! Așa o fi?

Bulzești, 05 09 2010

NICOLAE BALAȘA

ZILE ÎNSEMNATE

Fără să fim superstițioși, când cernem evenimentele care au rămas înscrise mai viu în memorie, constatăm că apar de-a lungul mai multor ani câteva date în care se succed întâmplări înrudite între ele și dacă le punem cap la cap, dau o anume culoare vieții noastre. În afara zilelor de naștere și a sărbătorile care se succed anual, se încheagă făptura unor date care ne privesc personal. Pentru toată lumea civilizată, ziua începerii anului școlar este o zi care ne întoarce fața cu ani în urmă la lungul șir al începutului de an școlar, cu precădere spre ziua de neuitat a clasei întâi, a primului contact cu școala, cu banca și draga noastră învățătoare, DOAMNA, în cuvântul căreia credeam așa cum credeam că ziua urmează după noapte.

Trăiesc și eu ca oricare adierea primelor amintiri pentru pregătirea anului școlar, cu uniforma nouă, cu ghiozdan în care, pe vremea mea, stătea la loc de cinste tăblița marcată cu liniuțe roșii pe o față și cu pătrățele pe cealaltă, iar pe marginea de lemn, printr-o găurică, erau legate de două sforicele buretele de șters tăbița și condeiul de care trebuia să avem grijă să nu se frângă și să ne aducă vărsarea de lacrimi pentru o asemenea întâmplare. Lângă tăbliță, stăteau alături puse cu multă grijă, aritmetica și abecedarul cu multe poze colorate și cu primele litere și cuvinte pe care le memorasem din zbor, dar simulam descifrarea cu o anume intonație care însoțea degetul arătător plimbându-se pe pagină: O-I...OI. În clasele următoare grija mare era pentru felul cum duceam în mână călimara cu cerneală, ținută drept, ca să nu se verse, în timp ce tocul cu penița stăteau în penar aranjate cu multă grijă. Penița era controlată atent să nu aibă vârful despicat, căci pe atunci caligrafia era la loc de mare preț. Mai apoi, un motiv de semetie era rostitirea tablei înmulțirii fără răsuflare, pe o melodie lineară, dar ritmată. Simt și acum fiorul necunoscutului acelor începuturi de an școlar. Aveam unghiile tăiate, urechile și gâtul curat, batista în buzunar era spălată și călcată, dar eram îngrijorată de ce-o zice DOAMNA de degetele mele de culoarea maronie a cojilor de nuci care nu voia să se ducă oricât îmi frecam mâinile cu nisip, căci săpunul nu ajuta la nimic.

În anii următori, acestor zile de început de septembrie, li s-au adăugat regretele că s-a terminat vacanța, suspinul despărțirilor, dar și bucuria reîntâlnirilor sau speranța sosirii următoarelor vacanțe, pe atunci, neapărat – cu trenul din Franța!

Toate aceste amintiri comune cu ale tuturor școlarilor, au început pentru mine să se individualizeze la 18 ani când am fost nevoită să întrerup șirul anilor de studii din tumultosul București și să iau viața pe cont propriu, într-un colț de lume îndepărtat, undeva sub un deal, de parcă era uitat de Domnul, o vatră a vieții arhaice, deși nu era departe de Oradea, în comuna Ineu de Criș. Atunci, în 1952, pentru mine, ca învățătoare-profesoară suplinoare, iar acum pentru nepoata mea, Mara-Elena, la cei 18 ani, care a plecat la Ottawa pentru studii universitare, începutul lui septembrie a marcat hotarul unor noi destine. Pentru fiecare a însemnat prima despărțire mai îndelungată de familie, dar mai ales, aducătoare de schimbări majore. Acum

am condus-o cu gândul și cu sufletul privind cu ochii ca prin ceață deasă spre drumul ei de viitor și, întorcându-mi ochii minții, pe cel al meu din trecut care mi-a adus schimbări simțite ca un șoc și mi-au marcat profund următorii ani. Am devenit alt om din care n-a mai rămas decât sufletul de copil de care nu m-am putut despărți nici acum. Mă întreb cum va arăta nepoata mea când va termina studiile, căci la terminarea studiilor fiicei mele, parcă era, dar parcă nu mai era tot ea cea în care sculptasem cu migală și nețărmită dragoste anumite trăsături.

Acum n-am plâns în stradă când mi-am petrecut nepoata cu privirea plecând la Ottawa. Am stat locului ca o stană de piatră privind în gol. Am plâns înainte de a ieși din casă, atunci când m-a invitat să iau loc ca să îmi cânte la pian piesa îndrăgită de toată familia, fiindcă era piesa ei dragă, Le Coucou (Rondeau) de Louis-Claude Daquin (1694-1772). Era un gest de rămas bun, dar și de recunoștință pentru lungul șir de ani în care am stat lângă ea la lecțiile de pian, lecții care și ele se încheiau acum stingându-se în acordul final. În legănarea ritmului de rondo, am simțit că se leagănă întreaga lumea cu mine. Ne-am îmbrățișat îndelung în ritmul sacadat al lacrimilor venite din străfundul pieptului. Apoi iar m-am dus cu gândul la lungul șir de ani marcați de zilele începutului de septembrie. Fiecare septembrie îmi aducea un nou an școlar pentru fiica mea ca elevă, apoi ca studentă, iar, profesional, mi-aducea copii noi, clase noi, colegi de muncă noi, uneori școli noi, metode de învățământ noi și nu de puține ori chiar localități noi. Printre atâtea nouăți aduse de toamne, se numără și anii de studii universitare pe care i-am făcut cu ceva întârziere datorită vremurilor potrivnice, iar în anul acesta, trăiesc alături de fiica mea, bucuria primului început de an școlar când ea își va conduce ca directoare adjunctă colectivul de 87 de profesori la un prestigios liceu din Toronto.

În lungul șir al începuturilor de septembrie, am apucat să trăiesc și vremea ieșirii mele din lumea școlilor încheiată în lacrimile pensionării. Dar până să apuc să trag aer adânc în piept pentru alean, un alt început de septembrie, mai precis, în noaptea lui 31 august spre 1 septembrie, m-a adus definitiv în Cana-da, căci nepoțica începea școala și cine putea mai bine să-i supravegheze pașii decât draga de Buni. Și odată ajunsă aici, Buni iarăși a trecut prin mari prefaceri, cele ale strămutării, dar a acceptat totul din plină inimă. Și iată-mă acum, la acest septembrie 2010, când iar mi s-a golit inima odată cu plecarea nepotei mele dragi. Parcă nu mai știu ce să fac cu mâinile care nu-și mai găsesc rostul ca până acum. E casa goală, deși îi simt prezența în tot și în toate. Nu-i mai aud vocea, nu-i mai simt mișcarea, nu-i mai aud cântecele la pian. Și parcă e un făcut, afară plouă și e frig, nu pot ieși cu cațelușa la plimbare decât pe fugă și zgriburind și stau și iarași mă gândesc la zilele începutului de septembrie încercând să străpung timpul în viitor să vad ce-mi mai poate aduce. O adiere caldă a speranței și a încrederii mă face să întorc capul spre răsărit și să rostesc: ajută Doamne!

ELENA BUICĂ

Scoala românească în diaspora LCCR, în al IV-lea an școlar

"Sufletul unui român este „mai român” alături de dumneavoastră(...)"

-Domnule ministru Daniel Funeriu, aș vrea să vă adresez câteva întrebări în calitate de cadru didactic, implicat profesional și afectiv încă de la început în proiectul MECTS și al ILR de predare a cursului LCCR (limbă, cultură și civilizație românească) în străinătate.

Dumneavoastră, domnule Daniel Funeriu, ce impresie vă creează programul LCCR ? Mă refer la omul Daniel Funeriu, și iau în considerare experiența dumneavoastră de adolescent imigrat și de adult care a studiat și și-a construit o carieră universitară departe de țară. În ce opinați că ar consta necesitatea și valoarea LCCR ?

-Ca român, indiferent de locul în care te afli sau de poziția pe care o ocupi, nu poți fi decât foarte fericit și mândru atunci când apare și se derulează o activitate, un proiect menit să promoveze limba, cultura, civilizația națiunii tale. Bucuria este cu atât mai mare atunci când respectivul proiect se dovedește a fi unul cu un impact pozitiv, care se dezvoltă de la an la an și care are, ca grup țintă, populația școlară de origine română școlarizată în unități de învățământ din state membre ale Uniunii Europene.

-Cred că nu vi se va părea exagerată afirmația că programul LCCR înseamnă pentru românii din țările unde a fost creat legătura cu țara, cu rădăcinile, cu atât mai mult cu cât înșiși reprezentanții Ambasadei României la Roma i-au subliniat cu diferite prilejuri impactul pozitiv și valoarea, mai cu seamă în ceea ce privește îmbunătățirea imaginii României și a românilor în Italia. Aprecieri au fost exprimate repetat și în legătură cu activitatea direcțiunii ILR, pentru maniera în care a fost implementat, promovat și susținut programul, pentru calitatea organizării LCCR în funcție de specificul fiecărei țări. Cum vede MECTS, domnule ministru Daniel Funeriu, programul LCCR și activitatea tuturor celor implicați?

-Cursul de Limbă, cultură și civilizație românească, predat în unități de învățământ din state membre ale Uniunii Europene, este o componentă esențială într-un amplu angrenaj menit să promoveze valorile culturii și civilizației românești. Proiectul facilitează legătura tinerilor cu țara de origine, cu obiceiurile și tradițiile acesteia. În plus, se realizează promovarea și păstrarea limbii române în formă standard și asigurarea sprijinului în cazul revenirii în țară în vederea reintegrării în sistemul românesc de învățământ. De asemenea, suntem la curent cu faptul că personalul implicat în predarea cursului desfășoară o activitate prestigioasă care nu se rezumă doar la partea didactică propriu-zisă, ci și la alte componente culturale și interdisciplinare, de multiculturalitate și plurilingvism. Astfel, dumneavoastră, profesorii LCCR, sunteți cei mai activi ambasadori ai culturii românești, sunteți vectorul de transmitere a valorilor noastre în spațiul european, dar și suportul educativ și moral al tinerilor în vederea integrării lor în țara de adopție. Pentru întregul dumneavoastră efort și pentru realizările pe termen lung pe care le generați,

permiteți-mi să vă felicit din tot sufletul. Sunt sigur că sufletul unui român este „mai român” alături de dumneavoastră, că prezența dumneavoastră în școlile din străinătate reprezintă motorul susținerii și promovării unei imagini pozitive despre România. Succesul proiectului este relevant și de mesaje pe care le primim din partea misiunilor diplomatice ale României, din partea autorităților educaționale din țările partenere și din partea diferitelor asociații de români din străinătate.

-Credeți că extinderea programului în viitorii ani școlari trebuie să se facă doar în comunitățile în care

numărul conaționalilor e
elevat sau ar fi necesar să
aibă dreptul la instrucție și
educație în limba maternă

toți copiii? Considerați că ar fi posibilă includerea lecțiilor LCCR în orarul școlilor și în programa de învățământ din Italia? Vă solicit o opinie fiindcă, statistic, suntem prima minoritate etnică din această țară.

-Extinderea proiectului în anii următori figurează printre prioritățile noastre, în special în sensul acoperirii numărului sporit de unități școlare/regiuni/comunități care și-au exprimat dorința de a adera la proiect. De asemenea, urmărim și îmbunătățirea acestuia, ceea ce poate presupune și includerea cursului în orarul școlilor, în acord cu autoritățile educaționale partenere. Mai mult, caracterul deschis al cursului este evidențiat și în faptul că, printre elevii înscriși, un procent de peste 2% sunt de altă naționalitate decât română. În acest context, în discuțiile cu partenerii, vom aborda diferite variante posibile de lucru pentru viitor.

-V-ați gândit cum anume poate fi conceput un program de reintegrare școlară a elevilor care se întorc în țară împreună cu familiile? Se are în vedere un astfel de program?

-În ceea ce privește reintegrarea școlară a celor care se întorc în țară, se poate discuta pe cel puțin două paliere. În primul rând, prin reforma pe care o concepem pentru sistemul românesc de învățământ, care va fi consfințită prin noua lege a educației, vom asigura un sistem național de educație compatibil cu cel european, astfel încât revenirea elevilor să se facă în mod natural, fără eforturi suplimentare. Al doilea palier, la fel de important, este însuși proiectul nostru care acoperă tocmai segmentul curricular care le lipsește celor care studiază în străinătate.

-Vă mulțumesc în nume propriu, al cadrelor didactice, al elevilor și al părinților din Italia (și în mod special al comunităților românești din regiunea italiană Friuli Venezia Giulia) de-a fi făcut posibilă continuarea acestui program într-un an dificil. Profit de această oportunitate pentru a transmite prin intermediul dumneavoastră, domnule ministru, felicitări și mulțumiri ILR și directorului instituției pentru calitatea activității și pentru profesionalismul demonstrat, pentru susținerea acordată întregului corp didactic din străinătate în acțiunea, deloc facilă, de-a promova cultura, civilizația și limba română .

Udine, 28 septembrie, 2010

Prof. MIRELA CORINA CHINDEA

VIITORUL DIN TRECURT

Am încercat să fac un exercițiu de memorie și să recuperez clipa primei mele întâlniri cu Muzeul Etnografic din Reghin.

Oricât aş fi vrut însă să dau concretețe acestei clipe în spațiul muzeului, ceva mă trăgea înapoi în timp, într-o copilărie fascinantă, încărcată de mirajul miturilor, în orizontul lor local.

Atunci m-am întâlnit prima oară cu Muzeul Etnografic, chiar dacă atunci n-am conștientizat aceasta, pentru că, nu putem să știu eu, la început de deceniu șapte, un copil încă nedus la școală, că omul acela care tot fotogarfia și filma „Împănatul boului”, la Chintelnic, satul meu natal, nu era altcineva decât Anton Badea, etnograful care fondase această instituție, plecând de la un prim fond de 64 de piese de port popular.

La Chintelnic, făcea un lucru extraordinar – nemurea un obicei care, încet, încet, avea să dispară, dar imortaliza pe peliculă și chipuri dragi mie, într-un film păstrat în filmoteca de aur a Muzeului Etnografic din Reghin.

Secvențe de la acel eveniment, completate cu altele, de la obiceiul „Moșiteii”, își găseau loc și într-un film pe care îl turnau cei de la Studioul Sahia, „Vârstele omului”, film pe care nu-mi amintesc să-l fi văzut vreodată, deși știu că s-a finalizat și chiar a rulat prin cinematografe. Poate că știe Cleopatra Lorințiu care, dacă memoria nu mă înșală, a jucat în acest film.

În același Muzeu Etnografic și despre același „Împănat al boului”, chiar într-o versiune cosmetizată, „Înstruțatul boului”, am descoperit o fotografie în care era și tatăl meu, în „gardă” celor care înconjurau boul „împănat” și nu „înstruțat”.

A fost legătura mea primă de suflet, nebănuită, cu această instituție, pe care am descoperit-o apoi încet, încet, în întreaga sa cuprindere de preocupări, până a deveni apoi parteneri de încredere în multe dintre proiectele de promovare atât a artei tradiționale, cât și a celei moderne.

Într-un Reghin cultural plin de dinamism, de entuziasm al faptei culturale, de respect față de tradiție, față de valori, Muzeul Etnografic a avut mereu distincție, a avut ținută care a impus respect, care a atras interesul atât al publicului larg, cât și al cercetătorilor.

Sigur, Muzeul Etnografic al lui Anton Badea, preluat cu entuziasm și profesionalism de Maria Borzan, și-a schimbat mereu înfățișarea, și-a mai adăugat urme ale vremii pe chipul său. Case vechi, instalații tradiționale, o biserică de lemn, opere de artă contemporană, zestre materială și imaterială,

documente mărturisitoare, obiecte păstrând în ele vii energiile unor vremuri de mult apuse, un tezaur, cum se spune, simplist, dar nu golit de conținut, inestimabil.

Muzeul Etnografic Reghin a devenit treptat un reper grăitor pe traseele cunoașterii și recunoașterii identității noastre. Oameni devotați ideii de patrimoniu, tradiției, culturii au făcut din această instituție un loc greu de ocolit pe traseele turismului cultural din zonă.

Poate că o umătate de veac nu e în măsură să ne impresioneze în fața timpului, dar când acea jumătate de veac adună veacuri de mărturie, e imposibil să nu ne lăsăm copleșiți de emoție, de uimire, de admirație pentru ceea ce a însemnat cultură, civilizație în

salurile devenirii lor, în spațiul rural arhaic. Dacă luăm în calcul și aria de cuprindere a cercetării și achizițiilor Muzeului Etnografic Reghin, peste 900 localități rurale, dintr-o zonă etnografică a interferențelor, Mureșul Superior, zona Subcălimanilor, Valea Gurghiului, Câmpia Transilvaniei, avem imaginea universului pe

care îl cuprinde în spațiul său de expunere, nu foarte mare, dar inspirat valorificat, această instituție muzeală.

De la "Arta populară în zona Văii Gurghiului", prima expoziție din 1966, la "Unelte și tehnică populară din Valea Superioară a Mureșului și Câmpia Transilvaniei", expoziția din 1972, reorganizată în 1991, Muzeul Etnografic Reghin și-a conturat o personalitate și și-a câștigat un prestigiu binemeritat între instituțiile muzeale similare din țară.

Un Muzeu Etnografic oferă o altfel de călătorie în timp, în afara noastră și înlăuntrul nostru, în ființa noastră.

Fără trecut, nu avem prezent și nici viitorul nu are orizont. De aceea e nevoie de instituții precum Muzeul Etnografic din Reghin. Respectând valorile trecutului, ne respectăm pe noi înșine. Iar tezaurul moștenit, n-avem niciun temei să-l lăsăm vămilor pustiei, cum ar fi spus poetul Ioan Alexandru.

În spatele a tot ceea ce înseamnă astăzi Muzeul Etnografic Reghin, care ar putea purta cu respect și recunoștință numele lui Anton Badea, se află multă muncă, eforturi substanțiale, știință, într-un veritabil omagiu și elogiu adus trecutului, în reperele lui fundamentale, stă un colectiv care, cu modestie și discreție, a clădit temeinic casa sentimentului românesc al ființei.

NICOLAE BĂCIUȚ

Foto: Manifestare culturală la Muzeul Etnografic, 2010.

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

"Vatra veche", la numărul 21

Lunarul de cultură "Vatra Veche", al cărui inițiator și redactor-șef este Nicolae Băciut, a ajuns în al doilea an și la a douăzeci și una apariție. Revista se deschide cu unul dintre "Poemele poetului tânăr", Ștefan Băciu, brașoveanul purtat de destin de la poalele Tâmpiei în Hawai, unde era profesor la universitate și scotea o revistă de poezie în mai multe limbi, inclusiv în hawaiană. Ilustrația publicației aparține pictorului naiv Teodor Moraru, prezentat de Nicolae Băciut, iar "Vatra veche dialog" îi găzduiește pe Ion Ungureanu, chestionat de Rogac Raia, într-un interviu amplu, reflectând problemele culturii și nu numai, din România de Est, de peste Prut; de asemenea, academia-nul Dumitru Radu Popescu e interviuat de Ionela Loredana Tuchilă, nițel dis-junct, dar cu mărturisiri literare semnificative ale scriitorului. Vasile Voiculescu, Ion Caraion, Mircea Zăciu, Valeriu Bârgău, I. C. Chițimia, Jean Bart, Mircea Micu se regăsesc în paginile revistei prin comentarii pertinente, așezate, evocări.

La "Cronica literară", A. I. Brumaru comentează "Sintaxa unei limbi uitate" de Eugen Axinte; Elena M. Cîmpan recenzează în "Literatură și Cupidon", cartea de proză "Iubire la imperfect" de David Dorian; între altele se spune: "În proza bistrăieană, David Dorian este un nume ce s-a impus, după ce a renunțat la poezie. Stă alături de Melania Cuc și de Alexandru Uiuu, toți cu stil, cu originalitate și resurse multiple de-a înflori genul epic". Volumul "Contexte ale Țiganiadei" de Ion Urcan este socotit de Maximilian Menuț ca "unul dintre cele mai bine integrate în domeniul criticii, fiind fără doar și poate un reper pentru studierea operei Țiganiada". Tot Menuț mai recenzează "Romanul adolescenților" de Nora Flămând, "Ultima zi a tovarășilor" de Ioana Stuparu, "Sub cerul literei" de Melania Cuc, "Istoria regelui Brazilor" de Nicolae Vrășmaș, concitadinul nostru fiind cel mai frecvent nume din recenta apariție a publicației, energic, inspirat și foarte harnic. Un număr cu texte de mare diversitate care interesează.

VICTOR ȘTIR

Mesagerul, 15 septembrie 2010

Vatra veche și soarele toamnei

Vatra veche de septembrie aduce nostalgia toamnelor frumoase, petrecute și în domeniul literaturii. Scriitorul Nicolae Băciut are grijă, în calitate de redactor șef, ca totul să fie ca la carte, profesionalismul colectivului redacțional dovedind acest fapt. Acest număr este ilustrat cu lucrări de pictură naivă semnate de Teodor Moraru și are pe copertă poezia "Toamna", semnată de ȘTEFAN BACIU. Naivitatea ca artă (Teodor Moraru), de Nicolae Băciut este materialul de deschidere al acestei ediții a publicației, după care suntem părtași la un dialog cu Ion Ungureanu, prin Rogac Raia. Cum vede D.R.Popescu satul și tradițiile ne spune Ionela Loredana Tuchilă, iar mai apoi intrăm în sufletul lui D.R.Popescu, printr-un dialog savuros. Vasile Voiculescu – strategii particulare în discursul narativ, de Elena Vieru, Mircea Zăciu între critică și istorie literară, de Ana Capotă, Basmul – pamflet politic, specia hibridă a lui Ion Caraion, de Dragoș Vișan sunt alte eseuri inspirate. Bistrița este prezentă prin Elena M.Cîmpan, care vorbește despre Literatură și Cupidon (David Dorian), iar Menuț Maximilian scrie despre Țiganiada în viziunea lui Ion Urcan, Romanul adolescenților (Nora Flămând), Ultima zi a tovarășilor (Ioana Stuparu), Sub cerul literei (Melania Cuc), Istoria regelui Brazilor (Nicolae Vrășmaș). Vatra veche se află în dialog și cu Aurel Hancu, prin Răzvan Ducan. Spinoasa problemă a aromânilor este descrisă de Adrian Botez, iar Ovidiu Ivancu ne spune cum este să fii român în India. Un număr frumos, precum razele de soare de toamnă care dă în pârg cele mai faine chipuri ale naturii.

MENUT MAXIMILIAN

Răsunetul, 16 septembrie 2010

Domnule Nicolae Băciut,

Vă rog să acceptați mulțumirile mele sincere pentru distinsa dv. amabilitate și pentru promptitudinea cu care îmi trimiteți prin email revista "Vatra Veche". Am apreciat întotdeauna substanța revistei și condițiile grafice în care aceasta apare, precum și periodicitatea fără de cusur a aparițiilor. Totuși, pe lângă atâta informație serioasă, s-ar impune (măcar din când în când) - și o pagină de umor, așa cum de altfel revista a mai găzduit. Pentru că și umorul (bun, rău?) - e tot literatură. Cu toată considerația,

V.VAJOJA

Stimate domnule Băciut Nicolae, Vă mulțumesc, pentru că îmi trimiteți revista "Vatra veche" online. Astfel îmi dați posibilitatea să citesc atât eu cât și un număr mai mare de cititori lucruri frumoase și interesante. Aștept cu nerăbdare de fiecare dată următorul număr al revistei. Vă felicit, pentru revista care o editați și difuzați, este o fapta onorabilă.

Cu respect,

bibliotecar DIMA MARIA,
București, C N "Spiru Haret"

Bre dar bun Băciut mai are revista aiașta minunată !!!

Poet GEORGE FILIP,

Canada

Un sumar complex care atinge și rațiunea și sufletul cititorului. Faptul că se acordă spații ample criticii și recenziilor literare este un

mare punct câștigat - în contradicție totală cu alte reviste, care preferă să publice creațiile autorilor, nu ceea ce se spune/serie despre ei. Încă un număr reușit al "Vetrei Vechi"! Succes!

ȘTEFAN DORU DÂNCUȘ

Multumesc pentru nr. 9/2010 și... obișnuitele -de acum- felicitări pentru profesionalismul dv., al colaboratorilor dv., dar și al cititorilor dv. căci, nu-i așa?, fără un cititor activ nimic nu e terminat! Cititorul este un veritabil colaborator al autorului și, de ce nu!, chiar coautor al...

mesajului (zicea Charles Peguy? sau George Steiner? Nu mai știu 🤔)

! Înapoi la... clasici 😊!)

LUMINIȚA MĂNESCU

Am primit! Mulțumesc mult!

Se pare ca Vatra veche a ajuns o vedeta a revistelor culturale. E o bucurie sa aflu acest lucru. O redirectionez spre Grecia, ca de obicei. Si spre noii mei prieteni din Spania.

LILIANA MOLDOVAN

Mulțumesc mult, felicitari pentru revistă. Toate cele bune,

ANCA FLOREA

Mulțumesc!!!! Poate atunci când voi avea texte noi mă veți primi în paginile onorantei dumneavoastră publicații. Cu urări de bine,

MIRCEA DRĂGĂNESCU

Nicule,

Și acest număr este consistent și variat. Și mai are o mare calitate: e interesant! Ilustrația cu pictura naivă e foarte inspirată. Aș spune că sunt de câteva zile chiar obsedat (în sensul bun) de aceste lucrări. Pictura naivă e una și a fi naiv e alta.Cu îmbrățișări...

UCU

Bună regăsire, Domnule Băciut și mulțumiri din suflet pentru Vatra veche nr.8, din care am citit cu tresăriri de inimă, interviul luat deosebitului prozator Fănuș Neagu, căruia i se datorează și devenirea mea ca scriitor.

Bucurie mi-ați adus și prin Vatra veche nr. 9, întâi pentru găzduirea fragmentului de proză semnat de mine și-apoi, între numeroase altele, prin evocarea poetului Ion Iuga, împreună cu care, demult de tot, stăteam la o voroavă, aici, sus, la începutura Oltului.. Fiind el la prima apariție editorială, TĂCERI NEPRIMITE, din care mi-a dăruit un exemplar cu autograf... Vremuri...

Revin la *Vatra veche* nr. 9 din care va rog să-mi printați 5 exemplare și să mi le expediați pe adresa : Ion Nete Miercurea-Ciuc, str. (....) județul Harghita.

Vă doresc o revistă împlinită și pe mai departe.

Cu sincere mulțumiri,

ION NETE

Dragă Domnule Băciut,

Mii de mulțumiri și felicitări: "când rândunelele-au plecat, se-ntorc la cuiburi papagalii..."

Am citit pe nerăsuflăte numărul 9, amintirea lui Ion Iuga (" eu sunt cel mai frumos bărbat din nord...") m-a tulburat (el apare în romanul meu "Vremea Trădărilor") și deosebit de interesantă "varianta aromână a Mioriței", care mi-a reamintit de discuțiile cu Perpesicius în Valea Zânelor, prin anii 69-70, care susținea originea covăsneană a Mioriței; teribilă readucerea lui Zamolxis în conceptul mistic al Mioriței (și Zamolxis al lui Horia Vintilă s-a născut în exil, și ce EXIL !)

Încă odată: mulțumiri din inimă! Și mă repet: intelectualii de cultură sunt și au fost întotdeauna frați în ale pământului, chiar dacă pământul, Ardealul nostru drag și unic și tragic și trist a trebuit să suporte multe "limbi" și chiar dacă în exil, limba și numai limba rămâne micuța ta patrie, însă în exilul fără hotare, am întâlnit intelectuali, repet: intelectuali, care vorbeau multe limbi și se închinau pe legea lor și care aveau totuși o singură patrie: "Ardealul"!

O să vă trimit o schiță (suprarealistă!) peste vreo două săptămâni. Cu stimă,

CORNEL DIMOVICI

**Stimate domnule NICOLAE BĂCIUȚ –
Mulțumesc mult!**

...Iată, încă un număr frumos și "miezos", al "bătrânei Doamne" a Măriei Sale, Cultura Autentic-Românească: *Vatra veche*!

... Un D.R.Popescu re-născut și cu ideile sănătoase și ferme, luminos-tăioase, precum fulgerarea... poezie de calitate, ba chiar, unele versuri revelatorii...eseuri și critică literară scrise cu responsabilitate intelectuală "mironcostiniană"...iar problema aromânilor, din nou - **"INTRU MINUNARE NEUITATĂ"!**

FELICITĂRI, CALDE ȘI SINCERE!!!

Doamne,-ajută!

Cu, mereu, aceeași prețuire și caldă prietenie,
ADRIAN BOTEZ

Mersi, cumetre Nicu! Multe lucruri de citit. Ai într-un loc un material care are la sfârșit (*fragment din Lucrarea de Doctorat, „Poetica imaginii în creația populară din Bucovina, coordonată de Prof. univ. dr. DUMITRU IRIMIA*). Din câte știu eu, însă, prof. D. Irimia a murit puțin cu vreu an și mai bine în urmă. Poate drd-eaua nu a aflat încă.

Cu liniște,

ADRIAN NEMȚEANUL

N.M. A aflat, dar, lucrarea fiind încheiată, îndrumător to D. Irimia rămâne, iar consemnarea acestui detaliu nu e decât un omagiu adus distinsului profesor.

Vreau să vă spun părerea despre VATRA VECHE NOUĂ - nu e frumoasă. E superbisimă! Excelentă, nu găsesc cuvinte pentru a o evalua.

Și ilustrațiile sunt de-a dreptul încântătoare. Le-am văzut pe ele primele, la fel cum în copilărie mă uitam întâi la poze și apoi citeam cartea. Mă aflu în acele peisaje încântătoare și mă confundam cu ele.

Mi-a plăcut și dialogul cu acest artist de excepție. Felicitări din toată fibra sufletească.

Le-am trimis și Mirelei, Elenei Buică, lui Adrian Botez și Ioanei Stuparu revista, să se bucure și ei. Ioana m-a sunat și e ff. încântată.

ACEASTĂ REVISTĂ NU ARE CONCURENȚĂ ÎN ROMÂNIA. Bbucurați-vă și să ne bucurăm împreună. **GAUDEAMUS, IGITUR!**

BUNUL DUMNEZEU SĂ VĂ ȚINĂ SĂNĂTOȘI PE TOȚI, REDACTORI, COLABORATORI ȘI CITITORI, DAR ȘI PE PRIETENII REVISTEI. ȘI CINE A ZIS CĂ NU SE MAI CITESC REVISTELE LITERARE?

CU IMENSĂ PREȚUIRE,

CEZARA ADAMESCU

- uimită și încântată peste poate

Mulțumesc!!!! Poate atunci când voi avea texte noi mă veți primi în paginile onorantei dumneavoastră publicații. Cu urări de bine,

MIRCEA DRĂGĂNESCU

Distinse maestre Nicolae Băciut,

În primul rând vă mulțumesc pentru grija de a mă bucura lună de lună de revista VATRA VECHE și să-mi exprim, totodată, regretul că scriu atât de rar. Probabil că Zeno v-a zis că am obținut o bursă postdoctorală de 12 luni la Univ. "Al. I. Cuza", motiv pentru care a trebuit să mă mobilizez pe alt gen de scriere. Anul acesta s-a demonstrat a fi foarte prolific din punct de vedere profesional, chiar mai mult, pe 16 octombrie voi primi și distincția de cetățean de onoare în comuna bunicilor mei.

Cu speranța că acest mesaj vă găsește în plinătatea ființială

a dvs., **DANIELA GÎFU**

Dragă domnule Nicolae Băciut,

Mulțumesc mult! Mi-ați făcut o mare bucurie prin revista "VATRA VECHE"! Dublă bucurie, de fapt, fiindcă în două numere consecutive se află publicate cronici referitoare la recentul meu roman "TOVARĂȘI DE ULTIMA ZI", cronici semnate de distinșii scriitori Ion C. Stefan și Menut Maximilian.

Îmi este foarte apropiată de suflet revista "VATRA VECHE", chiar numele ei îmi spune foarte mult, mai ales că eu am scris, în special, dar și cu mult drag, despre satul românesc - "vatra noastră stramoșească". E ca un lăstar odrăslit din rădăcini adânci, rămas din timpuri străvechi, pe care nimic și nimeni nu le poate stârpi.

Vă doresc dumneavoastră și tuturor colaboratorilor sănătate și bucurii!

Cu prețuire,

IOANA STUPARU

Dragă domnule Nicolae Băciut,

Mulțumesc mult pentru tot ce-mi trimiteți. Vă doresc succes în toată activitatea dvs. redacțională și de scriitor, cu multă sănătate.

I. ILAS

Am trăit o adevărată sărbătoare când am citit revista *Vatra veche*. Să vă dea Dumnezeu inspirație și bani,

NICOARA MIHALI

Mulțumesc!!!! Poate atunci când voi avea texte noi mă veți primi în paginile onorantei dumneavoastră publicații. Cu urări de bine,

MIRCEA DRAGANESCU

Domnule Băciut,

Mulțumesc frumos pentru nr. 9, are un conținut consistent, dar și diversificat.

Cu mult respect,

MONICA MURESAN

Nisipul clepsidrei se scurge prea repede, timpul nu mai are răbdare cu noi, ori poate noi cu el, și, deseori, cădem în rutină, uitând clipa de suflet pe care trebuie să ne-o dăruim măcar câteodată.

Mă simt onorată și vă mulțumesc pentru plăcerea lecturii și frumusețea timpului prea repede risipit în fața paginilor pe care v-ați ostenit mintea și sufletul.

Cu multă recunoștință și aleasă prețuire,

Prof. ADRIANA UJICĂ

Stimate Domn,

Așa cum am tot constatat, cu deplină bucurie de bună seamă, ați avut amabilitatea să publicați cam tot (sau tot?) ce v-am trimis. Am bucuria să vă anunț apariția unei antologii poetice. Poate veți găsi loc și pentru această semnalare.

Cu îndatorată amicitie,

MARIAN TOMI

Domnule Băciut,

Mulțumesc mult pentru brațele deschise ale revistei. În acest moment, trimit pe adresa revistei 10 poezii despre care a scris d-na Adamescu la revista AGERO (recenzie la cartea mea).

Vă mai trimit alăturat 7 acuarele (flori) să înfrumusețăm revista și să o faceți cea mai frumoasă dintre

toate... MERITĂ!

Peste ceva vreme, vă mai trimit grafică legată de Târgu-Mureș.

M-aș bucura dacă mi-ați trimite imagini cu bisericile de lemn, pe care am înțeles că le-ați folosit la o carte a dv., să fac grafică după ele, poate voi deschide o expoziție.

CONSTANȚA ABĂLAȘEI DONOȘĂ,

Galați

Nicolae Băciut,

Am primit cu bucurie și acest nr. (electronic) al revistei *Vatra Veche*. Felicit colectivul de redacție pentru profesionalism și atenția dăruită acestor pagini. M-au bucurat în mod deosebit rubricile de Interviu, care mi se par inedite, și cele de Cronică literară. Am ocazia și bucuria de a cunoaște și alți cronicari sau scriitori din țară, unii dintre ei poate prea puțin și pe nedrept, mediatizati. Cu credința că veți continua să publicați această revistă în condiții apropiate de excelență, vă trimit anticipat aprecierile mele.

Stima și prețuirea mea,

PAUL GORBAN,

Redactor-șef al revistei de experiment literar Feed Back, Iași.

Stimate Dle. Băciut,

Despre marile personalități ale exilului românesc s-au scris biblioteci întregi, despre Horia Vintilă, pe care l-am citit cu mare interes și despre care ați scris în *Vatra veche*, la fel. O altă personalitate din exil, mai puțin cunoscută, este filozoful D.C.Amzăr. Am fost mulți ani prieten, până la moarte, cu Domnia sa, ultimul atașat cultural al României la Berlin, care a fondat, împreună cu Rațiu, Penescu ș.a., Consiliul Național Român, a activat pentru Biblioteca. Română din Freiburg și s-a angajat foarte intens pentru limba română în Exil. Cu ocazia ultimei călătorii în România, am costatat, cu mare durere, că cele trei culturi se distanțează, deși istoria asta magnifică a Ardealului, lupta împotriva islamului și a slavilor, cultura și controversele religioase (fără conflicte, nu există progres) sunt crispat, contorsionat, sudate, unite, în această insulă, și în Europa fac parte dintr-un context unitar (doar limba îi desparte - în Elveția se scrie în germană, franceză, italiană și retoromană...).

Și giganții școlii ardelenne și Slavici, Coșbuc, Goga, Rebreanu, sau Blaga s-au format și au creat în această arie multiculturală (Cluj-Budapesta-Viena-Roma).

Așa s-a născut ideea cu Paskandy, fost deținut politic la Aiud și în Delta, împreună cu români și sași, și care, în exilul lui în Budapesta, se simțea străin și visa la munții și pădurile Ardealului. Personajele din piesele lui, David Ferenc și Apczai, reprezintă idealurile, iluziile și spasmele umanismului ardelean și de fapt, ne aparțin tuturor, indiferent de limbă și ce gândesc unii, și nu puțini...

Este doar o idee. Și poate la o analiză mai atentă, nu rezistă! (...)

Cu deosebită stimă,

CORNEL DIMOVICI

Felicitări, Nicolae Băciut. Cu scriitori de talia dumitale s-a scris Istoria literaturii române.

IOAN LILĂ

Revista nouă, 7-8/2010, p.50,
Mult stimat Nicolae Băciut !

Primiți cele mai sincere mulțumiri pentru numărul revistei ce mi l-ați trimis și să Vă ajute Dumnezeu în realizarea planurilor propuse.

Cu respect,

DUMITRU BĂLUȚĂ

Stimate dle Nicolae Băciut,

Vă felicit pentru faptul de a pune atâta suflet și atâta tenacitate în realizarea *Vetrei vechi*. Am primit de la un coleg ultimul număr al revistei, pe care l-am parcurs cu mare interes și cu încântare. (...)

Aștept cu același interes următoarele numere ale revistei, pentru care vă mulțumesc.

Cu respect și cu admirație,

CEZAR BOGHICI

Stimate domnule Nicolae Băciut,

înainte de toate țin să vă felicit pentru eforturile depuse pentru ca revista „Vatra veche” să aibă o ținută elegantă și materiale bune.

Vă mulțumesc pentru acceptarea colaborării mele, e vorba de cronica la o carte de poeme a lui Anni-Lorei Mainka.

Tot cu acordul dvs., vă trimit un grupaj de poeme din care să alegeți care vă plac.

LIVIU OFILEANU

Mulțumiri cu felicitări pentru *Vatra Veche-9*.

Cu deosebit respect,

ION BERGHIA

Stimată redacție, dragă revistă

Mă numesc Răducan Gheorghe, sunt din Rm. Vâlcea. Lucrez de aproape 42 de ani în domeniul producerii de energie electrică, dar - "printre picături", am publicat 11 cărți.

Nu știu cum a ajuns revista dv. pe adresa mea, dar tare-i bună și frumoasă.

Vineri im soseste cea de-a XII-a carte, pe care-mi permit să v-o trimit.

Aș dori să am și eu o colaborare cu dv. Dacă este nevoie, pot să vă trimit un C.V.

Până atunci vă trimit cartea "De-ale lui Gheorghe".

Dacă aveți timp, accesați pe Google:

Gheorghe Puiu Raducan Țepești

Vă doresc numai bine

Cu respect, de dincoace de munți,

RĂDUCAN

Cu destulă întârziere, vă rog să transmiteți urările de bine și sănătate maestrului Teodor Moraru cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani. Mai ales însă să-i transmiteți admirația mea pentru extraordinarele lui tablouri. N-am avut niciodată prilejul să le văd "pe viu", însă reproducerile m-au fermecat. Deși nu prea am șanse să călătoresc la Târgu Mureș într-un viitor apropiat (bănuiesc că acolo locuiește), mi-ar place totuși să știu unde anume i-aș putea vedea picturile în fericita ipoteză că s-ar ivi un asemenea prilej. (...)

Vă felicit - încă o dată și mereu - pentru ținuta revistei.

Cu stimă,

E.NEAGOE

Fabio DiCastano

(Urmare din p.86)

Fie că era o simplă încăpere sau un întreg oraș pe care-l vizita pentru întâia oară, ca acum, experimenta o stare apropiată leșinului, cu membrele sleite de puteri, atârând lipsite de greutate și privirea tulbure, picată în iluzii optice care ondulau realitatea.

S-ar fi desprins iute de acea morgană durerosă, dacă taxiul nu ar fi rămas prins în plasa traficului central al orașului cetate... Așa, toate se prelungeau una într-alta, oameni, mașini, biciclete, motociclete, ora de vârf își vărsa nervii pe asfaltul ce fremăta sub miile de picioare și roți...

Când, în sfârșit, observă pensiunea la care trebuia să ajungă,

ridicându-se în toată splendoarea celor două etaje la numai câțiva zeci de metri în față, Alexandru răsuflă ușurat... Acolo, sub firma care atârna impunător pe peretele exterior, trebuia să-și aștepte ghidul, un anume... Fabio DiCastano.

(Fragment din romanul "Dincolo de Dumnezeu")

EXPO

Galeria "Unirea", Târgu-Mureș CONSTANȚA ABĂLAȘEI DONOȘĂ "Ut pictura poesis"

Născută în Brăila la 4 februarie 1954, grafician, pictor și poet; "o creatoare scrupuloasă cu sine, ce scrie și pictează sau desenează, dintr-un anume sentiment al datoriei față de sine și față de ceilalți" (Ana Maria Hartuche).

A urmat în Brăila, orașul natal, Liceul Teoretic nr.5 (1969-1973), în paralel cu Școala Populară de Artă -pictură, cu profesorul și pictorul Vespasian Lungu (1969-1972) și în București Școala Tehnică de Proiectare, în cadrul Institutului de Arhitectură "Ion Mincu", (1977-1980)..

Dacă prin arta pe care o fac, pictură, grafică, poezie, pot aduce puțină bucurie în sufletele semenilor mei, nimic nu-mi este de mai mult folos, decât admirația lor.

Constanța Abălașei Donoșă

Cotidianul îți oferă multe momente plăcute și totuși puține rămân acelea ce-ți produc satisfacția durabilă, așa cum ți-o dă cântecul pe pânză, compus din oameni și flori conturate cu gingășia aleasă de Constanța Abălașei Donoșă.

Prof.Vespasian Lungu

Portretele toate luate la un loc și fiecare în parte aduc pe pânză, candoarea luminoasă a copilăriei pe care Constanța Abălașei Donoșă nu a depășit-o încă și îndemnul exprimat chiar de ea, de a fi mereu hotărâtă în muncă pentru permanenta ridicare a maiestriei.

Prof.Vespasian Lungu

Constanța Abălașei Donoșă și-a propus ca prin poezia ce o scrie să reconstruiască mai armonios realitățile imediate, încercând ver-sul cu o anumită suavitate, cu o puritate ce vine dintr-un suflet, dintr-un umanism învaluitor, ce înalță lumea într-o candoare primară.

Valeriu Gorunescu

Expozitii personale

Grafica alb - negru și pictură : 1973, 1974, 1978, 1980, 1982, 1983, 1985, 1988, 1993, 1995, 2002, 2003, 2004, în Brăila.

2001 - Franța / Macon

2003 - Canada / Quebec / Biblioteca din Alma, tema; "Flori și Peisaj"

2003 - Botoșani / Biblioteca Mihai

Eminescu, tema; "Anotimpuri pentru prietenii mei"

2004 - Botoșani / Galeria de artă

"Lucașfăru", tema; "Ctitorii Ștefaniene"

2004 - Galați /Muzeul de Arte Vizuale,

tema; "Peceți ștefaniene la Dunărea de Jos"

2004 - Siret /Casa de Cultură "Mihai

Teliman", tema; "Ctitorii Ștefaniene"

2004 - Suceava /Galeriile de Artă "Ion

Irimescu", tema; "Ctitorii Ștefaniene"

2004 - București /C.C.A.-Galeriile de

Arta, tema; "Ctitorii Ștefaniene"

2004 - Brăila /Galeriile de Artă

"Dunărea", tema; "Ctitorii Ștefaniene"

2005 - Botoșani / Galeriiile de Artă

"Ștefan Luchian", tema; "Itinerar cultural botoșănean - Eminescu"

2005 - Suceava / Complexul Muzeal

Bucovina - Muzeul de Istorie, tema;

"Omăgiu lui Enescu"

2005 - Rădăuți / Muzeul de Etnografie -

Galeriile de artă, tema; "Brăila și

personalitățile sale"

2006 - Sucevița / Muzeul Mănăstirii

Sucevița, tema; "Movilești în memoria

contemporaneității"(toată expoziția e donată mănăstirii Sucevița

2006 - Siret / Casa de Cultură "Mihai Teliman", tema; "Eminescu cântă

Bucovina"(donăție 5 lucrări înfățișând orașul Siret la 1918)

2006 - Suceava / Complexul Muzeal Bucovina - Muzeul de Științele

Naturii, tema; "Labiș - poetul făgăduinței geniale"

2007 - Putna /12 aprilie, donăție Muzeului Mănăstirii Putna - 35 de

lucrări de grafică în peniță - "Ctitorii Ștefaniene"

2007 - Suceava /Complexul Muzeal Bucovina : Festivalul Medieval

"Ștefan cel Mare" expoziție de grafică.

2007 - Dorohoi /Muzeul "George Enescu", tema; "Omăgiu lui

Enescu" - întreaga expoziție de grafică -35 de lucrări - donată

Muzeului George Enescu din Dorohoi.

2007 - Brăila /"Liceul Pedagogic Dumitru Panaitescu Perpessicius",

tema; "Manuscriptum" - donăție liceului, 9 lucrări de grafică în peniță

înfățișând Brăila la 1901-1908 .

2008 - Siret / Casa de Cultură "Mihai Teliman", tema; "Ștefan -

Vodă și Eminescu, legende ale Bucovinei".

Expozitii de grup

1972 - 2008, în România, peste 130 de participări.

1999 - 2006, în Franța, 3 participări.

2003,- în Turcia / Ankara, o participare cu ex-libris.

A făcut grafică la peste 15 cărți în țară și străinătate :

- Louise Fleury, Quebec Canada (2003)

- Radu Stela Constantin (2003)

- Virgil Popa (2001) - pentru 3 cărți

- "Din vadrurile Chirilinei " ,antologie de proză și poezie (2004)

- Ion Popescu - Sireteanu, (2005)

- Gaston Blackburn, Quebec Canada

(2006)

- "Movilești"- arta și restaurare, vol.III

(2007)

- Nicolae Ariesescu, (2008)

- Valeriu Gorunescu, (2008)

- Constanța Abalasei Donosa, (1999, 2002, 2005, 2007, 2008,)

- Florin Gusul, "Ganduri peregrine", (2009)

Întreține relații culturale cu artiști plastici

din Franța și scriitori din Grecia și Canada.

Lucrări în colecții particulare : România ,

Franța, Grecia, S.U.A. și Canada .

DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ ȘI PATRIMONIUL NAȚIONAL MUREȘ
ASOCIAȚIA ARTIȘTILOR PLASTICI MUREȘ
DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ ȘI PATRIMONIUL NAȚIONAL BRĂILA
GALERIA „UNIREA” TÂRGU-MUREȘ
Organizează

Expoziție de pictură și grafică
Constanța Abălașei Donoșă
"Ut pictura poesis"

Vernisaj: 16 octombrie 2010, ora 11,00
Prezintă: Ana Hărăpescu, Iaric Gh. Opris, Nicolae Băciut
Expoziția e deschisă în perioada 16 – 29 octombrie 2010

P s a l m I

Tu ești chipul meu târziu
Pitulit pe căi străine,
Doar în visu-mi somnoros
Te revăd numai pe tine.
Te privesc ca pe-o icoană
Sfântule-mbracat în mov
Și pierdut în miez de noapte
Murmuri ruga din ceaslov.
Cruci de flori aș căuta
Și lumini ne-ncuietore,
Măinile ți-aș săruta
Semnu-ți de binecuvântare.

Te-aș opri să-mi fii de vrei
Icoană, între sfinții mei .

P s a l m II

Îți șovăi taina-ntreagă
Făptura mea din ceruri,
Spiritu-ți să înțeleagă
Mireasma-n flori de doruri.
Cu ochi tăcut, privirea fixă
Spre fața-ți luminată,
Ador mireasma de tămâie
Ce trupul tău o poartă.
Cu lumânările –n mână
Din cântec te oprești.
Pe chipul tău cel sfânt
Văd flori de crin cerești.
Pășești din ce în ce mai mult,
Te-apropii și slăvești:
În fața Sfântului Altar,
Doar cântece dumnezeiești

P s a l m IV

Preasfânt părinte te-nsoțesc
La Altarul Sfânt când vii,
Maica cu bunul Iisus
Și curatu-mi gând să știi.
Te rogi și ceri chemarea
Balsam pentru tristeți,
Și cerni cum cerne ploaia
Picături de Duh, aștepți.
Privești la sfinții din icoane
Cu lumânările aprinse,
Apostolilor, îți e asemanarea
Maica, mâna Ei, întinse...

Simți cum mângâierea Ei,
La poarta inimii se-arată.
Din Altar, mirosul smirnei
Ca o floare mă îmbată.

P s a l m V

Voi dărui ghirlande
Din chiparoși și crini,
Sfinților din iconostase
Candlele cu lumini.

Ochilor pictați să vadă
Dimineața la utrenii
Cum cântă Vlădica,
Și seara-n vecernii.
Eu voi cinsti ochii
Ca pe sfinți mirodanii,
Cuvântul lui Vlădica
Al Sfintei Evanghelii.

P s a l m X

Inima din lemn ascunde
Lacrimi de mărgăritară.
Din cerescul ochi căzute
Zidind rugi pilduitoare.
Rugi mestesugind pământul
Omul cu mâinile sale.
Învățând din tot cuvântul
Maicii noastre iubitoare.
Inima din lemn desface
Timpul, zilele nezăvorâte.
Taina lemnului în cruce
Psalmul Sfântului părinte

P s a l m XVI

S-au deschis ușile, s-au deschis
În clinchet lin de clopoței.
Doamne, nădejdea mea ești Tu,
Dă-mi un cuvânt de vrei.
Tu ești mai mult de neatins
Icoană dragă între stele.
Te rogi: îți cer cu brațu-ntins,
Să-mi dai neprihănită iubire.

La ochiul lumânărilor cernite
De nesfârșite rugăciuni,
Îmi curăț lacrimile ivite
Ca diamante de azur.

P s a l m XIX

Din toate câte-am cunoscut
O rugăciune spun în gând:
O rugăciune către soare
O alta pentru sfânt pământ.
Cerului, un strop de boare
Sfinților, tot mulțumind.
Lumânărilor aprinse
Și parfumului de mir,
Și sufletelor necuprinse
Ruga-n tihnă, a lor gir.
Cuvioși în rânduială
Toți părinți la Altar,
Pacea dându-ne în suflet
Din Sfântul Evangheliar.

P s a l m XXIX

Tăcere în noapte cu lună
Pe la geamuri se arată.
Câte-un clopot vag mai sună
Sărbătoarea așteptată.

Dorm copacii înfloriți
Tremurând sub adiere.
Păsările plângăresc
Pe crenguțe în tăcere.
Noaptea pleacă rătăcită
Vântul bate domolit,
Raza soarelui ivită
Lacrimile mi-au strivit.
Eu ramasă-ngenunchiată
Lângă candela aprinsă,
Ochiul Sfântului se-arată,
Bucurie necuprinsă.

Sărbătoare, Zi de Paști
A sosit pe țarmul lumii.
Maica, a venit cu Sfinții
Prin parfumul rugăciunii.

C â n t e c

Aceste versuri toate
Pentru tine-s scrise
În zilele de slujbă
Cu lumânări aprinse,
Parfumului de tămâie
Și-a mirului de mântuire.
În diminețile mai triste
Când vântul bate-n ram
Și-a zilelor plângând
Flori galbene-ți pictam.
În nopțile cu straie violet
Prin rugă mult cereai,
Iubire pentru suflet;
Îngenunchiată-n fața ta
Iubirea mea aveai!

Toate aceste versuri
Le-am scris doar pentru tine.
În nopțile mele tacute
O, preasfânta, minune !

L a u ș a i u b i r i i

Aici, la ușa iubirii
Îngenunchiați am ars
Tristețile din mine,
Lacrimile ce-au rămas.
Durerea cea frumoasă
Înfășurată adânc,
Prin cântecul iertării
Risipit-ai tu de mult.
Ținându-mă de mână
Te-am privit ca pe un sfânt.
Te iubesc ca pe-o icoană
Nemuririi legământ.

Să îți întorci aș vrea
Harul peste capul meu,
În rugăciune eu voi sta
Peste anii timpului.

**CONSTANȚA ABĂLAȘEI
DONOȘĂ**

Pelenia – o vatră strămoșească a neamului

**Sfântă
datorie împlinită...**

Orice localitate e o lume, un univers în miniatură. Aici se produc aceleași transformări, au loc evenimente cruciale, marcante, doar că diferă rezonanța și impactul lor. Peste tot se nasc și mor oameni. Unii cu destin comun, alții cu o soartă care-i deosebește mult de ai săi.

Mulți nu se desprind de locul unde au fost să vadă lumina soarelui, dar și mai mulți, se depărtează, dar ajungând departe iau cu sine, prin amintiri, baștina, leagănul în care au crescut. Și nu se știe a cui dragoste pentru meleagul natal e mai profundă, mai sinceră, mai durabilă: a acelora care rămân sau care pleacă. Asemenea sentimente nu pot fi nici puse pe cântar, nici etichetate. Precum nu poate fi evaluată legătura fluidică, ancestrală care se instituie între individ și locul nașterii din clipa apariției sale aici, pe pământ. S-ar părea că datorită față de spațiul menit se încheie în acest moment, dar de fapt întreaga viață fiecare rămânem datori locului care ne-a marcat venirea.

Cel pe care providența l-a înzestrat cu har cronicăresc comite un mare păcat dacă nu-i consacră măcar o pagină localității în care s-a născut. E precum și-ar uita părinții, neamul din care provine... Acest gând mă macină și pe mine de ani de zile. Doresc să scriu povestea satului meu. Ca în povestea cu aluna fermecată, am adunate în memorie istorii și imagini cu oameni unii deja plecați într-o altă dimensiune, alții risipiți în lume. Adevărate povești pe care mă frământ cum să le povestesc. Dar vreau s-o fac în felul meu.

A scrie o istorie a satului nu e simplu și nici ușor. S-ar asemana această trudă cu munca albinei care parcurge distanțe incredibile și trece din floare în floare, întâmpinând tot felul de cumpene până adună un strop de miere. Cu câtă lume are nevoie să stea de vorbă acel care pornește o asemenea lucrare și de câtă răbdare trebuie să dea dovadă pentru a pătrunde în adevărul adâncit în istorii uitare sau tănuite. Cât de perseverent, cât de abil și cât de devotat, de temerar trebuie să fie. Cu câtă sfințenie, responsabilitate și tenacitate trebuie să trudească! M-am bucurat sincer citind acum câțiva ani monografia distinsei interprete și folcloriste Maria Mocanu, apoi cartea ziaristului Vitalie Zagaevski. Acum, iată, stau în față cu o altă lucrare impresionantă „PELENIA – nume de legendă”, scrisă cu multă dragoste și dăruire de ziarista RAIA ROGAC. Este o carte muncită, o carte care trădează devotament față de toate cele dragi.

„Istoriile satelor foarte mult se aseamănă cu destinele unor personalități...”, scrie scriitorul Iurie Colesnic în prefața cărții. Aș adăuga la aceste spuse un alt gând: fiecare om e marcat de istoria și destinul localității în care s-a născut. M-am convins încă o dată de aceasta citind biografiile mai multor personalități născute în Pelenia:

medici, agronomi, agricultori, scriitori, ingineri, ambasadori, profesori, constructori, ofițeri, artiști, ziaști... Majoritatea fii de țărani pe care providența i-a hărăzit cu o menire în astă lume, depărtându-i de locul unde au văzut lumina zilei, totodată legându-le memoria de baștină prin amintiri. Aceasta idee o sugerează autoarea adunând împreună biografiile mai multor descendenți ai acestei comunități. Raia Rogac a dezvăluit cu o măiestrie de cercetător imaginea nevăzută a arborelui genealogic al Peleniei – sat mândru, cu rădăcini adânci și cu oameni frumoși la suflet. A creat prin cuvinte un portret colectiv, cu chipuri mai mult sau mai puțin conturate, cu argumente pecetluite pe firmamentul timpului sau transformate de aceeași trecere firească a vremii în mituri ludice (credibile sau incredibile). Bineînțeles, e imposibil să povestești într-o carte despre toți și despre toate. O istorie a unui sat e o carte deschisă. Dar, cred, contează scrierea primei pagini și fericie de satul care își are (și naște!) cronicarul său.

Raia Rogac nu s-a limitat la informațiile deja cunoscute, ea a căutat să pătrundă în tainele istoriei, a cercetat arhive, s-a documentat, astfel motivând legendele, mărturisirile și poveștile satului Pelenia transmise din tată-n fiu. Nu i-a fost simplu, bănuiesc, să profileze chipul unui sat cu tradiții vetuste și cu o identitate eclipsată de schimbările la față ale istoriei. Îmi închipui cu câtă lume a trebuit să stea de vorbă, câte memorii a răscolit, câte drumuri a făcut – în sat, la mănăstiri, în arhive, cât praf a înghițit ștergând uitarea din memoria timpului, pe câți i-a

supărat și deranjat, toate punându-le pe cântarul care mizează pe cuvinte ce exprimă (trebuie să exprime!) adevărul. Din simplu ziarist, Raia Rogac a devenit arheolog, etimolog, folclorist; a trebuit să se posteze în ipostază de ascultător cuminte și tenace, căruia se mărturisește cu smerenie și încredere sufletul țăranelui. În acest context, sunt impresionante dialogurile cu *patriarhii* vii (!) ai satului. Aici se trădează pasiunea Raiei Rogac pentru meseria aleasă (ziaristica) – izbutește să descopere personajele intervievate, să le provoace la deschidere, astfel la scrierea materialului utilizând mai multe genuri publicistice, fapt care implică lucrării și mai mult dinamism. De la informații, autoarea trece la crochiu, apoi la interviu, iar până la ultimele pagini, în final, cartea capătă valoarea unei istorii orale despre destinul unui întreg sat. E ceva inedit! Alte elemente care-i completează scrierea, cum ar fi „Dicționarul”, „Bibliografia selectivă”, fiind o dovadă a strădaniei și dorinței autoarei de a fi corectă în toate.

Lucrarea, scrisă într-o frumoasă limbă românească, emană dragoste de neam, de străbuni, de moșie. E asemeni unei sfinte datorii. Aș zice o datorie împlinită! Spunea cineva că a scrie istoria neamului e precum ai încărca o armă cu gura întoarsă spre sine. Iar dacă insiști s-o faci, e bine să nu te întâlnești cu cei implicați în timpul și spațiul lucrării tale... E, firește, o spusă-glumă, dar foarte adevărată, pentru că, oricât de obiectiv și principal ai încerca să fii, oricum ceva îți va scăpa și cineva va fi uitat. În schimb memoria va avea mai puține spații necunoscute. Pelenia îi este și-i va fi recunoscătoare Raiei Rogac. Iar istoria acestui sat rămâne deschisă pentru a fi completată în viitor și de alți temerari.

Eu, citindu-i kolegi mele cartea, m-am gândit la datorita pe care o am și față de satul meu Cotova: să-i scriu (să mă grăbesc!) povestea. Și o voi scri într-o zi, cu atât mai mult că iarăși Raia Rogac a fost cea care, cercetând documente și hrisoave în arhive, a descoperit date impresionante și despre satul meu...

Acum autoarea cărții „Pelenia – nume de legendă” a primit titlul onorific de „Cetățean de onoare” al satului ei. E o apreciere foarte înaltă! Am simțit respectul sâtenilor față de munca realizată de către Raia Rogac, fiind prezentă la evenimentul de lansare a cărții, care s-a produs într-o zi de sfântă duminică la Pelenia. A fost o sărbătoare deosebită, o zi de naștere-renaștere din neuitare a frumoasei localități pre nume PELENIA. Cartea s-a bucurat de o lansare impresionantă și la Biblioteca *Liviu Rebreanu* din Chișinău.

CLAUDIA PARTOLE

SALINA PRAID - UN SPAȚIU AL ARTEI CONTEMPORANE

Alegerea unui mediu mai puțin obișnuit pentru o expoziție de artă nu mai miră pe nimeni astăzi. Totuși, o situație inedită a fost organizarea Simpozionului de Arte Plastice la Salina Praid în perioada 13-24 septembrie și dedicat în acest an sculpturii. Artiști din generații diferite au fost puși în fața unei situații mai puțin convenționale: un material cu o altă funcție decât cea sculpturală - sarea și un spațiu expozițional subteran, extrem de vast ca întindere și posibilități.

Treisprezece artiști din România și Ungaria au încercat să dea curs încercării de a comunica simbolic raporturile lor cu mediul inedit al Salinei. Ce au reușit ei să facă uimește prin diversitate și prin soluțiile inventive pe care le-au găsit. Abordările vizuale redau la scară redusă suma orientărilor și experimentelor din ultimul secol: alături de figurativismul lui Nagy Edmond ("Tors") și Ercsei Ferenc ("Vis") stau ready-made-uri (Kodolany Laszlo - "Animal totemic"), instalații (Lódi Csaba și Türcsány Villő - "Schite pe perete"), video (Andrea Huszár - "Noroc bun") dar și lucrări în spiritul abstracționismului geometrizarant (K. Laszlo - "Morar").

Alexandru Gavrilaș ("Cristal") și Bara Barabás ("Rugăciune") demonstrează prin lucrări o clară fidelitate față de formele solid - abstracte ca formă de expresie. De o factură similară este și lucrarea lui Gheorghe Mureșan ("Izvor"), artistul configurând geometric o masă-altar ridicată pe o structură din bărne.

Un alt tip de experiență artistică aduce cu el Adrian Chira, în lucrarea "Poem pentru sare". Subtil prin simbolistica formelor, materialelor și culorilor, artistul înconjoară cu sare o inimă aurită ce se conservă într-un blid așezat și el la întreținerea unor forme geometrice arhetipale.

Mircea Mocanu plasează prin lucrarea sa anorganicul la originea lumii și adaugă temei o notă de prospețime prin amplasarea lucrării într-un segment aproape neglijat al sălii. Astfel, formele ovoidale reprezentând ouăle primordiale, pe care le-am văzut atât de des de la Brâncuși încoace, sunt salvate prin locația laterală - aproape ubicuă ("Începuturi").

Maxim Dumitraș și Simion Moldovan sunt singurii care s-au aventurat să-și amplaseze lucrările într-o sală situată la peste 250 de metri sub nivelul celei alese de colegii lor, alegere care nu este deloc întâmplătoare, accentuând semnificația simbolică a reprezentărilor.

Aceste lucrări ridică anu-mite cerințe nespuse audienței, cerând timp și contemplație imaginativă pentru citirea lor poetică și înțelegerea sensurilor situate dincolo de limita vizualismului pur.

Dincolo de simbolistica sării-apă, devenită nor captiv în metal și adus în lumea subterană, sculptorul Maxim Dumitraș își demonstrează încă o dată ingeniozitatea și

marea sa disponibilitate pentru medii și materiale diferite. ("Nor")

Alături de el, Simion Moldovan îmbină metalul cu sarea pentru a realiza viziunea sa asupra unui alt aspect al locului: un "spiritus locci", o bestie a galeriilor subterane ale cărei victime fragmentate îi înconjoară vehiculul de un roșu intens. ("Spiritul adâncurilor")

Inedită a fost în acest an contribuția a trei tineri artiști din Budapesta. Andrea Huszár, aproape minimalistă în intervenția sa asupra materialului, propune un joc de sensuri și texturi prin lucrarea sa "Suport pentru sare", combinând materiale aflate la îndemâna tuturor în Salină.

Tot ea este autoarea unui scurt metraj intitulat "Noroc bun", prezentat pentru prima dată la expoziția personală "Status Statua", organizată la Budapesta, care nu a reușit să convingă nici prin realizare și nici prin concept.

Nu s-ar fi putut să treacă neobservați Lódi Csaba și

Türcsány Villő, care au reușit să aducă un suflu de dinamicitate în atmosfera conservatoare a statuiilor de pie-destal. Pe ecranul pregătit de ei din "schite pe perete" s-au proiectat imagini care făceau referire în mod simbolic la spațiul în care ne aflăm. Suprafața pictată sumar a devenit o prelungire a atmosferei sumbre din Salină, dar ei au reușit să deplaseze atenția unui public obișnuit cu un alt fel de

artă, tangibilă, încercând o redefinire a spațiului și trecând apoi la transformarea lui într-un cadru fictiv, fantasmagoric și decorativ.

Cei treisprezece artiști atât de diferiți ca orientare și creațiile lor din Salina Praid oferă o imagine asupra ofertei vaste din sculptura românească și din arta europeană contemporană. Viitorul muzeu de artă care va fi găzduit de Salină promite, dacă și în anii viitori se va menține calitatea și diversitatea lucrărilor, să fie mai mult decât un muzeu aflat într-un spațiu inedit. Acesta ar putea fi un muzeu viu, crescând în fiecare an prin câte o nouă viziune asupra mitologiilor și înțelesurilor locului.

(2004)

ȘTEFANIA LUNGEANU

Foto: E. Dobriban, Adam și Eva (sus), "Vernisaj sub pământ", 2004 (Valentin Marica, Seprodi Zoltan, Nicolae Băciut) - jos

VERNISAJ ÎN SALINĂ

Literatură și film

RADIOGRAFIA MEDIOCRITĂȚII

Dacă e Paris, trebuie neapărat o plimbare pe la buchiniști. Iată că am găsit romanul lui Pedro Almodovar - *Patty Diphusa* - la un preț rezonabil. Singura carte pe care regizorul spaniol a scris-o până acum. Am citit-o pe îndelete și...nu mi-a plăcut. Almodovar e genial în cinema. Doar filmul său *Îmbrățișări frânte* m-a dezamăgit, printr-o punere alambicată în abis, cu istorii ciuntite și dezlănate.

Almodovar reprezintă cineastul numărul unu al Spaniei, copilul teribil, dar și ambasadorul ei de valoare. Al cincisprezecelea film - *Proasta creștere* - a deschis Festivalul de la Cannes în 2004, iar filmul *Totul despre mama* a fost recompensat în 2000 cu Oscar pentru cel mai bun film străin. În 2002, filmul *Vorbește cu ea* a primit Oscarul pentru scenariu.

Regizorul nu cunoaște subiecte tabu, vorbind despre biserică, naționalism, homosexualitate, pedofilie în școlile religioase, transexualitate, lesbianism... , îmbinând satira, violența, cruzimea, tandrețea. Da, e un creator incomod, care nu-și propune să placă, sondând o lume marginală, bizară, frivolă, ba chiar cufundată în spaima abrogării libertăților (în 1970 Franco a decretat starea de excepție). Între 1970 și 1975 lumea aștepta moartea lui Franco și lucrurile începeau să se miște în interiorul locuințelor, la adăpost de privirile rigide. Au trebuit câțiva ani până când spaimetele s-au risipit. În filmul *În carne și oase*, băiatul se naște într-o Spanie veselă, cu oameni destinși pe străzi.

Almodovar a atins valoarea lui Bunuel, doar că temele sale șochează, distrugând radical mitul spaniol al masculinității „macho”, încetșând imaginea Bisericii prin ravagiile pedofiliilor în sânul unei școli religioase. Să zicem că temele propuse nu mai deranjează; atunci de ce mulți resping filmele lui Almodovar? Regizorul și-a plasat stilul pe granița friabilă dintre kitsch și melodramă, atingându-le prin coarda unei satire atenuate. Lumea e plină de melodrame, de tristețe, însă Almodovar știe să plaseze totul „în abis”, să salveze prin perimetrul artei, apropiindu-se de peisajul uman cu o lupă generoasă, hâtră, sofisticată.

Adorat, neînțeles, huiduit, ignorat, Almodovar rămâne un exponent al mulțimii ce-și târăște subteranele sufletului prin teritorii kafkiene, mascate de culorile melodramei. Cine face radiografia mediocrității poate fi un genial. Cel care demontează angrenajul melodramei poate reprezenta o luciditate necruțătoare.

Romanul *Patty Diphusa*, insolent și crud, propune un personaj adâncit în simțuri impudice. Labirintul pasiunilor cotidiene devine repetitiv și explicit, astfel încât alegem net filmele lui Almodovar.

ALEXANDRU JURCAN

OCHIUL CICLOPULUI

Adrian Chira, „Poem pentru sare”

Starea prozei

Fabio DiCastano

Când avionul ateriză pe aeroportul internațional din Roma și părintele Alexandru se trezi aruncat pe pământul mult dorit, încercă să-și amintească

exact în ce moment al vieții începuse această extraordinară călătorie... Să fi fost oare cea dimineată când rămăsese ascuns în biserică după terminarea slujbei și adormise între scaune?... Manuela îl căutase disperată aproape o zi întreagă, sunase la Poliție, alertase toți vecinii, însă îl află numai spre seară când se duse să ceară ajutor Domnului...

El visase... Doi îngeri se pogorâră în lume, printre oameni, adunând adepți, însemnând muritori... S-a văzut luat pe aripi de una dintre acele arătări luminoase și înălțat spre stele, departe de lume și de teama de moarte, de sfârșit al trupului... De sus, și-a văzut părinții implorând întoarcerea sa, dar el continua să se ridice, să zboare, până când a simțit că a atins ceva, că s-a contopit în ceva și a devenit simplă căldură și lumină, pregătit să îmbrățișeze un întreg univers în dragoste... S-a trezit zgâlțâit de Manuela, strâns la piept într-un dor nebun ce-i spărsese visul. A fost prima oară când atingerea mamei i-a repugnat și ochii săi triști nu au mai însemnat acasă... Altcineva îl furase, îl răpise lumii și-l așezase pe umerii lui Dumnezeu Tatăl... Avea pe atunci vreo unsprezece ani. Primul vis a fost probabil răscrucea din care a ales acest drum... Apoi cele care i-au urmat nu au făcut decât să-i aducă certitudinea că încă se afla pe cărarea potrivită.

Iar acum, Roma... Vaticanul... Își privi mâinile, ridică ochii spre cerul azuriu și, într-un sfârșit, porni nerăbdător spre unul dintre taxiurile aflate în fața ieșirii din aeroport. Reușise!... Tot ce urma să se întâmple va fi dovada clară că se impuse în fața istoriei, tradiției, dogmei... Câștigase o bătălie prin devotament, voință și iubire.

Un loc nou îl amețea întotdeauna...

ILINCA GERMAN

(Continuare în p. 86)

Director de onoare
MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I. Brumar, Mariana Chețan, Elena M. Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Răzvan Ducan, Eugen Evu, Mioara Kozak, Lazăr Lădăriu, Cleopatra Lorințiu, Mihaela Malea Stroe, Liliana

Moldovan, Marcel Naste, Gheorghe Șincan

Corespondenți : Bianca Osnaga, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Victor Știr, Claudia Șatravca, Raia Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischhof (Israel), Alexandru Jurcan, Anni Lorei Mainka, Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte Sergiu Paul Băciuț

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright© Nicolae Băciuț 2010 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

